Barcode - 99999990125882
Title - Veemana
Subject - LANGUAGE. LINGUISTICS. LITERATURE
Author - Rallapalli Ananthakrishna Sharma
Language - telugu
Pages - 140
Publication Year - 1929
Creator - Fast DLI Downloader
https://github.com/cancerian0684/dli-downloader
Barcode EAN.UCC-13
9999999012588

వేమన

(సర్ ఆర్. వేంకటరత్నము నాయుఁడు గారిచేఁ
బోషింపఁబడిన వ్యాసములు)

గ్రంథకర్త
రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ

CENTRE FOR FOLK
CULTURE STUDIES
UNIVERSITY OF HYDERABAD
FORD FOUNDATION GRANT

ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ప్రెస్సు
వాల్తేరు

First Edition : 1929
Second Edition : February 1945
Third Edition : September 1945
Fourth Edition : December 1971 *Copies : 1-.*

University of Hyderabad
LIBRARY
Acc. No. 155767
Dated 22.5.82
Hyderabad - 500 134.

© Andhra University
Series No. 3

Price : Rs.[redacted]

PRINTED AND PUBLISHED BY THE DIRECTOR
ANDHRA UNIVERSITY PRESS, WALTAIR

ప్రథమ ముద్రణ పీఠిక

శ్రీ సర్ రఘుపతి వేంకటరత్నముగారి యౌదార్యమును, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తువారి యభిమానమును ఈ యుపన్యాసములు నాచేఁజేయించి నన్ను ధన్యుని జేసినవి.

శక్తిలో లోపములు చాలఁగలిగినను శ్రద్ధలో లోపములేకుండ ప్రయత్నించితినిగాని, దూరదేశమందుండుటచే తగిన సహాయ సంపదలేక నాకే తృప్తిగా ఈకార్యమును నెఱవేర్చలేక పోయితిని. కడప కర్నూలు మండలములలో సావకాశముగా సంచారముచేసినఁ గాని, వేమన కాలదేశములు నిర్ణయముగాఁ జెప్పవీలులేదు. పెక్కు వ్రాఁతప్రతులనుచూచి పద్యములన్నియు సంగ్రహింపనిది యతని సిద్ధాంతములు నికరముగా ఏర్పఱుప వీలుగాదు. కావున నేఁజేయఁ గల్గినదంతయు, ముందు వేమన పద్యములను వ్యాసంగముఁ జేయఁగలవారి కొకవిధముగా పూర్వపక్షములను సమకూర్చుటయే కాని వేఱుకాదు.

ఇందు నే నుదాహరించిన పద్యములు సామాన్యముగా బందరుప్రతి నాధారముగాఁగొని వ్రాయఁబడినవైనను, పాఠములలో నల్పభేదము లందందుఁ గనవచ్చును. నేను చూచిన తక్కిన వ్రాఁత యచ్చుప్రతులందలి పాఠములుగూడ నింకను విమర్శింప వలసి యున్నవి. ఆ పని యిఁకముందు సవిమర్శముగా వేమన పద్యము లచ్చువేయువారు చేయవలసినది.

మైసూరు
10-11-1928

రాళ్ళపల్లి అనంతకృష్ణ శర్మ

విషయసూచిక

మొదటి యుపన్యాసము

ఉపోద్ఘాతము ....

రెండవ యుపన్యాసము

వేమన కాల దేశములు ....

మూడవ యుపన్యాసము

వేమన సంసార స్థితిగతులు ....

నాలుగవ యుపన్యాసము

వేమన కాలమందలి మతధర్మముల స్థితి ....

ఐదవ యుపన్యాసము

వేమన యోగసిద్ధి – మత ప్రచారము ....

ఆఱవ యుపన్యాసము

వేమన వంటివారు ....

ఏడవ యుపన్యాసము

వేమన కవిత్వము, హాస్యము, నీతులు 1

మొదటి యుపన్యాసము

ఉపోద్ఘాతము

వేమన ఆంధ్రులలో సాటిలేని వ్యక్తి. అతీంద్రియములైన తత్త్వములను దెలిసికొనవలెనను నాశ, వాని ననుభవ పూర్వకముగా సాధించు సాహసము, తనకుఁ దెలిసిన వానిని నిర్భయముగా ప్రపంచమునకు బోధించు ధైర్యము, దానికి సాధనమై యిరుప్రక్కలందును మఱుఁగులేని మంచిపదనుగల చురకత్తివంటి కవితాశక్తి, దానికి మెఱుఁగిచ్చునట్టి సంకేత దూషితము కాని ప్రపంచ వ్యవహారము లందలి సూక్ష్మదృష్టి, గాయపుమందు కత్తికేపూసి కొట్టినట్లు తిట్టుచునే నవ్వించు 'హాస్యకుశలత'— ఇవన్నియు వేమన్నను సృష్టిచేయునపుడు బ్రహ్మదేవుఁ డుపయోగించిన మూలద్రవ్యములు. తత్త్వ విద్యార్థులున్నారు కాని వారిదంతయు పుస్తక పాఠము. వారి శక్తి యంతయు ఇతరులు చెప్పిన దానిని వల్లించుటలో ముగిసినది. యోగమును సాధించు వీరులున్నారు గాని వారిలో ననేకులకు మాటలాడుటయే రాదు; వచ్చినను ఇతరులకు బోధించుటకు కాలము కర్చుపెట్టుట నష్టమని భావించువారే యనేకులు; తక్కిన వారు చాలవఱకు తాము సత్యమని నమ్మినవానిని గూడ ఇతరుల మనసు నొచ్చునేమోయని చెప్పక తప్పించుకొని తిరుగునట్టి 'ధన్యులు'. కవులు మనలో దండిగ—కావలసినంతకన్న ఎక్కువగానే—యున్నారు. కాని వారిది మన ప్రపంచము గాదు. గంధర్వనగరము. ఇఁక తిట్టుకవిత్వము తెలుఁగు వారు పెట్టిన భిక్షయే; కవిత్వమును తిట్లకై యుపయోగించుట తెనుఁగు జాతిలోని విశేషగుణము! కాని యా తిట్లలో స్వార్థమున్నంత పరార్థము లేదు. 'నాకియ్యలేద'ని తిట్టినవారే కాని 'నీవు చెడిపోవుచున్నా' వని తిట్టిన వారరుదు. ఇఁక హాస్యమా? అది మన తాతలగు సంస్కృతము వారికే రాదు, మన కెట్లు వచ్చును? నవ్వించు వారున్నారు; అసహ్యముతో నవ్వుదుము; వెక్కిరింతలకు నవ్వుదుము; అంతే కాని నయముతోడి నవ్వు మనకింకను ఎవరైన నేర్పవలసి యున్నది. పై గుణము లన్నియు ఒకచో నేకీభవించినమూర్తి వేమన తప్ప తెలుఁగు వారిలో ఇతరుఁడు నాకంటఁబడలేదు.

ఆంధ్రులలో కొన్ని విచిత్రములు గలవు. వానికి తృప్తికరముగా నిదివఱకెవరును సమాధాన మిచ్చి యుండలేదు. భరతఖండమున ప్రసిద్ధములగు నన్ని భాషలలోను ప్రవేశించి అసంఖ్య గ్రంథములను వ్రాసిన జైనులు మన భాషలో గ్రంథములు రచించినట్లే కానరాకపోవుట యొకటి. ఆంధ్రభాష ద్రావిడ శాఖనుండి చాల నాళ్ళక్రిందనే చీలి వెలుపడినదని స్పష్టముగా నూహింప వీలున్నను, పదునొకండవ శతాబ్దికి వెనుక సారస్వత వ్యాపారమే యందులో జరిగినట్లు తెలియకపోవుట వేఱొకటి. సంస్కృత వాఙ్మయములో చక్కని నాటక రచన రెండువేల యేండ్లకు ముందునుండి జరిగివచ్చుచున్నను, ఆ వాఙ్మయమునే ఆధారముగాఁ

గొని శబ్దము, అర్థము, భావముఁ గూడ అనువాదము చేయుచు వచ్చిన యాంధ్రులలో ఒక్కనికైన మొన్నటివఱకు అట్టి నాటకములను తెనుఁగున గూడ వ్రాయవలయునను నాశ జనించినట్లే తోఁపకపోవుట మఱియొకటి !

ఈయన్నిటి కంటె విచిత్రమైన విషయము : సుప్రసిద్ధమత స్థాపకు లెవరును ఆంధ్రులైపుట్టి ఆంధ్రదేశమున మత బోధచేయకపోవుట. ప్రాచీన కాలమున— అనఁగా ఉపనిషత్తుల కాలమున— శిష్యులే గురువును వెదకుకొనిపోయి తత్త్వబోధను బొందుచుండిరింతే ; కాని తత్త్వజ్ఞుఁడితరు లున్నచోటికిఁ బోయి బలవంతముగా నైనను బోధించి మతపుగుంపులను తయారుచేయ మొదలిడినవాఁడు బుద్ధుఁడే కాఁబోలు. వానికి తరువాతివారిలో మొదటివ్యక్తి శంకరాచార్యులు. ఇతఁడు మళయాళమున జనించి, ఆసేతుహిమాచలము సంచరించి, యద్వైత ప్రధానముగా వైదిక మతమును బోధించి, యందందు మఠములను స్థాపించెను. ఇతని ముఖ్యపీఠమైన శృంగగిరి జన్మదేశమునకు సమీపమంపే కన్నడ దేశమందున్నది. కాని యాంధ్రదేశమం దితనిమఠముగాని, సంచారము చేసినట్లు గుర్తులుగాని కానరావు. రామానుజాచార్యులు అరవదేశమందు జనించెను. శంకరాచార్యులవలె భరతఖండ మంతయు సంచరించి, వైదికమతము భక్తిప్రధానమైన విశిష్టాద్వైతమని బోధించి, మఠము లందందు స్థాపించెను గాని, యితని కాంధ్రదేశమందు సంచారము చేయునవకాశము లభింపలేదు. మఱి ఆంధ్రులు తన్ను భయపెట్టఁగా కన్నడ దేశమునకు పాఱిపోవలసి వచ్చెను. శుద్ధకర్ణాటకుఁడగు ఆనందతీర్థాచార్యుల ద్వైతమత వ్యాప్తి కర్ణాట మహారాష్ట్ర దేశములను దాఁటినట్లే కానరాదు. వీరివలె వైదిక మతమునే వేఱువేఱు విధముగా బోధించిన నింబార్కాచార్యులును, వల్లభాచార్యులును ఆంధ్రజాతికిఁ జెందినవారైనను వారి మతమంతయు ఆంధ్రదేశము వెలుపలనే యున్నది. ఏ కారణముచేతనైనను స్వదేశము, స్వజాతి వారికి పనికి రాదయ్యెను. ఇఁక బసవేశ్వరుఁడు ఆంధ్రుఁడనుకొనుటలో అభిమాన మెంత యున్నదో అసత్య మంతయున్నది. అతని వ్రాఁతలన్నియు కన్నడమందే కలవు. శ్రీవైష్ణవుల కరవమువలె నేఁటికిని వీరశైవులకు కన్నడ మభిమాన భాష.

ఇట్లగుట కేమికారణము ? తెలుఁగు వారికి తీవ్రములగు తత్త్వములను విచారించుటకుఁ గావలసిన మేధాశక్తి లేదని చెప్పుట సాహసము. వారికి తత్త్వవిచారములందు రుచిలేదని యూహించుట యన్యాయమగును. మతమనునది, యొకఁడు తానెఱిఁగినది యింకొకనికిఁజెప్పి, యతఁడు వినకున్న నియిష్టమని వెడలి పోవుట కాక, యొకవ్యక్తి యొకసంఘమునకే తత్త్వమును దెలిపి, దానినాశ్రయించినందుకు గుఱుతుగా వేషము, భాష, ఆచారము మొదలగు వానియందు ఆ సంఘమునకంతయు మార్పును గలిగించునది యగుటచే, సహజముగా స్వాతంత్ర్యాసక్తియు, స్వాభిమానమును బలముగాఁగల యాంధ్రజాతిని గొఱ్ఱెలమందలవలె నొకమతపు దొడ్డిలోఁ దోలుటకే తత్త్వజ్ఞునికిని సాధ్యముగాక పోయెనేమో ! వివేకానందుఁడు, రామతీర్థస్వామి మొదలగు మహాపురుషు లెన్నియుపన్యాసములిచ్చి యెంతప్రయాసపడినను, స్వతంత్రబుద్ధి బలసిన పాశ్చాత్యజాతి హిందూమతము నాశ్రయింపఁదలఁపలేదని మనమెఱుఁగుదుము గదా. మఱియు మొదటినుండి రాజకీయ విప్లవములచేతను, అంతరంగ బహిరంగ కలహములచేతను, నెమ్మదిని శాంతిని క్రమముగా ననుభవించిన వారు కారు గావున, మనవారికి తొందఱలే చాలినన్ని యుండుటచేత, పారలౌకిక విషయములను తత్త్వవిషయములను విమర్శించి నిర్ణ

యించుసంతటి యోర్పు లేకుండును. ఆంధ్రులు కొంత నెమ్మది ననుభవించిన కాలము కాకతీయుల సామ్రాజ్యమందును, విజయనగరపు సామ్రాజ్యకాలమందును, అందు మొదటి కాలమున వీరశైవమతమును, రెండవకాలమున రామానుజమతమును ఆంధ్రదేశమునఁ బ్రవేశించి నిల్చినవి. కాని యామాత్రము గూడ మతకర్తల మూలమునఁ గాక, వారి యనుయాయులగు మత ప్రచారకుల మూలమున వచ్చి నందువలన, ఆంధ్రజాతియందు పైమతములకు దృఢమైన నిలుకడ కలుగలేదు. మొదటినుండియు తత్త్వవిచారమును మతమును ఎక్కువగాఁ బట్టుకొన్నవారు బ్రాహ్మణులు. ఆంధ్రబ్రాహ్మణులలో ముక్కాలుమ్మువ్వీసము అందఱు అద్వైతులే. వీరందఱును ప్రాయశః దేశాంతరమునుండి వలసవచ్చిచేరి నిలిచిన శాంకరమతాను యాయులు. తెనుఁగు దేశమండలి మాధ్వ రామానుజీయ బ్రాహ్మణు లెవరుగాని నిజమైన యాంధ్రులుగారు. ఇఁక బ్రాహ్మణేతరులలో వీరశైవముగాని వీరవైష్ణవము గాని వేఱూని నిలువలేదు. భస్మధారణముచేసిన పాపమని గాని, నామాలువేసిన నరకమనిగాని తీవ్రముగా నమ్మిన బ్రాహ్మణేతరు లాంధ్రులలో నెక్కువగాలేరు. కావుననే శ్రీశైలము, అహోబిలము తప్ప సుప్రసిద్ధమైన శైవవైష్ణవక్షేత్రము లేవియు తెలుఁగు దేశమున లేవు. అందు రెండవది యిప్పటికిని అరవవారి యాజమాన్య మందే యున్నది. శ్రీశైలపు సమాచారము నేనెఱుఁగను. ఇఁక తిరుపతి మాదను కొని సంతోషించు తెలుఁగువారు ధన్యులుగాని యదంతయు అరవ సామ్రాజ్యమే. అది యట్లుండె. చెప్పవచ్చిన దేమనఁగా, ఆంధ్రులలో మత ప్రచారకులందం దవు రూపముగాఁ గలరు గాని మతకర్తలు లేరనుట. ఆ మతప్రచారకులున్ను చాలవఱ కును తత్త్వబలముచేఁగాక తామాశ్రయించిన రాజుల శక్తిబలముచే స్వకార్యమును సాధించిన వారుగానే కానవచ్చుచున్నారు.

వేమన యిందు కొక విధముగా అపవాదమనవచ్చును. తనకుఁ దోఁచిన తత్త్వమును నిర్భయముగా ప్రజల కందఱికిని బోధించుటకై ఆంధ్రదేశమంతయు నించుమించుగా తిరిగి, యందందు మతములను స్థాపించి, తనకు తరువాత తన మతమందు నమ్మికగలవారు కొందఱుండునట్లు చేయఁగలిగిన తెనుఁగువారిలో నితఁడుముఖ్యుఁడు. బహుశః మొదటివాఁడే కావచ్చును. 'ఒకవిధముగా' నని వేరపు మాట యేల చెప్పితిననఁగా, ఇతఁడు బోధించిన మతమున కితఁడు మూల కర్త గాఁడు. అది యనాదిగా హిందువులలో నుండు అద్వైతమతము. కాని దాని నితఁడు అనేకులవలె పుస్తకములనుండి పారాయణము చేయక, యోగ సాధనచే నందలి తత్త్వమును గ్రహించి, నిస్సందేహముగా తా ననుభవించి, తన దేశము వారిని గూడ నట్లు తరింపఁ జేయవలయునను ఉదారాశయముచే ఉపన్యసించుట కుపక్రమించిన వాఁడు. కావుననే యితని బోధనలలో జీవమున్నది. ఇతరుల మాట లను గాక తన యనుభవమును నమ్మిన వాఁడగుటచేత, సిద్ధాంతమందలితత్త్వ మును కొందఱు సందేహించినను, బోధన లందలి నిష్కపటత్వమును సందేహించు వారు పలువురుండరు. కనుక అట్లు సందేహించుటకు శక్తిలేనివారందఱును వెంటనే యతని మాటలు నమ్మి భక్తులైన శిష్యులౌదురు. అనఁగా, మతకర్తలు కాని మత ప్రచారకులలో మతకర్తల కున్నంత విలువను వ్యాప్తిని కొంతవఱకు సంపాదించు కొనఁగలిగిన ధీరుఁడు వేమన యన్నమాట. ఇతని శిష్యుఁడనఁదగు కటార్లపల్లె వేమన్న, ఏగంటి వారు, పోతలూరి వీరబ్రహ్మము, సదానందయోగి మొదలగు వా రనేకులిట్టి మతమునే ప్రచారమునకుఁ దెచ్చినవారు. ప్రాచీనులలో 'శివయోగ

సారము'ను వ్రాసిన గణపతి దేవుఁడు మొదలగు వారు ఇదేమతమును పండితరంజకముగా గ్రంథములం దుపపాదించినవారు. ఇట్లే భక్తి ప్రధాన మగు వైష్ణవమతమును సామాన్యజనులలో వ్యాప్తికిఁదెచ్చిన రామదాసు, త్యాగరాజు, తాళ్ళపాకవారు మొదలగు కీర్తనకారులును, శృంగారము మూలమున విష్ణుభక్తిని వ్యాపింపఁజేయఁ బ్రయత్నించిన క్షేత్రయ మొదలగు అనేకపదకర్తలును ఇట్టి మతకర్తలు కాని మతప్రచారకులే. కాని వీరిలో నెవరికిని వేమన్నకున్నంత వ్యాప్తి, చనవు రాలేదు.

కారణము స్పష్టమే. వీరిలో కొందఱనుభవము గలవారు. పలువురది లేని వట్టి నమ్మకము గలవారు. అనుభవించినవానిని గాని నమ్మినవానిని గాని ఇతరులకు నచ్చఁజెప్పు ధారాళమైన వాగ్ధాటి గలవారరుదు; ఉన్నను ఇతరుల కుపదేశింపవలెనను నుద్రేకముగలవారరుదు. మతమనునది మొత్తము మీఁద తనకు సంబంధించినది: అనఁగా, ఇందులోఁ జొరఁబడినవాఁడు ముఖ్యముగా తనగతిని తాను చూచుకొనును. అందును అద్వైతమతము. ఆ యద్వైతానుభవానందమును వదలి, తెలియనివారికి, నమ్మిక లేనివారికి దానిని తెలిపి నమ్మించు నంతటి స్వార్థత్యాగులు అనేకులుండరు. ఉండినవానికి పాండిత్యమేమైనఁ గొంత యలవడెనా యిఁక పామర ప్రపంచమునకును అతనికిని సంబంధముండదు. చేసిన పనికి పండితతృప్తి వాని పరమార్థము. ఫలము 'శివయోగసారము' వంటి గ్రంథములు. సామాన్యజనులకు వీనివలన నేమియు లాభములేదు. త్యాగరాజువంటి వారి కీర్తనలలో భక్తియెంత యున్నను వారిగాన పాండిత్యము దానిని గప్పి పెట్టినది. పల్లవి వాఁటులను జూపుద మనిపించునే కాని, వానిని పాడునపుడు ప్రాయికముగ భక్తిని ప్రకటింత మనిపింపదు. క్షేత్రయ వంటి వారి శృంగార పదములలో మూలభూతమైన భక్తి మునిఁగిపోయి, వినువారి కంపలి పచ్చి పచ్చి మాటలు మాత్రము తటాలున తల కెక్కును. ఇఁక రామదాసు పాటలవంటి వానిలో రచన లేదు. గుంపులు గట్టి కోలాహలము చేయు రచ్చభజనలకు పనికివచ్చునే కాని, వినువారి హృదయమును బట్టి పిండునట్టి కావ్యశక్తి వానిలోలేదు. మఱియు నొక్కొక్క కీర్తనయును విశేష మేమియు లేక దిక్కులేనంత పొడుగుగా నీడ్వఁబడి యుండుటచే నందు భక్తియున్నను భావసంగ్రహములేదు. వేమన పద్యము లట్టివికావు. అతనివి చిటుకలో ముగింపఁగల చిన్న పలుకులు; అచ్చ తెనుఁగు పద్యపు నడక; గుండుదెబ్బవలె గుఱి తప్పని చిక్కని చెక్కిన మాటలు. నోరుగల తెలుఁగు వారందఱును నేర్వవచ్చును. మఱియు 'నేనొక గ్రంథము వ్రాసినాను. చదువుఁడు. మీకు తత్త్వము కరతలామలకమగును' అని చెప్పవలసిన పనిలేదు. పోయిన చోట్లనెల్ల పద్యములే. ప్రశ్నించిన వారికెల్ల పద్యములే. నిన్నచెప్పిన పద్యమే నేఁడు చెప్పుటకు వెనుదీయలేదు. ప్రాఁతపద్యము కొంత మఱచి పోయిన క్రొత్తగా నప్పుడే కూర్చి యతికించుటకును కొంకులేదు. విషయములను జెప్పునప్పు డొకరి లక్ష్యము లేదు. బిడియము, సంకోచము సున్న. తా నాడుమాటలలో తన కెప్పుడును సందేహములేదు. కనుకనే సామాన్యప్రజల కితనియెడ నమ్మిక, భక్తి జనించినవి. పండితులగువారికిఁ గూడ నితనిని పూర్తిగా తిరస్కరించుట సాధ్యము కాదు.

మతకర్తలు కాని మతప్రచారకులవలె కవులను పేరు రాక కవిత్వమును రచించినవారు మనలో ననేకులున్నారు. పైఁ బేర్కొనిన శతకములు, కీర్తనలు, పదములు వ్రాసిన యసంఖ్యాకులు ఈ తెగకుఁ జేరినవారు. లాక్షణిక దాసులగు ప్రాచీనులు వీరిని కవులలో లెక్కింపకపోవుట యొక వింతగాదు. వీరేశలింగము

పంతులుగారివంటి "నవ్యభావ ధురంధరులకును" వీరు కవులని తోఁపలేదు. వేమనగూడ నీగతిని దప్పించు కొన్నవాఁడు గాఁడు. మఱియొక వింత యేమనఁగా, మన వా రితనిని కవిగాఁ దలఁపక పోయినను, ఇతని పద్యముల నన్నిటిని బహు శ్రమచే సంపాదించి, తిద్దించి, వ్రాయించి, తానే ఇంగ్లీషున టీక వ్రాసి, ప్రకటించి, శాశ్వతకీర్తి సంపాదించిన బ్రౌను దొరకూడ ఇతనిని కవి యనలేఁడయ్యెను. *వేమన యందుఁగల యసాధారణ కవితా ధర్మములను గూర్చి వేఱుగా చర్చింతును. నిఘంటు పండితులును వ్యాకరణ పండితులును ఏమనుకొన్నను, ఇతని కాంధ్ర దేశ మందుఁగల మర్యాదకు, ఇతనిబోధ లింకను చెడక తెలుఁగు వారి హృదయ ముల నాఁటుకొని యుండుటకును, ఇతని పలుకులయందుఁ గల కవితానైశిత్యమే ముఖ్యకారణమనుట నిస్సందేహము. కావున మతాభిమానము, కవిత్వమందభిరుచి గలవారందఱును వేమన వాక్యములను చూడకపోయిన నష్టపడినవారగుదురు. అతని సిద్ధాంతముల నమ్మి యంగీకరించుట వేఱు మాట.

కాని వేమన పద్యములను జదివి యందుమూలమున నతని వివిధసిద్ధాంతము లను నిర్ణయించుటకుఁ బూనుకొంటిమేని మనకు కొన్ని కష్టములున్నవి. వానిలో మొదటిది అతని పద్యములేవి, కానివేవి, యని నిర్ణయించుట. ఇతరులు వ్రాసిన గ్రంథములలో మన మాటలు దూర్చుట మనలో అనాదియైన యాచారము. వేదములు, ఉపనిషత్తులు గూడ నీయవస్థకు లోబడినవే; కావుననే యందందు వేదవాక్యముల సంఖ్యను నిర్ణయించు వాక్యములు వానిలో చేర్పఁబడినవి. ఇఁక పురాణములగతి యడుగఁబనిలేదు. కాళిదాసాది కవుల కావ్యములుగూడ నీయవస్థకుఁ దప్పలేదు. అట్లుండ వేమననుమాత్రము మనవారు మన్నించుటకుఁ గారణములేదు. మఱియు వేమన యొక గ్రంథముగా వ్రాసినవాఁడు కాఁడని మొదలే చెప్పితిని. 'వ్రాలకందని పద్యముల్ వేలసంఖ్య' †(౨౨౬౪) గాఁ జెప్పిన వాఁడు.

"క. భువి రాజ తారకంబులు
ప్రవిమలతర హంస యోగ భావంబులకున్
వివరంబులు గావించెద" (౨౮౫3)

అనుపద్యమొకటి యితఁడొకగ్రంథము వ్రాయనారంభించినట్లు సూచించుచున్నది; అందందు కొన్ని పద్యములు, ముఖ్యముగా కందములు, ప్రాయికముగ కేవల యోగ రహస్యాదివిషయములను దెలుపునవియై, వేమనకుగల సహజమగు వేఁడి లేక, నిదానముగా కూర్చుండి వ్రాసిన గ్రంథములోని వేమో యనిపించును. కాని ఆ గ్రంథము నతఁడు పూర్తిగా ముగించినాఁడను నమ్మిక నాకులేదు.

---

* 'The Verses of Vemana' వావిళ్ళవారి ముద్రణము, పీఠిక, మూఁడవ పేజీ చూడుము.

† ఈ సంఖ్య బందరులో ప్రకటింపఁబడిన 'వేమన సూక్తిరత్నాకర' మను గ్రంథమందలి పద్యసంఖ్యను దెలుపును. వేఱువేఱు ప్రతులలో నుండి యుదాహరించు నపుడు వానిని ప్రత్యేకముగఁ బేర్కొందును. కాని వట్టిసంఖ్య యెందున్నను అది యీకూర్పునకే యన్వయించునని తెలియునది.

"తే. శ్రీకరుండగు వేమన చెప్పినట్టి
పద్యముల నెవ్వఁడేనియు పఠనచేయు
నట్టిపురుషుఁడు మనమున నిట్టిదనుచుఁ
జెప్పరానట్టి వస్తువుఁ జేరు వేమ" (౩౮౪౮,

అను పద్యమువంటివి గొన్ని పద్యములున్నవి కాని యవి గ్రంథాంత మందలి ఫలశ్రుతి పద్యములే యని చెప్పుటకు తగిన సాధనములు లేవు. గ్రంథము సమగ్రముగా లభించువఱకును ఈ పద్యములు—

"వేదాతీతుఁడు వేమన సుమ్మీ
వేమన వాక్యము వేదము సుమ్మీ" (౩౬౩౮)

ఇత్యాది పద్యములవలె, సమయమువచ్చినప్పు డాత్మప్రశంసకై యతఁడే చెప్పినవో, లేక, తరువాతి భక్తులు చేర్చినవో యగుననియే మనము నమ్మవలసియున్నది. బందరువారు ముద్రించిన 'వేమనసూక్తిరత్నాకరము' లో అతఁడు తన చరిత్రమును వ్రాసికొన్నట్లుండు పద్యములు నాకుఁ జూడఁగా వేమనవిగావు. ఇదివఱకున్న యనేక ముద్రణములలోఁ గాని, బ్రౌనుదొర సంపాదించిపెట్టిన సుమారు ఏఁబది వ్రాఁత ప్రతులలోఁ గాని యవిలేవు.

మఱియు తా నిన్నిపద్యములు వ్రాసితినన్న జ్ఞానమే వేమనకుండెనని నేను నమ్మను. 'శతసంఖ్య పద్యము' లని (౩౬౮౦) యొకచోట, 'వేయి పద్యంబు' లని (౩౬౫౨) మఱియొకచోట, 'వేయు నేనూఱుపద్యము' లని యింకొకచోట *'పదియునైదువేల పద్యములని' (వేదాంతసిద్ధాంతము, ప. 3) వేఱొకచోటఁ గాన వచ్చుచున్నది! ఇందులో నేది నిజము? నాకుఁ జూఁడగా వేమన యేసంఖ్యయు నెఱుఁగఁ డనుటయే నిజము. అచ్చైన ప్రతులలో నాలుగువేలకు మీఁదుగా పద్యములు గలవు. బ్రౌనుదొర సంపాదించిన ప్రతులలో నిన్నిలేవు గాని అచ్చు ప్రతులలో లేని పద్యము లనేకములందుఁ గలవు. కావున వేమన యొక శతకము, సహస్రము అను సంఖ్యానియమమునకు లోబడక స్వతంత్రముగా నవకాశము వచ్చి నపుడెల్ల పద్యములు చెప్పినవాఁడనియు, వానిని విన్నవారిలో నభిమానము గలవా రప్పుడప్పుడు గుర్తువేయుచు వచ్చిరనియు, ఆతనికి తరువాతఁ గొందఱు గురు భక్తితో నతని పద్యములన్నియుఁ జేర్చి కూర్పఁ బ్రయత్నించిరనియు నమ్ముట క్షేమము. ప్రక్షేపములు చేయువారి కింతకన్న మంచి యవకాశ మెందు లభించును? ఇతని పద్యములలో ప్రక్షేపము లెక్కువయుండవని యొకమాఱు తలఁచితిని. కాని యిటీవల నాకాభావము కొంతవఱకును మాఱినది.† అన్నిప్రతులకంటె నెక్కువ పద్యములు గలిగి, విశ్వకర్మ వంశీయులగు బందరు పూర్ణయాచారిగారు ప్రకటించిన ప్రతిలో, తక్కిన యేచోటను లేనివి, విశ్వకర్మను బొగడి వ్రాసిన పద్యము లనేకములు గలవు.

ప్రక్షేపముల పాపమట్లుండఁగా దానికిఁ దోడు తిద్దుఁబాట్లతొందఱ యొకటి యున్నది. ప్రాయశః మొదటినుండి వేమన పద్యములు వ్రాసిన వారందఱును అవ్యుత్పన్నులే. భక్తియున్నంత జ్ఞానముగలవారరుదు. కాని తమకుఁ దెలియని

---

* ఈ పద్యము శ్రీ వంగూరి సుబ్బరావుగారు తమ 'వేమన' గ్రంథములో నుదాహరించిరి. పే. ౧౧౨.

†చూ. వావిళ్ళవారి కడపటి ముద్రణపు పీఠిక.

దానిని తిద్దుటకు మాత్రము వెనుదీయుదు. ఇట్టివారిని గూర్చియే బ్రౌనుదొర ఒక వ్రాఁత ప్రతిపై స్వహస్తముతో—

"తే. తప్పు గమనించి వ్రాయు టుత్తమము, లేక
ప్రతి సమానముగా వ్రాయు టతిముదంబు ;
రెండు విడనాడి వ్రాసెడి లేఖకుండు
గలుగు టరయంగఁ గవి యభాగ్యంబు గాదె!"

యని వ్రాసికొనెనఁట. *చూడుఁడు : 'ఉప్పుకప్పురంబు' అను వేమన్న ముద్దు పద్య మెఱుఁగనివారు లేరుగదా. ఇది యొకానొక ప్రాఁతప్రతిలో నిట్లున్నది—

"ఉప్పుకప్పురంబు వొక్కరీతున నుండు
చెప్పజెప్ప వారి చెవులు వెట్టి
పురుష రూపొక్కటి పుణ్య పురుషుఁడు వేఱు"

(ఓరియింటల్ లైబ్రరీ, మద్రాసు, ౧౩–౧౨–౨౦)

వ్రాఁత ప్రతుల స్థితి యిట్లుండఁగా అచ్చుప్రతులు మఱింత యసహ్యముగా నున్నవి. అందును 'గుజిలీ' ప్రతులకన్న 'పరిశోధించి' వేసిన నవనాగరకుల ముద్రణములు చాల అశ్రద్ధను వెలిఁబుచ్చుచున్నవి. వేమన స్వభావము, మతము, కవిత్వధర్మము, భాష మొదలగు వాని నేమియుగమనింపక, వ్రాఁత ప్రతుల పాఠములను విచారింపక, అర్థభావములకు వచ్చుననర్థమును లక్ష్యపెట్టక, దిద్ది ముద్రించిన పాఠము లనేకములందుఁ గలవు. మచ్చుకు ఒకటి రెండు—

"అ. తెవులుఁ బడ్డవాఁడు దేవతాభక్తుండు,
ఊటె లేనివాఁడు పోటుబంటు,
కాసులేని వాఁడు కడుబ్రహ్మచారియౌ
విశ్వదాభిరామ" (ఓ. లై., ౧౨–౯–౧౯)

ఇది ప్రాచీన పాఠము. దీనికి బందరు ప్రతిపాఠము :

"తెలుఁబడ్డవాఁడు దేవతాభక్తుండు
మాట లేనివాఁడు పోటు బంటు." (౧౯౬౬)

వావిళ్ళవారి కడపటి ముద్రణము చప్పుడులేకుండ దీనినే యనువాదము చేయుచున్నది (చూ. పే. ౧౭౪). మఱియు ;

"క. పసరపు సంజుడు మెక్కియు
మసలక సురఁద్రాగ మునలిమానులఁ గూర్చెన్
కుసుమాంగి కధర మాంసము
కుసుమాస్త్రుని బెట్టి చెఱిచె కుంభిని వేమా" (౨౪౭౭)

ఇది బందరు ప్రతిపాఠము. 'అర్థమేమిరా' యని తల పగులఁ గొట్టుకొంటిని. వ్రాఁతప్రతులు సాహాయ్యమునకు వచ్చినవి :

"క. పసరపు మాంసముఁ బెట్టియు
మసలక సులతాను ముసలిమానులఁజేసెఁ
శశిముఖుల యధరమాంసము
కుసుమాస్త్రుఁడు పెట్టి చెఱిచె కులములు వేమా"

(ఓ. లై., ౧౧–౬–౧౩)

*శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు చెప్పినది.

ఇట్లే 'ఉత్తమాంశమూని యున్మనిలోఁజేరి' అనుచోట, 'ఉన్మని' యర్థము కాక కాఁబోలు 'ఊని యున్మహిలోఁజేరి' అని ముద్రింపఁబడినది (౫౦౪). 'వేఁడు బట్టు వాని వినయంబు లధికంబు' అని యుండఁగా 'పేడుముట్టివాని' యని యర్థములేని సవరణగలదు (౨౯౦౮). 'నూనెలేక దివ్వె నూలిచే (దారముచే) వెల్గునా' యనునది 'నువ్వుల వెల్గునా' యని మార్పఁబడినది (౯౪౪). కాని వట్టి నూవులుదంచి నడుమ వత్తిఁబెట్టినను దివ్వె మండుననుట యాఁడువారికందరికిని దెలియును. ఇట్టి వనేకములు. ఇఁక 'బాలవ్యాకరణము', 'అప్పకవీయము' మొదలగు వానిదెబ్బలకు వేమన పద్యములెంత నలినలియైనవో చెప్పతీఱదు. తక్కినవారిమాట యట్లుండనిండు. బ్రౌనుదొరయే 'గృహము గూడుఁ జేసి గుణము వత్తిగఁ జేసి', 'గూబ యెక్కినట్టి గృహము పాడుగఁ జేసి' యను పద్యములలో యతి చెడెనేయని, 'గృహము'ను 'గురము'నుగా ముద్రించి, క్రింది టీకలో—

> 'గురము': ఇది గృహశబ్దము యొక్క అశాస్త్రీయమైన తద్భవము. దీనిని వేమన యొక్కఁడే యుపయోగించిన వాఁడని తలఁచెదను.'
>
> (Brown's Verses of Vemana, p. 113)

అని ఇంగ్లీమున వ్రాసెను. లేనితద్భవమును గల్పించి యుంటఁ గట్టుటకంటె యతియే కొంత దారి తప్పిన దనుకొన్న నష్టమేమి?

వ్రాఁతకాండ్ర తప్పుల నట్లుంచి మూలమునే కొంతవఱకు సూక్ష్మముగాఁ బరీక్షించితిమేని, వేమన్న కచ్చితముగా నేనియమమునకును లోబడినవాఁడు కాఁడని స్పష్టమగును. విసంధులు, వ్యవహారమందలి కొన్ని భాషా రూపములు, సామాన్యమైన పద్యపు నడకకు నష్టమురాని ఛందోభంగములు—ఇత్యాదుల నతఁడు గమనించిన వాఁడు కాఁడు. అసలు గమనింపఁ గల్గినంత చదువు చదువుకొన్నవాఁడే కాఁడని సందేహింపవలసి యున్నది. కావున 'కల్లు కిచ్చునట్లు చల్లకీయఁగ లేరు' ఇత్యాదులలో అపశబ్ద భ్రాంతిచే 'కల్లున కిడునట్లు' (౧౦౧౦) ఇత్యాదిగా దిద్దుట వేమన శైలిని ధ్వంసము చేయుటయే. 'తెలియ నీదుమాయ దీనిల్లుపాడాయ' అను దానిని 'పాడాయె' (౩౧౪) అనియును 'ఉత్తమపురుషుండు ఒక్కడు చాలదా' అను దానిని 'పురుషుఁడటు లొక్కఁడు చాలఁడా' యనియును (౨౪౦౧), ఆధునికులు చేసిన సవరణలు, స్వచ్ఛందముగా పరువెత్తుబిడ్డల కాళ్ళకు సంకెళ్ళు తగిలించుట వంటివి.

ఇదిగాక వేమనయే మనకర్థము గానట్లు వ్రాసిన పద్యములనేకములు గలవు. ముఖ్యముగా తత్త్వవిషయములను దెలుపు పద్యములు చాలవరకు దుర్బోధములు. సామాన్యముగా తత్త్వశాస్త్ర విషయముల నెఱుఁగని నావంటి వానికా శాస్త్ర పరిభాషాపదము లర్థము గాకపోవుట సహజము. కాని, అందఱెఱిఁగిన పదార్థములకే మాఱు పేరులు పెట్టి వ్రాసినప్పుడా చిక్కును వదలించుట సామాన్యకార్యము గాదు. బ్రహ్మరంధ్రమందలి సహస్రారచక్రమునకు 'నంది దుర్గ' మని పేరుపెట్టిన నెవరు దానిని భేదింపఁ గల్గుదురు? (౨౧౫౫) ఇట్లు మఱుగు పఱచి వ్రాయుట వేదముల కాలమునుండి కలదు. చూడుఁడు—

"ద్వా సుపర్ణా సయుజా సఖాయా
సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే
తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి
అనశ్న న్నన్యో౽భిచాకశీతి" (ముండకోపనిషత్తు, 3-౧-౧)

"పరస్పర మిత్రములై యెప్పుడును ఒకటినొకటి వీడని రెండు పక్షులు ఒక రావిచెట్టును గౌఁగలించికొనియుండును. వానిలో నొకటి తీయనియాగ్రమాని పండ్లను దినును. మఱొక్కటి తినక చూచుచుండును" అని యర్థము. ఒకటే సంసార మందు జీవాత్మ పరమాత్మ లిరువురును ఎడతెగక యుందురనియు, పుణ్యాపాప ఫలములను జీవుఁడు భుజించుచుండఁగా పరమాత్మ యూరక నిర్లేపుఁడై చూచు చుండు ననియును భావము. వేమన్నవాఁకఁగూడ నీసంప్రదాయము దిగి వచ్చినది:

"ఆ. నీరు కార మాయె కారంబు నీరాయె
కారమైన నీరు కారమాయె
కారమందు నీరు కడు రమ్యమై యుండు" (౨౨౬౪)

ఇది నాకర్థము కాలేదు. మఱియు దీనికి దిక్కులేనన్ని పాఠాంతరములున్నవి. దేనికేమి యర్థమో! ఇట్టివి లెక్కలేనన్ని. ఇట్లగుటచే వేమన పద్యముల కన్నిటికిని కొద్దిగనో గొప్పగనో గూఢార్థము గలదను నొక యభిప్రాయము బైలుదేఱినది. చూడుఁడు—

"ఆ. చెప్పులోనిరాయి, చెవిలోని జోరీగ,
కంటిలోని నలుసు, కాలిముల్లు,
ఇంటిలోని పోరు ఇంతంత గాదయా
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ." (౧౪౩౦)

ఇందులో తెలుఁగు వారికి తెలియనిదేమున్నది? కాని, ఉన్నదని సంప్రదాయజ్ఞులనఁ బడువారు గంభీరముఖముతో ప్రత్యుత్తరమిత్తురు. మనలో సకలదుర్వ్యాఖ్యాన ములకును ఆధారము సంప్రదాయము. 'ఇందులో నేమోయంతరార్థమున్నట్టున్నది' అని బ్రౌనుదొరగూడ మొగముముడిచేసుకొని వ్రాసెను*. కాలము, చెడినది గాని, లేకున్న శిష్యుఁడు దీని రహస్యార్థము దెలుసుకొనవలెనన్న గురుసేవ కనీసము పండ్రెండేండ్లయినను జేయవలసి యుండును. కాని అచ్చు వచ్చి గురువులవారి గుట్టు చెఱిచినది. దమ్మిడీకి తరముగాని దీని యంతరార్థమును శ్రీ వంగూరు సుబ్బారావుగారు సంగ్రహించి ప్రకటించిరి. †కుతూహలము గలవారందు చూడవచ్చును.

ఇట్లగుటచే మొదలు వేమన పద్యముల సంఖ్యనిర్ణయించుట, వాని మూల పాఠమును గుర్తించుట, గ్రంథకర్త యర్థము నెఱుఁగుట, యను మూఁడు చిక్కులు, సామాన్యముగ తెగనివి, యున్నవి.

ఇప్పుడు ప్రకటించిన పద్యములు నాలుగు వేలకు మించియున్నవంటిని. అవి బందరు ప్రతిలోనివి. దీనిలో లేనివి ౧౨౫ పద్యములు 'వేమనయోగి వేదాంత సిద్ధాంతము' అను ప్రతిలోఁగలవు. వావిళ్ళవారి ముద్రణమందును కొన్ని గలవు. కాని విమర్శించి చూచితిమేని కనీసము వేయి పద్యములైనను అచ్చుప్రతులనుండి మనము త్రోసి వేయవలసి యున్నది. వేమన పద్యములతో బోధించినవాఁడు. విషయ మొక్కటియైనప్పుడు జ్ఞప్తి చక్కఁగా నుండెనా నిన్నటి పద్యమే వచ్చును; లేకున్న భావముననుసరించినఁ జాలునని యప్పటికిఁ దోఁచిన మార్పులతోఁ జెప్పి పోవు చుండెడివాఁడు. అట్లగుటచేత ఆ పద్యములలో అర్థభేదమును రూపభేదమును లేక

* See Brown's Verses of Vemana, p. 109.

† చూ. వం. సు. గారి వేమన. పే. ౧౩౫

ఒకటి రెండు పదములు మాత్రము భేదించిన పద్యములనేకములు గనుపట్టును. మఱియు ఒకటే పద్యమును వేఱువేఱుచోట్ల విన్నవారు మరలఁ జెప్పునప్పుడు జ్ఞప్తి చక్కఁగ లేక, వేమన కవిత్వమునకు వారి పైత్యమును కొంతచేరి పాఠభేదములు గలుగును. ఇట్టి పద్యము లన్నియు, ప్రకృతము ముద్రించిన వారివలె, వేఱుగా లెక్కించుట యన్యాయము. వేమన 'పదియు నైదువేల పద్యములను' చెప్పినట్లు తానే చెప్పికొనుట నిజమేని, ఆ సంఖ్య యిట్లే పదాక్షరభేదముచే పెరిగినదేని, ఆ కాలమున నతనికి వచ్చిన 'వెఱ్ఱి వేమన' యను బిరుదు సార్థకమనుటకు నేఁడు నేనును వెనుదీయను! సంఖ్య విషయమున మనవారికి ఊహ పాఱినట్లు మఱెవరికిని పాఱ దనుకొందును. రామాయణము మొదట వాల్మీకి వ్రాసినది శతకోటి గ్రంథము! శుక్రనీతి శతలక్షలు! అంతయేల? మొన్నటి త్యాగరాజు వ్రాసిన కీర్తనలు ఇరువది నాల్గువేలు!! ఇప్పటి రామాయణ సంఖ్య! ఉన్నస్థితికిని ఊహకును ఎంతదూరమైన నంతసంతోషమేమో మనకు! అది యట్లుండె. పదములకుఁ గల పాఠాంతరములు పద్యములకే రూపాంతరములుగా భావించుటచేత ఇప్పటి వేమన పద్యముల సంఖ్య యింతయైనది. అట్టివి త్రోసివేసి వ్రాఁతప్రతులలోని యముద్రిత పద్యములను చేర్చుకొంటిమేనియు మూఁడు వేలకు మించునట్లు కానరాలేదు. వేమన్న నామము అజరామరముగా ఆంధ్రలోకమున నిలుచుటకు ఆయిన్ని పద్యములు చాలునను కొందము.

ఇఁక వీనిలో ప్రక్షిప్తములెన్ని? ఈనిశ్చయమే కష్టతరము; కాని యసాధ్యము గాదు. వేమనను వరించి వచ్చినది ఆటవెలఁది. ఆ పద్యములలో తొంబది పాళ్ళాత నివే యని శైలిసామ్యమునుబట్టి చెప్పవలసి యున్నది. ఇఁక నిప్పటి ముద్రిత ప్రతిలోని కందముల సంఖ్య ౬౯౧ (వే. సూ. ప. చూడు). చెన్నపట్టణము ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలోనివి సుమారు ఏఁబది వ్రాఁతప్రతులను జూచితిని గాని వానిలో నెందును ఇన్నిలేవు. ముఖ్యముగా నొక వ్రాఁతప్రతిలో (ఓ. లై. ౧౧-౬-౨౪) వేమన కందములనే యెత్తి యొకచో వ్రాయఁ బ్రయత్నము చేయఁ బడినది. అందు ౧౦౨ మాత్రము కందములుగలవు. అచ్చు ప్రతిలో ౩౨౪ తేట గీతులున్నవి. (వే.సూ.ర.) కాని వ్రాఁత ప్రతులలో తేటగీతుల సంఖ్య చాల తక్కువ. బ్రౌనుదొర ప్రకటించిన సుమారు ఏడువందల పద్యములలో రెండే తేటగీతులు గలవు. అందులో నొకటి సీసగీతము! ప్రాఁత యచ్చుప్రతులలోని యనేక తేటగీతుల మకుటము 'విమలగుణ రాజయోగీంద్ర వేమనార్య' యని యుండును. కాని వ్రాఁతప్రతులలో నీమకుటముతోడి పద్యమే నేను జూచినట్లు జ్ఞప్తిలేదు. కావుననే కాఁబోలు బందరువారి ప్రతిలోను, దానినే పూర్తిగా ననుసరించిన వావిళ్ళవారి కడపటి ప్రతిలోను, పై మకుటమును పూర్తిగావదలి, ఆచోట అతికి యతుకని ముక్కల నల్లి తేపవేసినారు! వేమన తత్త్వ విచారములను ముఖ్యముగాఁ జెప్పుటకు అప్పుడప్పుడు కందములను గీతములను ఉపయోగించెనని యూహింప వీలున్నది గాని, బలమైన హేతువు లభించువఱకును, ఇప్పటి కందగీతులలో ననేకము లతనివి గావని నేను నమ్ముచున్నాను. ఇది గాక చంపకాది వృత్తములు కొన్ని యతని పేరనున్నవి. పాటల వంటివి కొన్ని గలవు. అందుఁగొన్ని వ్రాఁత ప్రతులలోనే యున్నవి. వాని నన్నిటిని వేమనవని నమ్మఁజాలను. ఈ క్రింది పద్యములు చూడుఁడు—

"మ॥ తిలలం దైలము, పాలవెన్న, శిలలం దెల్లంబుగా లోహ ము
జ్జ్వల దీపాంకురమందు కజ్జలము, కాష్ఠశ్రేణియందగ్ని భూ
తల ఖాతంబున నీరు గల్గుటయుఁ దథ్యంబంచు నూహించి తాఁ
దలఁపన్ యత్నము సేయకున్నఁ దగునే ధర్మంబు వేమాహ్వయా."
(వేదాంత సిద్ధాంతము, పే. ౧౦౮)

"ఇనుమునఁ జేసిన మైనపు కడ్డి,
ఇంటి వెనుక నట్టావుల దొడ్డి,
అవిటికి మేపిన కుందురు గడ్డి, (?)
విప్పిచెప్పరా వేమారెడ్డి." (ఓ. లై., ౧౩-౯-౧౯)

రెండును వేమన పేరనే యున్నవి. కాని సహృదయుఁడెవ్వఁడుఁగాని రెండును ఒకఁడే వ్రాసినవనలేఁడు. వ్రాసి యుండిన రెండవది వేమన వ్రాసి యుండవచ్చునేమో. వేమనకైవాడము మొదటి దానియందు శూన్యము: అది భారతశయ్య. రెండవదానియందు కొంచెము వేమన్న వాసన యున్నది. మఱియు,

"ఉ. వాసనలేని పూవు, బుధవర్గములేని పురంబు, చాల వి
శ్వాసములేని భార్య, గుణవంతుఁడు గాని కుమారుఁడున్, సదా
భ్యాసము లేని విద్య, పరిహాసములేని ప్రసంగ వాక్యమున్,
గ్రాసములేని ప్రావు కొఱ గాదయ భూమిని వెఱ్ఱివేమనా"
(వేదాంత సిద్ధాంతము, పే. ౧౦౪)

ఈపద్యము 'కొఱగానివి పెమ్మయసింగ ధీమణీ' యను మార్పుతో జక్కన చెప్పిన 'పెమ్మయ ధీమణి శతకము' లోని దని, శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రులుగారు 'చాటుపద్య మణిమంజరి'లోఁ బ్రకటించిరి (చా.ప., పే. ౧౦౨). 'సుమతిశతకము', 'తిరుమలేశుని పద్యములు' మొదలగు వానిలోనివి గూడ వేమన్న పేరున ప్రకటింపఁబడినవి. ఇట్టివెన్ని కలవో !

వేమన పద్యములందలి ప్రక్షిప్తములను నిర్ణయించుటలో అర్థభావములకన్న పద్యరచనా స్వరూపము ముఖ్యముగా గమనింపవలెనని నా యభిప్రాయము. ఎందుకనఁగా: వేమనకు విరుద్ధము కాని యర్థభావములను ఇతరులును జేర్పవచ్చును; వేమనయే సహజమైన స్వాచ్ఛంద్యముచేతనో, సన్నివేశము, వయస్సు, అనుభవము మొదలగు వాని భేదముచేతనో, తానాడిన వానికి విరుద్ధములైన భావములు తానే యాడవచ్చును. కాని, ప్రకృతి సిద్ధమైన శైలీవిశేషమును అతఁడు మార్చుకోలేఁడు; ఇతరు లనువాదము చేయలేరు. శైలి కర్తయొక్క ముఖమువంటిది. అంతరంగమెంత మాఱినను అది మాఱదు. కారణాంతరములచేఁ గొంతమాఱినను స్వత్వమును పూర్తిగాఁ బోఁగొట్టుకొనఁ జాలదు. కావుననే ఒక వస్తువు నొకచోటఁ బొగడి వేఱొకచోట దానిని ఖండించినాఁడన్న మాత్రాన, పై రెండు పద్యములలో నొకటి యతనిది గాదని నిర్ణయించుట సాహసమని నేను తలఁచుచున్నాను. మఱి యిప్పుడు వేమన్న పేరనున్న పద్యములన్నియుఁ జదువఁగా, నందులో విశేష భాగము వేమన్నదనుటలో సందేహముండదు గావున, అందువలన వేమన శైలీ స్వరూపము దృఢముగా భావము నందేర్పఱుచుకొని తద్విరుద్ధములైనవి యతనివి కావని నిశ్చయించుట సహృదయునకు అసాధ్య కార్యము కానేరదు. అనఁగా, అర్థ భావములు పూర్తిగా వదలవలెనని కాదు. అది యసాధ్యము. కాని, ఒక యుద్దేశముతో అద్యంతములుగల గ్రంథము వ్రాయక నమయము వచ్చినప్పుడు హృదయమునఁ

దోఁచిన భావములను మఱుగు పఱుచుకొనలేక బైటఁ బెట్టు వేమనవంటి తీటనాలుక వాని కవిత్వమునందు, అతని శైలీ స్వరూపము నిర్ణయించుటకు అర్థభావముల కంటె, ఛందోగతి, యతి విశేషము, పదములకూర్పు మొదలగు బహిరంగములే యెక్కువ పనికి వచ్చుననుట నామనవి. ఈ దృష్టితో చూడఁగల్గితి మేని, ప్రక్షిప్త పద్యముల సంఖ్యను నికరముగా, చరిత్రకారుల పటకారులకు చిక్కునట్లు, చెప్పి చూపలేకున్నను, స్థూలముగానైనను తెలియఁగలము. ప్రకృత మింతకన్న నెక్కువ చేయలేము. నే నిందుదాహరించు పద్యములనెల్ల ప్రాయికముగ నిట్టి దృష్టి చేతనే చూచి నిర్ణయింపఁ బ్రయత్నింతును.

ఇట్లే మూలపాఠమును గుర్తింపవలసి యున్నది. ఇది వఱకును సామాన్యముగ నవరించినవారు తమకు రుచియైన పాఠమును గ్రహించుట యలవాటైనది. అందేదియు రుచింపని యెడల, అర్థము కాకున్న, స్వేచ్ఛగా దిద్దుటయు వాడుకయైనదని మొదలే విన్నవించితిని గదా. ఇవి యొకటికంటెనింకొకటి యన్యాయమని చెప్పఁబనిలేదు. మనరుచి వేమన్నకుండవలెనని యూహించుట పొరఁబాటు. మన కర్థము కాని దానిని కాలేదని యంగీకరించిన నవమానమని తలంచుట యంతకంటే పొరఁబాటు. ఇదివఱకు బైలుపడిన తెలుఁగు గ్రంథములు శోధించిన వారనేకులు ఈయవస్థపాలైన వారే. ఇట్టి పరిశోధకుల పిలువనిపేరంటమునుండి మూలమును విడఁదీయవలయునన్న వ్రాఁతప్రతులే శరణ్యము. వేమనపద్యములు వ్రాసినవారు ఎక్కువ చదువరులుగారు గావున వారివి కలము పొరఁబాట్లే కాని కవిత్వపు పొరఁబాట్లెక్కువ యుండవు. ఈ పద్యము వినుఁడు—

“ఆ. ఇహమునందు సుఖము ఇంపారకుండిన
పరమునందు నెట్లు పడయ వచ్చు
మొదట లేని చేవ తుద నెట్లు కల్గురా, విశ్వ.”

ఇందలి ‘చేవ’ పదమును వ్రాఁతగాండ్రు, ‘చావ’యని వ్రాసిరి. సామాన్య జనుల పద్ధతి ప్రకారము ఇందలి చకారము తాలవ్యముగా నుచ్చరింపఁబడుచుండెను. చదువుకొన్న శోధకుఁ డొకఁడు బాలవ్యాకరణ ప్రకారము ‘చావ’ యని దంత్యము గా దాని నుచ్చరించి యర్థము గాక, ‘చావు’ అని యుండవలెనని తీర్మానించెను. ఒకానొకరు దానికి విచిత్రముగా వ్యాఖ్యానము గూడ చేసిరి! (చూ. వేదాంత సిద్ధాంతము, పే. ౭౩) ఇంకఁ గొందఱు ‘చేవ’ యను వ్రాఁతలోని ‘వ’ కారమును ‘త’ కారముగా చదువుకొని ‘చేఁత’ యనుకొనిరి. ఈ గందరగోళమేలయని యింకఁ గొందఱు ఆ స్థానమందు ‘సుఖము’ అని మార్పుచేసిరి. వీనిలో ‘చావు’ను మాత్రము వదలి బందరువారు, చేఁత, చేవ, సుఖము మూఁడును దీసికొని మూఁడు వేఱువేఱు పద్యములుగా ముద్రించిరి! (వే. సూ. పే. ౩౬) విమర్శకులు పరిశోధకులుగా నేర్పడని యవస్థయిది. వ్రాఁతప్రతులను సవిమర్శముగా పరీక్షించితిమేని యీ కష్టము చాలవఱకు నివారణయగును.

ఇఁక అర్థమును గూర్చిన కష్టమునకు వారివారి స్వశక్తితప్ప వేఱుశరణము లేదు. వేమన పద్యములలో కొన్నిటికి వ్యాఖ్యవ్రాసినవారు నేనెఱిఁగినంత వఱకును ఐదుగురు గలరు. వీనిలో (౧) బరంపురమునందలి శ్రీతారక బ్రహ్మానుభవి పూడిపెద్ది సాంబశివరావుగారు ‘శ్రుత్యుక్త్యనుభవములతో’, రచించిన ‘వేమన పద్యరహస్యార్థ తాత్పర్య బోధిని’. ఇదిగాక, వీరు ‘వేమన జ్ఞానపంచపద్యరత్నములు’, ‘హేమతారక విద్య’,‘వేమనార్యునివా క్యార్థానుభవశిరోమణి’, ‘గగనవిద్య’ మొదలగు గ్రంథములు,

వేమన పద్యములకు పీఠికారూపములైనవి, వ్రాసినారు. (౨) శ్రీదత్తాత్రేయ పరంపరాగత శ్రీజ్ఞానానందయోగి విరచితమైన 'తత్త్వార్థబోధిని'. (3) వావిళ్ళవారు కడపట ముద్రించిన పేరులేని యాంధ్రతాత్పర్యము. (౪) కరూరు బంగారయ్యగారు రచించిన 'వేమనార్యుని పద్యపదశబ్దార్థము'. (౫) బ్రౌనుదొర వ్రాసిపెట్టియుఁ గొంతవఱకు ప్రకటించియున్న ఆంగ్లేయ పరివర్తనము.

ఇందు మొదటి దానిలో ఒక్కొకపద్యముక్రింద పుటలకొలఁది వివరణము గలదు. అనేకశ్లోకములు, స్మృతులు, శ్రుతులు. పురాణములు ఉదాహరింపఁబడినవి. ఈ వ్యాఖ్యాతకు వేమన్న యందు చాలభక్తికలదు ; అతని తత్త్వములను తాననుభవపూర్వకముగా నెఱిఁగినవాఁడని పలుమాఱు తెలుపుచుండును. కాని యొకటే తక్కువ—మూలమునకును వ్యాఖ్యానమునకును సంబంధము. రెండవది కొంత మేలు. కాని యిందును మనకుఁ గల సందేహములు తీఱుట యరుదు. అందందు అపపాఠములకు సాహస వ్యాఖ్యానము గలదు. ఈ యిరువురును కొన్ని పద్యములకు మాత్రము టీక వ్రాయఁ బ్రయత్నించినవారు. మూఁడవదియగు వావిళ్ళవారి వ్యాఖ్యలో దొరికిన యన్నిపద్యములకును అర్థతాత్పర్యములు వ్రాయుప్రయత్నము చేయఁబడినది. అందఱికి స్పష్టమగు పద్యముల కల్లారు ముద్దగు టీక, సందిగ్ధములైన పద్యములందు చల్లని రెండుమాటలతో చప్పున జారుకొనుట ఇందలి విశేషములు. వేమన్నయందలి వ్యాసపట్టముల కెన్నిటికో 'సులభము', 'స్పష్టము' అనుటయే వీరివ్యాఖ్య. *నాలుగవది ఈయన్నింటికంటె వింతయైన ప్రతిభాశక్తిని జూపును. ఒక్కపదమునకు దీనియందలి యర్థము మచ్చుకు : "లంజ" లం = పృథివి ; జ = పుట్టబడినది, పుష్పం—అనఁగా, పుష్పముయందు బుట్టిన లక్ష్మి యగుటవల్ల తల్లి ! (చూ. వేమనార్యుని పద్యపద శబ్దార్థము, పే.౮) ఇంతచాలును. ఐదవదగు బ్రౌను దొరది భాషాంతరీకరణమే కాని టీక కాదు. కాని మూలార్థమెఱుఁగుటకు నిష్కపటముగా ప్రయత్నించిన పుణ్యాత్ముఁడితఁ డొక్కఁడే. ఐనను ఇతని భాషాంతరీకరణము అనేక పద్యములకు భావమెఱుఁగకయే చేయఁబడినది.

ఇట్లు ప్రకృతము మనకు పనికివచ్చు వ్యాఖ్యయొకటియు లేదు. కావున ఎవరి యోగ్యతకొలఁది వారే వేమన పద్యముల కర్థనిర్ణయము చేయవలసియున్నది. నా శక్తికొలఁది నేనును బ్రయత్నింతును.

ఈ సందర్భమున వేమనపద్యములందనేకములకు మకుటమైన 'విశ్వదాభిరామ' యను పదమున కర్థము విచారింపవలసియున్నది. దీనికి 'విశ్వభాభి'. 'విశ్వదాభి', 'విశ్వతోభి'—యని మఱిమూఁడు పాఠాంతరములు గలవు. కడపటి రెండును వ్రాఁతప్రతులలో సవురూపముగఁ గానవచ్చును. 'విశ్వదాభిరామ' యనియే తొంబది పాళ్ళు. 'విశ్వతాభి' యనునది దానికి తరువాత తక్కినవానికంటె నెక్కువగాఁ గాన్పించును (చూ. ఓ. లై ; ౧౧-౬-౨౨ ; ౧౧-౬-౨౪; ౧౩-౧౦-౮) కాని, 'విశ్వదాభిరామ' యనునదియే మూలపాఠముగా భావించి యనేకవిద్వాంసు లనేక

---

*ఈ ముద్రణమున ప్రకాశకులు నాచే నొకచిన్న పీఠిక వ్రాయించి టీక వ్రాసినవారిపేరు ప్రకటింపకపోవుటచే దీనిని నేనే వ్రాసినానను అపఖ్యాతి నాకుఁ గలిగినది. అది భ్రాంతిమూలకము. ఒకరి కర్తృత్వము వేఱొకరికిఁ జెందించుట కడుంగడు నన్యాయ్యము గావున అది నాదికాదను సత్యము నిచ్చటఁ బ్రకటింపవలసి యున్నది.

విధములుగా నర్థము చెప్పిరి—(1) విశ్వమును ప్రపంచమును ఇచ్చువాఁడు 'విశ్వదుఁడు' = భగవంతుఁడు; అతనికి అభిరాముఁడు = ప్రీతిపాత్రుఁడు—అనియొకరు. (౨) విశ్వమును = సమస్తమును, ద = ఇచ్చుటచేత, అభిరాముఁడు—అని యింకొకరు. (3)వేమన్న యుంపుడుకత్తెకు 'విశ్వద'యని నామకరణముచేసి, దానికభిరాముఁడని వేఱొకరు. (౪) విశ్వమును సంహరించువాఁడు విశ్వదుఁడు = శివుఁడు, అతనికి ప్రియుఁడని మఱియొకరు (చూ. వం. సు. గారి 'వేమన', పే. ౧౯౪). ఇన్నిటికి తోడు నాదియు నొక వ్యాఖ్యానముండిన నష్టమేమియనుకొని నేను, అసలీ పాఠమే తప్పని, 'విశ్వతాభిరామ'యను పాఠమునే గ్రహించి 'విశ్వతా = ప్రపంచత్వము—అనఁగా, సర్వమును తానైయుండుట—దానిచే నభిరాముఁడు' అను నొక యర్థము తెలుదీసియుంటిని (చూ. వావిళ్ళవారి ప్రతి, పీఠిక. పుట XVIII). శ్రీ వంగూరి సుబ్బారావుగారు, 'విశ్వదుఁడు = సమస్తము నిచ్చినవాఁడు (అనఁగా, త్యజించినవాఁడని కాఁబోలు) అగుటచే నభిరాముఁడు' అని వాడుకలోనున్న యర్థమే యుచితమనిరి. ఎవరి వాడుకలో నీ యర్థమున్నదో యెఱుఁగను. వేమన్న పద్యములు పఠించువారందఱును ఈ నాల్గవపాదము 'తందనానతానా' వంటిదని తలఁచి యూరకున్నవారే కాని, దాని యర్థము విచారించినవా రరుదు. పోనిండు. నా వ్యాఖ్యానమే నా కిప్పు డనుచితముగాఁ దోఁచినది. ఎందుకనఁగా: అప్పుడు తానే సమస్తమును అను అద్వైతానుభవస్థితి కలిగిన తరువాతనే యితఁడు పద్యములు వ్రాయ మొదలుపెట్టెనని చెప్పవలసివచ్చును. వేమన స్వచ్ఛందచారిగను, సంసారిగాను ఉన్నప్పుడు వ్రాసినవని యూహింపవలసిన పద్యము లనేకములు గలవు. ఈ విషయము ముందు స్పష్టమగును. కనుక 'విశ్వతాభిరామ' పాఠమును, దానికి నాయర్థమును వదలుకొనవలసియున్నాను. మనలో వ్యాఖ్యానము వస్తుస్థితిని జెప్పుటకుఁ గాక, తమతమ శక్తిని జూపు వినోదముగా నేర్పడినది గావున ఆ పద్ధతి ప్రకారము దీని కింకొక యర్థముగూడ నిష్టమున్నవారు చెప్పుకొనవచ్చును: విశ్వదుఁడు = ప్రపంచమున నందఱిని ఖండించినవాఁడు, అగుటచే నభిరాముఁడు.—అనఁగా. అన్ని జాతులను, వారి పద్ధతులను జంకులేక ఖండించిన వాఁడగుటచే, అందఱును తమ్ముఁ దిట్టిన పద్యములను మఱచియో, మఱుఁగుపఱచియో, యితరులను దిట్టినది మాత్రము చెప్పుకొని సంతోషింతురు. కావున నితఁడందఱికిని అభిరాముఁడే! ఇట్టి టీకల కేమిలెండు. సహజమైన యర్థము దీని కిదివఱకు లభింపలేదు. ఇఁక ముందు లభించునను నాశయు నాకులేదు. దీని కర్థమే లేదనుకొని యింతటితో నూరకుండుట క్షేమము. ఉన్నంతలో మొదటిది మేలు.

ఇఁక నిందుకు సంబంధించిన అభిరామయ్య కథ కాళ్ళులేనిది. ఈ కథ తెలిపెడు పద్యములు బ్రౌను వారి ముద్రణములోఁ గలవు. అవి వేమన స్వకీయ చరిత్రమును వ్రాసినట్లున్నవి. నేను జూచిన యే వ్రాఁతప్రతులందును ఇదివఱకు అభిరామయ్య పేరైన కానరాదు. వ్రాఁతయచ్చుప్రతులం పీఠికలో నీతని కథ సంగ్రహముగాఁగలదు. అసలు అభిరామయ్య యను పేరే వింతపేరు. రామయ్యలు గలరు, పట్టాభిరామయ్యలు గలరు; లోకాభిరామయ్యలును ఉండవచ్చును, కాని వట్టి యభిరామయ్య కర్థమేమి? ఒకవేళ పై పేరులలో నేదోయొకటి వాడుకలో నిట్లు సంగ్రహింపఁబడినదనుకొన్నను 'విశ్వదాభిరామ' పదమున కర్థమేమి? విశ్వదుఁడనఁగా, విశ్వము నిచ్చినవాఁడు—అనఁగా—చేసినవాఁడు—అనఁగా విశ్వకర్మ—అనఁగా, అతని కులమునకుఁ జేరినవాఁడు—ఐన అభిరామయ్య యని యర్థమా?

అట్టిన తుదలోని వేమన్న కేమిపని? మఱియు బందరు ప్రతి పీఠికలోని వేమన చరిత్రములో అభిరామయ్యకు రామయ్యయను పేరును గలదని చెప్పఁబడినది. అట్టిన మనకింత తలనొప్పి లేకుండ 'విశ్వకర్మ వంశ్య వినర రామ' యనియే వేమన వ్రాయ వచ్చుఁ గా నుండెను గదా!

అభిరామయ్య కథ కల్ల యనుటకు వేఱొక సాక్ష్యము గలదు. లంబికా శివయోగి యను నాతఁడు, తత్త్వరహస్యము నుపదేశించెదను రేపురమ్మని కంసాలి యభిరామయ్యకుఁ జెప్పఁగా, దానిని రహస్యముగాఁ బొంచి వినుచుండిన మనవేమన్న, తన వదినెయైన రాణిగారి మూలమున మఱునాఁడు అభిరామయ్య నగరు విడిచి పోలేకుండఁజేసి, తాను యోగివద్దకుఁ బోయి, అతఁడే తనకు ప్రతిగా నన్నుఁ బంపెనని చెప్పి, శివయోగిని వంచించి యతనిచే బీజాక్షర మంత్రోపదేశమును బొందెనఁట. తరువాత తాను సంపాదించినవిద్యవిలువ నెఱిఁగి, జ్ఞానియై, పశ్చాత్తాపమును బొంది, మొదలు జాగ్రత్తగా అభిరామయ్య కాళ్లుపట్టుకొని, తప్పుక్షమించెదనని బాసచేయించుకొని, తరువాత తన యపరాధమును దెలిపెను. అతఁడు పాపము, మొదలే క్షమించినాఁడుగదా! అతని దయకు కృతజ్ఞతను జూపుట ధర్మమే కాని యదే బీజాక్షరోపదేశమును తానే యతనికేల చేయలేదు? పాపము దానికై యాతఁ డెన్నినాళ్ళు ఆ బైరాగి శివయోగిసేవచేసెను? పోనిండు; అభిరామయ్యవలె శివయోగి గూడ వంచితుఁడే కదా! తనకు ప్రధాన గురువగు నతని కింతమాత్రము కృతజ్ఞత చూపవలదా? వేమన పద్యములలో నా పేరేలేదే; మఱియు పై యభిరామయ్య కథలోని యీ పద్యము చూడుఁడు—

"తే. దేహశక్తియు లేనట్టి దీనునకును
చక్కఁగా బోధ చేసెడి చతురుఁడుగను
నిక్కముగ విశ్వకర్మ తా నీటుమెఱయు
రామయాఖ్యను విలసిల్లె రహని వేమ" (౨౦౪౨)

వేమన్న 'దేహశక్తి లేని దీనుఁడుగా' నుండెనా? అట్లయిన నట్టి క్షయరోగావస్థ మందులతోఁ దీఱునుగాని బోధనలతోఁ దీఱునా? మఱియు రామన్న వేమన్నకు చేసిన బోధయేమి? పాప మతఁ డేబోధ బాధలు నెఱుఁగఁడే! క్షమించుటయే బోధయా? ఈ పద్యములు కృత్రిమములనుట కింతచాలును. ఈ ప్రతియందుఁగల విశ్వకర్మ పేరిటి యసంఖ్య పద్యములను, 'కంసలికిని మించు కసజాతి లేదయా' యని యన్ని వ్రాఁత ప్రతులందును అచ్చు ప్రతులందును ఉండఁగా 'మనజాతి లేదయా' యని తిద్దియుండుటను (౩౧౯౪) జూచితిమేని, సంపాదకుల సుత్తి దెబ్బలు, ఆకురాయి కోఁతలు, వేమన్న చాల తిన్నాఁడని స్పష్టముగాఁ గానవచ్చును. అది యట్లుండె.

పైఁ జెప్పిన పద్యములు పాటలుఁ గాక 'వేమన వాక్యము' లనికొంత కొంత అక్కడక్కడ పద్యపు నడకగల వచనములు కొన్ని యున్నవి. వాక్యమనఁగా పెక్కు చిన్న వాక్యములగుంపు. ఇట్టివి ఆఱు వాక్యములున్నవి. ప్రతిదాని తుదను 'విశ్వదాభి రామ' మకుటము గలదు. ఇందలి ముఖ్య విషయములు యోగ సాంఖ్య తత్త్వములు. ఇట్టి వచన రచనలు కన్నడమున బసవేశ్వరుఁ డుపక్రమించెను గాఁబోలు. అతని తరువాత కన్నడ శైవులు తెలుఁగు శైవులును, వారివలె తెలుఁగు వైష్ణవులును ఇట్టి వచనములు పెక్కులు వ్రాసిరి. శివయోగి శిష్యుఁడైన వేమన్నయు నట్లే వ్రాసి యుండుట యసంభవముగాదు. కాని యిప్పటి వాక్యములు వేమన

వ్రాసినవని నేను నమ్మఁజాలకున్నాను. వేమనయందుఁ గల సంగ్రహశక్తి, భావమును స్పష్టముగా చదరముగా కత్తిరించినట్లు చెక్కి యతికించుశక్తి మొదలగు గుణము లేవియు ఇందుఁ గాన రావు. ఒకటి విని మీరే నిశ్చయింపుఁడు—

"పూర్ణ సమాధిలో రేచించి పూరించి కుంభించి— పెద్ద గాలివలెనే బరగు చుండు—యేడుకోట్ల వెళ్ళినాదంబులు గానబడును—మేను చల్లనిగాలి వినరును—గాలి లోపలనుండును గంధర్వనాదంబు—గానపడు వినుబాటలో నుండు (?) ఎంతైన నడువీధి నాడుచుండు"—ఇత్యాది. (చూ. ఘటశోధని, పు. ౫౦).

ఇవి కృత్రిమములనుటకు ఇంకొక సాక్ష్యము గలదు. ౧ వ వాక్యమం దీపద్య గంధి వాక్యముఁ జూడుఁడు—

"అది మూలమందు అంబికా శివయోగి-మూలగురుఁడు మాకు ముక్తి జూపె"

వేమనకు గురువని చెప్పఁబడినవాఁడు లంబికాశివయోగి గాని అంబికా శివయోగి గాఁడు. వట్టి శివయోగులున్నారుగాని అంబికా శివయోగులను నే నెఱుఁగను. ఇందలి పద్యపు నడకకు సహజమైన యతినిబట్టి అంబికా శివయోగి యనియే వ్రాసిన వాని యభిప్రాయమనుటలో సందేహములేదు గదా! అంబికాశివయోగి పదమున కర్థము ముందు విన్నవింతును. తెనుఁగు వ్రాఁతలోని అకార లకారములకుఁగల సామీప్యమే యీ భ్రాంతికిఁ గారణము. కాఁబట్టి పైరెండు శబ్దములకుఁ గల యర్థ భేద మెఱుఁగనివాఁడు, యోగశాస్త్ర శబ్దముల నెవరివలననో విన్నవాఁడు, అనుభవము లేనివాఁడు—ఎవఁడో పైవాక్యములను వ్రాసి వేమన తల కంటఁగట్టి నాఁడని సందేహించుటలో తప్పులేదు.

ఇట్లే బందరువారి ముద్రణములోను కొన్ని వచనములు గలవు. అవియును అందందు పద్యపునడక గలిగి తుదలో వేమ శబ్దముతో ముగియును. వేమనవి కావని సందేహింపవలసిన వానిలో నివియును జేరినవి.

పై చర్చవలన వేమన పద్యములను శ్రద్ధతోఁ జదువువారికిఁ గలుగు చిక్కులు కొంతవఱకు స్పష్టమగును. సరియైన విమర్శముతోఁ జేసిన ముద్రణము ఒకటైనను ఈవఱకుఁ బైలుపడలేదు. వేమన్న పద్యము లిట్లున్న మేలని తలఁచిన వారే కాని, యెట్లుండి యుండవచ్చునని విమర్శించిన వారులేరు. అర్థము తెలియని వారు, అర్థములేని సంప్రదాయములకుఁ జేరినవారు, అనర్థకరమగు అభిమానము గలవారు—ఈ పద్యములను తలయొక దిక్కుగా నీడ్చి చెఱచినారు. ఇతరుల భావములును రచనలును మనకెంత యసహ్యముగానున్నను వానిని దిద్దునధికారము మనకు లేదని తలఁచుట మనవా రనేకు లింకను నేర్వనివిద్య. కావుననే, అందందు కొన్ని యనావశ్యకమైన సవరణలున్నను, చిన్నదైనను, ఇప్పటికిని బ్రౌను దొర ముద్రణమే సర్వోత్తమ మని చెప్పుటకు సిగ్గగుచున్నది. అతఁడు మనకుఁ జేసిన మహోపకారమును నే సరగంటఁ జూచుచున్నానని తలఁపకుఁడు. చెన్నపట్టణము లోని ప్రాచ్యపుస్తకశాలలోని వ్రాఁతప్రతుల నొకమాఱైనను చూచిన వారికి తప్ప తక్కినవారి కామహనీయుని యప్పు తెలియదు. కాని యతఁడు దోసిలి నిండఁ బెట్టినను, పెట్టిన దెంతమంచి వస్తువైనను, అది బిచ్చమే. అతని యౌదార్యమున కతనిని పొగడుదము కాని మన దారిద్ర్యమునకు సిగ్గుపడవలదా? ఇందఱు తెండిఁ దండుగ తెలుఁగు వారుండి వేమన వంటివాని విషయమైనూడ ఇంకను తెల్లదొరగారి తిరిపెమునకే యొడిఁ బట్టవలసినందు కేడ్వవలదా? ఆంధ్ర మహా పురుషులందఱితోడ వేమన్నకును యూనివర్సిటీ కుర్చీలపై సమానముగాఁ

గూర్చుండఁ జోటిచ్చి ధన్యులైన ధీరులు ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తువారు. వారు ఇంకఁ గొంత యౌదార్యము వహించి, వ్రాఁత ప్రతులను ప్రాఁత యచ్చుప్రతులను సేకరించి, సంప్రతించి, సవిమర్శముగా వేమన్న పద్యముల నూతన ముద్రణ మొకటిచేసి పుణ్యము గట్టుకొందురుగాక! సామాన్యు లొకరిద్దఱితో ఆ కార్యము సాధ్యము కాదు గావున నా భారము ప్రకృతము వారినే చెందియున్నది.

శ్రీః

రెండవ యుపన్యాసము

వేమన కాల దేశములు

హిందువుల యన్ని చరిత్రములవలెనే వేమన చరిత్రమునఁ గూడ నమ్మఁదగిన సాక్ష్యములు లేకపోవుటచే సత్యము బైలుపడుట చాల కష్టముగా నున్నది. ఐనను అందు ముఖ్యములైన కాలదేశములను గూర్చి నేఁడు కొంత చర్చింతును.

ఇంగ్లీషువారి సహవాసముచే మనము నేర్చుకొన్న విచిత్ర విద్యలలో చరిత్ర రచన యొకటి. చరిత్రములు వ్రాయుట మన పూర్వులెఱుఁగక పోలేదు. అది మానవ సామాన్య ధర్మము. కాని వారెన్నఁడును ఇప్పటివారివలె దాని నొక ప్రత్యేకమగు విద్యగా, ఒకరిద్దఱు వ్యక్తులకుఁగాక యొక దేశమునకే—జాతికే చేరిన ముఖ్యశాస్త్రముగా—పరిగణించినవారు కారు. పూజ్యమైన వ్యక్తియందు ప్రజలకు గౌరవమును గల్గించుట వారి ముఖ్యసాధ్యము. చరిత్రము దానికి సాధనమంతే. కావున విన్న విషయములు కన్న విషయములు అన్నియునమ్మి, చాలకున్న కొత్తగాచేర్చి, సరిపడకున్నదానిని త్రోసివేసి, వారు వ్రాయుచుండిరి. ఇప్పటి మన తీఱు వేఱు. పూర్వకాలమున సంస్కృత తర్కశాస్త్రము తక్కిన విద్యలయందెల్ల నెట్లు ప్రవేశించెనో, యట్లే నేఁడును ప్రతి విద్య నేర్చువానికిని ఆ విద్యయొక్క చరిత్ర మత్యావశ్యకముగా నేర్పడినది. చరాచర వస్తువుల కన్నిటికిని, నేఁడు చరిత్రము గలదు. చరిత్రము సకును చరిత్రమెవరైన వ్రాసినారో లేదో యెఱుఁగను గాని, వ్రాయవచ్చు ననుటలో సందేహము లేదు.

మనకు చరిత్రమువలనఁ గలుగవలసిన లాభము యదార్థజ్ఞానము. అది మంచిదైనను కాకున్నను, ఇష్టమున్నను లేకున్నను, సరే. కావున నేఁటి చరిత్రకారుని కొక విషయము సత్యమని స్థాపింప ననేక సాక్ష్యములు కావలయును; అవి పరస్పర విరోధములేక యుండవలయును. అట్లగుటచే సాక్ష్యము దొరికినఁ జాలునని తృప్తిపడక యది నమ్మఁదగినదా కాదా యని మొదలు పరీక్షింపవలసి యుండును. కావున నిప్పటి చరిత్రకారుఁడు తానొక న్యాయాధిపతిగా వ్యవహరించుచున్నాఁడు. ప్రతి సాక్ష్యమును కల్పితమై యుండవచ్చునను నపనమ్మకముతోనే విచారణ నుపక్రమించును. ఇట్లగుటచే సందేహము చరిత్రకారుల స్వభావమైనది. ప్రాచీనులు అన్నిటిని నమ్మిరి. ఆధునికులు దేనిని నమ్మరు—అనఁగా, బలవంతమైన సాక్ష్యము, ఇతర చరిత్రకారులు బలవంతమని నమ్మునట్టిది, లేనిది. సాక్ష్యమున్నను లేకున్నను అన్నిటిని నమ్ముట యెంత అన్యాయమో, సాక్ష్యము లేనివాని నన్నిటిని నమ్మకపోవుటయు నంతే యన్యాయము. ఫలమేమనఁగా, ప్రాచీనపురాణములలో వస్తుస్థితిని ముంచివేయునన్ని విషయములు లభించుచుండఁగా, ఆధునికుల చరిత్రలలో అసలు సత్యమే పూర్ణముగా లభింపక తునకలుతునకలుగా లభించును. వేమన తండ్రివిషయమై వ్రాయవలసివచ్చె ననుకొనుఁడు: ప్రాచీనులు అతని ఒడ్డు, పొడవు,

పేరు, ఊరు, ఔదా [illegible] ్యము మొదలగున వన్నియు వినియో యూహించియో వ్రాసి, మనకొ [illegible] ాకార పూర్ణమైన వ్యక్తిని చేతికందిత్తురు. ఆధునికులు ఉన్నదనుట [illegible] ప్పుడు లేదనుకొనుటయే మంచిదిగాన, వేమన్నకు తండ్రియే లేఁడని య [illegible] ు, తండ్రిలేని కుమారుఁడు సృష్టిలో లేకపోవుటచే, ఒకవేళ నుండినను అత [illegible] విచారము మనకేమియు తెలియదని చెప్పి, తండ్రియను నొక పదార్థమును మాత్రము నామరూపాదు లొక్కటియు లేక మనతలఁపునకుఁ దెత్తురు.

మఱియు నమ్మవలసిన సందర్భము లందును ఇరువురి నమ్మకము లందు చాల భేదము గలదు. ప్రాచీనులలో నమ్మకమునకు అనుభవప్రమాణము గాని, యనుమాన ప్రమాణముగాని పనిలేదు. వేమన చేనిలోపండిన పుచ్చకాయలను పాపరకాయలను రాసులుగాఁ బోసి, వానినొకమాఱు చేతితో తాఁకిన మాత్రమున బంగారుముద్దలుగాఁ జేసి యన్నగారికి ఇనామిచ్చినాఁడని వారు సందేహము లేక నమ్మి వ్రాయుదురు (చూ.వే.సూ.ర.పీఠిక, పు. ౨౬). ఇట్టి దానిని ప్రత్యక్షముగాఁ జూచుట యట్లుండనిండు. 'ఈ సామర్థ్యము గలవాఁడు, చేనుదున్ని, విత్తి, కోసి, కూలియిచ్చి—ఇంత యవస్థపడనేల? ఇంటిలోని యన్నగారి యినుపపెట్టెనో లేక పెరటి మట్టిగోడనో తాఁకి బంగారుగాఁ జేయవచ్చునే! ఏమి వెఱ్ఱివాఁడు వేమన్న!' యని యూహింపవలసిన యక్కఱయే పురాణములు వ్రాయువారి కుండదు. విషయ మెంత యసాధ్యమైన వారికంత యెక్కువ నమ్మకము. ఇఁక చరిత్రకారుని తీరు వేఱు. అతనికి పరమ ప్రమాణము ప్రత్యక్షము. అనుభవబలములేని యనుమాన ప్రమాణమును అతనికి పనికిరాదు. మఱియు తన కాలపు టనేకజనుల ప్రత్యక్షానుభవమేతప్ప తనయొక్కని యనుభవమునకు వచ్చియుండినను తన్నుతానే యతఁడు నమ్మఁడు. ఇతరులు నమ్మరను భయ మతనికి మెండు. బంగారము కృత్రిమమైన వస్తువుగాక సహజములైన ప్రకృతులలో నొక్కటిగావున, వేఱుపదార్థమేదిగాని బంగారముగా మార్చ వీలులేదని యాధునిక రసాయన శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతమఁట. కావున 'తనకుఁ దెలియనిది తనతాతకును దెలియదు' అను నహంకారశాస్త్ర ప్రథమ సూత్రము ప్రకారము, అతఁడు రసవాద విద్యయే మిథ్యయని సిద్ధాంతముగా నమ్మును. తానొకవేళ పత్యక్షముగాఁ జూచినను 'ఇదేదో కనుకట్టువిద్య' యనుకొని తృప్తిపడును.

పై యిరువురికిని సమానధర్మ మొకటి కలదు. అదే దనఁగా, అభిమానము. తమ జాతి, మతము, దేశము, భాష మొదలగు వానిపై నిరువురికిని అభిమానము మెండు. పురాణకారుల యభిమానముచే అతిశయోక్తులు ప్రబలినవి; చరిత్రకారుల యభిమానముచే అసత్యములు ముందుకు వచ్చినవి. అతిశయోక్తులును అసత్యములే యైనను అం దలంకార మున్నది. ఇందులో లే దంతే. బసవేశ్వరుఁడు ఆంధ్రుఁడని సాధించు అసత్యమునకన్న, భీముఁడు బండెఁడు పనసపండ్లను ఏకాదశి ఫలాహారము చేసెనను అతిశయోక్తిలో సొగ సెక్కువగదా! పురాణముల వారు, తమజాతియే సృష్టికర్త తలమీఁది తుది వెండ్రుకనుండి పుట్టినదని, తమ మతమే భగవంతుఁ డుపదేశించిన మోక్షమార్గమని, తమదేశమందలి వీధులమన్ను గూడ పుణ్యభూమి యని, తమ భాషయే దేవభాషయని, ఇతరజాతిని స్పృశింపరాదని, ఇతరమతము నరకహేతువని, ఇతరదేశమున కాలుపెట్టినఁ గత్తిరించు కొనవలెనని, యితరభాషలాడిన నాలుకను దర్భతోఁ గాల్చవలయునని—వ్రాసుకొనిరి. చరిత్ర

కారులు, తమజాతియే సర్వగుణముల కాకరమై ; తమ మతమే సర్వమతసారము ; తమదేశమే వీరశూరవిక్రమాదిత్యుల తమభాషయే ముద్దుపలుకుల మురిపెములమూట, యని వ్రాయుచు, ఇత రించుచు, విధిలేక ప్రపంచమున వారి బ్రతుకు నేర్చియుందురు! కన్న కవిత్వ మును వ్యాకరణమును, ఛందస్సును—ఇంతయేల? అ ఆ ఇ నేర్పిన యుపాధ్యాయు లాంధ్రులనియు, అరవము 'వినుటకు శ్రుతి క ను బొమ్మరాళ్ళతంబళము' అనియు మనవారు వ్రాసికొన్నారు. (చూ ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రము, పీఠిక XXXIV; పే. 120). అరవమందు మందును మళయాళమునందును గల ఱకారము తెలుగునఁగూడ యుండెనని యెవరైనఁ జెప్పిన నెదగ్రుద్దుకొనువారు మనలో నున్నారు. ఇఁ ఆంధ్రులలోనే బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణులరగడ, సర్కారు దత్తమండలముల వివాదము నియోగివైదిక భేదము—మొదలగు పాక్షికవ్యవహారములచేత నెన్ని యసత్యములు అన్యాయసిద్ధాంతములు బైలుదేఱినవో, తేఱుచున్నవో, మీ రెఱుఁగుదురు. నన్నయ కవిత్వమునం దున్నంతమాధుర్యము తిక్కన కవితయందు లేదని యొకానొక వైదిక పండితులు నాతో వాదించిరి! కాని యిటీవల నన్నయ అసలు బ్రాహ్మణుఁడే కాదు క్షత్రియుఁడని యొక వాదము బైలుదేఱుచున్నట్లు జ్ఞాపకము! నన్నయ బ్రాహ్మణుఁడైన నేమి, క్షత్రియుఁడైన నేమి, మన కేమిలాభమని తలఁచిన కొందఱు, కాపువారు కాఁబోలు, నన్నయకుఁగల యాదికవిత్వకీర్తిని వేమన్న కీయఁదలఁచి వేమన్న నన్నయకన్నఁ బూర్వుఁ డనిరఁట! (వం.సు. గారి వేమన, పు. ౪౫). ఇట్లే రామరాజభూషణుఁడు బ్రాహ్మణుఁడే కాని శూద్రుఁడు కాఁడను వాద మొకటి గూఁడ నా చెవిని బడినది.

తమ యభిమానపు వాదమున కనుకూలమగు పూరిపుడకనైనను బ్రహ్మాస్త్రముగా భావించుట, విరుద్ధములైన సాక్ష్యముల నన్నిటిని సందేహించి తిరస్కరించుట, యేదైనను నూతనసిద్ధాంతమును తప్పక బైటికిఁ దీయవలయునను సంకల్పము— ఇవి యాధునిక చరిత్రకారులలో ననేకుల మనస్తత్త్వములు. కాళిదాసు తన గ్రంథములలో నందందు 'గుప్త' పదము వాడుటచేత నతఁడు గుప్తరాజుల కాలము వాఁడని సుప్రసిద్ధ చరిత్రకారులగు 'కీతు' గారు వాదించిరి! (See the Journal of Royal Asiatic Society, 1909, p. 438) ఒకానొక యాంధ్రచరిత్రకారులు ద్రోణాచార్యులు కుంభసంభవుఁడనుట కర్థము అతఁడు కుమ్మరివాఁడై యుండునని తలఁచిరఁట! అంతదూర మెందుకు? పేరు నప్పఁడిబట్టి అతఁడు దోణినడుపు బెస్తవాఁడనియు, ధర్మరాజు దొమ్మరి వాఁడనియుఁగూడ జెప్పవచ్చునుగదా!

ఇట్లు మన చరిత్రములు విచిత్రసిద్ధాంతముల కాకరములై యుండుటకు ముఖ్యకారణము మనలో చరిత్రరచనకు పనికివచ్చు బహిరంగ సాధనము లెక్కువగా లేకుండుటయే. ఉన్నవి యతిశయోక్తిమయములైన పురాణములు. ఇఁక అంతరంగ సాధనములు అనుమానమునకు పనికివచ్చునే కాని, దృఢమైన సాక్ష్యమును సమ కూర్చునవి యేగ్రంథములందును ఉండవు. తమ చరిత్రమును ముందు వ్రాయువారికి పనికిరావలయునను నుద్దేశముగలవారు తప్ప, తక్కిన యెవరును స్వకీయ చరిత్ర విషయములకు తమ గ్రంథములలో నవకాశమివ్వరు. అవి ఆకస్మికముగా నందు రావలసినవి.

ఇట్టి యిరువురినడుమ పురాణమును, చరిత్రమును, దేనిని వ్రాయనేర్వని

నావంటివానికి వేమన జీవితమును దెలిసికొనవలెనన్నప్పుడు కలుగు కష్టము చెప్పి తీఱదు. ఐనను ఈ రెంటిని యథాశక్తి పరీక్షించి ప్రకృత ముపయోగించుకొనవలసి యున్నది.

వేమన సూక్తిరత్నాకరమున పీఠికలోని వేమన చరిత్రమను పురాణమున ఈక్రింది విషయములు గలవు: క్రీస్తుశకము ౧౩౨౮ నుండి ౧౪౨౮ వఱకును నూరేండ్లు సరిగా కొండవీటిలో రాజ్యముచేసిన రెడ్డిరాజులలో కడపటివాఁడగు రాచ వేమారెడ్డికి మన వేమన తమ్ముఁడు. కొమరుగిరి వేమారెడ్డి కొడుకు. తల్లి మల్లమ్మ. అన్న భార్య, తల్లివంటిది, నరసాంబ. వేమన చిన్ననాఁటినుండి వేశ్యవలలోఁ జిక్కియుండి బొక్కసమంతయు దానికి దోచిపెట్టుచుండఁగా, వదినె నరసమ్మ యుక్తితో నాతనికి దానిపై రోఁతజనించునట్లు చేసెను. నగరి కంసాలి అభిరామయ్య. అతఁడు లంబికాశివయోగియను వానిని తత్త్వోపదేశార్థము రహస్యముగా సేవించుచుండెను. ఒకనాఁడా యోగి అభిరామయ్యతో రేపుదయమువచ్చి యుపదేశముపొందుమని చెప్పఁగా దానిని పొంచివిన్న వేమన్న, మఱునాఁడు అభిరామయ్యను బలవంతముగా నగరియందే నిలుచునట్లుచేసి, తాను పోయి యోగితో 'అభిరామయ్య తాను రాలేక నన్ను పంపినాఁడు' అని చెప్పఁగా 'వాఁడు నిర్భాగ్యుఁడు, నీవె రారా' యని యతఁ డితనికే యుపదేశముచేసి యెందో పోయెను. జ్ఞానియై వేమన్న యభిరామయ్య క్షమాపణ వేఁడి, విరక్తుడై దేశదేశములుఁ దిరిగి పద్యరూపముగ తత్త్వోపదేశము ప్రజలకు చేయుచు, తుదకు 'కటార్లపల్లె'లో సమాధివిష్ఠుఁడయ్యెను.

ఇందు చరిత్రమునకు ముఖ్యవిషయములగు వంశము, కాలము, దేశము పేర్కొనఁబడినవి: కోమటి రెడ్డిరాజుల వంశీయుఁడు; ౧౫ వ శతాబ్దమున నున్నవాఁడు; కొండవీటిలోఁ బుట్టిపెరిగి కటార్లపల్లెలో ముక్తుఁడైనవాఁడు. దీనిని వ్రాసినవారు ఇవి 'నిక్కపు చరిత్ర' యనుచున్నారు కాని యే యాధారములచేత నిది నిక్కమనుకొనిరో తెలియదు. మఱియు, పై వంశవృక్షమును సుగృహీతనాములగు కీ॥ శే॥ కొమఱ్ఱాజు లక్ష్మణరావుగారు అసత్యమని ఖండించిరి. వేమన్న తండ్రి యనఁబడు కొమరగిరికి సంతానమే లేదఁట. కావున నతని తరువాత నతని దాయాది యగు కోమటి వేమారెడ్డి రాజ్యము చేసినవాఁడు. కొమరగిరిరెడ్డికి కొడుకనఁబడు రాచవేమారెడ్డి ఈ కోమటివేమారెడ్డి కొడుకఁట! వేమనయోగి కిం దేనంబంధమును ఉన్నట్లు కానరాదఁట.*

శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు కుమారగిరికి కుమారుఁ డున్నట్లు శాసనాదుల వలన తెలియవచ్చుచున్నది యనిరి.† కాని యతఁడు రాజ్యమునకు రాలేదు. ఈ రాజ్యమునకు రాని కుమారుఁడే బైరాగుల సావాసమునఁ బడిపోయిన మన వేమన్న యైయుండునా యను సందేహము గలుగును. కాని 'వేమన వాక్యము' లనఁబడు వానిలో వేమన తండ్రి‡ 'రెడ్డన్న' యని చెప్పఁబడినది. ఇట్లే బందరుప్రతిలోని వేఱొక వచనమందును గలదు (౩౯౦). కుమారగిరివంటి ప్రభువుకు రెడ్డన్నయను సామాన్యనామ ముండునని యూహించుట యసాధ్యము. మఱియు 'వేదాంత సిద్ధాంతము' పీఠికలో కొమరగిరికి కొడుకు లిద్దఱనియు, వారిలో రాచవేమారెడ్డియే

---

* చూ. వం. సు. వేమన, పు. ౬౫.

† ఆంధ్రుల చరిత్రము, భా. ౩. పు. ౧౯౭.

‡ చూ. ఘటశోధని, పు. ౪౮.

మన వేమన్న యనియు వ్రాయఁబడినది. కాని రాచవేమారెడ్డి నాలుగేండ్లు రాజ్యమేలెననియు తుద కాకస్మికముగా తన భృత్యునిచేతనే చంపఁబడియె ననియు 'కొండవీటి దండకవిలె'లోఁ గలదఁట. కాఁబట్టి ప్రకృతస్థితిలో కొండవీటి రెడ్డిరాజులకును వేమన్నకును సంబంధము గలదని యూహించుట దుష్కరము.

మఱియు, అంతరంగసాక్ష్యములచేత నీ యంశము దృఢమగును. వేమన ప్రబంధకవులవలె తానుండు ప్రపంచమును దాఁటి వ్రాసినవాఁడు కాఁడు. అతని పద్యములందెల్ల స్వానుభవమును కవితాధర్మము తాండవ మాడుచుండును. ఇతఁడాగర్భశ్రీమంతుఁడై నడిమివయసువఱకును రాచనగరియందె పెరిగినవాఁడై యుండిన, పెద్దన్న, కృష్ణదేవరాయలు మొదలగువారి కవిత్వమందుఁ గానవచ్చు సంపత్సమృద్ధివాసన యిందెందును గానరాక పోవునా? వానియం దభిమానము లేకున్నను ఖండించుటకైన పనికిరావా? మఱియు, వేమన్న 'కుక్క యిల్లు సొచ్చి కుండలు వెతకుట' చూచినాడు (౩౨౨౭). 'పండిన చేనులోని పల్లేరుగాయలు' త్రొక్కినాడు (౨౬౦౨). 'గడ్డివేసినను పోట్లగొడ్డు కొమ్మాడించు'నని యెఱింగినాడు (౧౭౪౪). 'పచ్చికుండలో నీళ్ళు పట్టిన నిలుప'నని కనుగొన్నాఁడు (౧౩౪౭). 'కుండ చిల్లిపడిన గుడ్డ దోఁపగవచ్చు' నను సంసారపు నాజూకును నేర్చుకొన్నాఁడు (౧౧౩౨). 'కడుపునిండ తవుడు గంపలోఁబెట్టక, చన్ను ముట్టనీదు కొన్నబఱ్ఱె' యను మహిషీదోహనమర్మమును చదువుకొన్నాఁడు (౮౭౧). ఇట్టి యనుభవములు రాజవంశీయులకు, అందును రాచరికపు జవాబుదారీ లేక యూరక తిని తిరుగమరగిన యువరాజులకు కలుగునా? మఱియు, వేమన—

"ఆ. ఎంతసేవఁజేసి యేపాటుపడినను
రాచమూక నమ్మరాదు రన్న!
పాము తోడి పొందు పదివేలకైనను, విశ్వ." (౬౩౮)

అని చెప్పినవాఁడు. ఇంతపైన 'రాచకొడుకు గాకున్నను దూరబంధువై, బీదవాఁడై మైసూరుదేశమందలి కొందఱు 'అరసు'లవలె నేల యుండరాదు?' అని తలఁచువారుండిరేని నా యాక్షేపణలేదు; వారికి ఫలమును లేదు.

ఇట్లితఁడు రెడ్డిరాజుల వంశమువాఁడై యుండఁడని సందేహముగలిగిన వెంటనే, వారు రాజ్యముచేసిన ౧౪–౧౫ శతాబ్దములలో నున్నవాఁడను కాలమును నిరాధార మగుచున్నది.

ఇఁక కొండవీటిలో పుట్టి పెరిగినాఁడనుటకు వేమన పద్యములలో నొక యాధారమున్నది:

"ఆ. ఊరు కొండవీడు ఉనికి పశ్చిమవీధి
మూగచింతపల్లె మొదటి యిల్లు
ఎడ్డెరెడ్డికులమదేమని తెల్పుదు విశ్వ." (౫౬౮)

కాని దీని యర్థము సందిగ్ధము. కొండవీటి పశ్చిమవీధిలో నునికికిని మూగచింతపల్లె మొదటి యింటికిని సంబంధమేమి? దీని కంతరార్థమేమో గలదఁట. పాఠాంతరములకును కరవు లేదు. అవి యట్లుండనిండు. కొండవీటివద్ద మూగచింతలపల్లె కలదఁట. కడపజిల్లాలోకూడ నొక మూగచింతపల్లె కలదనియు, నందలి వారొకబయలుచూపి యిదే వేమన్న పుచ్చకాయలు పండించిన చేనని చూపెదరనియుఁ జెప్పఁగా విన్నాను.

---

*చూ. ఆం. చ. భా. ౩. పు. ౧౫౩.

కొండవీటిలోఁ బుట్టి కొన్నాళ్ళుండి, తరువాత ఆ రెంటిలో నేదోయొక పల్లెలో మొదటి యింట వసించినాఁడను నర్థమిచ్చు పాఠాంతర మొకటి పై పద్యమున కుండవలె ననుకొంటిమేని, ఇతఁడు కొండవీటిలోఁ బుట్టినాఁడు కాఁడని సాక్షాత్ప్రమాణము లభించువఱకును మనమతఁ డందుబుట్టినవాఁడే యని నమ్ముదముగాక! ఈ నమ్మికకు తోడు కర్నూలుజిల్లా క్రిష్టిపాడు వాఁడనియు, గుంటూరికిఁ జేరిన 'ఇను కొండ' వాఁడనియు, కడపమండలపు 'చిట్టివేలు' వాఁడనియును బ్రౌనుదొరవిన్న యుపపురాణములు కనీసము మూఁడున్నవని మనము గమనింపవలసి యున్నది.*

ఇఁక నితఁడు కటార్లపల్లెలోవచ్చి సమాధి యయ్యెనాయను విషయమింకను సందిగ్ధము. ఇదివఱకు వేమన పద్యముల నచ్చువేసినవా రనేకులు ఇతఁడు కదిరి తాలూకా కటార్లపల్లెలో శార్వరి సంవత్సర చైత్రశుక్ల నవమినాడు తన జీవితమును చాలించెననియే వ్రాసియున్నారు. 'క్యాంబెలు' దొరయును ఇట్లేతలఁచి కటార్లపల్లెకుఁ బోయిచూచి యక్కడిసన్నివేశములు గుట్టలు వాఁగులు మొదలగువానిని విపులముగా వర్ణించి వ్రాసెను.† బ్రౌనుదొరకు కటార్లపల్లె సమాచారమే తెలిసినట్లు తోఁపదు. నేనును ప్రత్యక్షముగా నాయా ప్రదేశములను చూచి రావలయునని పోయితిని.‡ కాంబెలు దొరకన్న ఘనముగా విపులముగా మీకు వర్ణించి చెప్పవలెనను కుతూహలముతో త్రోవలోని తుమ్మచెట్లు, పాపాసుకళ్ళి, రాళ్ళు రప్పలుగూడ వదలక గుర్తులు వేసికొంటిని. మొదలు కదిరి దగ్గరనుండు 'నల్లచెరువు' గ్రామము నందును వేమన్నకు సంబంధము గలదని విని యక్కడికిఁబోయి యందలి గుడి దర్శించి యందలి వేమన్న చెక్కవిగ్రహము మొగమున పట్టెనామములు చూడఁ గనే 'శివయోగియైన వేమన్న మొగమున నామా లేమిటిరా' యని సందేహము కలిగినది. కాని యహింసావ్రతియైన వేమన్న పేర నేటేట నెనుఁబోతుల బలియిచ్చినట్లే, యిదియు విచిత్ర కాలపరిణామములలో నొకటియై యుండుననుకొని, యక్కడి పూజారి చెన్నయ్యను విచారింపఁగా, నాతఁ డొక వేమన్నపురాణమును జెప్పెను. అదంతయు మీ కేకరువు పెట్టదలఁచుకోలేదు. కాని విధిలేక ముఖ్యాంశములు మాత్రము సూచించుచున్నాను—

వేమన కొండవీటివాఁడు. పెఁడిపాలకొడిది రెడ్లవంశమువాఁడు. కనుగోళ్ళ గోత్రము. మొద లితనిపేరు పుల్లారెడ్డి. రాజైన యన్నతో కలహించి తల్లితో నల్ల చెరువుకు వచ్చెను. అక్కడ సేద్యము చేసుకొనుచు సుఖముండఁగా నొకనాఁడు త్రోవలో నతని తలపై పిడుగుపడి నిర్జీవుఁడాయెను. తరువాతికార్యము జరుప నక్కడివారు ప్రయత్నింపఁగా తల్లికి స్వప్నమందతఁడు గాన్పించి 'ఇఁక నేడునాళ్ళు సహింపుఁడు. మరల నేను జీవింతును' అని చెప్పెనఁట. అట్లే యెనిమిదవ దినమున సజీవుఁడై 'ఏమి పుల్లారెడ్డీ! ఎట్లు ఏడునాళ్ళు చచ్చి బ్రతికితివి ?' అని యక్కడివా రడుగఁగాఁ 'నా పేరు పుల్లారెడ్డి కాదురా, వేమన!' యని చెప్పెనఁట. అదిమొదలు మహాత్ముఁడై శిష్యపరివారముతోఁ దూర్పుదేశము తిరిగి యనేక మహత్త్వములను

---

*See Brown's Verses of Vemana, Preface, p. III.

†See Mad. Chris. Coll. Mag., March' 1898.

‡ఈ ప్రయాణమందు మన్మిత్రులు శ్రీ అనంతపురపు వార్తకవి రామచంద్రరావు, బి.ఏ., బి.ఎల్. గారును, కదిరి వసంతాచార్యులుగారు, రెడ్డిపల్లి వెంకటశ్రేష్ఠిగారును నాకు చేసిన సాహాయ్యము ఎన్నఁడు మఱవరానిది.

జూపెను. అప్పటి మద్రాసులోని యింగ్లీషుదొరలు ఇతని యద్భుతశక్తికి మెచ్చి చాల గౌరవించిరి. సంచారములో కడపజిల్లా రాజంపేటదగ్గర కోడూరిలో నతనితల్లి అచ్చమ్మయు, కుచ్చెర్లపాడు గ్రామములో భార్య ఆదిలక్ష్మమ్మయు మరణించిరి. ఇరువురికిని అతఁడు కట్టించిన సమాధులిప్పటికి అందుఁ గలవు. తరువాత కటార్లపల్లెకు మరలివచ్చి వేమనసమాధిలో నజీవముగా పరుండి మూఁతవేయించుకొనెను. నల్లచెరువులోని గుడి తరువాత నతని వంశీయులగు జ్ఞాతుల కలహముచే నేర్పడిన ప్రతిబింబము.

ఈ కథ విన్నప్పుడే నా సందేహము బలమయ్యెను. పుల్లారెడ్డి యని మొదట పేరుండి తరువాత 'వేమన్న'గా ఏల మార్చుకొనవలెను? తల్లి పుస్తకములలోని మల్లమ్మగాక అచ్చమ్మ యయినది. ఇందు ప్రసిద్ధమైన బోగమువాండ్ర మాటయే లేదు.

ఈ సందేహములతోనే కటార్లపల్లెకుఁబోయి విచారింపఁగా నక్కడి ధర్మకర్త యగు చెన్నరాయఁ డనునాయన 'ఆ వేమన్న యీ వేమన్న కాదండీ! వేఱు' అని చెప్పి నా యాశలు నిరాశచేసెను! కారణమేమని యడిగితిని. తమవద్దనున్న తాటాకుల గ్రంథములో నట్లున్నదని చెప్పెను. దానిని తెప్పించి చూడఁగా నది వంగూరు సుబ్బరావుగారికి ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషద్గ్రంథాలయమునఁ గానవచ్చిన ద్విపద వేమనచరిత్రముగా తేలినది. అందలి యీ క్రింది వాక్యములను చెన్నరాయఁ డెత్తిచూపెను. సనకసనందనాది మునులు.

"ఇతఁడు శ్రీహరిపుత్రుఁ డితఁడు పావనుఁడు,
మున్ను వేమన పరమ ముఖ్యుఁడైనాఁడు
అతఁడె యితఁడని పల్కి ఆశ్చర్యమంది
మంత్రాక్షతంబుల మహిమచేఁబట్టి
వేమనార్యులమీఁద వెదఁ జల్లిరంత..."

ఈ గ్రంథము చాలవఱకందే చూచితిని. ఇది చరిత్రముగాదు. పురాణములలో పురాణము. గ్రంథము చేసినవాఁడు వ్రాసినవాఁడు కల్పించిన చిక్కులు లెక్కలేనన్ని. ఇందు నల్లచెఱువు చెన్నయ్య చెప్పిన యీ లోకపు కథలేమియు లేవు. అక్కడివారి కది పరమపవిత్రగ్రంథము గావున దాని నెవరు తెచ్చుకొని నిదానముగాఁ జూడ వీలులేమిచేతను, ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో నున్నదిగావున తెప్పించుకొనవచ్చునను నమ్మికచేతను నందలి విషయములు కొన్నిమాత్రము గుర్తువేసికొంటిని—

శ్రీవైకుంఠములో చెన్నకేశవులును, ఆదిలక్ష్మియు వేమన్నను పిలిచి నీవు భూలోకమున నవతరింపుమని చెప్పఁగా అట్లే యతఁ డవతరించెను. ఇతనితండ్రి తుంగవంశపు కేశవుఁడు. తల్లి లక్ష్మమ్మ (అచ్చమ్మ), కేశవనారాయణులునూర్మి తమ్ములు. వీరు మార్కాపురము చెన్నకేశవస్వామి భక్తులు. తరువాత కదిరిదగ్గఱ నుండు రేపల్లెకు వచ్చినట్లు తోఁచును. ఇదే యిప్పుడు ప్రాంతరేపల్లెపట్టణమనియు, పాత్ర్లపల్లెపట్టణమనియు వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. ఈ వేమన యిక్కడనే జన్మించెను. వేమన అందఱికి తత్త్వబోధచేసి కటార్లపల్లెలో నుండెను.

ఇంతకన్న నెక్కువ విషయములు గ్రహింపవీలులేదయ్యెను. గ్రంథము గచ్చుపొదవంటిదని మొదలే చెప్పితిని. శ్రీ కొత్తపల్లె సూర్యారావుగారు నా ప్రార్థన ప్రకారము ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులోని ప్రతిని నా కొఱకై దయయుంచి వ్రాయించి పంపిరిగాని, మూలప్రతి చాల శిథిలమై యుండుటచే వారికి వృథాప్రయాసము

నిచ్చినది తప్ప నా కేమియు ఫలము లేదయ్యెను. అది యట్లుండె.

నల్లచెఱువు చెన్నయ్య చెప్పిన కథయంతయు నొక్కటితప్ప సత్యమని యిక్కడివారందఱు నంగీకరించిరి. అదే దనఁగా, కొండవీటిసంబంధము. 'నెల్లూరు మొదలగు ప్రాంతములందు ఆ వేమన్నభక్తు లనేకు లున్నారు. కావున వారు వేమన్నపేర నిచ్చు వర్షాశనాదులను సంపాదించుటకును, మర్యాద లనుభవించు టకును ఈ వేమన్నవంశీయులమగు మేము, ఇరువురు నొకటేయని యిట్లు కొండవీటి ముడి వేసికొన్నామే కాని వేఱు కా'దని కటార్లపల్లె వేమన్నవంశీయుఁడగు చెన్న రాయఁడు సంకోచించినను స్పష్టముగాఁ జెప్పెను. ఈ సత్యప్రీతి కతనిని మన మభి నందింపవలసియున్నది. మన వేమన్నకు కటార్లపల్లె సంబంధమున్నను, లేకున్నను కొండవీటిసంబంధము మాత్రము గలదని యిక్కడివారును నమ్మియున్నారనుట యొక ముఖ్య విషయము—

ఈ వేమన ఆ వేమన కాఁడనుటకు వేఱొక ప్రబలాధార మున్నది. అదే తాటాకుల పుస్తకమున అతని ననుసరించి యితఁడు వ్రాసిన ఆటవెలఁది పద్యములు నూటికి పైఁబడి కలవు. వాని మకుటము 'బాలచక్రవేమ భవ్యనామ' యని. అర్థ మడుగకుఁడు. అది నాకుఁ దెలియని యనేక రహస్యములలో నొక్కటి. 'పతనరామ' యనియు, 'బౌద్ధరామ' యనియు పాఠాంతరములు గలవు. పై పద్యములలోఁ గొన్ని 'విశ్వదాభిరామ' మకుటముతో ఆ వేమన్న పద్యాలతో సంగమించినవి. లేక ఆ వేమన్న పద్యములకే మకుటముమార్చి యిందులోఁ జేర్చినారేమో! ఒకటిరెం డుదాహరింతును—

"ఆ. ఆది త్రిమూర్తులు ఆత్మలోనున్నారు
బంధించి తెలిసితే బైటబడును
హృదయమందు గురుని పుంత జూడగలేరు, బాల..."

"ఆ. యాత్రపోయినవాఁడు యెన్నాళ్ళు తిరిగినా
పారమైన ముక్తి పడవిలేదు.
మనసు నిల్పినవాడు మహనీయమూర్తిరా, బాల..."*

ఈ రెండవపద్యము మకుటభేదముతో వేమన సూక్తిరత్నాకర మందున్నది (౩౨౪౫).

ఈ తుంగవేమన్న జన్మకాలమును దెలుపు పద్యమొకటి యా పుస్తకమం దొకచో వ్రాయఁబడి యున్నది—

"సీ. పలనొప్ప తుంగాన్వవాయ పావనమూర్తి కేశవనామ కుశేశయాక్ష?
రమణిపాలిక శ్రీలరంజిల్లు లక్ష్మాంబకును అగ్రతనయుఁడై కొమరుమిగిలి
మనతర రాజయోగ స్ఫూర్తి శార్వరి సంవత్సర చైత్రశుక్లపక్ష నవమి
శాలివాహన శకాబ్దములు వేయునార్నూఱొకనూరు వెనను రెండు
పరగ మిగిలినదినము శ్రీ బాలచక్ర, వేమనార్యుండునను భవ్యనామ మమర
ఆది శ్రీ లక్ష్మనారాయణావతారమైన శ్రీ చెన్నరాయఁడై యవని వెలసె"

ఇందుచే నితఁడు శా.స. ౧౭౦౨వ శార్వరి సంవత్సరమున (క్రీ.శ. ౧౭౮౦) చైత్ర శుక్ల నవమినాఁడు జనించెను. ఇతనితల్లి లక్ష్మమ్మ సిద్ధార్థి సంవత్సర పుష్య

---

*ఈతని పద్యము సుమారు ముప్పదినటి మచ్చుకు శ్రీ కదిరి వసంతాచార్యులు గారు నాకు వ్రాయించి పంపి నా కృతజ్ఞతకు పాత్రులైరి.

బహుళ చతుర్దశినాఁడు—అనఁగాఁ ఇతని ఇరుపదవయేఁటను, భార్య అక్కలమ్మ (ఆదిలక్ష్మమ్మ) నల సంవత్సర పుష్యశుద్ధ షష్ఠినాఁడు, ఇతని ౪౬ వ యేఁటను, ఇతఁడు విభవ సంవత్సర పుష్యశుక్లాష్టమి—అనఁగా, తన ౭౯ వ యేఁటను ఇహలోక యాత్ర ముగించినట్లు ధర్మకర్తలయింట వ్రాఁతలు గలవు. అనఁగా, ఇతఁడు క్రీ.శ. ౧౭౬౯ వ సంవత్సరమువఱకును జీవించియుండెనని చెప్పవలయును. కాని యా తేదీలు సరియైనవి కావేమో! ఎందుకనఁగా, ముగ్గురిమృతియు పుష్యమాసమందే జరుగుట యొక వింత. మఱియు, నేఁటికి ౫౯ సంవత్సరములక్రింద చనిపోయినవానిని చూచినవా రా యూరిలోఁగాని, చుట్టుప్రక్కలఁగాని యొక్కరైన నుండవలదా? అక్కడ డెబ్బదియేండ్లు దాఁటిన ముసలివా రనేకు లున్నారు. వేమన్నకూఁతురగు అచ్చమ్మను తన చిన్నపయసున చూచితిననియు, అప్పుడామెకు సుమారు డెబ్బదియేండ్లుండవచ్చుననియు 'షేక్ అలం' అను నొకానొక ముసలిసాహేబు చెప్పెను. అతనికిప్పుడు సుమారు ఎనుబదియేండ్లు. మఱియు, నీ వేమన్న ౧౭౬౯ లోనే సిద్ధుఁడగుట నిజమేని, ౧౭౯౭ లో—అనఁగా, ముప్పదియేండ్లైనను గాకమునుపే—యాతని విషయమై విచారణచేసి వ్రాసిన కాంబెలుదొర, ఇతఁడు సుమా రిన్నూట యేఁబదియేండ్లక్రిందటివాఁడని వ్రాయుట చిత్రముగదా!* కాని దొరగారు కటార్లపల్లెను చూచినారుగాని, యక్కడివారి నెవరిని ఎక్కువ విచారించినట్లు తోఁపదు. బ్రౌనుదొర కితఁడు సమకాలమువాఁడే కావునఁ గాఁబోలు అతని కీతని సమాచారమే తెలియదు. అది యట్లుండె. తల్లి భార్యల మృతికాలమును, ఈ వేమన్న సమాధికాలమును సందేహించినను అతనిజన్మకాలమును సందేహించుటకు కారణము లేదు.

ఇట్లు కొండవీటివేమన్నయు, తుంగవేమన్నయు వేఱువ్యక్తులైననుఁ అతని మరణకాలమును, ఇతని జననకాలమును శార్వరి చైత్ర శుక్ల నవమిగానే యుండుట వింతలో వింతగదా! ఇది యిరువురు నేకవ్యక్తియను భ్రాంతిచేఁ గలిగిన దనుకొందమన్న ఈ భ్రాంతికిఁదోడు పుట్టినపండుగ తద్దినము నొకటిఁగాజేయు వింతభ్రాంతిని గూడఁగట్టుకోవలసివచ్చును! అట్లైన నీ యిరువురిలో నెవరో యొకరు పుట్టినదో గిట్టినదో శార్వరి సంవత్సర చైత్ర శుక్లనవమి కావలయును. కొండవీటి వేమన్న పై తేదీలో సిద్ధిపొంది నాఁడని వ్రాసినవారందఱును నిన్నమొన్న యతని పద్యముల నచ్చువేసి పీఠికలు వ్రాసినవారే కావున, వారికన్న ప్రాచీనమైన తుంగవేమన్న వంశమువారి వ్రాఁతయే మనకెక్కువ ప్రమాణము గావలసియున్నది. మఱియు వారిప్పటికి చైత్ర శుక్ల నవమి యాతని తిరునాళ్ళ నడుపుచున్నారు. కావున పై తేదీ తుంగవేమన్నదే యనుకొని యా తంటా నింతటితో వగఁదెంచుకొందము! ఇట్లు కట్టకడపట మన వేమన అద్యంతశూన్యుఁడైన సిద్ధమూర్తి యయినాడు.

ఐన మన వేమన్నకు కటార్లపల్లెతో సంబంధమేలేదా? ఉన్నదని సందేహింపవలసియున్నది. కారణ మేమనఁగా; ఈ ప్రదేశమం దతఁడు సంచరించి కొన్నాళ్ళు నిలిచి తన మహత్త్వమును ప్రకటింపక యుండెనేని, తుంగ పుల్లారెడ్డి తాను వేమన్న యని మాఱుపేరు పెట్టుకొని, యతనివలెనే పద్యములు వ్రాసి, యతని యోగ సిద్ధాంతములనే యవలంబించుట, ప్రజలతని నతని యవతారమే యని నమ్మి పూజించుట, సంభవింప దనుకొనుచున్నాను. ఆంధ్రదేశమంతయు వేమన్న సంచ

*See Mad. Christ. Coll. Mag., March 1898, p. 524.

రించినవాఁడైనను తక్కిన స్థలములకంటె నిక్కడ కొన్నాళ్ళెక్కువగ నిలిచి యుండఁడేని, అతని పద్యములను వినుట మాత్రమేకాక యతని యోగసిద్ధులు రసవాదము మొదలగు మహత్త్వములు అందఱు నెఱిఁగియుండరేని, తుంగ పుల్లారెడ్డి 'నా పేరు పుల్లారెడ్డి కాదురా, వేమన' యని చెప్పినవెంటనే నమ్ముట యట్లుండఁగా 'వీనికేమి వచ్చెరా నడివయసులో నామకరణము!' అని పరిహసించి యుందురు. ఇదిగాక వేఱొక సాధనము గలదు. వేమన సూక్తిరత్నాకరములో నీ క్రింది పద్యము గలదు—

"ఆ. కదలి తూర్పునందు ఘనత శోభిల్లఁగా
బరగు వర కటార్లపల్లె వెలసి
యచలనిష్ఠఁగూడ నమరి యుండెదరయా విశ్వ." (౮౮౪)

ఈ పద్యము వేమన్నది కాకపోవచ్చును. తుంగ వేమన్న శతకమునందును గానరాలేదు. నేను చూచిన తక్కిన వ్రాఁతప్రతులలోను లేదు. కాని యచ్చువేసిన వారు కృత్రిమముగా తయారుచేసినది మాత్రము గాదు. వారికి 'కదిరి తూర్పునందు' అను పాఠముండవలయునని తెలియదు. 'కదలి' యనియే పాఠమున్నఁ దప్పేమి యందురా, తూర్పునందు కటార్లపల్లె యనఁగా నే యూరికి తూర్పున? ఆంధ్ర దేశమునకు కటార్లపల్లె సుమారు దక్షిణమగును. అక్కడివారు తెనుఁగుదేశమును తూర్పుదేశమందురు, కదిరికి కటార్లపల్లె తూర్పున నున్నది. కావున 'కదిరి' గ్రామ జ్ఞానములేని వ్రాఁతకాఁడెవఁడో తిద్దివ్రాసుకొన్న పాఠమిది. లేక కదిరిపద మర్థము గాక సంపాదకులే తిద్దియుందురు. చెప్పవచ్చిన దేమనఁగా, పై పద్యము బందరు వారి యచ్చుప్రతికంటె ప్రాఁతది, అందులో వేమన కటార్లపల్లెలో వెలసియున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. కావున పూర్వకాలమందును దీని నమ్మినవారు కొందఱుండి రన వచ్చును. కాని యతఁ డిక్కడనే సమాధియైనాఁడని చెప్పుట కేసాధనమును ఇదివఱకులేదు. వాడుకయైనను గానరాదు. మీఁదుమిక్కిలి, కడపజిల్లా సాయూరు గ్రామమువద్ద కొండగుహలో వేమన కట్టకడపట ప్రవేశించినాఁడని యక్కడి వేమన మతానుయాయులగు యోగులు కొందఱు చెప్పుకొనుచున్నారని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రులవారు నాతోఁ జెప్పిరి. ఇది పురాణముల కథ.

ఇఁక వేమన చరిత్రమును చాల పరిశోధించి వ్రాసినవారిలో ముఖ్యులగు కీర్తిశేషులైన పంగూరి సుబ్బారావుగారు వేమన వంశమును గూర్చి సందేహముగా వ్రాసిరి. దేశమునుగూర్చి యంతకన్న నెక్కువ నిశ్చయముఁ జేసికొని, మొదలు కొండవీడు, దత్తమండలములు, గోదావరిదేశము — ఈ మూఁడిటియందును వేమన సంచరించి యుండవచ్చు ననుకొన్నను, తరువాత, వారికి తక్కిన యన్నిసాక్ష్యముల కంటె 'కుక్కతోఁకఁబట్టి గోదావరీదునా' యను నొక వాక్యమే ప్రబల ప్రమాణముగాఁ గానవచ్చి, 'గోదావరి మండలమున వీధులలోఁ బాఱవైచిన పుల్లాకులలోని యాహార మును మృగపక్షులతోఁగలిసి భుజించువాఁడు' అని నిశ్చయించుకొనిరి! *కాలమును గూర్చి యింకను ఎక్కువ నిశ్చయముగా నూహచేసిరి. పదునాఱవ శతాబ్దాదియందు కృష్ణదేవరాయల సమకాలికుఁడగు ఎడపాటి ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ తన 'మల్హణ చరిత్రము' నందును, ఆ శతాబ్దాంతమందలి తురగా రామకవి తన 'నాగరఖండ' మందును, పదునేడవ శతాబ్దమందలి పింగళి యెల్లనార్యుఁడు తన 'తోభ్య చరిత్రము' నందును వేమన్నను పేర్కొని యుండుటచేత ఇతఁడు ౧౫-వ శతకమందున్నవాఁడని వారి

* చూ. వం. సు. వేమన, పు. ౧౫౦.

యూహ. కావుననే—

"ఆ. పరఁగ రాయని కులబాచని ధనమెల్ల
భటులపాలు కవుల పాలు తలప,
ఒనర హీనజనుని ధనము దాయాదుల
పాలు జారకాంతపాలు వేమ" (౨౪-౨౨) ♦

అను పద్యమును వేమన ౧౪-వ శతాబ్దము తుదలోనున్న రాయని భాస్కరునిగూర్చియే వ్రాసెనని తలఁచిరి. మఱియు—

"శ్లో॥ నిర్మాయ నూతన ముదాహరణానురూపం
కావ్యం మయాత్ర నిహితం నపరస్య కించిత్
కిం సేవ్యతే సుమనసాం మనసాఽపి గన్ధః
కస్తూరికా జననశక్తిమతా మృగేణ" (రసగంగాధరము) *

యని స్వాభిమానపూర్ణుఁడై చెప్పిన పండితరాయఁడు—

"ఆ. ప్రస్తుతంబు వేళ పద్యంబు చదివిన
తప్పులెన్నియున్న నొప్పియుండు...—" (౨౬-౩౮)

అను వేమన్న పద్యమునే

"అపసరపతితాపి వాణీ గుణగణరహితాపి వహతి పరమోదమ్"

అన్నట్లు సంస్కృతమున భాషాంతరీకరించుకొనియెనని చెప్పిరి! ** ఇంతేకాక—

"క. భవదూరుఁడు శరభాంకుఁడు
శివశీలుఁడు వేయుఁగోటి సిద్ధేశ్వరుఁడున్
శివభృత్యుఁడు వటమూలుఁడు
శివమయ చిన్మయుఁడు సోమశేఖర గురుఁడున్"
(ఓ. లై., ౧౨-౧-౩౫)

అను వేమన పద్యములలోని యొకానొక పద్యమున వేమన్నకు గురువుగా జెప్పఁబడిన సోమశేఖరుఁడును, వీరభద్రవిజయమున బమ్మెర పోతన్న తన గురువుగాఁ జెప్పుకొన్న 'ఇమ్మటూరి సోమవిభుఁడును' ఒకరేయని తలఁచి పోతన్న వేమన్న లిరువురును సహాధ్యాయులై యుండవచ్చునని యూహను సాఁగఁదీసిరి!

కాని వీరి యీ కాలనిర్ణయము నెవ్వరును అంగీకరింపలేదు. శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారును, శ్రీ ప్రభాకర శాస్త్రులుగారును దీనిని సయుక్తికముగా ఖండించిరి.† పై రాయని భాస్కరుని పద్యమునకు తరువాతనే పెక్కు వ్రాఁతప్రతులలోను, అచ్చు ప్రతులలోను ఈ క్రింది పద్యము గలదు:

♦ ఈ పత్రికలో 'రాజకులయి పాలినధనము' అని పాఠము గలదు. కాని, ధాత్రింతి, వ్రాఁతప్రతులలోను, ప్రాఁతపత్రులలోను 'బాచని ధనము' 'బాచన్న ధనము' అనియే కలదు. 'బాచన్న' యను పాఠమును గలదు, అదియు పొరఁబాటే. ముందు చూడుము.

* "ఉదాహరింపఁదగిన వానినెల్ల నేనిందు క్రొత్తగా రచించితిని గాని యితరుల పద్యము లిందేమియుఁ జేర్పలేదు. కస్తూరిని బుట్టింపఁగల మృగము పువ్వులవాసన మనసున నైనఁ దలఁచునా?" అని తా.

** వం. సు. వేమన, పు. ౧౨౪.

† చూ. ఆంధ్రపత్రిక, రక్తాక్షి, క్రోధన, అక్షయ సంవత్సరముల సంచికలు.

"ఆ. ప్రాకటముగ నిట్టిలోకములో గంటి
పల్లెముత్తఁడెన్నఁ బరమ గుణుఁడు,
అన్నదానమునను హరు పూజ చేతను
హరునిలోన ఐక్యమాయె వేమ" (ఓ. లై., ౧౩-౩-౩౯)

సుప్రసిద్ధ దాతయైన యీ గుంటుపల్లి ముత్తమంత్రి—

"క. పొందుగ శరజల నిధిహరి
చందనతరు చంద్రసంఖ్య శక వర్షంబుల్
దుందుభినాషాఢంబున
నెందముగా వీరముత్తఁ డరిగెన్ దివికిన్"

అను చాటుపద్యము ప్రకారము క్రీ.శ. ౧౬౨౩ లో మరణించెను. కావున నీ పద్యము వ్రాసిన వేమన ౧౭ శతాబ్దిమధ్యమందలివాఁడగును. అంతకు పూర్వుఁడు కాఁజాలఁడు. పై గుంటుపల్లి ముత్తమంత్రి పద్యము బందరు ప్రతిలో 'లోకమందును గంటిఁ బల్లెముత్తఁడు' అని ప్రకటింపఁబడి యుంట పొరబాటే. నేనును మొదలు గంటిపల్లె ముత్తఁడనియే తలఁచితిని. కాని, ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకశాలలోని రెండు వ్రాఁతప్రతులలో—

"రీతైన నందవరీకులలో చాల
గుంటుపల్లి ముత్తన్న గుణగరిష్ఠుఁడు" (ఓ.లై., ౧౩-౯-౨౨, ౧౧-౬-౨౫)

అను పాఠముతో పై పద్యము గలదు.♦ యతిస్థానమందుండుటచే పద్యము యోగ్యత యెట్టిదైనను, పేరు నిస్సందేహముగదా. కాని వంగూరి సుబ్బారావుగారు వేమన కాలము నిదివఱకే నిర్ణయించుకొన్నారు గావున దానిని మార్చుకొన నిచ్ఛలేక, ఈ పద్యము ఏ భట్రాజులో వేమన మకుటమున కతికించిన ప్రక్షిప్త మనుకొని తృప్తి పడిరి!* ప్రక్షిప్తము గాకున్న పదునారవ శతకమందే వేమనను ఇతరులు పొగడుట యెట్లు సంభవించునని వారి ప్రశ్న. కాని ప్రత్యుత్తరము లేకపోలేదు. పై యెడపాటి యెఱ్ఱాప్రెగడ మొదలగువారు, పాల్కురికి సోముఁడు, భవదూరుఁడు మొదలగు శైవాగ్రేసరులగు కవుల నడుమ వేమనయను పేరుఁ జేర్చియున్నారు.† మన వేమన శైవ ప్రపంచములో పుట్టిపెరిగినవాఁడే కాని కడకు త్రిమూర్తులను తోసిరాజని శుద్ధాద్వైతిగా మాఱినవాఁడు. 'హరిహరాదులందు నాసవిడిచి' (౩౭౨) న వాఁడు మాత్రమే కాక—

"ఆ. బ్రహ్మవ్రాఁత కెదురు పల్కెడు వాఁడును
ఆది విష్ణు సూత్రమడఁచు వాఁడు,
మూఁడు కనులవాని మొనసి నిల్చినవాఁడు,
కానఁబడరు నీవు కాని వేమ" (ఓ.లై., ౧౨-౧-౩౦)

♦ పై ప్రతులలో నీ పద్యమునకు మొదలే క్రింది పద్యములు గలవు:
"సర్వజ్ఞ సింగన్న సంతరించిన ధనము పరగ భూమి పాలు పరుల పాలు
సరగ పెదవేమన్న సంతరించిన ధనము సురభూసురుల పాలు చూడువేమ"
"పరగ రాయనిమంత్రిబాచన్న ధనమెల్ల భటకవియాచక పరుల పాలు
సరగ శ్రీనాథుఁడు సంతరించిన ధనము వారజారస్త్రీలపాలు వేమ"

* చూ. శతక కవుల చరిత్రము, పు. ౬౯.

† చూ. వం. సు, వేమన, పు. ౩౯ నుండి పు. ౪౧ వఱకు.

అని చెప్పుకొన్నవాఁడు. మఱియు, ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ వంటి విద్వత్కవులు వేమన్నను కవియని పొగడి రనుకొనుట సాహసము. ఇతని కవిత్వమునందు చదువుకొన్న వారికిని గౌరవము నేఁడు కలుగుచున్నది గాని పూర్వకాలపు పండితులకుఁ గలదని నేను నమ్మఁజాలను. వారికి, ముఖ్యముగా ౧౫, ౧౬వ శతకములందు, కావలసినవి, శ్లేష యమకముల జిత్తులు, కల్పనాకవిత్వపు గత్తులు. అట్టివారికి యతిప్రాసభంగములు గలవి, ఛందస్సు దారితప్పినవియగు 'ఉప్పుకప్పురంబు' వంటి చప్పిడి పద్యములు తలకెక్కునా? కావున మన వేమన వారిదృష్టిలో శైవుఁడునుగాఁడు; కవియునుగాఁడు: వారితనిని బొగడను లేదు. ఇఁక ఆ వేముఁడెవ్వఁడంటిరేని, పండితారాధ్య చరిత్రమున పర్ణింపఁబడిన చేటలవేమయ్యగాని, బెలిదేవరవేమనారాధ్యుఁడుగాని కావచ్చుననియు, ఈ రెండవవాఁడు శాపానుగ్రహసమర్థుఁడగు కవియైయుండెననియు *శ్రీ బండారు తమ్మయ్యగారు వ్రాసిరి. వంగూరి సుబ్బారావుగారును ఈ వేమన్నల నెఱుఁగుదురు.† కాని వేమన్న కాలమును గూర్చి తమప్రాంత నిర్ణయము మార్చుకొనఁ దలఁపలేదు!

ఇదిగాక మన వేమన మహమ్మదీయుల రాజ్యకాలమున హిందువు లనుభవించిన కష్టములు బాగుగా నెఱిఁగినవాఁడు—

"క. పసరపు మాంసముఁ బెట్టియు
మసకల సులతాను ముసలిమానులఁ జేసెన్" (ఓ.లై., ౧౧-౬-౧౪)

"ఆ. రాళ్ళు నమ్మియున్న రాజాధిరాజులు
కూటి కెడలి భువిని గూలిచనిరి;
రాళ్ళు పగులఁ గొట్టి రాక్షస పుత్రులు
మాళ్ళు నూళ్ళు గలిగి మనిరివేమ" (ఓ.లై., ౨౧-౧-30)

"ఆ. లింగమతములోన దొంగలుగాఁబుట్టి
యొకరినొకరు నిందనొనరఁజేసి
తురకజాతిచేత ధూళియైపోదురు, విశ్వ." (ఓ.లై., ౧3-3-3౯)

వేమన ముఖ్యముగా సంచరించిన పశ్చిమాంధ్రదేశములో మహమ్మదీయుల యాస్వాతంత్ర్యము విజయనగర వినాశానాంతరమే సంభవించును. మహమ్మదీయులు ప్రభువులుగా కడపసీమయందున్న కాలమున, అనఁగా ౧౭వ శతాబ్దముయొక్క కడపటిభాగమం దితఁడుండినవాఁడని బ్రౌనుదొర గూడ తలఁచెను (చూ. ఓ.లై., ౧౨-౧-3౪, వ్రాఁతప్రతి పీఠిక). మఱియు నితని కాలమందు మహమ్మదీయుల యుచ్ఛ్రాయస్థితి చాలపఱకు తగ్గియుండెననియు నీక్రింది పద్యముచే నూహింపవచ్చును—

"ఆ. షేకుసైదు మొగలు చెలఁగు పఠానులు
తురకల దొరతనము తొలుతఁజేసి
రాఁగరాఁగ విడిచి రైతులై కొలిచిరి విశ్వ." (3౭౬౫)

కావుననే—

---

* చూ. ఆంధ్ర పత్రిక, రక్తాక్షి సంచిక.

† చూ. వం. సు. వేమన, పు. ౨౧౯.

"ఆ. మక్కకుఁ జననేల మగుడఁ దా రానేల
యేకమైన చిత్తమెందుఁ గలదు,
అన్నిటఁ బరిపూర్ణ మల్లా మహమ్మదు, విశ్వ."* (౨౮౪౯)

అని ధైర్యముగా మహమ్మదీయులకును మతబోధచేయ సాహసించినవాఁడనియుఁ జెప్పవచ్చును.

మఱియు, వేమన వైష్ణవఖండన చాలతీవ్రముగాఁ జేసినవాఁడు. ఆంధ్రదేశమున వైష్ణవమతము కృష్ణదేవరాయల తరువాతనే కొంత వేఱూఱినది. ప్రాచీనమైన శైవ మతమును రాజాశ్రయబలముచే నెదుర్కొని జనసామాన్యమును వైష్ణవులనుగాఁ జేయఁబ్రయత్నించినవారు తాతాచార్యుల వంశమువారు. వీరి కాలముననే మాలలు మొదలు రాజులవఱకు నీ దేశమున నించుమించుగా సామాన్యజనులు ముక్కాలు మువ్వీసము వైష్ణవులయిరి. తాతాచార్యుల వీఁపుముద్రల మంట మనవారింకను మఱవలేదు. వెంకటపతి రాయల కాలమున నీ రేర్పఱిచిన నామధారిమతము స్థిర మైనది. దాసరులు, సాతానిపురుషాకారులు, బసివిరాండ్రును—వీరివలన నిష్ఠయింపఁ బడిన మర్యాదల నిప్పటికిని అనుభవించుచున్నారు. వేమన్న కాలమున కీవైష్ణవ ప్రాబల్యము పరమార్థ దృష్టిలేక, పరార్థదృష్టిగలిగి కేవలము వేషముక్రిందికి దిగి నట్లున్నది. మతముపేర నెన్నియో యకార్యములు చేయుచుండిరి.

"ఆ. ఎంబెరు మతమందు నెసఁగ మాంసముదిని
మాఱుపేరుపెట్టి మధువుద్రావి
వావి వరుసదప్పి పలికిపాలౌదురు, విశ్వ."
(వేమన జ్ఞానమార్గపద్యములు, ద్వి. భా. ౧౪)

"ఆ. రంగధామమునకు హంగుగా తానేగి
కల్లుకంపుసొంపుఁ గల్గియుండు......" (ఓ.త్రై., ౧3-3-3౯)

బ్రౌనుదొర కాలమువఱకును ఈ యకృత్యములు వైష్ణవులు చేసెదరను భావము అనువర్తించివచ్చినది. పైరెండవ పద్యమునకు టీకలో 'వైష్ణవులు పూజ చేయునపుడు కల్లుత్రాగుదురు' అని యతఁడు గుర్తువ్రాసికొన్నాఁడు! దీని సత్యాసత్య నిర్ణయము ప్రకృతవిషయముగాదు. అన్ని మతములు మొదలు మహోదారాశయ ములతోనే బైలువేఱినను, క్రమముగా దానివేఁడి యాఱిన వెంటనే సహజములైన యింద్రియచాపల్యములు ప్రబలించి, మనుష్యులు తమ తప్పులను సమర్థించు కొనుట కామతములనే యుపయోగించి పతితులగుట యన్నిదేశములందును అన్ని కాలములందును గలదు. అట్టి యవస్థకు కొంతకాలమైనను పట్టునుగాన, పదు నాఱవశతాబ్దపు మొదట వ్యాప్తికి వచ్చిన వైష్ణవమతమునకు పై దురవస్థ పదునేడవ శతాబ్దమందే కలిగియుండవచ్చునని యూహింపవచ్చును. ౧౬౨3లో మరణించిన ముత్తమంత్రి నెఱిఁగినవాఁడు గావునను, వేమన్న యా శతకమధ్యభాగమునకన్న వెనుకనుండి యుండఁడు.

ఇఁక పదునేడవశతకపుటాదియందే, అనఁగా, ముత్తమంత్రి మరణించిన

*ఈ పాఠమే వ్రాతప్రతులందెల్లఁ గలదు. మహమ్మదు అల్లా కాఁడని యెఱిఁగిన యాధునికులు 'అల్లామహాత్ముండు' అని తిద్దిరి. కాని సామాన్య మహమ్మదీ యుల పాలికి మహమ్మదే అల్లా. వేమనకింతకన్న నెక్కువ 'ఇస్లాము' మతజ్ఞానము గలుగ నవకాశములేదు.

కొన్నాళ్ళలోపుననే వేమన మరణించియుండునని శ్రీ ప్రభాకరశాస్త్రులవారి తలఁపు.

"గజపతింట గ్రుడ్డిగవ్వలు చెల్లవా" (౯౧)

"గ్రద్దవంటివాఁడు గజపతిగాదొకో" (వే.జ్ఞా. పద్యములు, ౬౭౦)

అని వేమన దూషించిన గజపతుల ప్రాబల్యము ౧౬ వ శతకపు పూర్వభాగమందే కావునను, సుమా రిన్నూ ఱేండ్ల వయసుగల వ్రాఁతప్రతులు తంజావూరి గ్రంథాలయములో నుండుటచేతను, వేమనను ౧౬ వ శతకపు తుదికీడ్చుట సాధ్యముగాదని వారి వాదము.♦ కాని బండారు తమ్మయ్యగారు వేమన ౧౬ వ శతకాంతము వఱకును బ్రతికియుండెనని యూహించుచున్నారు. గుంటుపల్లి ముత్తమంత్రి గోలుకొండ నవాబగు మహమ్మదల్లీ పాదుషాయధికారము క్రింద కొండవీటి సీమకు అమీనాగా నియమింపఁబడినవాఁడు కావున, అతని కాలమునందు 'షేకుసైదు' అను పద్యము చెప్పనవకాశ ముండదనియు, ఈ పద్యమునాఁటికి తురకలదొరతనము నశించిన దనియు వారి వాదము.* బ్రౌనుదొర, వెనుకఁజెప్పినట్టు వ్రాఁతప్రతిలో ౧౬-వ శతకపు తుదలోను ౧౭ వ శతకపు టాదియందును ఉన్నాఁడని వ్రాసికొన్నను అచ్చుప్రతి పీఠికలో 'పదునేడవ శతాబ్దపుటాదియందు ఇతఁడున్నాఁడని నమ్మెదను' అని తిద్దుకొనెను.†

నాకుఁ జూడఁగా ౧౭-వ శతాబ్ది యాదియందు వేమన్నయుండెనని యూహించుట యనుకూలముగాఁ దోఁచుచున్నది. తాటాకుల పుస్తకముల వయస్సు నిర్ణయించుట కష్టము; గజపతులకథ, ముత్తమంత్రి మరణము మొదలగునవి విని యైనను వ్రాయవచ్చును. కాని ౧౬౭౦లో జనించిన కటారుపల్లె పుల్లారెడ్డి తాను వేమన యపరావతారమని చెప్పుకొనుటకును, ప్రజలు, అందును వ్రాఁతచదువులు రానివారు, దానిని నమ్ముటకును, వేమన మఱుఁగు పడి చాల సంవత్సరములైయుండిన సాధ్యముగాదు. కావున ఆ వేమన్న సమాధికాలమును ఈ వేమన్న జననకాలమును ఎంత సమీపమందున్న నంతమేలు. కాని, వంగూరి సుబ్బారావుగారు వేమననెంత పైకీడ్చిరో నేనంత క్రిందికీడ్చు చున్నానేమో యను భయము నాకు లేకపోలేదు. ఐనను మనచరిత్రములెల్ల చాలవఱకు ఊహాప్రపంచమునకుఁ జేరినవే కాన, ఇన్ని యూహలజతలో నాదియు నొక యూహయుండిన నంతేమి బరువు గాదనుకొనుచున్నాను. ఇంతకన్న దీనికెక్కువ సత్యత్వము నిచ్చుటకు నాకధికారము లేదు.

ఇట్లే వేమన యెక్కువగా వసించిన స్థలమునుగూర్చియుఁ గొంత యూహింపవచ్చును. వావిళ్ళవారి ముద్రణపు పీఠికలో, ఇతఁడు దత్తమండలముల వాఁడనుట న్యాయ్యమని వ్రాసియుంటిని. దత్తమండలములనఁగా, కదిరి తాలూకా యిప్పుడనంతపురమునకుఁ జేరుటచేత ఈ జిల్లాకును కొంత వేమన ప్రసాదము దొరకిన శాస్త్రమైనదే కాని, యంతకుముందు, అనంతపురము బళ్లారిజిల్లాల కితని సంబంధము కానరాదు. కావున నితఁడు కడప కర్నూలు జిల్లాలవాఁడని బ్రౌను, కాంబెలు మొదలగు వారివలె నేనును తలఁచితిని. దానికి నా స్వదేశాభిమానమే కారణమని శ్రీ వం. సుబ్బారావుగారు తలంచిరి. నా స్వదేశాభిమానము సత్యమునే

♦ ఆంధ్ర. సం. సంచిక, క్రోధన.

* ఆంధ్ర. అక్షయ. సంచిక.

†See Brown's Vemana, Prefa:e III.

మఱుఁగుపఱుచునంత దట్టముగ ముదిరి బలిసినదని నే నింకను అనుకొనలేదు. అన లిటువంటి అవాంతర భాగములం దభిమానము కృత్రిమమే కాని సహజము గాదని నా మతము. అభిమానమను పేరుతో, పిల్లులకు దొరకిన పెనరయుండను పంచిపెట్టవచ్చిన కోఁతివలె, పరిపూర్ణమైన వస్తువును ప్రక్కలు కొఱికి తినుట యిప్పటి నాగరకత దుష్ఫలములలో నొకటి. ఇట్లే చేయుచుండినచో పూర్తిగా అనలే నశించువఱకు ముగింపుండదు. వేమన యాంధ్రుఁడని యెఱిఁగి తగిన మర్యాదను చూపఁగల్గితి మేని మన యభిమానమునకుఁ జాలును. అట్లుగాక మాదత్త మండలముల వాఁడని, మా యనంతపురము జిల్లావాఁడని, మా కళ్యాణ దుర్గము తాలూకా వాఁడని, మా రాళ్ళపల్లివాఁడని, అందును మా యింటనే పుట్టిన వాఁడని, ఉల్లిగడ్డ పొరల నొలుచుచుఁబోయిన, తుదకు నేనే వేమన్న యనుకొనవలసివచ్చి శూన్యము శేషించును! కావున వేమన దత్తమండలముల వాఁడని సామాన్యముగ నే నూహించుటకు అతఁడట్టివాఁడుగాఁ గానవచ్చుటయే తప్ప వేఱు కారణమేదియు లేదని విన్నవించుచున్నాను.

అట్లు కానవచ్చుటకు కారణము లిదివఱకే కొన్ని సూచించితిని. ఇదిగాక: గండికోట నితఁడు పేర్కొన్నాఁడు [౧౨౪౭], నంది దుర్గమును జూచినాఁడు [౩౯౨]. కడపజిల్లా జమ్ములమడుగు తాలూకా ముడియమను గ్రామములో వేమన శిష్యుల పీఠము గలదఁట 'యోగాభ్యాసము వారి వృత్తి; ఇట్టి వారీమండలమున నూఱు కుటుంబముల వఱకుఁ గలరు' అని శ్రీ కావ్యతీర్థ జనమంచి శేషాద్రిశర్మ గారు నాకు వ్రాసిరి. ఇట్టి మఠము గండికోటలో నొకటి కలదఁట; పామూరను గ్రామమువద్ద కొండగుహలో వేమన కడసారి ప్రవేశించినట్లు కల వాడుకను మొదలే తెల్పితిని గదా! వేమన దక్షిణదేశమంతయు ఇంచుమించుగా సంచరించినాఁడని తలఁపవలసి యున్నది నిజమే; అరవదేశమునఁ గూడ నితఁడు మఠములు స్థాపించినాఁడని వదంతి. ఎంతవఱకు నిజమో చెప్పలేను. తంజాపూరి రాచనగరులో వేమన్న చిత్రపటమున్నదఁట. కాని దత్తమండలములలో వేమన కున్నంత ప్రచారము తక్కినచోట్ల నున్నట్లు కానరాదు. ఇప్పటికిని 'వేమన్న' యను పేరు గలవారి దేశమందెందఱో కలరు.

మఱియు, వేమన వాడిన ఈ క్రింది పదములు చూడుఁడు: మంకు [౩౬౪] తారాడు [౨౯౦] సంబళము [౧౩౯] సొడ్డు [౪౬౮] కళవళము [౯౩౯] కూయు [౧౧౧౬] చాడి [౧౫౦౪] దుడ్డు [వే. జ్ఞా. ౧౧౪౩] తాళిక [౨౧౧౪] బిత్తలి [౨౫౫౨] ఇత్యాదులు కన్నడ సీమకు సమీపమగు తెలుఁగు దేశమందే వాడుకలోఁ గలవు. మఱియు అకు వక్క [౨౨౦] బైసి [౩౯౬] వలికి [౬౭౩] ఒక్క పొద్దు [౭౯౨] రుద్దు [౧౧౧౬] పీకు [౧౧౨౫] కుళ్ళుపోతు [౧౧౪౭] మొదలగు శబ్ద ములు నల్లమల కీవలివారికి తప్ప ఆవల వారి కర్థమగునా యనియే నా సందేహము. వీనికితోడు కుంక (౧౦౩౩) చెంబడి (౮౮౦) ఊఁక [౫౪౯] వంటివి, ఈ దేశమున వాడుకలేని పదములు అపురూపముగాఁ గలవు కాని, యివి వేమనవంటి దేశ ద్రిమ్మరికి వచ్చుట వింతగాదు.

ఇదిగాక వేమన బసివిరాంఢ్రను పలుమాఱు పేర్కొని యున్నాఁడు. బసవ శబ్దము వృషభశబ్దపు కన్నడము. శివదేవాలయములకు కుఱ్ఱదూడను వదలిపెట్టుట, అది స్వేచ్ఛగా నెవరితోఁటలలో మేసినను సహించి యూరకుండుట, దానిని పూజిం చుట—కన్నడశైవుల సంప్రదాయము. దానిని వారు బసవుఁడందురు. అట్లే యింటిలో

నొక యాఁడుబిడ్డను వివాహము చేయక వదలుట కొందఱు వీరశైవులలో నిప్పటికిని గలదు. వారు వ్యభిచార వృత్తిచే జీవింతురు. వారికిని 'బసివి' యను పేరు సమాన ధర్మముచే వచ్చినది. తాతాచార్యులవారి వైష్ణవము రాకమునుపు ఈ దేశమందును ఆ పద్ధతి యుండి యుండును. దానిని పూర్తిగాఁ ద్రోసివేయలేక కాఁబోలు, వైష్ణవ గురువులు, శిష్యులలో బసివిరాండ్రకు భస్మరుద్రాక్షలకు బదులుగా తిరుమణి తులసి పూసలనిచ్చి, దానర్లగుంపులో వారిని జేర్చినారు. క్రమముగా బసివిరాండ్రను తయారుచేయుటకుఁ గూడ గురువులవారి యాజ్ఞ కావలసివచ్చినది. ఇట్లు గురువుగారి యనుమతిచే దాసీత్వమును వహించిన వైష్ణవ బసివిరాండ్రు ఈదేశపు 'నామధారుల'లో నెందఱో కలరు. వీఱొక విధముగా పల్లెటూరి వేశ్యలు. ఇక్కడ తప్ప ఇత రాంధ్రదేశములలో వీరిపేరు వినరాదు. కావున వేమన్న పేర్కొనిన బసివి రాండ్రు శైవులైనను, వైష్ణవులైనను వారి పరిచయ మతని కీదేశమందే కలిగి యుండు ననుకొనుచున్నాను.

ఇఁక నేయితర స్థలములందుఁగాని వేమన వసించినట్లు ఇంతకంటె ప్రబలము లైన సాధనములుండెనేని, యవి నాకు తెలిసిన వెంటనే, అవశ్యముగా ఆ యూరికి విచ్చేయుమని, వేమన్నను పల్లకిలో మోసి యక్కడికి సాఁగసంపుటకు నేను మొదటి బోయగా నిలుతును.

వెనుకనే చెప్పవలసిన వేఱొక్క విషయమును మఱచితిని. ఇప్పుడు విన్న వింతును. వేమన్న కాలజ్ఞానమును వ్రాసెనఁట! కాలజ్ఞానమనఁగా భూతమును భవిష్యత్తుగాఁ జెప్పుట: జరిగిన దానిని జరుగఁబోవునదిగా చెప్పి తన కాలమును తానే వెనుక కీడ్చుకొనుట! పురాణములలోని భవిష్యద్రాజ వర్ణనమిట్టిదే. వ్యాసులే యీ పద్ధతికి ప్రథమాచార్యుఁడు గాఁబోలు. అతఁడు ఇతర పురాణములలో వ్రాసిన చిల్లర భవిష్యత్తుకు తృప్తిపడక భవిష్యత్పురాణమని దానికే వేఱుపురాణమును వ్రాసినాఁడు. అనఁగా వ్రాయుచున్నాడు! దానిలో సృష్టిమొదటినుండి మొన్న ఇంగ్లీషువారు రాజ్యమునకు వచ్చువఱకు భవిష్యత్తు చెప్పి, చిరంజీవిని గదా, తక్కినది నిదానముగా వ్రాసికొందమని కాఁబోలు, ప్రకృతము విశ్రాంతి ననుభవించు చున్నాఁడు. కర్ణాటక శైవులలో నిట్టి కాలజ్ఞానములు వ్రాయుట యెక్కువ. బసవేశ్వరుఁడు మొదలగు వారెల్ల తలకొకటి వ్రాసినవారే. వేమనవంటివాఁడైన సర్వజ్ఞుని పేర నొకటి గలదు. తెనుఁగులో పోతలూరి వీరబ్రహ్మము మొదలగు వారి పేర నిట్టివి గలవు. కావున ఆ గుంపునకే చేరిన వేమన్నగూడ నొకటి వ్రాసి యుండిన నుండును. వ్రాయకుండినను శిష్యులలో నెవఁడో వ్యాసమహర్షి గురుసేవ చేయుటకై యతని పేరుపెట్టి వ్రాసియుండును. కాని యాగ్రంథము నేఁజూడలేదు. అందులోనిదే కాఁబోలు నీపద్యము:

"క. నందన సంవత్సరమునఁ
బొందుగ కార్తిక శుద్ధ పున్నమనాఁడీ,
వింధ్యాద్రిసేతుబంధన
సందున నొకవీరుఁడేలు చాటరవేమా." (౨౧౫౧)

ఇది వేమన్న తన్నుఁగూర్చి చెప్పుకొని యుండుననియు, కావున అతఁడా తేదీలో పుట్టి యుండవచ్చుననియు, 'ఏలు' ననఁగా మత ప్రచారముచే నేలినవాఁడనియు, నొక యూహ (వం. సు. వేమన, పు. ౪3). ఇట్టిదే మఱియొక పద్యమును గలదు:

"ఆ. ఒకట రెంటమూఁట యోగీంద్రులను గూడి
ఉదయ పర్వతంబు మొదలు గిరుల
క్రమ మెఱింగి యల్ల మనపట్టణము లెల్ల
వేరుఁ దొక్కఁ డేలు విసర వేమ." (૪૪૪)

తక్కిన పద్యమంతయు నర్థము చేసికొనఁగలవారు. ఇక్కడఁ గూడ 'ఏలు' శబ్దమునకు పైయర్థమునే చెప్పి, యిదిగూడ వేమన్న తన్నుఁగూర్చియే చెప్పకొన్నాఁడనుకొనవచ్చును. ఇట్టి పద్యములు వేమన్న భవిష్యత్కాల జ్ఞానమునకుఁగాని, మన భూతకాల జ్ఞానమునకుగాని, పనికిరావు. కావున వీనిని గూర్చి చర్చించి ఫలము లేదు.

శ్రీః

మూఁడవ యుపన్యాసము

వేమన సంసార స్థితిగతులు

ఇదివరకును వేమనవంశము, కాలము, దేశము—వీనినిగూర్చి కొంత పనికును ఎక్కువ ఫలములేని చర్చ జరిగినది. ఇఁక నతని సంసార స్థితిగతులను గూర్చి యేమైన నెఱుఁగఁగలమా యని చూతము.

ఈ విషయమును గూర్చి చర్చింపఁ దలఁచిన వెంటనే వేమన యింకేదో సన్ని వేశమున చెప్పిన యీ క్రింది పద్యము జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది—

"ఆ. సతులు సుతులు మాయ, సంసారములు మాయ,
ధనము మనము మాయ, తలఁపు మాయ...
తెలియనీదు మాయ, దీనిల్లు పాడాయ, విశ్వ."* (3౮3౪)

మనపాలికిప్పుడు వేమన సతీసుతులు, సంసారము, సంపాదించిన ధనము, మనత, చదివిన చదువు—ఇవన్నియు నిర్ణయించు సాధనములు లేక 'మాయ' గానే కానవచ్చుచున్నవి. ఇట్టిచో లేనివి కల్పించుటకుఁగాని లేవనుకొని యూరకుండు టకుఁ గాని యిష్టము లేనప్పుడు, ఉన్న యాధారములనుబట్టి యూహించుటయు కొంత తృప్తిని గలిగించును. ఆ యాధారములు వేమన పేరిటి పద్యములలో నతనివే యని నమ్ముట కనుకూలమైనవి. వానిలో ఆకస్మికముగా చేరిన కొన్ని యంశములనుబట్టి పై విషయములను మనము కొంత నిర్ణయింపవచ్చును.

కాని, కవుల గ్రంథములందలి వ్రాఁతలనుబట్టి వారి చరిత్రమును నిర్ణయింప సాధ్యమా ? అట్లైనచో ఆంధ్ర వాఙ్మయమందలి కవులెందరికో ఇష్టదేవత స్వప్నమున వచ్చి గ్రంథకరణమును యాచించె ననవలసి యుండును ; ఎందఱికో, యేమియు వ్రాయకమునుపే, గ్రంథభర్తలు జాంబూన దాంబరాగ్రహారాదులు సంచకారమిచ్చి నా రనవలసి యుండును ; ప్రతి ప్రబంధ కవియును మాతులుంగలుంగలవంగ ములు మొదలగు తల తోఁకలేని మహీరుహమాలికలతో తిద్దితీర్చిన యారామ మందు, మల్లెమొల్ల జాజి సంపెంగల పాదల నడుమ, గొజ్జఁగి నీటికాలువలు పూఁదేనియ సోనలు నావరించియున్న చంద్రకాంతశిలావేదికలపై, పుష్పాదుల మెత్తలపైఁ బరుండియే కవితా కాలక్షేపమును జేయుచునో, లేక మధ్యాహ్నపు వంటకు మార్గము నెఱుఁగని యిల్లాలితో కలహించుటచే విరహమున కోర్వఁజాలక చంద్ర మలయమారుతాదులను దూషించుచునో, ప్రొద్దుగడపుచుండెననవలసి యుండును ! ఇట్లు ఇల్లాలిముక్కరకొకముత్యము గతిలేకున్నను, ఇంటిముంగలి

---

* పైపద్యపు మూఁడవ పాదము (౩౧౪) పద్యముది. వేమన పద్యములలో పెక్కింటికి దేని పాదము దేని కతికించినను అచ్చుగాని అందముగాని చెడదు గావున నిట్లు అనుకూల్యముకొఱకు మార్పఁబడినది.

వీధులకెల్ల ముత్యాల ముగ్గులు పెట్టువారు మనకవులు. వారి వ్రాఁతలనుబట్టి వారి సంసారస్థితిగతులను నిర్ణయించుట ప్రమాదము గదా! యని యాక్షేపింప వచ్చును.

నిజమే, కాని వేమన యాతీఱు కవిగాఁడు. పొట్టపోసికొనుటకు, పరుల పొగడింతలకు వెకారికాని, పరుల ఖండనలకు వెఱచికాని యితఁడు పద్యములు వ్రాయలేదు. స్వానుభవ మితనికవిత్వమందలి జీవగుణమని మొదలే విన్నవించితిని. ఇతరాశలకు లోపడి పద్యములు వ్రాయువారిని—

"ఆ. తోఁట కూరకైనఁ దొగ్గలికైనను
తమిఁదకుడుముకైన తవుటికైన
కావ్యములను జెప్పఁగండ్యాలుఘనమైరి విశ్వ." (౧౯౮౬)

యని తిరస్కరించి మొగము ద్రిప్పుకొన్నవాఁడు. కావున ఇట్టివాని వ్రాఁతలను బట్టి యతని పూర్వోత్తరముల నూహించునప్పుడు మనము మన భావనాశక్తికి స్వేచ్ఛాచార మిచ్చుటకు వీలులేదు.

వేమన కాఁపువాఁడు; కాఁపులలోను రెడ్డి. అనఁగానే 'వడ్లలో నెన్ని భేద ములో రెడ్లలోనన్ని కలవుగావున ఇతఁడేరెడ్డి?' యని చెక్కితీర్చిన చరిత్రకారుఁడు లేచి ప్రశ్నించును. కాని యాచర్చ నతనికే వదలిపెట్టెదను. ఎందుకనఁగా, అంత కన్న నెక్కువ విభాగము వేమనకే అవశ్యకముగఁ దోఁపలేదు. మఱియు తాను 'రెడ్డి' యని యెక్కడనో యొకటి రెండు చోటులఁ దప్ప తక్కిన స్థలములందెల్ల తాను వట్టి 'కాఁపు' నని చెప్పుటయందే యతని కభిమానమెక్కువ.

"ఆ. కలి యుగమున నున్న కాఁపు కులానకు
వేమన తనకీర్తి విక్రయించె..." (౯౯౫)

అని మాత్ర మతఁడు చెప్పుకొని సంతోషించెను! తక్కిన యన్ని కులములకంటె నీ కాఁపు కులముపై నితని కభిమానమును దయయును నెక్కువ గాఁగలదు—

"ఆ. కాఁపుకులజులెంత కర్ములైనను గాని
పాపరాశి కొంత పరిసి పోవు
వివర మెఱుఁగనట్టి వెఱ్ఱిజీవులుగాన, విశ్వ." (ఓ.లై., ౧౩-౫-౩౧)

మనదేశమునందు మొదటినుండియు ధనధాన్య సంపదగలిగి, శౌర్యౌదార్య ములకు పేరైనజాతులలో ఈ కాఁపురెడ్లు ముఖ్యమైనవారు. మొదలు స్వతంత్ర ముగ రాజ్యముచేసి, తరువాత విజయనగరపు రాజులు మొదలగువారి చేతిక్రింద పాళయగారులుగాను అధికారులుగాను ఉండి, ప్రధాన రాజ్యములు నశించిన పిమ్మట వీరెక్కడి వారక్కడ స్వతంత్రులై వర్తించినవారు. సహజమైన స్వాతంత్ర్యాభి మానము, కాయశక్తి పరంపరగా వచ్చిన రాచరికపుఠీవి, స్నేహసాహసములు గలవా రగుటచేత, వీరెందున్నను జనులు వీరియెడ భయభక్తులు గలిగి వర్తించుట సహజము. దీనికితోడు స్వదేశాభిమానము, స్వదేశీయాభిమానము మొదలగు ఉదా రాశయములను బెంపొందించు చదువుసంధ్య లెక్కువగా నేర్చియుండిరేని భరత ఖండమునకు వీరిచే నెంత యౌన్నత్యము లభించుచుండెడిదో యూహింప నసాధ్యము. అట్లుగాక సైనికధర్మ మెక్కువగలిగి సేనాని ప్రతిభాసంస్కారములు చాలని వారగుటచేత సామ్రాజ్యమును స్థాపించు ప్రాచీనశక్తిని గోలుపోయినను, తామున్నచోటనే చిన్నపల్లె రాజ్యమును స్థాపించి తక్కినవారికి సామాన్యముగ లొంగక వర్తించుట వీరి స్వభావమైనది. మంచి చెడ్డలకు రెంటికిని లక్ష్యము లేక

ద్రవ్యము వెచ్చపెట్టుట, అడిగినది లేదనక యిచ్చుట, చేత లేనప్పుడు న్యాయాన్యాయ మార్గములు రెంటిచేతను ద్రవ్యము సంపాదించుట, భట్రాజులో బ్రాహ్మలో ప్రాంతపద్యములు పేరులు మార్చి చెప్పినను ఆ పొగడ్తలకు సంతోషించి బహుమానములు చేయుట, ప్రణయమున్నచోట ప్రాణముల నిచ్చుట, కోపము వచ్చినప్పుడు కుత్తుక కోంతలతోనే కసిదీర్చుకొనుట—ఇవన్నియు నిప్పటికిని వారి రాజసగుణములు. పూంత మెఱుంగులు, వీంపు వెనుకటి మాటలు, మొగమోటపు మౌనములును ప్రాయికముగ వీరెఱుంగరు. వీరిలో ప్రబలులైనవారు నేంటికిని 'ప్రభురెడ్లు' అని వ్యవహరింపం బడుచున్నారు.

వేమన యిట్టి పల్లెటూరి ప్రభురెడ్ల గుంపునకుంజేరి, అన్నవస్త్రములకు గొదవ లేక, అప్పునప్పుల పాలుగాక, భూమి కాణి గలిగి, అవులు గొఱ్ఱెలు సమృద్ధిగాంగల మంచి నెమ్మదియైన సంసారమందు జన్మించినవాండని యూహింపవలసి యున్నది.

"ఆ. నేయిలేని తిండి నీయాస కనువది
కూరలేని తిండి కుక్కతిండి" (౨౩౦౪)
" పప్పులేనికూడు పరుల కసహ్యము " (౨౪౦౪)

అని చెప్పంగల వాండుం బీదసంసారి గానేరండు. మఱియు—

" పెట్టి పోయలేని వట్టిదేబెలు భూమిం
బుట్టిరేమి వారు గిట్టిరేమి" (౨౫౯౪)
" నద్దిమిగులనింట సంసారమేలరా " (౬౫౦)
" అప్పులేని వాండె యధిక బలుడు " (౨౪౦౪)

అను మంచి సంసార ధర్మముల నితండు బాగుగా నెఱింగినవాండు. తల్లిదండ్రులు చదువుకొన్న పండితులు గాక పోయినను, చదువుకొన్న పండితులు, పౌరాణికులు, కవులు మొదలగువారి కాశ్రయమిచ్చు స్వభావము గలవారు గావున, వేమన చిన్ననాంటినుంచి తమ యింటికి వచ్చి పోవుచుండు చదువరుల, కవుల సహవాసమున సంస్కారమును బొందినవాండు. మఱియు నా కాలమున కొంచె మన్నవస్త్రములకుం గల కాంపువారందఱును ప్రాంత చదువుల నేర్చియుండిరనుటలో సందేహములేదు. కాని, రామరాజభూషణాదులవలె అవి కేవల పాండిత్య సంపాదనకై యుపయోగించిన వారరుదు. సిద్ధములైన మతనీతి తత్త్వములను దెలిసికొనుటకు వలసినంత దేశభాషా పరిశ్రమము సామాన్యజనుల కావశ్యకముగాం దలంపంబడుచుండెను. అట్టితత్త్వములను వ్యాప్తిచేయుట కేర్పడినవే పురాణములు. మొన్న మొన్నటి వఱకును పల్లెటూళ్ళలో ప్రతినిత్యమును కొంత ప్రొద్దైనను పురాణములు చదివియో చదివించియో కాలక్షేపము చేయనిరెడ్డి యుండలేదు. కావున వేమన సామాన్యముగ ప్రాంత చదువులు చక్కగా వచ్చువఱకును కొన్నాళ్ళు బడిపంతుల బెత్తపు దెబ్బలు తిని, తరువాత భారతము, రామాయణము, బసవపురాణము, శివపురాణము మొదలగు గ్రంథములను పలుమాఱు తండ్రిగారికి చదివి వినిపించి యుండును. పురాణములందలి కథలలో సామాన్యముగ సందఱు నెఱుంగని కథల నితండెఱింగినట్లు అనేక పద్యములు తెల్పును. పాదరసమువంటి ప్రతిభాశక్తి కలవాండగుటచే, తిక్కన మొదలగు వారి గ్రంథములు ఊరక యెవరికొఱకో పారాయణము చేయక వాని యర్థమును గ్రహించువఱకు వదలకుండెనని తోంచుచున్నది—

"ఆ. కబ్బమొకటి పూని గడగడ చదివిన
లోనియర్థ మెట్లు తానెఱుంగు,
ఎఱుకమాలు చదువు లేటికో తెల్పరా విశ్వ." (౯౨౯)

అని యితఁడు తరువాత నెవనికో యుపదేశించెను. ఇంతేకాక తానుగూడ, ఆ గ్రంథకర్తలవలెను, తమ 'ఆస్థానము'నకు, వచ్చిపోవుచుండు కవులవలెను, కవిత్వము చేయవలెనని సంకల్పించుకొని యుండును. మన యదృష్టముచే వేమన్న చదువు పురాణములు దాఁటి కావ్యశాస్త్రములకు పోయినదిగాదు గావున, చిక్కులేని, ధారాళమైన భావముమీఱిన భాష కాని భాషనుమీరిన భావముగాని లేని నిష్కల్మష మైన పురాణ కవితాశయ్యయే యతనికి లభించినది. కాని తానేమి వ్రాయవల యునో యింకను ఏర్పడలేదు. నాలుక తీఁటమాత్ర మపరిమితముగాఁ గలదు. అది యూఁరకుండనీక యుద్రేకించుచున్నది. కాని ఛందోవ్యాకరణాదు లేవియు నేర్వ లేదు. మఱియు పద్యములు వ్రాయుటకు నివి యావశ్యకములను భావమే అతని కప్పటికి— ఎప్పటికిని—దోఁచియుండదేమో! కావున పల్లెటూరివారు ఇతనివంటి నవయౌవనులు, మనసుకు వచ్చిన విషయముపై తమయూహ కందిన నడకలో, ఇప్పటికిని కపిలెపదములల్లు నట్లు, ఇతఁడును, అంతకన్న మేలైన విద్యా సంస్కారము గలదు గావున, విషయ నిర్బంధములేక, తెలుఁగు పద్యములలో నెల్ల చిన్నదియు కొంతవఱకు పాటలవలె స్పష్టమైన లయగతి గలదియునగు 'ఆట వెలఁది'లో రచనచేయ మొదలిడినాఁడు. ఇతని చిన్నతనపు పద్యములేవియో మన మెఱుఁగము గాని, యింత ధారాళమైన రచన ప్రకృతి దత్తమైన వరప్రసాదమే కావునను, అది యాకస్మికముగా నొకనాఁడు పొంగిపొరలివచ్చు నీటిబుగ్గ వంటిది కాదు గావునను, చిన్ననాఁట నుండియే యితనికా వాడుక కలదని మన మూహింప వలసియున్నది.

దీనికి తోడు ఇతనికి కొంత సంగీత విద్యయందును అభిరుచి లభించినది. కవులకు పండితుల కెట్లో అట్లే గాయకులకును ఆ కాలపురెడ్లు ఆశ్రయభూతులు. కావున తమయూరిలో జరిగిన పాటకచ్చేరీలలో నెల్ల అగ్రాసనము వహించిన పెద్ద రెడ్డిగారి ప్రక్కలో చిన్న వేమారెడ్డియు కూర్చుండి తదేక ధ్యానముతో వినుచుండె ననుట నిస్సందేహము.

"క. గంగాధరుఁడే దైవము, సంగీతమె చెవులకింపు..." (౧౨33)

అందును—

"క. విద్యలలోపల నీతియు, వాద్యంబులలోన వీణ..." (3౫౦౭)

అని నిశ్చయించు కొన్నాఁడు. సూక్ష్మములైన విషయములు గ్రహింపవలయు నను తీవ్రభావము గలవానికి తప్ప తక్కినవానికి 'వీణ' యం దభిరుచి కలుగుట యసాధ్యము. సంగీతమందును ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్క రాగము రుచించును. కవిచౌడప్ప 'రాగంబులలో గాంభీర్యముగల రాగము కాంభోజి' యనెను. భట్టు మూర్తియు 'కాంభోజీరాగ విపంచికారవసుధాపూరంబు' అని దానియందే పక్ష పాతము చూపెను. మనకవులలో నింకెవఁడో 'సావేరి' ని అంగీకరించినట్లు జ్ఞప్తి. వేమన్నకు 'తోడి' పై అభిమానము. దానియోగ్యతను గ్రహించుట కందఱికిని శక్తిలేదఁట: 'దున్నపోతునకును తోడిరాగంబేల' (౨౪౦) అనుచున్నాఁడు. ఏమోచాలదను అతృప్తి, జుగుప్స, తనయశక్తిచేఁ గలిగిన దైన్యము, దానికితోడు కార్యసాధనమునందలి పట్టుదల, స్వాతంత్ర్యశక్తి—ఇత్యాదిభావములు చూపుటకు

తోడిరాగమువంటిది లేదు. వేమన కీ రాగమందుఁగలిగిన యభిమానము అతని మనోధర్మములను స్పష్టముగా సూచించుచున్నది. కాని యింతకంటె నా విద్య యందును ఇతని కెక్కువ ప్రవేశము గలుగలేదు.

వేమన్నకు శివభక్తి యీ చిన్నతనమందే యలవడి యుండవలెను. తల్లి దండ్రులు తాతాచార్యులముద్రకుఁ దప్పిన పూర్వికశైవులై, కేవల వీరశైవమును బోధించు జంగముల యుపదేశములకు పాత్రులై యుండియుందురు. కాని అప్పటికి వీరశైవప్రాబల్యము తక్కువయై యుండుటచే, శివకేశవులకు భేదములేదని చెప్పినను సహజముగా శివభక్తి నెక్కువగాఁ జూపు అద్వైత బ్రాహ్మణపండితుల సహవాసములో మెలఁగినవా రనుకొనెదను. కావుననే వేమన్నకు చిన్ననాఁడే యిట్టి కేశవద్వేష మెక్కువలేని శివభక్తి కుదిరినది. లింగధారిగఁ గూడ నుండవచ్చును. అప్పటి వీరశైవులు బ్రాహ్మణులు ఏర్పఱిచిన దేవాలయములందలి పూజ పునస్కారములు, ఉత్సవములు, గ్రామసామాన్యములగు పోతులరాజుల పూజలు— ఇవన్నియు చిన్నతనమందే చూచి, తండ్రిగారితోడ వానిని నిర్వహించుటయందును పూజారు లిచ్చు మర్యాదలందును పాల్గొనినాఁడు. ఈ పొంగలి పులిహోరల పూజ లందును, బాజాబజంత్రీల మెరవణుల కోలాహలములందును, జంగాల పాదతీర్థము లందును, బ్రాహ్మణుల సమారాధనలందును, పూజారుల తలత్రిప్పుల యావేశము లందును, ఎనుబోతు గొఱ్ఱెల బలిదానములందును—నిజముగనే మేని సత్యమును సత్ఫలమును గలదా యను శంక యప్పటికే యెక్కడనో యొకమూలలో నతని కంకురించియుండును. కాని వయసుచిన్నది ; అనుభవములేదు ; ధైర్యము చాలదు ; మీఁదు మిక్కిలి ప్రక్కలో తన్నుదండించు తలిదండ్రులున్నారు ; బెత్తపు బడిపంతు లున్నాఁడు. కావున పై విషయముగా నే సందేహములు గలిగినను, 'ఛీ వెధవా ! నోరుమూసుకో' అని యదరఁగొట్టువారేకాని, తీర్పఁగలవారు లేరైరి. కావున నవి యట్లే యడఁగఁజొచ్చినవి. మఱియు నితఁడు తల్లి తండ్రి మొదలగు పెద్దలయెడ భక్తి, దయ మెండుగాఁ గలవాఁడని కానవచ్చుచున్నది—

"ఆ. తల్లికెదురుకొంట తండ్రికెదురుకొంట
అన్నకెదురుకొంట యరయ మూఁడు
పాతకములటంచు వర్తింపుమెఱుకతో..." (౧౮౪౨)

"ఆ. తల్లితండ్రిమీఁద దయలేని పుత్రుండు
పుట్టనేమి వాఁడు గిట్టనేమి ?..." (౧౮౫౩)

కాని, యితనిది అట్లు పుట్టిన సందేహములను చాలనాళ్లు అడఁగించుకొని యుండఁగల హృదయముగాదు. తన చుట్టుప్రక్కల నుండువారి నడవడులలో తప్పులుపట్టుట, పట్టినవానిని నిర్దాక్షిణ్యముగా వారి మొగములముందఱనే చెప్ప వలయునను ధైర్యము, ఆ ధైర్యము నుద్రేకింపఁజేయు వాగ్మిత్వము—ఇవి యితని స్వభావసిద్ధ గుణములు. కావుననే, తానేమో ఘనకార్యమును జేయఁగలవాఁడని, చేయవలయునని, సామాన్యజనులకన్న తనయందు విశేషముండెనని, యితఁడు నమ్మెను. మనుజుఁడై పుట్టినందుకుఁ 'పుట్టలోని చెదల'వలె నిరర్థకముగా ఒకపని చేయక, పుట్టి గిట్టరా దనుకొన్నాడు—

"ఆ. పుట్టలోన చెదలు పుట్టిన రీతిని
గట్టుమీఁద మఱియు పుట్టునట్లు

కట్టెలోన నగ్ని పుట్టిన విధమున
పుట్టి మెట్టవలెను భువిని వేమ" (౨౫౩౯)

అని దృఢ సంకల్పము చిన్ననాఁటనే యితని కుండియుండవలెను. ఇట్టి సంకల్పము లనేకులకుఁ గలవు. ముప్పొద్దును మంచముమీఁదనే పరుండి, ముల్లోకముల యాధిపత్యమును సంపాదించు సంకల్పములు చేయువారము మన మందఱమును. దానికిఁ గావలసిన శక్తియుక్తులట్లుండఁగా ముఖ్యమైన పట్టుదలయే యన లనేకుల కుండదు. వేమన్నకు మనస్సునఁ గలిగిన సంకల్పమును నిర్వహించు దార్ఢ్యము మొదటినుండి కలదనవచ్చును—

"ఆ. పట్టి విడువరాదు పదిలక్షలకునైన" (౨౩౫౨)

"ఆ. ఊఁపఁబోయి కొంత యూఁగించి విడిచిన
నూఁగుఁగాని గమ్య మొందలేఁడు
పట్టు పూన్కికొలఁది పనిచేయు లక్ష్యంబు, విశ్వ." (౫౫౯)

"ఆ. పట్టుపట్టరాదు పట్టి విడువఁగరాదు
పట్టెనేని బిగియఁ బట్టవలయు
పట్టువిడుటకన్న పడిచచ్చుటయె మేలు, విశ్వ." (౨౬౫౮)

అచ్చపు రెడ్ల రాజసము! ఇది గలవానికి దేవుఁడే లొంగి యతఁడు పట్టినపని నిర్వహించి యిచ్చి తంటా తప్పించుకొనును. ఇట్లు దృఢసంకల్పముచేయు స్వభావము గలిగినను, ఏది పట్టవలెనో, ఏది విడువవలెనో నిష్ణయించుకొను వివేకము అనుభవముచేతనో, అనుమానముచేతనో సంపాదించుకొనఁగల్గుటకు ముందు వేఱొక ప్రబలమైనమార్పు వేమనజీవితమందుఁ గలిగినది.

అదే దనఁగా, యౌవనము. చిన్నయసూరి చెప్పిన 'కలిమి, దొరతనము, అరయమి' యను తక్కిన మూఁడును కొంతకుఁ గొంత కలవని మనమెఱిఁగి యున్నాము. ఇట్లు సర్వసాధన సంపూర్ణమైన యౌవనము స్వచ్ఛందముగా ప్రవర్తించుటకు వలసిన సమయసందర్భములకును ఆ కాలమందు కొదవలేదు.

పదునెనిమిదవ శతకమునాఁటి హిందువులకు రాజ్యకార్యనిర్వాహములు, శాస్త్రతత్త్వ విచారములు మొదలగు తీవ్రవిషయములందు ప్రతిభాబలము ప్రవహించుట నిలిచినది. 'ఎవరికివారే యమునాతీరే' యన్నట్లు స్వతంత్రులగుట కందఱును తమశక్తికొలఁదిఁ బ్రయత్నించిరి. సామ్రాజ్యస్థాపనకు శ్రద్ధతోఁ బ్రయత్నించినవారు లేరైరి. ఉన్నవారికి శక్తిలేదయ్యెను. రాజులు నవాబు లనఁబడు వారికిని తమ సెలవులకు ద్రవ్యము నార్జించుటయే ప్రధానోద్దేశముగా నుండెను. ప్రజలగతి యెట్లైనను పన్నులు వసూలైనఁ జాలును. కాఁబట్టి బలవంతుఁడు ప్రబలుఁడై ప్రభుత్వము చెలాయించెను. ప్రజలు 'సర్కారు'వారికో, లేక 'రెడ్డిగారి'కో యీయవలసిన దిచ్చిరేని తరువాత తక్కిన విషయములందు వారిని దండించుదాత గాని, మర్దించు మామగాని లేకుండెను. ఇఁక చదువుసంధ్యలు నేర్చి సాంఘిక వర్తనముల నియమించు బ్రాహ్మణులు మొదలగు సంఘాధిపతులకు మతము, శాస్త్రము, ధర్మము—ఇవన్నియు సిద్ధములైన వస్తువులు. తమ ప్రాచీనుల పుస్తకములలో నన్నియుఁ గలవు. వానిని నేర్చుకొనుట, శక్తియున్న నవియే సత్యములని స్థాపించుట, యింతకన్న వేఱుచేయవలసిన పనిలేదు. అవి యుక్తములా కాదా యని సందేహించుటయే మహాపాతకము! వానిని తప్పక యాచరించిన ముక్తి సిద్ధము! సామాన్యజనులందిట్టి మనోభావమునకు పరిణామ మేది? సహజముగా

నాచరించుటగాక ఆచరించినట్లు చూపుకొనుట. ప్రాణాయామము చేయుటకు ముక్కు మూసికొనవలెను. రెండువ్రేళ్ళతో ముక్కుపట్టుకొన్నఁ జాలును. దానిని మూసినావా తెఱచినావా యని, ఊపిరి నిలిచినదా యాడుచున్నదా యని, సంధ్య వార్చెడు వారి ముక్కు లన్నియు పరీక్షించు మూర్ఖుఁ డెవ్వఁడు? స్నానముచేయవలెనని ధౌతవస్త్రమునే కట్టవలెనని శాస్త్ర మున్నది. దానికి ఒక చెంబెఁడునీళ్లు మీఁదఁ బోసికొన్నను, ఒకమాఱు నీటిలో నద్ది పిండి ఆరవేసిన వస్త్రమును గట్టుకొన్నను జాలును. అంతేకాని దేహమునందును, వస్త్రమందును పంచమైలలున్నను ఫరవా లేదు. ఇట్లు అశక్తిచేత, అజ్ఞానముచేత శాస్త్రములన్నియు 'శాస్త్రము'నకై పోయినవి. వేషము ప్రధానమైనది. కావున మనుష్యసంఘమందు ప్రధానములైన రాజ్యము, మతము, ధర్మము అను మూఁటినిగూర్చి యెవరును ఎక్కువగా చింతించి, ఊహించి, చర్చించి నిర్ణయింపవలసినపనిలేదయ్యెను. ఇఁక నీతి మనచేతిది. మనలను దండించువాఁడు కల్గువఱకును మనము చేసినదే నీతి. కాఁబట్టి ప్రజలు ప్రాయికముగ స్వేచ్ఛావర్తనులైరి. విషయవాంఛలు అడ్డులేక ప్రబలెను. రాముని యేకపత్నీవ్రతముకంటె కృష్ణుని యనాది బ్రహ్మచారిత్వము అనుకూలముగాఁ దోఁచెను. బహుపత్నీకత్వము భరింపరాని బరువు. కావున వేశ్యల వ్యాపారము ఎప్పటికన్న నెక్కువయయ్యెను. ఊరూరను కనీస మొక దేవాలయము, దేవున కొక దాసి చాలినను భక్తులకు చాలకపోయెను. ఇఁక ఇరుగుపొరుగిండ్ల సహవాసము మొదటినుండి అన్నిమతములవారును, దేశములవారును ఖండించినది. మఱియు, ఆ యిండ్లలో వట్టి యాఁడువారు మాత్రమే కాక వారి భర్తలు మొదలగు మగవారు నుండుటయు, వారికిని తమవలెనే మానాభిమానములుండుటయు కొంచెము నిదానించి యాలోచింపవలసిన విషయము—

"ఆ. పరసతి గమనంబు ప్రత్యక్ష నరకంబు,
అరయ నిందలకును నాలయంబు,
పురుషుఁడు వినఁజంపు, భూపతి నొప్పించు, విశ్వ." (౨౪౫౦)

కావున వేశ్యాసంఘాభివృద్ధి కావలసివచ్చెను. వారికి మర్యాదలు, పెండ్లి పేరంటములలో సంభావనలు ప్రబలినవి. కాని వారిసంఖ్య యాకస్మికముగా పెరుగుట కష్టము. దేవదాసీలవలె సంపదాసీలగు బసివిరాండ్రను బయలుదేర్చవలసి వచ్చెను. శైవులలోను, వైష్ణవులలోను సంపయజమానులే దానికి సమ్మతించిరి. ఇది గాక నిత్యమును సంసారులుగానుండి సంతలలోమాత్రము వేశ్యావృత్తి నవలంబించు 'సంతబసివి'రాండ్రు కొందఱు కావలసివచ్చెను. చాలనందుకు దొమ్మరీండ్ర వేశ్యలు. కొంతక్షేమము గలిగెను. పరస్త్రీసంగమమువలె వేశ్యాసహవాసమును పాపకర్మములని ధర్మశాస్త్రములున్నను, ఈ విషయమై చర్చలు జరిపి సిద్ధాంతముచేయు తొందఱ లేకుండ, మొదటికన్న రెండవది మేలనియు, అది పాపమే కాదనియు, ఐనను క్షమింపఁదగినదనియు, జనులందఱును పరస్పర హృదయ సంవాదముచే నిర్ణయించుకొనిరి. నియమపరాయణు లెవరైననున్న వారిలో ననేకులకు వీరియెడల ననహ్యముకన్న అసూయయే యెక్కువయ్యె, పైకి ఖండించినను, లోలోన గుక్కిళ్లు మ్రింగుచుండిరి. క్రమముగా ఏకపత్నీవ్రతము పురుషలక్షణమే కాదనుకొనఁ జొచ్చిరి. వ్యభిచారము చిన్నవారియందే కాని పెద్దవారియం దంత దోషముగాదని చెప్పుకొనిరి. పూర్వకాలపు వృద్ధులలో ననేకుల కిప్పటికిని ఈ భావము లిట్లే యున్న వని మన మెఱుఁగుదుము.

వేమన యిట్టి సన్నివేశములలో పెరిగినవాఁడు. తనకాలపు పెద్దలు (వీరిలో తండ్రిగూడఁ జేరియుండును) బాహాటముగ గణికాలోలురై యుండుటను చూచినాఁడు; దేవాలయముల యుత్సవములలో, పెండ్లిపేరంటములలో వేశ్యల నాట్యమును జూచినాఁడు; సంగీతమందాశ సహజముగాఁ గలవాఁడు కావున, వారి మధుర గానముచే పదనెక్కిన పచ్చిపదములను విని వాని యభినయమునుజూచి పరవశమైనాఁడు. ముగ్ధవయస్సు, ఐశ్వర్యము, అధికారముగల తనపై అవకాశము దొరికినప్పుడెల్ల వారు ప్రయోగించు కటాక్షపు కటారుల పోట్లుపడినాఁడు. ఇట్టివారికి లోపడుట అన్యాయమని అధర్మమని తాను పురాణములలో చదివిన చదువులు జ్ఞప్తికి వచ్చినవి. మనోనిగ్రహముచేయఁ బ్రయత్నించెనుగాని, తనకుఁ దానుదప్ప సహాయపడు వారెవ్వరును లేకపోయినారు. చదువుకొన్నవారు పెద్దలు ఈ విషయమున తనకన్న దుర్బలులై యుండినారు. ఇఁక తా నెంతటివాడు?

"ఆ. ఆఁడుదానిఁ జూడ, నర్థంబుఁ జూడఁగ
బ్రహ్మకైన నెత్తు రిమ్ము తెగులు..." (౨౩౨)

అను సృష్టిసిద్ధమైన దోషము దెలిసికొన్నాఁడు. 'ఈ బుద్ధులు పాపకృత్యములైనచో ఇవి లేకయే బ్రహ్మ సృష్టిచేసి యుండరాదా?' యను ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తరము దొరకదయ్యెను. తుదకు మనపాపముల కన్నిటికి ఆ బ్రహ్మయే కారణమని ఈ "బ్రహ్మ యాలిత్రాడు బండిరేవునఁ ద్రెంప!" అని యొక తిట్టుతిట్టి ప్రపంచ ప్రవాహములోఁ బడిపోయినాఁడు!

వేమన్న యిట్లు వేశ్యాలోలుఁడయ్యెనన్న వెంటనే అభిమానులు కొందఱు నాపై నాగ్రహింతురు. కాని యతనిమీఁది యభిమానమున నేను వారెవరికిని దీసిపోనని మాత్రము మనవి చేయవలసియున్నది. వేమననుగూర్చిన కథలలోనెల్లనీ వేశ్యాసంబంధము కలదు. అతని యనుయాయులు, అతనినే దైవముగాఁ గొలుచువారు, అందఱును దాని నాక్షేపింపక యంగీకరించినారు. కథలలోని విషయములన్నియు అసత్యము లనుటకు నా కిష్టము లేదు. అత్యుక్తులను, ఇతర సాధనములచే అసత్యములని స్పష్టముగా తేలినవానిని, వదలిపెట్టి తక్కినవాని నంగీకరించుట క్షేమము, న్యాయము. ఇఁక వేమనవంటి వేదాంతి వేశ్యచేఁజిక్కుట యసంభవమని తలఁచుట యజ్ఞానము. ప్రాఁతకాలపు సంఘస్వరూపమును గమనించిన యెవరికిఁ గాని, ఇట్టి విషయములలో తమదేశపు పుచ్చులన్నియుఁ గప్పిపెట్టి పాశ్చాత్యులు మనకు బోధించుచుండు తమలో లేని నీతిపద్ధతులు మన తాతముత్తాతలకు లేవనియు, వా రే న్యాయాన్యాయములను జేసినను తమంతచేసిరిగాని, యితరులెవ్వరును వారికి మనకువలె 'వంకాయ పురాణములు' చెప్పలేదనియు స్పష్టమగును. కవికుల శిరోమణి సరస్వతి యవతారము, కాళిదాసు గణికాప్రియుఁడని మన ప్రాచీనులు తలఁచుచు నది యసంభవమని భావింపలేదు. అధర్మమని భావించి యుండవచ్చును. త్రివిధనాయికలలో రెండవది పరస్త్రీ, మూఁడవది వేశ్య! వారిద్దఱికిని రసికలాక్షణికు లందఱు స్వీయయగు మొదటియామెతోడ సమాన మర్యాదను కావ్యప్రపంచమున నొసఁగిరి. శ్రీనాథుని నైషధమును పంచకావ్యములలో పరిగణించిన వారే యతఁడు స్త్రీలోలుఁడనియు నెఱుఁగుదురు. ఇవన్నియు న్యాయములని నేఁ జెప్పరాలేదు. అది వేఱుమాట. మఱిగొప్పవారందఱును అన్ని విధముల గొప్పవారే యని భావించుట, వారియెడ దోషము అసంభవ మనుకొనుట, మన యవివేకమునే వెల్లడించుననియే నా మతము. దోషములుండిన నష్టమేమి? అందువలన కష్టము

లనుభవించినవారు వారు. మనము వారి గుణములచేత, మహత్త్వముచేత మేలు పొందవలసినవారము. వేమన పరనారీ సహోదరుఁడై, శుకమహర్షి యపరావతారమై యుండి, యొక పద్యమును వ్రాయక యే మూలలోనో ముక్కుపట్టుకొని మురిగి యుండిన మనము సంతోషించుచుంటిమా? మన్నించుచుంటిమా? నన్నడిగిన వేమనవలె పద్యములు వ్రాయఁగలవాఁడెవఁడైన నేఁడు లభించునేని యతనికిఁ గావలసియున్న మనమందఱును చందాలెత్తి వేయిమంది వేశ్యలను సంభావన సమర్పింపవచ్చును.

మఱియొకటి చూడుఁడు: వేమన 'జిహ్వచేత నరులు చిక్కి నొచ్చిరిగదా' (౧౬౦౩) యని పరితాపపడి దానికి లోఁగుట తప్పని చెప్పుచున్నాఁడు. అనఁగా, పుట్టిననాఁటినుండి యేది దొరికిన నది తిని, దొరకకున్న నుపవాసముండియే కాలక్షేపముచేసిన నిత్యోపవాసి యతఁడని చెప్పవచ్చునా? అట్లైన 'పప్పులేని కూడు పరుల కసహ్యము' ఇత్యాదులు వేమన్న చెప్పినవిగావా? విషయలోలత్వమెల్ల నిట్టిదే. మఱియు, వేమనవంటివాఁడు కొన్నాళ్ళైనను విషయాధీనుఁడై యుండకపోవుటయే యసాధ్య మనుకొనుచున్నాను. ఇతని యుద్రేకము ఏ విషయమందు ప్రవర్తించినను చాల వేగము, వేఁడి గలది, తోఁచినపని చేయించుటయే దాని స్వభావము. దాని చేతనే వేమన యింతటివాఁడైనాఁడు. ఎక్కువ సందేహములు శంకలుగల మనుష్యులు గ్రంథములు వ్రాయుటకు పనికివత్తురేమోకాని కార్యములను సాధింపలేరు. మనసుకు వచ్చినదానిని వెంటనే సాధింపఁ బ్రయత్నించువాఁడు పది పనులలో రెండైనను సత్కార్యములు చేయును. తక్కిన యెనిమిది యకార్యములు ప్రపంచప్రవాహములో మునిఁగిపోయి యా రెండే స్థిరముగా తేలును. అంతమాత్రముచేత నా యెనిమిదియు నతఁడు చేయలేదని కాని చేయఁజాలఁడని కాని వాదించుట సాహసము.

మఱియు, కవిత్వము సంగీతము మొదలగు కళలకు లోఁగిన వారికి విషయ లోలత్వము తప్పనిదేమో! ఇది కొంత సాహస సిద్ధాంతమే యగును. కాని, హృదయమున జనించిన భావములను అణఁగించుకోలేక బైటఁబెట్టుట కళాధీనుల స్వభావము. కొంద ఱితరులకు వెఱచి కొన్ని భావములను బైలుపఱుపక యడఁచు కొన్నను, ఆ భయము లేదని తెలిసిన వెంటనే స్వతంత్రముగ వానిని వెల్లడింతురు. కవులలో పచ్చిబూతులు వ్రాయువారు, గాయకులలో వానిని పాడువారు, చిత్రకారులలో దిగంబరాది రూపములను చిత్రించువారు, చెక్కువారు, అట్టివానికి సంతసించి మెచ్చుకొనువారును అన్ని దేశములందును, అన్ని కాలములందును నీతి విలువ నెఱింగిన చదువరులే కలరు. ఈ స్వభావమే వారి వ్యవహారములందును వర్తించును. తోఁచినది చెప్పకపోవుట యెంతకష్టమో తలఁచినది చేయకపోయుటయు నంతే కష్టము. ఇందు న్యాయాన్యాయముల, ధర్మాధర్మముల విచారణకెక్కువ చోటులేదు. సహజమైన రసార్ద్ర హృదయమును నియమజ్యోతిచే గట్టిచేసికొన్న వా రనేకులు గలరుగాని వారట్లు గట్టిపడుటకు మొదలు కేవల రసపరవశులై హృదయదాసులైయే వర్తించి యుందురు. ఇందు కపవాదములు కలవు కాని మృగ్యములు.

పైవి యనుమానములు మాత్రమేకాక వేమన వేశ్యలస్వరూపమును చక్కగా నెఱిఁగినవాఁడని యతని పద్యములే ఘోషించుచున్నవి. ఒక్క పద్యమునైన నుదాహరింపక విధిలేదు. మన్నింపుఁడు:

"ఆ. లంజ లంజకాని లావెల్లఁ గొనియాడు,
లంజతల్లి వాని లజ్జ గడుగు"

కావున సిద్ధాంత మేమనఁగా—

"తల్లి గలుగు లంజఁ దగులుట చీకాకు, విశ్వ." (33౫౧)

ఇందుపై వ్యాఖ్యాన మనవసరము. ఇదికాక "సానిదాని పొందు సౌభాగ్య భాగ్యము" అని అచ్చున కెక్కని పద్యభాగ మొకటి గలదు (ఓ.లై., ౧౪-౪-౪౨). ఇవి ప్రక్షిప్తము లనుకొని సంతోషించువారు సంతోషింపనిండు. ఒకవేళ నట్లైనను, వేమనవంటి మహాత్ముని కిట్టిభావము లంటఁగట్టినను అతని మహత్త్వమునకు కొఱఁత రాదని నమ్మినవారు, అంగీకరించినవారు ఉన్నప్పుడు అతనికే యిట్టి భావములు జీవితమం దొకానొక సమయమందుండియుండుననుట యసంభవము గానేరదు. ఒక విషయము అసంభవము కాకపోవుటకును సంభవించుటకును నడుమ నంతరము చాల స్వల్పము. సాధ్యములగు విషయములు సిద్ధములగునని నమ్ముట కెక్కువ హేతువు లక్కరలేదు.

ఇంతదూర మీ విషయము చర్చించుటకు మీరు నన్ను మన్నింపవలసి యున్నది. కారణము గలదు. ఈవల మనలో, మహాపురుషులందఱు అన్నివిధముల దోష దూరులుగా నుండవలెనను భ్రాంతి, విమర్శకుల నావేశించుచున్నది. నన్నయ, పెద్దన మొదలగు వారు మత్సరగ్రస్తులై యుండిరనియు, శ్రీనాథాదులు స్త్రీలోలురై రనియు, కృష్ణదేవరాయలు మొదలగువారు క్రూరకర్ములైరనియుఁ జెప్పుకథలు నమ్మరానివని అసత్యములని ఆధునిక విమర్శకులనేకులు రాద్ధాంతము చేయు చున్నారు. ఇవి సత్యములైనను అసత్యములైనను అసంభవములుగావనియు, దోషసామాన్యము దగ్గఱఁ జేరనీకుండచేసిన పరిశుద్ధమహత్త్వము ప్రపంచములో లేదనియు, కావున ఒకరియందు దోషములుండవని సిద్ధాంతీకరించుటకు వారి యందలి మహత్త్వము మాత్రమే చాలినంత హేతువు కాఁ జాలదనియు నామనవి. సహజముగా వచ్చునవి దోషములు. సాధింపవలసినవి సద్గుణములు. కావున వీనిని సాధించులోపల అవి కొంతకుఁ గొంతయైనను తమ హక్కును జెల్లించుకొని తీఱుననుట సత్యము. అది యట్లుండె.

ఇట్లు ఇంద్రియపరవశుఁడైన వేమన యెంతదూరము వెళ్ళెనో చెప్పుట కష్టము. కథ ఒక్క వేశ్యకధీనుఁడైయుండె ననుచున్నది. దాని ననుసరించిన పద్యమొకటి 'ఒక్క వెలయాలి పొందే మిక్కిలి సౌఖ్యమ్మటంచు మెలఁగితివేమా' (౧౬23) యనుచున్నది. కాని వ్రాఁత ప్రతులలో—

"క. ఒకతెకు లోలత భ్రమయక
సుకుమారుం డన్నిరుచులఁ జూడఁగవలెఁబో
సకలవనంబులఁ దుమ్మెద
మకరందముఁగ్రోలినట్లు మహిలో వేమా" (ఓ. లై., ౧౧-౬-౨౪)

అను పద్యము గలదు. ఈ రెండుపద్యములును వేమనవి కావని తిరస్కరించినను, వేమనవని స్పష్టముగానుండు ఆటవెలఁదులలోనే, యితఁడేక ప్రియావ్రతమును పాలించిన వాఁడు కాఁడనియు, ఇంద్రియచాపల్యమున, మాటల యందును ఆటలయందును సామనస్యమునుగాని, నియమమునుగాని, పాటించిన వాఁడు కాఁడనియును బలమగు సందేహమును గలిగించునవికలవు. ఇంద్రియాధీనులను తిరస్కరించి ఖండించు పద్యములే కాక, ఇతనియున్మత్తకమదనోన్మాదమును వెలిపుచ్చు పద్యములనేకములు గలవు. బ్రౌనుదొర యీ యసభ్యపద్యముల నన్నిటిని ప్రత్యేకముగా నేరి యొక కూర్పుఁజేసి వానికి ల్యాటినుభాషలోఁ గాఁబోలు,

టీక వ్రాసి పెట్టుకొన్నాఁడు!

ఎట్టి కాలమందైనను ఇతఁడిట్టి యవస్థలో నుండఁగా తలిదండ్రులుగాని తక్కిన బంధువులుగాని యోర్చియుండుట కష్టము. ఎప్పుడును వేశ్యలు, బసివిరాండ్రు, దొమ్మరిసానులు మొదలగు వారి సావాసమున నుండియున్న ద్రవ్యమంతయు వెచ్చపెట్టుచు, చేతలేనప్పుడు సుప్రసిద్ధ చరిత్రముగల వేశ్యామాతల చేతి 'అర్ధచంద్ర ప్రయోగము' లనుభవించుచు, చాల దుర్బల హృదయుఁడైన యితని నెట్లు త్రోవకుఁ దేవలయునా యని వారాలోచించి, వివాహముచేసినఁ గొంత మేలుగానుండునని తలఁచి యట్లు చేసిరి కాఁబోలు. సంపన్నుల యింటివాఁడు గావున నితనికి అట్టి వంశమందే జనించిన సౌభాగ్యవతి యొకతె ముడివడి యుండును. ఇదివరకు వేశ్యాప్రియత్వముచే పలు కష్టములు పడినవాఁడు గావునను, వారివన్నియు 'పూఁత మెఱుంగువంటి వలపులే' కాని, పడుపువృత్తిలో హార్దమైన స్నేహము లేదని యెఱిఁగినవాఁడు గావునను, ఆ త్రోవ యొక్కమాఱు చాలించి, తనధర్మపత్నియగు నామెపై ప్రేమనంతయు నిలిపినాఁడు. ఏ పనియు అరవాయితో చేయు స్వభావము గలవాఁడు కాఁడు గావున ఎప్పుడును ఆమెను వదలి యుండనేరనంత ముగ్ధుఁడైనాఁడు—

"ఆ. తుంట వింటివాని తూఁపులఘాతకు
మింటిమంటి నడుమ మిడుకఁదరమె ?
ఇంటియాలివిడిచి యెట్లుండవచ్చురా!" (౧౯౫౨)

ఇదియేదో సందర్భమున గ్రామాంతరమునకుఁ బోవుటచేఁగాబోలు నొంటిగా నుండవలసిరాఁగా నప్పుడు చెప్పిన పద్యమై యుండును. క్రొత్త ధర్మపత్ని కూరిమి మగఁడైన యీ కాలమందే యితఁడిట్లు నిశ్చయించు కొనెను:

"ఆ. ఇంటియాలి విడిచి యిల జార కాంతల
వెంటఁదిరుగు వాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు,
పంటచేను విడిచి పరిగె లేరినయట్లు" (3౫౯)

కాని యీ వివాహము సుఖముగా పరిణమింపలేదు. కారణము స్పష్టమే. నవవధువు నవవరుని అభిలషించును. ఆమెను వేమన వరియించి యుండెనేమో గాని యామె మాత్రము ఇతనిని తానై వరించియుండదు. అది తొంబదిపాళ్ళు ఇరు పక్కల పెద్దల యేర్పాటు. కావున భర్త యిప్పుడు తనయెడల నెంత విశ్వాసముతో వర్తించినను అతని మొదటి నడవడిని ఇరుగుపొరుగుల 'సఖీమణులు' తప్పక యామెకు వన్నెపెట్టి చెప్పియుందురు. అతనికి ప్రీతిపాత్రమైయుండిన యే 'సంత బసివి'నో చూపి, 'అదిగో! నీ లెక్క లేని యక్కలలో నొక్కతె' యని వేళాకోళము చేసియుందురు. ఏమియు నెఱుఁగని వారి విషయముననే వేడుకకో వెక్కసమునకో యిట్టి కథల నల్లి సంసారములు ధ్వంసముచేయువా రెందఱో కలరు. అట్లుండ వేమనవంటి వాని విషయమున నడుగవలెనా ? పాపము! ముగ్ధయగు నామె 'యిట్టి వానికి నన్నుఁ గట్టిరి గదా' యని వగచి, ఎట్లైనను అతనికి తాను లోఁగి యుండక, తన యాజ్ఞలో నతని నుంచి, యిల్లు కడప దాఁటనీక చేయవలెనని వారి బోధనల ప్రకారము యత్నించి యుండును. ఎత్తిపొడుపుమాటలు, బొమముడులు, అనాదరణములు, మౌనముద్రలు మొదలగు అస్త్రశస్త్రము లెన్నియో యామె ప్రయోగించి యుండును. ఇఁక వేమన్న పుట్టుకతో అగ్గిరాముఁడు! క్రొత్త పెండ్లికొడుకునకు ఇవన్నియు అలంకారముగానే తోఁపవచ్చునుగాని వేమన్న యివన్నియు ననుభవించి

యెఱిఁగిన ప్రాఁతకాఁపు. అక్కడ సౌఖ్యములేదని యిక్కడనది గలదని యాశతో పెండ్లాడినవాఁడే కాని వేఱుకాదు. మఱియు, ఆమె కితనియం దెట్టి సందేహము గలదో యితని కామెయందును అట్టి సందేహమే కలదు. అనఁగా, నామెయందు దోషముండెనని కాదు. ఉండవచ్చునని కాని, కలుగవచ్చునని కాని, వేమన్నకు సందేహము గలదన్న మాట. మొదటినుండి స్త్రీని కేవల భోగ్యవస్తువుగా మాత్రము భావించి, వారికి వేఱు తమకు వేఱుగా శాస్త్రములు వ్రాసుకొన్నవారి గుంపులోనే యితఁడును పెరిగినవాఁడు ; కాబట్టి—

"ఆ. వరుఁడు చక్కనైన ప్రజాలఁగనియైన
తళుకు మెఱుపువంటి తత్త్వమున్న
అన్యపురుష వాంఛ ఆఁడుదానికినుండు..." (3౪౨౨).

అని చిన్ననాఁటినుండియే యితని కుపదేశము జరిగినది. కనుకనే భర్త భార్యను స్వాధీన మందుంచుకొనవలెననియు, దానికి స్వాతంత్ర్య మీయరాదనియు నితఁడు దృఢముగా నమ్మినవాఁడు—

"ఆ. మాట వినని యాలు మగనికి మరగాలు." (3౦౨౮)

"ఆ. ఆలు మగని మాట కడ్డంబు వచ్చెనా
ఆలుగాదు నుదిటి వ్రాలు గాని
అట్టియాలి విడిచి యడవినుండుట మేలు..." (3౧౧).

"ఆ. కావవలయు మగఁడు కాంత నెల్లప్పుడు
కావలేని నాఁడు చావవలయు !
కాఁపు లేనిదాని కాఁపుర మడుగరా..." (౧౦౯౨).

అని యితని బోధ. అట్లగుటచే, ఇట్లు తనయందు గౌరవములేని—

"ఆ. ఆలి వంచలేక యధమత్వమున నుండి
వెనుక వంతుననుట వెఱ్ఱితనము
చెట్టు ముదరనిచ్చి చిదిమినఁ బోవునా..." (3౦౧).

అని నిశ్చయించి, ఇతఁ డామెను ఇల్లు కదలనీక, ఇతరులను కన్నెత్తి చూడనీక, తన మాట కడ్డమాడనీక, దండింపమొదలుపెట్టెను. ఇఁక ఆమె మాత్రము రెడ్డికూఁతురు గాదా ! ఇతని రక్తమునం దున్నంత వేఁడి, స్వాభిమానము, ఆమె రక్తమునందును గలదు గదా ! కావున చూచినన్నాళ్ళును చూచి తుదకు నిర్లక్ష్యముచేసి ప్రతిఘటించి నిలచినది. ఇట్టి రెడ్డిసానుల స్వాభిమానకలహములో ఉన్న ఆ ఇంత ప్రణయమును పటాపంచలైనది. వేమన్న కిల్లు నరకప్రాయమైనది. ప్రభుత్వము చేయవలసిన రెడ్లవంశమువాఁడు ; అట్టి వానికి తన భార్యయే యెదిరించి నిలిచిన పౌరుషమున కంతకంటె హానికలదా ? మాటయెత్తిన వెంటనే యతని భార్య—

"ఆ. వాడకుఱికి తిట్టు, వలదన్న మొఱఁబెట్టు,
ముందు మగని దిట్టు, ముసుకుఁ బెట్టు,
గడుసురాలు మగని గంపఁబెట్టమ్మురా..." (3౪౪౬).

కనుకనే "యిట్టి యాలితోడ నెట్లు వేగింతురా !" (3౪౪౫) 'దేవుఁడా' యని వేమన్న విసిగి వేసరినాఁడు. సహజముగా హింసాదులను సహించు స్వభావము గలవాఁడు కాఁడుగావున, ఇట్టి పనికిరాని భార్య నొక మూఱు గొంతు పిసికి చంపి పాఱవైచి, యింకొకతెను పెండ్లాడుద మను రాక్షస కృత్యమునకు చొరఁగలవాఁడు కాఁడయ్యెను. మీఁదు మిక్కిలి తానే 'చావవలయు' నని తలచిన మానశాలి !

"ఆ. భావమరసి తన్ను భార్యసేవించిన
ఇంటికైన నగును ఈశ్వరుండు
అదియులేక బ్రతుకు టధమము భువిలోన..." (౨౮౪౧)

ఈ యవస్థలోనే తన యదృష్టమునుగూర్చి యిట్లు దీనముగా విలపించెను:

"ఆ. సుఖసుఖాన నేను సుగుణుఁడై యుండఁగా
నన్నుఁ బెండ్లియాడ నయముఁజెప్పి
దీని గూర్చిన విధి నేనేమి యందును..." (౩౮౦౨)

అనునదేమి ? 'తప్పు లెన్నువారు తమ తప్పు లెఱుఁగరు' (౧౭౯౯)
అను తన న్యాయమును తనకే యన్వయించుకొని నోరుమూసికొని యుండుటతప్ప! అపరాధము స్వయంకృతము! అనుభవమే ప్రతీకారము.

ఈ భార్యయందితనికిఁగలిగిన సంతానముగూడ సుఖకరముగా పరిణమించినట్లు కానము. తల్లిదండ్రులకుఁగల యిట్టి యనుకూల దాంపత్యమందు పుట్టిన బిడ్డల గతిని విచారించువారెవరు? వారు స్వేచ్ఛగాఁ దిరిగిరి. స్వేచ్ఛగా వర్తించిరి. ఇట్టి సంతానము గూర్చిన పద్య మొకటి—

"క. ఎండిన మ్రానొకటడవిని
నుండిన నందగ్ని పుట్టి యూడ్చును జెట్లన్
దండి గలవంశ మెల్లను
చండాలుం డొకడు పుట్టి చంపును వేమా" (౬౨౪)

ఇట్లు వేమనకు

"ఆ. సుగుణవంతురాలు సుదతియై యుండిన
బుద్ధిమంతులగుచుఁ బుత్రులొప్ప
స్వర్గమేటికయ్యె సంసారికింకను..." (౩౯౦౩)

అని పడిన పేరాస లన్నియు వమ్మై పోయినవి. ఇందుకుఁ దోడు వేశ్యా ప్రియత్వపు మహత్తుచేత ఆస్తియరిగిపోఁగా పేదఱికముగూడ ననుభవించినట్లు గానవచ్చుచున్నది. ఇదివఱకు తన్నాశ్రయించి తనయెడ భయభక్తి స్నేహములు చూపిన వారెల్ల నితని సహవాసము వదలుటయే కాక వేళాకోళముగూడ చేసినట్లున్నది—

"ఆ. కుడువఁ గూడులేక కూడఁ బెట్టఁగలేక
విడువ ముడువలేక గడనలేక
నడవసాఁగియున్న నడపేనుఁగందురు..." (౧౧౩౫)

ఇతరులు తన్నేమన్నను మానెను గాని యింటిలోనే—

"ఆ. కూలి నాలిచేసి గుల్లాము పనిచేసి
తెచ్చి పెట్టినేని మెచ్చునాలు,
చిక్కుపడ్డ వేళ చీకాకు పఱచురా..." (౧౧౬౩)

"ఆ. ధనములేమి సుతులు తప్పులనిడుదురు
ధనములేమిఁ బత్ని తాఁక రాదు.." (౨౧౧౪)

కాఁబట్టి

"ఆ. ధనము లేమి యనెడు దావానలం బది
తన్నుఁజెఱచు మీఁది దాఁపుఁ జెఱచు
ధనములేమి మదిని తలఁపనె పాపంబు..." (౨౧౧౩)

అని వేమన్న విసిఁగి పోయినాఁడు. తనకొడుకు లేమియుఁ బనికిరాకపోయిరి.

యోగ్యులగు పుత్రులను గన్నవారినిజూచి యిట్లు పేరాసపడెను:

"ఆ. ధనము లేని పేదతండ్రి గర్భంబున
భాగ్యపురుషుఁ డొకఁడు పరఁగఁ బుట్టి
బహుళ ధనముఁ గూర్చి భద్రమార్గంబున
పరుల కుపకరించి ప్రబలు వేమ" (౨౧౧౧)

వేమనకి కాలమునకు ధనము స్వార్థముకొఱకను భావము నశించినది. జన్మ మెత్తినందులకు గతిలేని వారిని పోషించి యుపకరించుట పరమార్థమని తేల్చు కొన్నాఁడు. తన కాలమందలి స్వతంత్రులగు నిరంకుశప్రభువులు, రెడ్లు, పాళయ గాండ్రు. పరదేశీయులగు మహారాష్ట్రులు మొదలగువారు, ధనము కొఱకై

"ఆ. పెక్కు జనులఁ గొట్టి పేదల వధియించి
డొక్క కొఱకు నూళ్ళు దొంగిలించి" (౨౫౯౪)

చేసిన యల్లకల్లోలమును చూచినాఁడు. క్షామడామరముల దాడిని కనుఁగొన్నాఁడు. నిలువ నీడలేక, కడుపునకు కడిలేక ఉన్నచోటు విడిచి యూరూరు దిరుగుచు మల మల మాఁడువారి నెందఱినో యెదుర్కొనినాఁడు. చేతనైనంత వరకు నట్టివారిని రక్షించుట తనధర్మమని తోఁచినది. అన్నదానమునకు మించిన దానము లేదని తెలినది—

"ఆ. ఆఁకలన్న వాని కన్నంబుఁ బెట్టిన
హరుని కర్పితముగ నారగించు..." (౨౦౯)

కనుక పేదల సేవయే పెరుమాళ్ళసేవ. ఇఁక తనకాలమందలి ధనికులు కేవలము కుక్షింభరులై, లోభులై, పరదుఃఖదుఃఖిత్వము లేక నిర్దయులై యుండిరి. మఱి కొందఱు, విషయపరాధీనులై దుర్వ్యయముల పాలయియుండిరి. ఇట్టివారిని జూచి

"ఆ. ఆఁకలి గొని వచ్చెనని పరదేశికి
పట్టెఁ డన్నమైనఁ బెట్టలేఁడు.
లంజెవాని కొడుకు లంజల కిచ్చురా..." (౨౧౦)

అని యసహ్యపడినాఁడు. "ధనము వెంటరాదు ధర్మంబు సేయరో..." (౨౧౦౮) అని గొంతెత్తి యఱచి, ప్రార్థించి, తిట్టినాఁడు. కాని వినువారు లేరైరి. వారి కిచ్చినట్లు ధనము బ్రహ్మ తనకేల యియ్యఁడని కొదవపడి—

"ఆ. విత్తమొకరి కిచ్చి వితరణగుణమును
చిత్తమొకరి కిచ్చి చెఱచినాఁడు.
బ్రహ్మచేఁత లన్ని పాడైన చేఁతలు..." , (౩౪౯౮)

"ఆ. ఉదధిలోని నీళ్ళు ఉప్పులుగాఁజేసె
పసిఁడి గల్గువాని పిసినిజేసె
బ్రహ్మదేవుచేఁత పదడైన చేతరా..." (ఓ.త్రై., ౧౩-౩-౩౯)

అని యానిర్హేతుకబ్రహ్మ కొక వషట్కారము వేసినాఁడు; కాని తనకెంత బీదఱిక మైనను—

"ఆ. అరయ నాస్తి యనక, యడ్డు మాటాడక,
తట్టుపడక, మదిని తన్నుకొనక,
తనది గాదనుకొని తాఁబెట్టినది పెట్టు..." (౧౫౬)

అని నిశ్చయించుకొనెను. అందును ఎంతక్షామమైనను ఎంగిలి యన్న మితరులకుఁ బెట్టిన కుక్కలై పుట్టుదురని తలఁచినవాఁడు (౬౩౯). కాని యిందులో నొకకష్టము.

'ఇచ్చేవానిని చూస్తే చచ్చేవాడును లేచు' నను శాస్త్రము సత్యములలో సత్యము. బిచ్చగాండ్రకు బిడియములేదు సరికదా దయా దాక్షిణ్యములును నున్న.

"బిభర్తు భృత్యాన్ ధనికో దత్తాం వాదేయ మర్థిషు
యావద్యాచక సాధర్మ్యం తావల్లోకో నమృష్యతి"*
(నీలకంఠ దీక్షితుని కలివిడంబనము, ప. ౬౯)

అన్నట్లు, తమవలె దాతయు బిచ్చగాఁడగువఱకును యాచకులకు తృప్తిలేదు. ఇంతమాత్రము వేమన్నగారి దానము వానన తగిలినఁ జాలును. దేశములోని వారందఱును, కలవారును లేనివారును, ఇతని వంటయింటనే వచ్చి కూర్చుండి కాపురము చేయుదురు! ఇఁక నింటిలోని యాపైనమాచారము మన మెఱుఁగుదుము. ఇంకను వినుఁడు—

"ఆ. భాగ్యవంతురాలు పరుల యాఁకలిదప్పి
తెలిసి పెట్టనేర్చు తీర్పనేర్చు;
తనదు దుష్టభార్య తనయాఁకలినె కాని
పరుల యాఁక లెఱుఁగ దరయ వేమ" (౨౮33)

ఈ యవస్థలో ఈ యతిథిపూజకుఁ కావలసిన ద్రవ్య మెందుండివచ్చును? ఊరక యింటఁ గూర్చున్న జరుగదని సంపాదనకుఁ బ్రయత్నించి కొన్నాళ్ళెవఁడో యొక రాజును కొలిచి చూచెను. కాని యాకాలపు సామాన్యరాజుల సమాచారము వేఱుగా చెప్పఁబనిలేదు. మఱియు ఈ వట్టి వెచ్చగానికి వలసినంత జీతమిచ్చిన, వారి కితఁడు చేయఁగలిగిన సేవమాత్ర మేమియున్నది? కత్తిఁబట్టి యుద్ధముచేయు నేర్పున్నట్లు తోఁపదు. ఇఁక వారితో నిచ్చకాలాడి వారిని ఇంద్రచంద్రులని పొగడఁ గల యోర్పును ఇతనికి లేదు. కోపము వచ్చినచో పద్యాలతో తిట్టఁగలఁడంతే. తుద కదియే జరిగినది—

"ఆ. ఎఱుకలేని దొరల నెన్నాళ్ళు కొలిచిన
బ్రతుకు లేదు వట్టిభ్రాంతిగాని
గొడ్డుటావు పాలు గోఁకితే చేపునా?..." (౬౯౧)

అని యొకమాటి కా తంటా వదిలించుకొన్నాఁడు. కాని ముందుమార్గము? మాన మర్యాదలు వదలి ధనవంతులను యాచించి సంపాదింపఁ బ్రయత్నించెను. కాని యిచ్చువాఁడెవఁడు? తుదకు వారికిని రెండు ఆశీర్వాదములు—

"ఆ. కండలెల్లఁగోయఁ గాసియఁజాలని
బండలోభి కానపడినఁగలదె?
కొండక్రిందఁ బసిఁడిగోరిన చందంబు..." (౮౬౬)

"క. మృగములు మృగముల నడుగవు
తగనడుగవు పక్షిజాతి తన సరివానిన్
మగవాఁడడిగిన నీయని
మగవాఁడా మగుపగాక మహిలో వేమా!" (3౨3౨)

ఎందైన ఒకరిద్దఱికిచ్చు బుద్ధియున్నను వారు దుర్మంత్రుల చేతి కీలుబొమ్మలు—

*ధనికుఁడు భృత్యుల నెంత పోషించినను, అడిగినవారి కెంత యిచ్చినను, యాచకుల తోఁద నతఁడును సమానుఁడగు వఱకును జనులు ఓర్చి యూరకుండరు.

"ఆ. ఇచ్చువానిచెంత నీయనివాఁడున్న
చచ్చుఁగాని యావి సాఁగ నీఁడు,
కల్పతరువు క్రింద గ్రచ్చచెట్టున్నట్లు..." (౩౪౮)

వేమన్న రోసినాఁడు. కాని కష్టపడువారిని జూచి మొగము త్రిప్పుకొనిపోవు స్వభావ మతనికి సాధ్యముగాదు గావున, అడిగినవారి కప్పుడు తనవద్ద నేముండినను, ఎవరి దైనను, గమనింపక వెచ్చపెట్ట మొదలిడెను—

"ఆ. ధైర్యయుతున కితర ధనమైన నెదురేమి?
దానమిచ్చునపుడె తనకుఁ దక్కు,
ఎలమి మించుపనికి నెవరేమి సేయుదు
రడుగుదప్పఁ దప్పు బిడుగు వేమ" (౨౧౪౦)

అందుచే సన్మార్గమున పదార్థముగా వెచ్చింపని ధనవంతుని ధనమును వాని యనుమతి లేక మనము సత్కార్యమునకై సెలవుచేసినను పాపములేదని యతఁడు నమ్మెను. మఱియు, నదియు నొక ధైర్యకృత్యముగా నతని రెడ్డిరక్తమునకుఁ దోఁచెను—

"ఆ. తనదు సొమ్ముఁజూడ దానమియ్యఁగ వచ్చు
నవని దొడ్డగాద దెవరికైన
అదరుబెదరు లేక యన్యుల సొమ్ముల
దానమిచ్చువాఁడు దాత వేమ"*

వేమన యిట్టి యౌదార్యభ్రాంతి ప్రవాహములోఁబడి యింకను చాలదూరము పోయినాడేమో యని భయపడవలసియున్నది. చూడుఁడు:

"ఆ. ద్రోహబుద్ధినైన దొంగతికమునైన
నటలనైన సాహసమునైన
నంపదవలన సాధించి ధనమును
బడుగునకు నొసంగ బాగు వేమ" (౨౧౯౮)

సత్కార్యసాధనకై దుష్కార్యముతో ద్రవ్యమార్జించినవారు అరవలలో తిరుమంగ యాళ్వారును, తెలుఁగులలో గోలకొండ గోపన్నయు మనకు పరిచితులే. వేమన నిజముగా పై పద్యమున సూచింపఁబడిన దుర్మార్గమునకే చొచ్చియుండెనేని, అట్లు ద్రవ్యమార్జించి రాళ్ళురప్పలలోఁ బోసి గుడులు గట్టిన పై యిద్దఱికంటె, కూడులేక చచ్చువారిని పోషించుటకు వినియోగించిన యితనియందే యెక్కువ న్యాయమున్న దనుకొనవలసియున్నది.

కాని, వేమనవంటి విశుద్ధహృదయమునకు చాలనాళ్ళు ఇంటిపనులు గిట్టి యుండుట యసాధ్యము. విశుద్ధహృదయ మనఁగా దోషమే లేనిదని కాదు; కపటము,

---

*'దానమిచ్చుటేటి తగవా వేమ' యని వే. సూ. 'దానమివ్వరాదు ధరను వేమ' యని 'వేమన జ్ఞానమార్గపద్యములు'. కాని యిదే ప్రాఁతప్రతుల పాఠము. పద్యార్థపుధాటిని జూచినను ఇట్లే తోఁచును. బ్రౌనుదొర యీ పాఠమునే అంగీకరించెను. కాని యీ పద్యములు వేమన్నవి గావేమో యని సందేహించెను (చూ. వావిళ్ళవారి బ్రౌనుప్రతి, పే. ౧౬౧). కాని నాకా సందేహము లేదు. ప్రాచీనులు దుర్మార్గుల ధనము నపహరించి సన్మార్గమందు వెచ్చపెట్టవచ్చునని, వలయునని చెప్పిరి (చూ. మనుస్మృతి, ౧౧ అధ్యా. శ్లో. ౧౯).

మోనము మొదలగునవి లేనిదనుట. తప్పో యొప్పో తలఁచినది తలఁచినట్లుగాఁ జెప్పి, చెప్పినట్లుగా జేయు త్రికరణశుద్ధి గలవాఁడన్నమాట—

“ఆ. మాటలెల్ల కల్ల మనసెల్ల దొంగ యౌ
నేటి ప్రాణమింక నేటి బ్రదుకు!
మాట సత్యమైన మఱి శతాయుష్యంబు...” (౩౦౭౬)

కనుక ఈ మార్గముతో ద్రవ్యమార్జింప సాధ్యముగాదు. కాని తనది ప్రపంచ సంసారము; పథము జరుగుట యెట్లు?

ఈ సందర్భమునందే కాఁబోలు ఇతనికి చౌకలోహములను వెండిబంగారులుగా మార్చు రసవాదవిద్యపై మనసు పోయినది. ఇనుము, ఇత్తడి, రాగి మొదలగు లోహముల పాత్రము లెంత బీద సంసారమందైన నుండును. వాని నెల్ల బంగారుగా మార్పఁగల్గినయెడల నీ తిరిపెపుతంటా లుండవుకదా! ఇందుకై యితఁడు వాద గ్రంథములు కొన్ని చదివియుండును. ఏ బైరాగులనో, కంసాలులనో యాశ్రయించి యుండును. ఎట్లును అనేక రసవాదయోగముల నితఁడు స్వయముగా చేసి చూచి నాఁడు. ఇంతేకాదు, ఆ విద్యలో సిద్ధినిగూడ బొందినట్లున్నది. కాని ‘యతఁడు సాధించిన సిద్ధిస్వరూప మెట్టిది? పై లోహములకు బంగారపుతూకము, వన్నె, మార్దవము మొదలగు గుణములన్నియు పూర్తిగా వచ్చునట్లు చేయగల్గెనా? లేక వన్నె మాత్రము గలిగించి తాను వంచితుఁడై లోకమును వంచించెనా?’ యను ప్రశ్నలకు సమాధానము నే నీయఁజాలను.

ఇఁక నీ రసవాదవిద్యయే మిథ్యయని, మోసమని భావించి, వేమన యీ పద్యములు వ్రాయ నేలేదని నమ్మి యానందముతో నుండువారు ధన్యులు. కాని నాకంత నెమ్మది లేదు. ఈ విషయమును బోధించు అనేక పద్యములలో వేమన్న యొక్క యనన్యసులభమైన శైలి ప్రతి పదమునందును తాండవమాడుచుండును—

“ఆ. బింబలములుండ బిగువైన ఘరసముండ
పసిఁడి కొఱకు తిరిగి పాట్లుపడిరి;
సత్తు వెచ్చఁజేసి సాధింపలేరొకో...” (౨౮౪౯)

“ఆ. ఇంగిలీక మహిమ హేమించనేరక
చిత్రపటము వ్రాసి చెఱిచినారు;
బొంతజెముడు పాలఁ బొంగించ నేరరు...” (౩౩౯)

ఇత్యాదిపద్యములు వేమన్నవి కావనువారిని, మఱలనొకమాఱు వేమన్న పద్యము లన్ని చదివి యామాట చెప్పఁడని వేఁడుచున్నాను. అస లీవిద్య మిథ్యయని యేల యనుకొనవలెను? పాశ్చాత్య శాస్త్రముల కిది తెలియదనియా? లేక మనలో నిప్పు డెవరును చేసి చూపువారు లేరనియా? మొదటి పక్షమున తూర్పువారెఱిఁగి పడమటి వారెఱుఁగని విచిత్రవిద్యలు లేవా? ఈజిప్టువారు వేలకొలఁది యేండ్లు పీనుఁగులను కుళ్ళిపోకుండ భద్రముగా పెట్టెలలో దాఁచియున్నారే పాశ్చాత్యులకు దాని రహస్య మర్థమైనదా? మనలో సామన్యయోగులు నిరాధారముగ నంతరిక్షమందు నిలుతురే (ఇది నేను ప్రత్యక్షముగాఁ జూచినది); అది యేపాశ్చాత్య శారీరకశాస్త్ర ప్రకారము సాధింపవచ్చును? కరఁగినసీసము కాలకూటవిషము మొదలగు పదార్థములను గిన్నెలకొలఁది గటగటత్రాగి జీర్ణించుకొన్న ‘స్వామిసీతారామ్‌జీ’ యను అద్భుతశక్తి గలవాఁ డిప్పుడును ఉన్నాఁడు గదా! వేలకొలఁది జీతములదిను పాశ్చత్యవైద్యులు, ఏసీ దాని రహస్యమును బైటఁబెట్టనిందు! ఇఁక మనలో వట్టిశాస్త్రములు చెప్పువారే

కాని చేసి చూపువారు ఇప్పుడు లేరనుట చాలవఱకు సత్యము. అది యిప్పటి మన సర్వదరిద్రావస్థ. కాని యిదియొక రసవాదమందేనా? గోమతేశ్వరునివంటి అఱువది యడుగుల యెత్తుగల యేకశిలా విగ్రహమును దీర్పఁగలవారు మనలో నేఁడున్నారా? చుట్టుప్రక్కల నామడల కొలఁది చూచినను అఱచేతి వెడల్పురాయి దొరకక, బట్టలుతుకుటకుఁగూడ చెక్కపలకల నుపయోగింపవలసిన దేశమందు, శ్రీరంగపు దేవళమువంటి విచిత్రవిశాల శిలామయమైన మహోన్నత మందిరమును మన ప్రాచీనులు నిర్మించిరిగదా? నేఁటిమనకు కలలోనైన నా శక్తి సాధ్యమని తోఁచునా? ఈ కారణముచేత పైఁజెప్పినవన్నియు మన ప్రాచీనులు చేసినవి కావని తలఁపలేము.

ఇఁక నీ విద్య సత్యమని చెప్పుటకు నీకేమి యాధారమందురేమో! సత్యమని నేను జెప్పలేదు; సత్యము కావచ్చునన్నాను. కారణము ఈ స్వర్ణవాద యోగములను దెలుపు అసంఖ్య గ్రంథములుండుటయే. వానిని వ్రాసిన వారందఱును వంచకులని కాని, భ్రాంతులని కాని చెప్పఁజొచ్చుట సాహసము. నా కంతటిధైర్యము లేదు. ఇది గాక ఈ విద్యను సాధించుటకై అనేక సంవత్సరములు వ్యయప్రయాసములకు లోనై కొంతవఱకు దాని మర్మముల నెఱిఁగినవారు—పూర్తిగా దానిని తాము సాధింప లేకున్నను, సాధించినవారు ప్రత్యక్షముగా నిస్సంశయముగా రసము మొదలగు వానిని బంగారముగా మార్పఁగా కన్నులారఁ జూచినవారు—కపటవంచనాదులులేని నిష్కల్మష చిత్తులు—అగు కొందఱిని నేనెఱుఁగుదును. కావున యిప్పటి పాశ్చాత్యుల యజ్ఞానముగాని, మన యజ్ఞానముగాని ప్రాచీనుల యజ్ఞానమును స్థాపించుటకు చాలవని నా మనవి. ఇట్టిసందిగ్ధవిషయములలో లేదనుకొనుటకన్న ఉండవచ్చుననుకొనుటయే యుత్తమమార్గము.

మఱియు, ఇందఱు ఆధునిక రసాయనశాస్త్రజ్ఞులలో నల్లవారైనను, తెల్లవారైనను ఎవరుగానీ, పాశ్చాత్యుల సిద్ధాంతముల ప్రకారము, ఆ గురువుల యుపదేశము ప్రకారము, వారిపద్ధతులనే యవలంబించి లక్షలకొలఁది వెచ్చించి పదార్థపరీక్షలు చేయుచున్నారే కాని, ఇట్టి యోగములను చక్కఁగాఁ దెలిసికొని పరీక్షించి సత్యమును బైలుపఱుపవలెనని పరిశ్రమించు వారేరి? పాశ్చాత్యపద్ధతులకై దిక్కుదిశ లేక కోట్లకొలఁది వెచ్చించు 'తాతా ఇన్‌స్టిట్యూటు' వంటి శాస్త్రపరిషత్తువారిట్టి విషయములకై యేలప్రవేశించి పనిచేయరాదు? ఇట్టి విషయములను మనవారిపద్దనుండి తెలిసికొనుట చాలకష్టమనియు, సామాన్యముగా వారుచెప్పరనియు నేనెఱుఁగుదును. అర్థముకాని యప్రయోజకములైన మనవారి సంప్రదాయములలో నిదియొకటి. మన శాస్త్రములకు పట్టినపెద్ద చీడపురుగది. కాని సత్యాన్వేషకులని పేరుపెట్టుకొన్న వారిట్టి విఘ్నముల నెదుర్కొనలేకపోవుట, అది కారణముగా అసలే లేదనిచెప్పి యజ్ఞానానంద మనుభవించుట, క్షమింపరాని దోషములు. ఇట్టివారి పేఁడిమాటలకు మందొకటే— ఉదాసీనము.

మఱికొందఱీరసవాద పద్యములకు వేఱువిధముగా అపార్థములుచేయుదురు. ఈ క్రింది పద్యము వినుఁడు:

"ఆ. ఉప్పు చింతపండు నూరిలో నుండఁగా
కరువదేల వచ్చె కాఁపులార
తాళకం బెఱుఁగరొ తగరంబు నెఱుఁగరో..." (౩౩౬)

దీనికి రసవాదజ్ఞు లొకరిట్లు అర్థము చెప్పిరి—"తాళకము అగ్గిసెగకు నిలువని వస్తువు. దానికి అగ్నిజయమును గల్గించి భస్మముఁ జేసిన నది స్వర్ణయోగ సాధనము

లలో ముఖ్యవస్తువగును. ఈ పద్యమందాభస్మీకరణ మార్గము చెప్పఁబడినది. తాళకము తగరపురేకులో చుట్టి పెట్టిమీఁద చింతపండు మెత్తిక్రింద మీఁద నుప్పుపోసి పుటము వేసిన అది భస్మమగును. తరువాత దానిని ఇతరలోహములతో చేర్చి పుటము వేసిన బంగారు సులభముగా నగును.” కాని యీ సులభవిషయమే రహస్యమట! దాని నెఱుఁగుటయే కష్టమఁట! కాని, తాళకమును తగరమును, ఉప్పుచింతపండ్లతో చేర్చి నారో కూరయో చేయు క్రొత్తపాకశాస్త్ర మర్మమొకటి తెలియువఱకును, పై పద్యమునకు మీఁదఁజెప్పిన యర్థమువంటిదేదో కలదని మనమందఱ మంగీకరింపవలసి యున్నది గదా! కాని ఈ వాదవిద్యలో నమ్మకములేకయో, ఉన్నను హిందువులీ విద్యను నేర్చియుండరను నూహచేతనో, నేర్చియుండినను వేమన్నవంటి విరాగికి విద్యయందాశకాని, ఆసక్తికాని యుండదని తలఁచియో, బ్రౌనుదొర ఈ పద్యమున కొక విచిత్ర విపరీత వ్యాఖ్య చేసెను. ప్రతిపదార్థము తెలుఁగువ్రాసి, తరువాత—

"That is, I advise you to poison yourselves either with natural poisons or with immoderate quantities of salt or tamarind acid.'' "అనఁగా మీరు (కరవు వచ్చినప్పుడు) సహజములైన విషములనుగాని, లేక, మితిమీఱి ఉప్పును, చింతపండుపులుసునుగాని భక్షించి ప్రాణములు వదలుఁడు" అని వేమన్న క్షామమునకు చావును మందుగా హితోపదేశము చేసెనని భావము వ్రాసెను!*

ఇఁక వేమనపద్యములన్నిటియందును వేదాంతార్థము కలదనుకొని మనవారొకరు వ్రాసిన వ్యాఖ్య మచ్చుకు—

"దీనికి రహస్యార్థము గలదు. ఎట్లనగా 'ఉప్పు నీళ్ళలో వేసినయెడల (అనఁగా అది పుట్టుచోట) ఎట్లు కరిగిపోవునో, అట్లే యీ శరీరము నశించిపోవును. చింతపండు ఎట్లు పై బెరడున్ను, లోపలిగింజయున్ను పండును అంటుకొనియు అంటుకొనకయునున్నదో, అట్లే సంసారములో నుండువాఁడును భార్యపుత్రాదులయెడ అంటి అంటక యుండవలయును. తాళకంబు నిప్పులో వేసినయెడల ఎట్లు మాయమై పొగగా పోవునో, అట్లే ఈ శరీరమును నిప్పులో వేసినయెడల కాలిపోవును. తగర మెట్లు భూమిలో వేసినయెడల ఉన్న తావు తెలియక నశించిపోవునో, అట్లే ఈ శరీరమును నశించిపోవును. కాబట్టి మీరు దీనినంతయు చూచుచుండియు దుర్భిక్షము సంభవించెనని దుఃఖించవలదని భావము. ఇంతే యీ పద్యార్థముగాని బంగారము చేయుదానికై చెప్పినట్లు భ్రమపడగూడదు. †"

ఇన్ని తొందఱలేల? వేమనగూడ నొకానొక కాలమందు దీని నమ్మియుండెనేమో పోనిమ్మనుకొనినయెడల ప్రపంచము మునిఁగిపోవునా? పోనిండు. ఈ సందర్భమున ఇటీవల జర్మనిలోనో, జపానుదేశమందో యెవఁడో శాస్త్రజ్ఞుఁడు రసమును బంగారముగా మార్పఁగలిగినాఁడని పత్రికలలో నెల్ల ప్రకటింపఁబడిన విషయము మీ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుచున్నాఁడను. అది యసత్యమని మరలఁ గొన్ని పత్రికలలో ప్రకటింపఁబడెననియు నా మిత్రు లొకరు చెప్పిరి. ఇది యసత్యమని దృఢముగా నమ్మి మనమే నెమ్మదిగా నున్నాముగాని, పరదేశమువారింకను ఈ విషయమై కష్టపడుచునేయున్నారు. ఇంతలోనే యెప్పుడో దీని తత్త్వము వారి

* ఓ. లై., ఈ ప్రతినెంబరు గుర్తు వేయమఱచితిని.
† వేదాంత సిద్ధాంతము, పు. ౬౧.

శంఖములోఁబడిరాఁగా అప్పుడా తీర్థమును మనము భక్తితో నెత్తిపై ప్రోక్షించుకొని పవిత్రుల మగుదుము! అది యట్లుండె.

రసవాదములో పరిశ్రమించినవారికి వైద్యము సహజముగా లభించును. 'వాదభ్రష్టో వైద్యశ్రేష్టః' అనుమాట మీ రెఱుఁగుదురు. అట్లే వేమనకును కొంత వైద్యము వచ్చినట్లున్నది. కుక్క కఱచినందు కితని చికిత్స:

"ఆ. కుక్కగఱచెనేని కూయనీయకపట్టి
ప్రక్కవిఱుఁగఁదన్ని పండఁబెట్టి
నిమ్మకాయఁదెచ్చి నెత్తిన రుద్దిన
కుక్కవిషము దిగును కుదురు వేమ" (౧౧౧౬)

ఈ చికిత్సను దప్పించుకొనుటకైనను నా కెప్పుడును కుక్క కఱవకుండ భైరవుని ప్రార్థింపవలసియున్నది! ఇదిగాక—

"భూమి క్రొత్తయైన భుక్తులు క్రొత్తలా" (౬౩౪)
"అంటనీయక శని వెంటఁదిరుగు" (౬౬౬)

అను నిట్టి కొన్నిమాటలచే వేమనకు కొంచెము జోస్యమును తెలిసినట్లున్నది. కాని యంతలోనే "జ్యోతిషము జనముల నీతులు దప్పించు" (౨౭౧౮) ననుకొని చాలించుకొన్నాఁడు.

ఈ రసవాదవిద్య నేర్చి వేమన్న యెంతయో సంపన్నుఁడయ్యెనని యూహింప వీలులేదు. ఈ విద్య ముఖ్యముగా విరక్తులగు బైరాగులవద్ద నుండును. దీని కొఱకై వేమన్న మొదలు కంసాలివారినిగూడ నాశ్రయించినట్లున్నది. వారు దొంగలని యెవరో తిట్టఁగా నిట్లు వాదించెను:

"ఆ. కల్లలాడుదురిల కంసాలి దొంగని
అతని సొమ్ము కెట్లు అతఁడు దొంగ!
మన్నుబంగరుగను మఱిచేసి పెట్టఁడా?..." (౯౫౧)

కాని యితడాశ్రయించిన కంసాలిగురువు, సామాన్యముగ నిట్టి రసవాద గురువుల వలె, తుదకు 'దగా' చేసెనేమో! కావున కోపించి, విసిగి, "కంసలికిని మించు కడజాతి లేదయా" (౩౧౯౪) యని యా కులమునకే యొక తిట్టు తిట్టి తరువాత బైరాగుల నాశ్రయించెను గాఁబోలును. ఇతనికి గురువనఁబడు 'లంబికాశివయోగి' యా తెగవాఁడే యనుకొనుచున్నాను. వీరిసేవచే వాదము వైద్యము వచ్చుటకు తోడు, వీరి సహవాసము వేమన్నజీవితమందే గొప్ప మార్పును గలిగించినది. దానిని గూర్చి ముందు విన్నవింతును.

శ్రీః

నాలుగవ యుపన్యాసము

వేమన కాలమందలి మతధర్మముల స్థితి

వేమనకు ఇంటిసంసారమునందు కలిగియుండవచ్చునట్టి పరిణామములను కొన్ని యిదివరలో నూహించితిమి. దీనికన్నను పెద్దసంసార మొకటున్నది. సంఘము, ఆలుమగల కలహము, బిడ్డలకు నిష్ప్రయోజకత్వము, దారిద్ర్యము మొదలగున వెన్ని యుండినను వేమనవంటివాని యుక్కుమనసు అంతగా చెదరి యుండదు. అరాచకము, అజ్ఞానము, స్వార్థపరత, వంచన మొదలగు నన్యాయము లచే తనకాలపు సంఘము పడుచున్న యవస్థ వేమనను 'ఇంటిలోని పోరు'కన్న ఎక్కువగా కలఁతపెట్టినది.

నాలుగు పురుషార్థములలో ఇప్పటి సాంఘిక రాజకీయ పరిణామములను గలిగించు ప్రధానశక్తి కామసాధకమగు నర్థము. ప్రాచీనసంఘమును, రాజ్యమును ముప్పుత్రిప్పులఁ బెట్టినది మోక్షసాధకమగు ధర్మము. అనఁగా, ఇహలోక సౌఖ్య కాముకులై దానిని సాధించు నర్థమును సంపాదించుట. తన్మూలమున సంఘమును బలవంతముగాఁ జేసికొని రాజకీయస్వాతంత్ర్యమును సాధించుట ఇప్పటి మన పరాయణము. మోక్షధర్మముల చింత యెవరో కొందఱు వ్యక్తులను కలఁతపెట్ట వచ్చునుగాని మొత్తముమీఁద మనము కాముకులమగు ఆర్థికులము. ప్రాచీనులలో నిట్లుగాక మోక్షధర్మములను గూర్చిన సంస్కారము చిన్ననాఁటినుండి ప్రజలకు బోధింపఁబడుటచే వారి కార్యాకార్యములను అదే నిశ్చయించుచుండెను.

అనఁగా, ఇప్పటివారందఱును అధార్మికులైనబద్ధులని కాని, ప్రాచీను లందఱును ముక్తులగు ధర్మావతారులని కాని చెప్పరాలేదు. మఱియు ఇప్పటి మన మందఱును కుబేరులము, మన్మథులమునై వా రందఱు బికారిసన్యాసులుగా నుండి రనియుఁ జెప్పుట నా యభిప్రాయము కాదు. పంచేంద్రియములును, హృదయమును వారివలె మనకున్నవి. మనవలె వారికి నుండినవి. కావున ఇహలోకమందలి సుఖ స్వాతంత్ర్యములందాశకాని, ఇందలి బంధములనుండి తప్పించుకొనవలెనను కోరిక గాని యిరువురికిని సమానమే. అప్పటి ధర్మ మెంత మంచిచెడ్డలను జేసినదో, యిప్పటి యర్థమును అంతే చేయుచున్నది. ధర్మబుద్ధితో సర్వశక్తులను వెచ్చించి సత్రములు, సోపానములు, చెఱువులు, కాల్వలు మొదలగునవి నిర్మించి పరోప కారముతో జన్మము సార్థకము చేసికొనిన త్యాగశీలురు వారిలోఁగలరు. ధర్మ భ్రాంతితో జనులను హింసించి, చంపి, దోచి, దొమ్మిచేసినవారును వారిలో నుండిరి. అహోరాత్రమును అర్థార్జనచేసి ప్రజాభివృద్ధికెంతయు వెచ్చించువారు నేఁడును గలరు. అక్షరలక్ష లిచ్చినాఁడని చెప్పఁబడు భోజరాజుకన్న అబ్రాహముచెట్టిగా రేమిటఁ దక్కువ? ఇట్లే ద్రవ్యలోభముచే ఇతరులను వశపఱచుకొని నిర్గతికు లనుగాఁజేసి, వారి జాతినీతిజీవనములను ధ్వంసముచేయుచున్న వ్యాపారు లిప్పటి

ప్రపంచమున ననేకు లుండుట మీ రెఱుఁగనిదికాదు.

కావున నే నిందు ధర్మమనుపదమును న్యాయమను నర్థమందుపయోగింప లేదు. సామాన్యవ్యవహారములో నీ రెండుపదములును ఒకటిగానే వాడఁబడు చున్నను మనమిప్పుడు కొంత భేదమును గల్పింపవలసియున్నది. న్యాయము మనుష్యుని హృదయమందు సహజముగా జనించు దయ, ఔదార్యము మొదలగు నుదారభావములచే నిష్టయింపఁబడును. ధర్మము ఒకజాతికో, వ్యక్తికో యోగ క్షేమములు కలుగవలయునని తప్పక యాచరింపవలసినదిగా పెద్దలు ఏర్పఱచిన నియమము. న్యాయము ఎవరికిని కష్టనష్టములు రాకుండఁ బ్రయత్నించును. ధర్మము ఎవరి కష్టసుఖములను గమనింపదు. న్యాయము ధర్మము గావచ్చును; ధర్మము న్యాయము కావచ్చును. కాని అయియే తీరవలయునని నిర్బంధములేదు. శైవునిజూచిన సచేలస్నానము చేయవలయుననుట వైష్ణవుని ధర్మము. కాని న్యాయముకాదు. పంచములనుగూడ మనవంటి మనుష్యులనుగా భావించి దగ్గఱకుఁ జేర్చుట న్యాయము; కాని హిందువుల ధర్మముకాదు. అనఁగా, న్యాయము మనుష్యజాతి సామాన్యము; ధర్మము అవాంతరభేదములకు చేరినది. న్యాయము నకు ఇహలోకమందు దృష్టి, ధర్మమునకు పరలోకమందు. కావున న్యాయము సార్వకాలికము; ధర్మము మార్పులకు లోఁగునది. పరలోకదృష్టి చాలవఱకు నశించిన యీ కాలమందు ధర్మము నశించుచున్నది. పరలోకము అతీంద్రియ వస్తువుగావున దానియందు నమ్మికగలవారు తమ యనుభవముకొలఁది, అను మానముకొలఁది, దానిని సాధించుటకు వేఱువేఱు మార్గములను వెదకుదురు. వెదక లేనివారు తమ కెవరియందు గౌరవముగలదో వారిమాటనమ్మి వారు చెప్పినత్రోవ నడతురు. ధర్మభేదమిట్లేర్పడును. ప్రకృతము ఆ నమ్మిక చాలవఱకు నశించు చున్నది గావున ఈ భిన్నధర్మములును మనలో నశించుచున్నవి. ఇందుచే మనకు నష్టమా లాభమా యను విషయము ఎవరియంతకువారేఁ పరలోకయాత్ర యెదిగి వచ్చినప్పుడు, నిష్టయించుకోవలెనుగాని వేఱుమార్గము గానను. అది యట్లుండనిండు.

ప్రాచీనులు మోక్షకాంక్షులంటిని. అనఁగా అధునికులకు మాత్రము మోక్ష మక్కరలేదా! మోక్షమునుగోరుట మనుష్యస్వభావము. కోరక యుండుట యసా ధ్యము. తక్కిన జీవరాసులకంటె మనుష్యునకు విమర్శము ఊహ యను రెండు మనోధర్మము లెక్కువగా నుండుటచే, ఫలమున్నను లేకున్నను చూచినవిషయము లను విమర్శించుట, తెలియనిదాని నూహించుట, అతనికి సహజములైనవి. దశ దిక్కులందు ఇన్నివిధములనికాని, యింతసంఖ్య గలవనికాని, తెలియరాని చరా చరవస్తువు లెచ్చటఁజూచినను గలవు. వానిలో గొన్నిపరస్పరము మిత్రములు; కొన్ని శత్రువులు; కొన్ని రెండును గానివి. ఇవి యేల యున్నవి? రూపము, రుచి, వన్నె, పరిమాణము, గుణము, శక్తి మొదలగు నన్ని విషయములందును ఇవి యొకదానివలె నొకటి యుండకపోవుట యేల? ఇవి పరస్పర సుఖదుఃఖముల నెందుకు కలిగించును? ఇవి పుట్టుట, పెరుగుట, చచ్చుట యేల? మఱియు అట్లనఁగా నేమి? వీని యసంఖ్య క్రియలన్నియు తమంతటనే జరుగుచున్నవా? వీనిని మార్పసాధ్యము లేదా?—ఇత్యాదిప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తరమును గోరుట, తెలియక పోయిన నేమో చింతపడుట మానవధర్మము. ఇట్లు తెలియవలెనను నాశ గలిగియు తెలియలేకపోవుట మనుష్యునకుఁగల యన్నిబంధములలో మొదటిబంధము. చలి వేఁడులు, పుట్టుచావులు మొదలగు బంధములు తక్కిన సృష్టిలోని వస్తువులకువలె

మనుష్యునికిని సమానమైనను ఈ బంధ మొక్కటి యితని కెక్కువగాఁగలిగి, తక్కినవానికున్న నైశ్చింత్యసుఖమును ఇతనికి లేకపోయి, బ్రదుకు సహింపరాని దైనది. నాఁటినుండి నేఁటివఱకును మానవజాతి ప్రయత్న మంతయు ముఖ్యముగా పై యజ్ఞాన బంధమునుండి తమ్ము వదలించుకొనుటకే వినియోగమగుచున్నది. ఈ సహజమైన ముక్తికాంక్ష నాకస్మికముగా వదలుటకు ఆధునికులందరు తటాలున పశువులో పశుపతులో కాలేరు గదా! ఆ బంధమట్లే యున్నది. తెగలేదు. తెంచుకొను ప్రయత్నములును నిలువలేదు. కాని తెలిసికొనుటకు వేఱుమార్గము వెదకుచున్నారింతే. ప్రాచీనులు సర్వసందిగ్ధమైన యీ సృష్టిని సముదాయముగాఁ బరీక్షించి, ప్రతివస్తువునందును గలుగు సందేహమును ప్రత్యేకముగాఁ దీర్చుకొనుట యసంభవముగా నెఱిఁగి, ఈ విచిత్ర వైరుధ్యమునకు మూలకారణమొకటి యుండవలయునని నిశ్చయించి, తమ ప్రయత్నమంతయు నాప్రక్కకుఁ ద్రిప్పి పనిచేసిరి. ఫలమేమనఁగా, ఒక్కొక్కరి యూహయు అనుభవమును వేఱువేఱు కారణములచే వేఱువేఱుగా నుండుటచేత, ఆ మూలమూర్తి యొకటియైనను ఒకవిధముగా నుండక, పలువిధములుగా మాఱి మనకష్టమును మఱింత హెచ్చించినది. అది సగుణమని కొందఱు, నిర్గుణమని కొందఱు, శూన్యమని కొందఱు, రెండును గానిదని కొందఱును తలంచిరి; బోధించిరి. ఇఁక సగుణమూర్తియని యంగీకరించిన వారిలో నెన్ని సిద్ధాంత భేదములు? దాని యాకారము, లింగము, వన్నె, అవయవములు, గుణము, భాష మొదలగు దేనియందును ఒకటివలె నొకటిలేని వేఱువేఱు రూపములా మూలమూర్తికి వచ్చినవి. ఇట్లు చెఱసాల వదలిరావలయునని ప్రయత్నించి వాకిట కాలుపెట్టఁగనే ఉన్నసంకిళ్ళు వదలుట యట్లుండ క్రొత్తసంకిళ్ళు వచ్చి నట్లయ్యెను! అన్ని బంధములకన్న పెద్దబంధము మోక్షమే యయ్యెను! కావున నీమార్గము ఫలములేదని ఆధునికులగు పాశ్చాత్యులును వారి నాగరకత ననుసరించినవారును, కంటికిఁ గానవచ్చు పదార్థము నొక్కొక్కదానిని ప్రత్యేకముగ పగులఁగొట్టి యంగాంగములు పరీక్షించి, దాని గుణనియమాదులను గనిపెట్టి, ఆ పదార్థ విజ్ఞానమూలమున సృష్టి రహస్యములోఁతునుచూడఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. కాని యీబావిని ద్రవ్విన ట్రెల్లభూతములు బయలుదేరుచున్నవి! ఈ యిసుకపాతర కంతేది? మఱియు నెన్నఁడును మనుష్యుని చేతికందని, కొలఁతకుఁ జిక్కని పదార్థములు ఖగోళాదులు కోట్లకొలదిఁ గలవు. వానిని దెలిసికొనుట కనుమానము తప్ప వేఱేమిమార్గము? కావుననే సూర్య చంద్రాదులనుగూర్చి ఆధునికుల యూహలు వింతవింతలుగా బయలుదేరుచున్నవి. ఇంతకష్టపడి మనుష్యజాతి బ్రతికినన్నాళ్ళు పరీక్షించి పరీక్షించి, తమ సంపాదించిన జ్ఞానమును వ్రాసిపెట్టినను, అదియే వేఱొకసృష్టి యంతయై, యొక మనుష్యునికేకాదు, అందఱుఁజేరినను జీర్ణించుకొన వీలులేనంత యైపోవును గాన, ఇందుచే బ్రతుకు మఱింత కష్టమే యగునేమో! మఱియు, ఇట్లు వస్తువులను ప్రత్యేకముగా పగులఁగొట్టి పరిశోధించుటచేత, ఇదివఱకును మన మెఱుఁగనివాని యందలి శక్తులు కొన్ని యెఱుఁగగలము; వాని నుపయోగించుకొని బ్రతుకులో కొన్ని యనుకూలములను కల్పించుకొనఁ గలము: 'ఇది యెట్లు?' అని యడిగిన కొంతవఱకును జవాబియ్యఁగలము. ఇది యొక విధమైన చిన్నమోక్షము. ఇంతే కాని యీ ప్రపంచమేల యిట్లు జరుగుచున్నది? దీనికి మూలమేమి? ఇత్యాది ప్రథమ ప్రశ్నలకు ప్రతిధ్వని తప్ప వేఱు ప్రత్యుత్తరము గలదా? ఇట్లు ఆధునికులు మోక్షమును సంపాదించుటకై వేఱు

మార్గమునఁ బ్రయత్నించి ప్రాచీనులవలె తుదకు బద్ధులే యగుచున్నారింతేకాని వారు మోక్షద్వేషులు గారని చెప్పవచ్చు చాలఁ బెంచితిని.

ఈ మోక్షదృష్టియే ప్రాచీనులను ధార్మికులనుగాను, అధునికుల నార్థికులను గాను జేసినది. పరలోక సుఖము వారి పరమార్థము, ఇహలోక సుఖము వీరి పరాయణము గాఁ బరిణమించినవనుట వేఱుగా చెప్పఁబనిలేదు.

వేమన యిట్టి ధార్మికులగుంపులోఁ బుట్టినవాఁడు. అతని కాలమునకు చాలనాళ్ళక్రిందనే మనలో మోక్షధర్మములు వేఱువేఱుగా స్థిరములై యేర్పడినవి. వాని సత్యమును సందేహించుటయే పాపమని తలఁపఁబడెను. మఱియు, ప్రత్యేక వ్యక్తులకు సంబంధింపవలసిన, అనఁగా, ఎవనియంతకువాఁడు పరీక్షించి నిర్ణయించు కొనవలసిన, మోక్షధర్మములు సంఘమునకుఁజేరి ఆ సంఘము వారందఱును వాని యధికారమునకు లోపడవలసి వచ్చుటచేత, తమ స్వతంత్రబుద్ధి నుపయోగించు ధైర్యమే ప్రజలకు నశించియుండెను. ఏ జాతిలోఁ బుట్టినవాని కాజాతిలో పెద్దలు నిర్ణయించిన ధర్మమే సత్యమైన మోక్షపథమని నమ్ముట, ఇతరమతములు నీచ ములు అసత్యములని తిరస్కరించుట, పై రెంటిని సాధించుటకుఁ గావలసిన తర్కశాస్త్రకౌశల్యము సంపాదించుట—ఇవి చిన్ననాఁటినుండి మనుష్యులకు నేర్పఁ బడుచుండెను. ఇందుచే భుక్తి గోరి సంభవించు రాజకీయకలహములకన్న ముక్తిని నిర్ణయించు మతకలహములే ప్రబలములై సంఘము నావరించి, దేశము నన్యా క్రాంతముచేసి, పరలోక మోక్షమెట్లున్నను, ఇహలోకబంధము ముడిని మఱింత బిగువుచేసెను.

ఆ కాలమందు మనదేశమున వ్యాప్తిలోనుండిన ప్రధానసిద్ధాంతములు రెండు— ద్వైతము, అద్వైతము. బహుదేవతావాదులైన జైనులు ఆంధ్రదేశమును చాలనాళ్ళ క్రిందనే వదలిపోయిరి. వారాంధ్రదేశమందు మతవ్యాప్తి కెక్కువ ప్రయత్నించిరా యను విషయమే సందిగ్ధము. శూన్యవాదులైన బౌద్ధులన్ననో భరతఖండమందే నిలువ నీడలేక వలసపోయిరి. పాపమిఁక ఇట్లు తలకందని విషయములకై తగవు లాడలేక, కన్నులకుఁ గానవచ్చినదే సత్యమనియు, తక్కిన దంతయు మిథ్య యనియుఁ దలఁచి, 'అప్పుచేసియైనను, నేయిద్రాగి చావవలయు' నని నిర్ణయించిన సుకుమారబుద్ధులు చార్వాకులు, అన్నిమతములవారికిని శత్రువులై బ్రదుకుదెరువు గానక యంతర్ధానమేయైరి. సృష్టిచేసినవాఁడు, సకలకల్యాణ ఈ చరాచర ప్రపంచ మును వినోదమునకై గుణములచే నింపినవాఁడు,దుర్గుణ శూన్యుఁడు ; దీనిని రక్షించు వాఁడు ; తుదకు తన కిష్టమువచ్చినప్పుడు ధ్వంసముచేయువాఁడు నగు చేతన మూర్తి యొకఁడు గలఁడనియు, అతని నారాధించి భక్తిచే ప్రసన్నుని జేసికొంటిమేని తనలీలా సృష్టి యందలి బంధములను దప్పించి, మనలను తనవంటి నిర్ద్వంద్వులనుగాఁజేసి, తనవద్ద స్థిరముగా నుంచుకొనుననియు, అదేమోక్షమనియు, సగుణబ్రహ్మవాదులగు ద్వైతులుతలఁచిరి. వీరికి విరుద్ధముగా బ్రహ్మ యొక్కటే సత్యమనియు, తక్కిన నామరూప విశిష్టమగు ఈ చరాచర ప్రపంచమంతయు మిథ్యయనియు, బ్రహ్మకే యొక్కొక్కమాఱు మాయ యావరింపఁగా, ఇట్లు వేఱువేఱు గుణరూపములు గలిగినట్లు గానవచ్చునే కాని, యది నిర్గుణమనియు, కావున ప్రతివస్తువును మాయా వృతమైన బ్రహ్మమే యనియు, ఇట్లు 'నేను బ్రహ్మను' అనుజ్ఞానమును సంపాదించి అవిరతముగా అట్లే ధ్యానము చేయుచుండిన స్వాయభేదానుభవము గలుగుననియు, అదే మోక్షమనియు, నిర్గుణైక బ్రహ్మవాదులగు అద్వైతులు తలఁచిరి. కాని యా

యద్వైతజ్ఞానమును అనుభవపూర్వకముగా సాధించి ద్వైతబంధమునుండి విముక్తిని జెందుటకు సామాన్యులకు సాధ్యముగాదనియు, దానికిఁ గావలసిన ఓర్పు, దార్ఢ్యము సంపాదించుటకు మొదలు సగుణమగు వస్తువు నుపాసింపవలయు ననియు, అట్లైనా నొక మూర్తిని సర్వసద్గుణపరిపూర్ణముగా ధ్యానించుచుండిన నది నిర్గుణోపాసనకు దారి చూపుననియు, నిది లేనిదది యసాధ్య మనియు అద్వైతులు తలఁపవలసివచ్చెను—

"క. ఉడుగని సగుణోపాస్తికిఁ
గడఁగక నిర్గుణమె యాదిఁగైకొనినన్ జె
ప్పెడిదేమి యడుగుపోయిన
కడవను బోసిన జలంబు కైవడియె కదా"

(శివయోగ సారము, ఆ. ౧)

కావున అద్వైతవాదులందఱును చిన్ననాఁటినుండి సగుణబ్రహ్మోపాసనయే చేయవలసివచ్చెను. ఫలమేమనఁగా, వారిలో తొంబది పాళ్ళు సగుణబ్రహ్మవాదుల పూజలు, ఉత్సవములు, వేషములు, వినియోగములు మొదలగు సన్నిపద్ధతులను అవలంబించి, సిద్ధాంతమున కద్వైతులైనను వ్యవహారమునకు ద్వైతులేయై యంతటితోనే తృప్తిఁ బొందిరి. సగుణోపాసకులకును వీరికిని భేదము లేకపోయెను. అప్పటికి హిందువులలో ప్రధాన దేవతలై పరస్పరము భిన్నులైన శివుఁడును, విష్ణువును ఒకటే బ్రహ్మయొక్క పరిణామరూపములేయని చెప్పి 'శివాయ విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణవే', యని యొకవిధముగా సమాధానము చేసికొనిరేకాని, సర్వమును బ్రహ్మయే యను మహోదారమతమునకుఁ జేరినవారయ్యు 'శివాయ బుద్ధరూపాయ' యని కాని, 'జినరూపాయ' యని కాని చెప్పఁగలిగినంత విశాలసంస్కారము వారికిఁ గలుగకపోయినది. హరినిగాని హరునిగాని ప్రత్యేకముగఁ గొలుచుననుకూలముతప్పి, యిద్దరికి మ్రొక్కులు చెల్లించుట, ఇద్దఱికిని దేవళములు గట్టుట మొదలగు పనులలో ద్విగుణశ్రమవ్యయములకు పాల్పడవలసి వచ్చెను. కొందఱు బుద్ధిమంతు లీకష్టమును దప్పించుటకు ఈ రెండుమూర్తులను ఒకటే దేవళమున నొకటే మూర్తిలోఁ జేర్చి హరిహరస్వామి యనుపేరఁ గొలువఁజూచిరి కాని, వేషము, వన్నె, గుణము, శక్తి మొదలగు సన్నిటియందును పరస్పరము భిన్నులైన ఈ రెండు మూర్తుల నేకీకరించుట మనుష్యశక్తికి మీఱిన పనిగావున నా ప్రయత్నము సఫలము గాలేదు.

నిర్గుణ బ్రహ్మవాదులగు సద్వైతుల యవస్థయే యిట్లైన, నిఁక సగుణ బ్రహ్మవాదుల పరిణామము సడుగవలెనా? గుణమనుపదార్థము నెపుడు అంటఁగట్టితిమో అప్పుడే ఆ గుణము, మన యనుభవము, యభిరుచి, వీని కొలఁది మాఱును. మనుష్యుల కందఱకు ఒకటేవిధమగు అనుభవమును అభిరుచియుఁ గల్గుపఱకును వారి యుపాస్యమూర్తి కేకరూపము సంభవింపదు. కావుననే మాధుర్యము, సౌందర్యము ప్రధానముగాఁ గల మహావిష్ణుమూర్తిని కొందఱు ధ్యానించి పూజింపఁగా, మఱికొందఱు, ధైర్యము, శౌర్యము, నిరర్గళవిక్రమమునుగల పరమశివుని నుపాసించిరి. ఇంతటితో నిలుచునా? మనుష్యుల యోగ్యత, సంస్కారము, సమయము, సందర్భము—వీనినిబట్టిగూడ వేఱువేఱు గుణముల యందభిమానము గల్గుట సహజముగావున, పైహరిహరవ్యక్తులందు జారత్వము, చోరత్వము, పక్షపాతము, కపటము మొదలగు గుణములు జేరఁగల్గినవి! ఇట్లు సృష్టిలోని రహస్యములను

దెలిపి బంధమోక్షమునకు మార్గముగా నేర్పడవలసిన యీ హరిహరమూర్తులలో పరస్పరభేదమట్లుండఁగా ఒక్కొక మూర్తియును అనేక భేదములు గలదైనది. ఉపాసనసాధనములుగా నుండవలసిన విగ్రహములు దేవతలుగానే తలఁపఁబడెను. నంపుదేవతలు జాతిదేవతలుగను, ఊరిదేవతలుగను, ఇంటి దేవతలుగను అవతార భేదములు వాల్పపలసివచ్చెను. ఉపాస్యదేవతలలో నిన్నిభేదములున్నప్పుడు ఉపాసకులలో భేదములుండుటలో విచిత్రమేమి? ఉపాస్యదేవతలమాట యట్లుండఁగా, మనుష్యులలోనే కాలము, దేశము, సంస్కారము, వాడుక, స్వభావము మొదలగు వానిచే నసంఖ్యభేదము లేర్పడును గదా? అవన్నియు ఉపాస్యదేవతయందును సంక్రమించును. చూడుఁడు—మాధ్వులకును రామానుజీయులకును దేవత యొకటేకదా? ఇరువురును ఊర్ధ్వపుండ్రము (నిలువునామమును) ధరించువారే కాన వారిదేవతకును ఊర్ధ్వపుండ్రమే వేషమైనది. కాని యది గోపీచందనముతోనా తిరుమణితోనా యనుటలో భేదముగలిగినది. మాధ్వులదేవత గోపీచందనపుదేవత; శ్రీవైష్ణవులది తిరుమణి దేవత. వీరిలో తిరుమణిపుండ్రము రెండు తెరఁగులు—తెన్‌గల, వడగల యని. శ్రీరంగములో తెన్‌గల రఙ్గనాథుఁడు; కుంభకోణములో వడగల శార్ఙ్గపాణి. ఈ యిరువుర నామముల కలహము నింకను ఏకోర్టువారును తీర్పఁగలుగలేదు. భేదమునకు తరువాతమెట్టు ద్వేషము. ఒకరిపై నింకొకరి కసహ్యము. పరస్పర కలహములు. ఇట్లు మోక్షమునకై యన్ని ముప్పుతిప్పులఁబడి తుదకీ మొసలినోటికే వచ్చి పడినట్లైనది మనుష్యుల యవస్థ!

ఎప్పుడిట్లుసగుణనిర్గుణవాదములు రెండును ఏకమై సత్యమును నిర్ణయించుటకు బదులు సంసారమును వృద్ధిచేయుటకే మొదలుపెట్టెనో, అప్పుడే తత్త్వజ్ఞానమునకుఁ గావలసిన నిష్పక్షపాతము, విరక్తి మొదలగు సుదారగుణములు నశించి, స్వార్థపరత, స్వాభిమానము మొదలగు సంసారిలక్షణములు మతములలో వెలినవి. బ్రాహ్మణులలో ననేకులు తత్త్వమును వదలిపెట్టి మతమునకు చేయివేసి చాలవఱకును స్వాధీనముచేసికొనిరి. తక్కినవారికి మతబోధచేయుచు నయభయములచే వారిని తమ మతమునకుఁ ద్రిప్పుకొనుచు,జనుల కులాచారముల నిర్ణయించి, బహిష్కారములు, పాదతీర్థములు, ప్రాయశ్చిత్తములు మొదలగు మార్గములచే సంభావనలు సంపాదింప మొదలిడిరి. యమనియమములు నిత్యకర్మములుగాఁ గలిగి, విరక్తి జాతిధర్మముగాఁ గలిగి, 'స్వస్తి ప్రజాభ్యః' అనియు 'జనయతు జగతాం శర్మ వైకుంఠనాథః' అనియు నిత్యజపము చేయుచు, ప్రజాసేవకై వారి ద్రవ్యమే వ్రతముగాఁ బూనవలసిన విప్రులాకాలమం దెట్టులుండిరో, యీక్రింది పద్యమునం దొకానొక బ్రాహ్మణపండితుఁడే యిట్లు వర్ణించినాఁడు:

"జారాంశ్చోరాన్ కిరాతాన్ జనపదమథనాన్ రాజపాశాన్ మహీశాన్
శిష్యాన్ కృత్వాఽతిమత్తాః శ్రుతినయవిధురాః శ్రోత్రియైర్బ్రహ్మనిష్ఠైః,
సాకంసోభుఞ్జతేఽమీనకృదపివినతిం పర్వతేఽగ్రే నతేషాం
సంకేతేనైవ సిద్ధం తదిదమవిదుషాం శ్లాఘ్యమాచార్య పుంస్త్వమ్"*
(విశ్వగుణాదర్శము)

---

* ఈ ఆచార్యపురుషులు—జారులు, దొంగలు, బోయలు, దోఁపిడికాండ్రు, పాళయగాండ్రు, దొరలు—వీరిని శిష్యులనుగాఁ జేసికొని, మిగుల మదించి, వేదవిద్య

ఇట్లు సంఘమునకు సేవచేయుటకు బదులుగా దానిపై నధికారమును సంపాదించుట కొందఱి జన్మోద్దేశమాయెను. దానికై మొదలు బలవంతులగు ప్రభువుల నాశ్రయించి వంచించి లోపఱుచుకొనుట విద్యగా నేర్పడియెను. ఆ కాలమందలి చిల్లర ప్రభువులను ఎట్లు వీరు లోపఱుచుకొనుచుండిరో యీ క్రిందిపద్యములు విశదీకరించుచున్నవి :

"ఆనన్దబాష్ప రోమాఞ్చౌ యస్యస్వేచ్ఛావశంవదౌ
కింతస్య సాధనైరన్యైః కింకరాస్సర్వపార్థివాః"

"కౌపీనం భసితాలేపో దర్భాః రుద్రాక్షమాలికాః
మౌన మేకాసి కాచేతి మూర్ఖసంజీవనాని షట్ !"*

(నీలకంఠదీక్షితుని కలివిడంబనము)

ఇట్లు దంభమే జీవనముగావర్తించినను అంత నష్టముండదు. మఱేమనఁగా సంతతాభ్యాసముచేత ఈ దంభమే స్వభావముగా మాఱుట, ఇది యన్యాయమను జ్ఞానమే లేకపోవుట యనునవర్థములు సంభవించినవి. బ్రాహ్మణులు నిజముగా మేము భూలోకదేవతలమనియే తలఁచిరి. జంగాలు తాము సాక్షాత్తు జంగమపరమ శివులనియే నమ్మిరి. కావిబట్టలు గట్టిన మాత్రమున అందఱును తన్ను పూజింపవలయుననియు, లేకున్నవారు పతితులగుదురనియు, ఇంచుమించు ప్రతిసన్న్యాసియు విశ్వసించెను. గొప్పవారియందలి గొప్పతనమును జూచియో, లేక కలదను భ్రాంతిచేతనో, అల్పులు వారిని పూజించి గౌరవించుట తప్పుగాదనుటయే కాదు— ధర్మముగూడ. కాని, ఆ గొప్పవారే ఆ పూజకు తామర్హులనియు, అదిచేయనివారు నిజముగా చెడుదురనియు నమ్ముటకు మొదలిడినప్పుడే ప్రపంచము పాడగుటకు ప్రారంభము.

ఈ విధముగా తత్త్వములు మతములుగా మాఱి యహంకారాభిమానములు ప్రబలించినవెంటనే,యదివఱకే యొకవిధముగానున్న జాతిభేదస్ఫులింగములు ప్రజ్వరిల్లి, ఉపజాతులు ఉపోపజాతులును అసంఖ్యముగా సృష్టిచేసెను. బ్రాహ్మణులు మొదలు చండాలురవఱకును అందఱును తమకన్న నొక తక్కువజాతికలదనుకొని సంతోషించిరి. చండాలురను బ్రాహ్మణులెంతదూరమున నుంతురో యంతదూరమున చండాలురచే నుంచఁబడిన 'డొక్కలవారు' అను అడవిజాతివారిని నాచిన్నతనమందు చూచినాను! జన్మభేదములకు తోడు మతభేదములునుజేరి, ఈజాతులలో నొకరితో నింకొకరు భోజనము, వియ్యము మొదలగు సాంఘికధర్మము లట్లుండ, స్పర్శమును గూడ సహింపనట్లు చేసెను. వీరందఱిపైనను అవకాశము దొరికినప్పుడెల్ల అధికారము

యెఱుఁగకయున్నను, శ్రోత్రియులగు బ్రహ్మనిష్ఠులతోడ పంక్తిని భుజింపరు ; వారియెదుర నొకమారును మ్రొక్కరు. ఈ యజ్ఞానుల యాచార్యపురుషత్వము సంకేతముచే మాత్రమేర్పడినదిగాని వేఱుకాదు. అని తాత్పర్యము.

*ఎవని కానంద బాష్పములు, రోమాంచము స్వాధీనముగా నుండునో, యట్టివానికి తక్కిన సాధనములేల ? దొరలెల్ల సేవకులే. కౌపీనము, భస్మధారణము, చేతులలో దర్భ, రుద్రాక్షమాలికలు, మౌనము, ఒంటరిగా నుండుట—ఈ యాఱును మూర్ఖులను బ్రదికించునవి. అని తాత్పర్యము.

చెలాయించి, బ్రాహ్మణులు, మర్యాద ధనము మొదలగువానిలో 'దేవాంశము'ను* సంపాదించుకొనఁ జొచ్చిరి. వీరిలో విద్య వివాదమునకుమాత్రము పనికివచ్చునది యాయెను. ఏశాస్త్రమును ఏకళను నేర్చుకొన్నను దానికిఫలము పరముఖభంగమై తర్కశాస్త్ర పాండిత్యమావశ్యకమాయెను. రాజసభలలో నిట్టికోవిదుల కొట్లాటలు నిత్యకార్యములై, అందు గెల్చినవారికి 'దుశ్శాలువలో,' సుశాలువలో బహుమానము దొరకుచుండెను. ఇట్టి వాదములనుగూర్చి వేమన్న యేమన్నాఁడు?

"ఆ. సాటిచేయవచ్చుఁ జదివివాదములాడు
చదువరులను జెట్టి సముదయమును
పోరిపోరిగెల్చు నోరు నోవనివాఁడు..." (3౮83)

తుదకు పండితుఁడైనవాఁడు దేవళమునకుఁ బోయినప్పుడు తనకుతగిన మర్యాదలు జరుగకుండిన, పూజాదులను విడిచి,

"ఐశ్వర్యమదమత్తోసి మాంనజానాసి దుర్మతే
పరైః పరిభవే ప్రాప్తే మదధీనా తవస్థితిః"†
(ఈపద్యము పలువురు పండితులు చెప్పినట్లు వాడుక)

అని బ్రహ్మనే బెదరించు స్థితికి బ్రాహ్మణులు వచ్చిరి!

అనఁగా, మనుష్యులందఱు నిట్లేయుండిరనికాదు. అది యసంభవము. నిజమైన విరక్తులు, తత్త్వదృష్టిగలవారు, శమదమాది సంపన్నులును అందందుండిరి; కాని వారికి సంఘమందు వ్యాప్తి చాలకుండెను—

"ఆ. భూమిలోన పుణ్యపురుషులు లేకున్న
జగములేలనిల్చు పొగులుఁగాక,
అంత తఱుచుదొరక రాదనాడనుగాని..." (౨౮౬౮)

అని వేమన్నయే యన్నాఁడు. ఇట్లు సంఘమందెల్ల నించుమించుగా నొక ప్రక్కన జ్ఞానమును, వేఱొక ప్రక్క నన్యాయమును పరస్పరసహాయముతో వృద్ధిఁ బొందుచుండె ననుటలో సందేహములేదు.

వేమన కాలమందలి సంఘస్థితి యిది. ఇతఁడు శైవమతము నాశ్రయించిన కుటుంబములోని వాఁడని మొదలేచెప్పితిని. అందుమ బసవేశ్వరునిచే వ్యాప్తికి తేఁబడి సదియు, బ్రాహ్మణులకన్న నితరజాతులలోనే చాల వ్యాప్తిఁగాంచి నదియునగు లింగధారి వీరశైవమతమునకుఁ జేరియుండును. ఈ మతము జాతిభేద తిరస్కారముతోనే మొదలైనను, దీని నాశ్రయించినవారే వేఱుజాతియై, అందులోను, అవాంతర భేదములు గలిగి యిప్పటికి నట్లేయున్నది. ఇఁక చుట్టుప్రక్కల ప్రబలి యున్నది వైష్ణవమతము. సహజముగా నితరులు చెప్పిన మాటలు విచారింపక నమ్మని వేమన వంటి విమర్శకునకు, పైరెండు మతములలో నేదిగాని తత్త్వపిపాస నార్పఁగలిగి యుండలేదు—

---

*దేవస్థానములందు నైవేద్యమును భక్తులకు వినియోగము చేయుటకుముందు పూజారులకిచ్చు పెద్దముద్దకు 'దేవాంశ' మనిపేరు.

†ఓ దుర్మతీ! నీ వైశ్వర్యముచే పొగరెక్కి మదించినావు. నన్ను లక్ష్యము చేయవు. ఇతరులు నీ కవమానము కలిగించునప్పుడు నీ మర్యాద నా చేతిలో నున్నది. అని తాత్పర్యము.

"ఆ. పునుఁగు పిల్లికేల పుట్టించె వానన ?
కనకము తనకేమి కల్లఁజేసె ?
బ్రహ్మచేఁతలెల్ల పాడైనచేఁతలు..." (౨౫౮౧)

సృష్టియందుఁగల సుఖదుఃఖములు, పుట్టుచావులు, పుణ్యాపాపములు మొదలగు వానినిగూర్చి కలుగు నిట్టి శాశ్వత ప్రశ్నలకు సరియైన, తృప్తికరమైన ప్రత్యుత్తరము పై మతములలో దొరకుట కష్టము. పామరులు చెప్పలేరు ; పండితులు చెప్పినను విచిత్రములగు పారిభాషిక శబ్దములతో సంకేత సిద్ధమైన యుద్ధములతో నిండియుండును గావున నవి యస్పష్టమే కావు. ఐనను అంగీకరించుట కష్టము. వేదములు ఎవ్వరును వ్రాయకయే తమంతట పుట్టిన ప్రమాణములని కాని, పరస్పర విరుద్ధములగు పురాణము లన్నియు భగవంతుని యపరావతారమగు వ్యాసుఁడే వ్రాసెనని కాని, సంకేతముతో పెరిగినవారికి తప్ప, తక్కినవారి మనసులకు పట్టుట కష్టము. తెలివిలేని చిన్న బిడ్డల వలెనో లేక, తప్పఁద్రాగిన దొరల వలెనో, భగవంతుఁడు నిష్ప్రయోజనుఁడై వినోదమునకు ప్రపంచమును పుట్టించి రక్షించి చంపుచున్నాఁడను నిత్యాది సగుణ బ్రహ్మవాదుల లీలావాదము గాని, కేవల చిద్రూపమగు బ్రహ్మకు ఆకస్మికముగా మంచు మూసికొనుటచే నది తన్ను తానే మఱచి, 'నేను మనుష్యుఁడను రాయిని, చెట్టును, గుట్టను అనుకొనుచున్నది' యను నిర్గుణ బ్రహ్మవాదుల మాయావాదముగాని, మనఃపూర్వకముగా నంగీకరించుట యెట్లు? ఎక్కువ చదువుకొన్నవాఁడు గాకపోవుటచే ఒకవేళ వాదమాడలేక యోడిపోవచ్చును గాని, హృదయమను పదార్థ మొకటున్నదే, దాని నేమి చేయవలయును? మఱియు, వేమన్న మనసు చాల మృదువై, దయ, ప్రేమము మొదలగు భావములకు లోఁగెడిదైనను, తీవ్రమైన వివేచననాశక్తి దానిని స్వాధీనపఱుచుకొని గట్టిచేయుచుండును గాన, అది కేవలము భక్తిచేతనే తృప్తిపొంది భజింపఁబడు వస్తువునందలి గుణదోషములను విమర్శింపలేనంత నమ్మకము గలిగియుండఁజాలినది గాదు. మూలతత్త్వము సగుణమైనను నిర్గుణమైనను అది యొక్కటే కదా! అట్టిచోట నీ శివకేశవాది భేదములేల ? మఱియు, వీరిని గూర్చిన పురాణములలో వీరు మనకంటె శక్తులని తెలియునుగాని, మనవంటి పాపబాట్లనే వీరును జేసినట్లున్నదే ?

"ఆ. అగ్ని బాణముచేత అంబుధింకి సపుడె
రాముఁడవలికేఁగ లాపుమఱచె
వరుస కొండలమోసి వారి ధేటికిఁగట్టె?" (ఓ.లై., ౧౩-౪-౧౦)

"ఆ. కనకమృగము భువిని కద్దులేదనకుండ
తరుణి విడచి పోయె దాశరథియు
తెలివిలేనివాఁడు దేవుఁడెట్లాయెరా" (౮౯౮)

ఇట్లే 'ధ్యానములను శివుని ధ్యానమే శ్రేష్ఠంబు' అని మొదలుగా సంప్రదాయ సంస్కారమునుబట్టి యొకటి రెండుమాఱులు చెప్పినను, శివుని యందుఁగూడ సర్వశక్తుఁడను నమ్మిక సడలియుండుటచే, నితఁడాతని నడతనుగూడ ప్రశ్నింపక విడువలేదు. కాని సర్వములో భేద మున్నది—

"ఆ. కంటిమంటచేత కాముని దహియించి
కామమునను కడకు గౌరిఁగూడె
ఎట్టివారినైనఁ బట్టు ప్రారబ్ధము..."
(వేదాంత సిద్ధాంతము, ప. ౩౯౧)

విష్ణువుకన్న శివుఁడు గొప్పవాఁడని వాదించు శైవులతో నొకమాఱు విష్ణు పక్షము వహించి యితఁడిట్లు వాదించెను :

"ఆ. కొడుకును బ్రదికించుకొనలేదు శంభుండు
కొడుకును బ్రదికించుకొనఁడె శౌరి!
దేవతాంతరములు దీననే కనిపించె" (వే.జ్ఞా., ౯౯౪)

ఇట్లు తత్త్వజ్ఞాన పిపాస, వివేచననాశక్తియు మాత్రమే కాక, తీవ్రమైన న్యాయ దృష్టియుఁ గలవాఁడగుటచే, శివభక్తులు, విష్ణుభక్తులు అనఁబడు వారి దాంభిక వృత్తి, స్వార్థపరత, పాపభీతిలేమి, అర్థములేని - కాని - కర్మలు మొదలగునవి యితనికి చాల నసహ్యమును కోపమును గలిగించినవి. శివభక్తులు—

"ఆ. రాతి బసవని గని రంగుగా మ్రొక్కుచు
గునుక బసవని గని గ్రుద్దుచుండ్రు
బసవభక్తులెల్ల పాపులు తలపోయ..." (33౦౨)

"లింగధారి కన్న దొంగలు లేరురా" (౨౮౨)

అని తిట్టెను. తన దైవమగు శివుని భక్తులకే యీ మర్యాద యైనప్పు డిఁక వైష్ణవుల గతి చెప్పవలయునా?

"ఆ. వైష్ణవులనియెడు వార్త మాత్రమెకాని
ప్రజలఁ జెఱుతురయ్య భ్రష్టులుగను" (3౮౯౪)

ఇట్టి దాంభికుల, అజ్ఞానుల యాజమాన్యమున నడుపఁబడుచున్న పూజలు, ఉత్సవములు, పూర్వోత్తర కర్మములు, యజ్ఞములు, యాత్రలు మొదలగు నవియు, వాని శాస్త్రములును—ఏవిగాని, వేమనకు నసహ్యములు గాలేదన్న నాశ్చర్య మేమి? వీనిని గూర్చి వేమన వ్రాసిన పద్యము లుదాహరింపఁబోయిన వేలకు మీఱును. మచ్చునకు ఒకటి రెండుదాహరింతును :

"ఆ. రాతి బొమ్మకేల రంగైన వలువలు
గుళ్ళు గోపురములు కుంభములును,
కూడుగుడ్డఁ దాను గోరునా దేవుఁడు...?" (33౦3)

"ఆ. విప్రులెల్లఁ జేరి వెఱ్ఱికూఁతలు గూసి
సతిపతులను గూర్చి సమ్మతమున
మునుముహూర్తముంచ ముండెట్లు మోసెరా...?" (3౫3౭)

"ఆ. లంజకొఱకు మేక సంజుడు తినసాఁగి
యజ్ఞ మెల్లఁ గామ యజ్ఞమాయె!
మొదట సోమయాజి తుద కామయాజిరా..." (ఓ.లై., ౧౧-౫-౨౨)

ఇట్టివన్నియు నిరర్థకములని నిర్ణయించుకొన్న పిమ్మట, నిట్టి వాని కాచార్యులై స్వధర్మచ్యుతులైన బ్రాహ్మణులను నోటి కసిదీఱఁ దిట్టినాఁడు. వారి కులగోత్రముల గుట్టంతయు బైటఁబెట్టినాఁడు. వారు పేరుకు బ్రాహ్మణులే కాని పరబ్రహ్మము 'తెలుపా నలుపా యెఱుపా' తెలిసినవారు వారిలో లేరన్నాఁడు. తుదకు సంఘ మందలి యిన్ని యవస్థలకును వీరే జవాబుదారులనుకొని—

"ఆ. బ్రహ్మవంశభవులు ప్రబలులై యుండఁగా
నితరజాతులకును గతులు గలవె..." (౨౭౯౯)

అని వాపోయినాఁడు! గతులనఁగా సర్కారు జీతములని కాదు. అది యిప్పటి యనేక బ్రాహ్మణద్వేషముల మొఱ్ఱ. బిచ్చమెత్తియైనను విద్య నేర్చు సంప్ర

దాయము, కొంతవఱకు వంశపరంపరా సిద్ధమగు మేధాశక్తియుఁ గలవారు గావున, విద్యాశాలల వేలము పాటలలో నెక్కువ నవాలుచేయగలిగి, నియమించిన కార్యము న్యాయముగాఁ గాకున్నను తెలివితో నిర్వహింపఁగలవారు గనుక, సర్కారువారి చనవు సంపాదించిన బ్రాహ్మణులను జూచి కడుపు చిచ్చుగల నేఁటి బ్రాహ్మణేతరులలో చదువుకొన్నవారు కొందఱు 'బ్రాహ్మణులతో ప్రపంచము పాడైపోయినదో!' యని యఱచు చున్నారే కాని, ధర్మము న్యాయము మొదలగు నేవిషయము లందును వారికన్న వీరేమియు యోగ్యతగలవారు కాకపోవుటచే, వీరి ద్వేషము, ఎవరనుకొనని పనికిరాని ప్రాఁతమనుస్మృతి కాపీలను కచ్చితో కాల్చుటకు తప్ప నింకెందుకును పనికిరాకపోయినది. తత్త్వదృష్టి, ధర్మబుద్ధి, న్యాయాభిమానముఁ గాక అసూయ మూలమగుటచేత, ఈ బ్రాహ్మణద్వేషముచేత బ్రాహ్మణులు తమ తప్పులను దిద్దుకొనుట యట్లుండగా, ఏగుణములచే వారిట్లు నైయాయిక ప్రపంచమున నథఃపాతముఁ జెందుచున్నారో, ఆ గుణములనే యబ్రాహ్మణులును వృద్ధిచేసుకొని వారితోడ పాతాళ లోక యాత్రలో పోటాపోటీ చేయుచున్నారు! కాని వేమన్నకు బ్రాహ్మణ ఖండనమం దంతకన్న నెంతో యుదారమైన యాశయము గలదు—

“ఆ. బ్రాహ్మణులకు సకల భాగ్యంబు లీవచ్చు
గౌరవింపవచ్చుఁ గోరివారు
జ్ఞాన మొసఁగి జనులఁ గడతేర్పఁ గలిగిన...” (౨౮౧౦)

అట్లు లేకున్నప్పుడు—

“ఆ. బ్రాహ్మణులకుఁ బెట్ట ఫలము కద్దందురు
కుక్కలకును బెట్ట కొదవయేమి...?” (౨౮౦౯)

ఇట్లు చెడఁదిట్టినను తిట్టుటకు మూలము అసూయగాక, వారిలోపములను దిద్దవలెనను నిష్కళంక శ్రద్ధయే యగుటచే, వేమన్నను అట్టి విప్రులుగూడ గౌరవించిరి.

“ఆ. ఇలను శూద్రుఁడౌట యెఱుఁగరా వేమని
మనసు నతనితోడ మరులు కొనియె
కొలిచిరి ద్విజులెల్ల కోటానఁగోటులై...” (ఓ.లై., ౧౨-౧-౩౦)

ఈ పద్యము వేమన్న చెప్పినను, చెప్పకున్నను, కోటానగోట్లు ద్విజులు ఇతనిని గొలుచుట యసత్యమేయైనను, కొందఱైనను అతనిని గౌరవించి యుండుట సత్యము. ఇట్లు తమ దోషముల నెఱిగినవారు, న్యాయ ధర్మములను గౌరవించు శ్రద్ధావంతులు బ్రాహ్మణులలోఁ గొందఱైనను సర్వకాల సర్వావస్థలయందును ఉండుటచేతనే, యెన్ని మతములు మాఱినను, ఎన్ని రాజ్యములు తలక్రిందైనను, ఎందఱు ఎదుర్కొని పోరినను, బ్రాహ్మణజాతి మూలమట్టుగ నశింపక యిడుమలకును నిలిచి గౌరవింపఁబడుచున్నది. నేఁటికిని అబ్రాహ్మణుఁడగు గాంధిని మహాత్ముఁడని నిష్కల్మషముగా నమ్మి, యతని ఖండనఖడ్గములకు చెవియొడ్డి, యతని యుపదేశములను త్రికరణ శుద్ధిగా నాచరించువారిలో, బ్రాహ్మణు లున్నంతమంది బ్రాహ్మణేతరు లున్నారనుట నాకు సందేహము. అది యట్లుండె.

ఇట్లు బ్రాహ్మణులు తత్త్వజ్ఞానమునకుఁగాని, ధర్మస్థాపనకుఁగాని పనికిరారైరి. కేవలము జాతిలో మేమధికులమని మర్యాదలు లాగుకొనుచుండిరి. వట్టి 'గుడ్డెద్దు జొన్న' వంటిదే కాని వారియాధిక్య మెందును గానరాదయ్యెను. అందఱివలెనే రోగములు చావును వారికిని వచ్చుచున్నవి. తాపత్రయములలో నేదిగాని వారిని మన్నించి వదలలేదు.

"ఆ. బాపఁడనఁగ నేమి? భక్తుఁడనఁగ నేమి?
జోఁగియనఁగనేమి? సొంపులేక
ఎన్ని పేరులైన నినజుఁడు పనిదీర్చు..." (౨౩౨౦)

మనుజులకు అన్ని చింతలకంటె ఈ 'ఇనజుని' చింతయే బలవంతమైనది. పేదతనము వచ్చిన బిచ్చమెత్తియో దొంగిలించియో బ్రదుకవచ్చును. రోగము వచ్చిన మందులు దినవచ్చును; ముదిమివచ్చిన మీసములకు వన్నెయైన వేసుకొని సుఖముగా నుండ వచ్చును—కాని చావువచ్చిన? తరువాత నేమి యను జ్ఞానమావంతయైనను లేక యుండుటచే, ఆకస్మికముగా, అవశ్యముగా, ఇక్కడి సుఖదుఃఖములన్నియు బొత్తిగా విడిచి, యొకటేమాఱు, ఆ యంధకారకూపములోఁ దూఁటవలెనన్న నెవరికి భయ ముండదు? జాతి దీనికిఁ దప్పలేదు. ఇఁక మతమో—

"ఆ. విష్ణుభక్తులెల్ల వెలిబూదిపాలైరి,
వాదమేల మత విభేదమేల?
తెలియ లింగధరులు తిరుమణిపాలైరి..." (3౫౩౫)

ఇరువురికిని చావు తప్పనిది. వారు చచ్చినఁ గాల్తురు. వీరు చచ్చినఁ బూడ్తు రింతే. కావున నిట్టి చావుస్వరూపము తెలియవలదా? 'చావు దెలియలేని చదుఁవేటి చదువురా?' (3౭౮౮) యని వేమన తలఁచెను.

ఈ పలుచిక్కుల సంసారపుముడిని విడఁదీయుటకు మార్గమేమి యని వెదకుట విధిలేని పనియయ్యెను. భక్తిగలిగి కొలిచిన శివుఁడో, కేశవుఁడో, యొక భగవంతుఁడు తన్నుద్ధరించునేమో చూతమని 'భక్తిగలుగ ముక్తిఁబడయుట సులభంబు' 'భక్తి కలుగుచోట పరమేశ్వరుండుండు' (౨౮౧౪, ౧౬) అని నమ్మి తన చిక్కులను దీర్ప భగవంతుని పలుమాఱు ప్రార్థించెను. కాని యితని యాత్రమున కా పరమేశ్వరుఁడు పలుకలేదు. ఇట్లు వా విడిచి యేడ్చెను—

"ఆ. పలుకుమన్న నేల పలుకక యున్నావు?
పలుకు నన్నుఁజూచి ప్రబలముగను;
పలుకవయ్య నీదు పలుకు నే నెఱిగెద" (౨౪౬౩)

ఈ వేసరిన సమయమందే వేమన్నకు రసవాదవిద్యాభినివేశముచేత యోగుల సంబంధము కుదిరిన దనవచ్చును.

వెనుక అద్వైతమతము నాశ్రయించినవారిలో ననేకులు దాని యనుభవమును సాధింపలేక వ్యవహారమందు ద్వైతులుగనే మాఱిరని చెప్పితిని. కాని, దీనినిగూర్చి యూరక చర్చించి ఫలములేదని తమంతట తాము ఏ కొండలలోనో, అడవులలోనో యుండి ఆ యద్వైత తత్త్వమును సాధింపవలయునని పట్టుపట్టి పనిచేయుచున్న కొందఱు మొదటినుండియుఁ గలరు. వారే యోగులు.

అద్వైతమందనేక భేదములు గలవు. కాని మనదేశమందు ముఖ్యమైనవి మూఁడు: శ్రీవైష్ణవము, వీరశైవము, శాంకరము.

మొదటిదగు రామానుజసిద్ధాంతము, చిదచిదాత్మకమైన యీ ప్రపంచమును భగవంతుఁడు తననుండియే సృజించెను గావున అది మంటితోఁ జేయబడిన కడవ మంటికంటె నెట్లు వేఱుకాదో, యట్లే భగవంతునికంటె భిన్నముగాదని చెప్పుచు, నా కారణమున '(విశిష్ట) అద్వైత' మనఁబడినను, ముక్తియందును జీవుఁడును, భగవంతుఁడును వేఱువేఱుగానే యుందురనుటచే దీనిని ద్వైతమనియే చెప్ప వలసియున్నది. రెండవదియగు వీరశైవము, పై విశిష్టాద్వైతమునకంటె ముఖ్య

తత్త్వములందెక్కువ భేదము లేకున్నను, మోక్షావస్థయందు శివునితో సాయుజ్యమును జెప్పుచు, జీవబ్రహ్మలకైక్యము దానికన్న నెక్కువగా నంగీకరించినది*. మూఁడవదియగు శాంకరాద్వైతము, మోక్షస్థితిలో మాయాజనితమైన భేదజ్ఞానము పూర్తిగా నశించి నిత్య శుద్ధబుద్ధమైన బ్రహ్మస్వరూపము మాత్రము నిలుచునని చెప్పుచు సర్వాద్వైత మనఁబడుచున్నది.

ఈ ముగ్గురిలో వైష్ణవులు, మోక్షమనఁగా భగవల్లోకములో అతనివంటి దివ్య మంగళవిగ్రహము గలిగి ద్వంద్వాతీతులై యతని కైంకర్యసౌఖ్యము ననుభవించుటయేయని తలఁచిరి గావున, ఆ యధికారమును భగవంతుఁడనుగ్రహించుటకు దృఢమైన భక్తి వారికి చాలును. కాని యాయవిచ్ఛిన్నభక్తిని సంపాదించుటకును యమ నియమాది సాధనములు కావలయును గాన వారు ప్రపత్తియను వేఱొక సులభమార్గమును వెదకికొనిరి. అనఁగా భగవంతునియెడ తమ సమస్త భారమును అర్పించి నీవే దిక్కని నమ్మియుండుట. అదియును తామే చేయుటకు చేతఁగానివారు యోగ్యుఁడగు గురువు నాశ్రయించి, యతఁడు భగవంతునియెడఁ దనకుఁగల చనవుచే సిఫారసుచేయఁగా ఆ భగవంతునికి దయగలిగి తప్పులను క్షమించి తమ్ముద్ధరించి ముక్తి నిచ్చునని నమ్మిరి. ఇదే ఆచార్యనిష్ఠ ప్రపత్తి యనఁబడును. ఎట్లును వారికిఁ గావలసినది సామాన్యముగ అహంకార మమకారాదులను వర్జించి భగవంతునియెడ దైన్యము స్థిరముగా నుండుటకు ఎంత దేహేంద్రియ మనోదండనలు ముఖ్యమో అంతేకాని, యంతకు మీఱి హఠయోగాదులు సాధింపవలసిన పనిలేదు గావునను యోగులు పరమఫలముగాఁ జెప్పునట్టి యద్వైతానుభవమునందు వారికి నమ్మికలేదు గావునను వా రా మార్గమును వదలిరి. కావుననే శ్రీవైష్ణవులు వ్రాసిన యోగశాస్త్ర గ్రంథ మొకటియుఁ గానరాదు. నాథమునులు 'యోగరహస్య'మను గ్రంథమును వ్రాసిరఁట కాని యది యింకను బైలుపడలేదు. ఎట్లును ఇప్పుడు పాతంజలయోగసూత్రములు, యోగతత్త్వోపనిషత్తు, హఠప్రదీపక మొదలగు గ్రంథములు చెప్పునట్టిదియు, ఇప్పుడును సామాన్యముగ యోగులనఁబడువా రాశ్రయించినదియును అగు యోగవిద్యకును శ్రీవైష్ణవాద్వైతులకును సంబంధము గానరాదు.

ఇఁక శంకరుల యద్వైతము యోగసాహాయ్యము లేనిది బ్రతుకుటయే కష్టము. ఎందుకనఁగా, వారి సిద్ధాంతము సమస్తమును మిథ్యయనియు, శుద్ధ నిర్గుణ బ్రహ్మయే సత్యమనియు, ఈ మిథ్యాజ్ఞానము నశించి శుద్ధబ్రహ్మముగా నిల్చుటయే మోక్షమనియు చెప్పుచున్నది. అనఁగా, ఆ మోక్షావస్థయందు తెలిసికొనుకర్త తెలియఁబడు కర్మము అను భేదమేలేక కేవలము తెలివిగామాత్రము నిలిచియుండుట. ఎన్ని ప్రమాణములు చెప్పినను ఎంత వాదించినను అనుభవప్రమాణము లేనిది యీ సిద్ధాంతము నమ్ముట కష్టము. అట్టి జ్ఞాతృజ్ఞేయశూన్యమైన జ్ఞానావస్థ సాధ్యమనియు, అసంప్రజ్ఞాత సమాధిస్థితి యదియే యనియుఁ జెప్పి యోగశాస్త్రము దానిని సాధించు మార్గములను తెలుపుచున్నది. కావున శాంకరాద్వైతులు యోగము వదలలేరు.

అద్వైతానుభవము విషయమున వీ రిరువురికి నడుమనున్నవారు వీరశైవులు. శివతత్త్వము సహజమగు 'శక్తి'బలముచే 'లింగ'మనియు, 'అంగ'మనియు

---

*Vide Bhandarkar's Vaishnavism and Saivism, p. 135.

రెండుగాఁ బరిణమించును. లింగము పూజ్యదేవత; రుద్రరూపము. అంగము జీవాత్మ. 'శక్తి'గూడ 'కళ'యని, 'భక్తి'యని రెండు తెఱఁగులగును! కళ శివునియందుండి సృష్టికిని, సంసారమునకును కారణమగును. భక్తి జీవునియందుండి ముక్తి హేతువగును. ఇట్టి యవిచ్ఛిన్న భక్తిచే జీవునికి శివునితోడి 'సామరస్యము', అనఁగా, ఆనందమయమైన ఐక్యము, కలుగును. అదే ముక్తి. కాని యీ యైక్యము శాంకరాద్వైతుల యైక్యమువలె జీవునికి సంపూర్ణముగా ఆత్మనాశము గలిగించి పరబ్రహ్మతో నేకీభవింపఁజేయదు. జీవునికి తా నానందమనుభవించుచున్నానను జ్ఞానము గలదు*. వైష్ణవాద్వైతులవలె వేఱుగా నుండక, పాలలో నీరు చేరినట్లు గాఁబోలు, శివునితో సాయుజ్యమునందును దీని కఖండభక్తిసాధనము అవశ్యకము గావున, అందుకు వారికి యోగసాహాయ్యము తప్పనిది. ఇట్టి యద్వైతము నభ్యసించువారు శివయోగు లనఁబడిరి. తక్కిన యోగులు వట్టి యోగులు.

శంకరాద్వైతము బ్రాహ్మణజాతియందే వ్యాప్తిఁగాంచినది. బ్రాహ్మణులలో ననేకులు ఇప్పటికిని శాంకరులే. కాని వారియందు యోగవిద్య వ్యాప్తిఁగాంచలేదు. అద్వైతము సిద్ధాంతమందే కాని, వారి వ్యవహారమందు లేదని చెప్పతగిని. ఇదిగాక అనూచానముగా జాతిసిద్ధమై వచ్చిన వైదిక కర్మానుష్ఠానమును వదలుట వారికి సాధ్యముకాలేదు; బ్రహ్మజ్ఞానము సంపూర్ణముగఁ గలిగి విరక్తుఁడైనవానికి తప్ప తక్కినవారికి కర్మత్యాగమును సంఘ మనుమతింపలేదు. కర్మత్యాగము, సంసార విరక్తియుఁ గలవారికి తప్ప యోగాభ్యాసము సాధ్యముగాదు. సన్న్యాసాశ్రమమును స్వీకరించినవారికిని సంఘముపై నధికారము, మతముల యాజమాన్యము మొదలగునవేకాక, త్రికాలపూజ, అభిషేకములు, సమారాధనలు, మెరవణులు మొదలగు సన్న్యాసధర్మములు ఇంటికర్మములకన్న నధికములైనవి. కావుననే అద్వైత బ్రాహ్మణులలో యోగు లపురూపమైనారు. ఎట్లును కర్మభూమియగు దక్షిణ దేశములో వా రరుదు.

ఇఁక వీరశైవము బ్రాహ్మణప్రాబల్యము సణఁచుటకై పుట్టిన మతము. ఈ మతము నాశ్రయించుట కందఱును అర్హులు. బ్రాహ్మణులలో నున్నన్ని నిత్య కర్మముల గలాటా వారిలో లేదు. మనలోవలె వారిలోను మఠములలో నధికారము వహించిన కర్మఠసన్న్యాసులున్నారుగాని, సామాన్యజాతులగుంపే వారిలో బలమగుట చేతను, అద్వైతులలోవలె నిర్గుణోపాసన చేయకున్నను సగుణోపాసనచేతనే కాల క్రమమున బ్రహ్మానుభవము సిద్ధింపగలఁడను అనుకూలము లేదు గనుక భక్తి యఖండముగా లేక మోక్షము సిద్ధింపదు గావునను వారిలో తప్పక యోగవిద్య ననేకు లాశ్రయింపవలసివచ్చినది. యోగమును పూర్తిగా సాధింపఁగల్గినవా రనేకులు లేకపోవచ్చును గాని, సాధింపఁ బ్రయత్నించినవారు తక్కిన మతములకన్న నా మతములో నెక్కువ గలరని తలఁచుచున్నాను.

ఇట్టి శివయోగులలో కొందఱూళ్ళయందు, మఠములలోనో, గృహస్థులుగానో వసించియుండినను, అనేకులు ఆలుబిడ్డలులేని బ్రహ్మచారులై అడవులలోనో, కొండల యందో వసింతురు. స్వర్ణవాదవిద్య వీరిలో చాలమంది యెఱుఁగుదురను ప్రతీతి గలదు. విరక్తులై యోగాభ్యాసులైనవారి కీ కృత్రిమస్వర్ణమం దాశ యేల కల్గినదని మన కాశ్చర్యము గలుగును. ప్రాయశః హఠయోగసాధనకు దేహశక్తియు నారోగ్య

*Vide Bhandarkar's Saivism, p. 134 to 137.

మును ప్రధానములు గావున, దానికిఁ గావలసిన పుష్టాహారములు ఎక్కువ కష్టము లేక సంపాదించుటకును, ఆయుర్వేదముప్రకారము స్వర్ణమును భస్మాదిరూపముల చేత నిత్యమును సేవించుట చాలమంచిది గావున దానికిని, సహజమైన బంగారు దొరకుట కష్టమై, కృత్రిమముగా తయారుచేయవలసిన యక్కర వారి కేర్పడి యుండును. కాని కృత్రిమమైన బంగారునకు సహజమైనదాని గుణములుండునా యను ప్రశ్న కలుగును. చూచినవారు ఉపయోగించినవారు ఎవరైన దీని కుత్తర మీయవలయునే కాని నే నెఱుఁగను.

వేమన బీదఱికమును బోఁగొట్టుకొనుటకై బంగారు తయారుచేయు విద్య నేర్వఁగోరి వీరి నాశ్రయించియుండునని యూహించితిమి. వా రా విద్యను సామాన్యముగ నెవరికినిఁ జెప్పరు.

"దాతవ్యం గురుభక్తాయ నదద్యాద్దుష్టమానసే"

"వనితాపుత్రమిత్రాదిగోప్యం సిద్ధిప్రదాయకమ్"*

అని వారు భావించిరి. అనేక సందర్భములలో నిట్లు విషయములను గుప్తములుగా నుంచుట, తమ కొకవిధమైన విలువను, గౌరవమును సంపాదించుకొనుటకే కాని, వేఱు కాదు. ఈవిషయము ప్రాచీనులే యంగీకరించిరి. చూడుఁడు—హఠయోగులకు, దేహము లోపలిభాగమును శోధించు ధౌతి, నౌళి మొదలగు కర్మము లాఱుగలవు.

"కర్మషట్కమిదం గోప్యం ఘటశోధన కారకమ్"

(హఠప్రదీపిక, ద్వితీయోపదేశము, ౨౩ ప.)

అని పై కసరత్తులుగూడ రహస్యముగ నుంచవలెనని శాసనము గలదు. పై శ్లోకమునకు వ్యాఖ్యచేయుచు బ్రహ్మానందయోగి—

"గోపనాభావే షట్కర్మకమన్యైరపి విహితంస్యాదితి యోగినః పూజ్యత్వాభావః ప్రసజ్యే తేదిభావః" (గుప్తముగా నుంచనియెడల నీకర్మము లందఱును జేయఁగల్గుదురు గావున, యోగికి పూజ్యత లేకపోవునని భావము).

అని వ్రాయుచున్నాఁడు. ఎట్లును స్వర్ణవాదమువంటి విలువగల విద్యలను రహస్యముగా నుంచుట మనుష్యస్వభావము. ఇట్టిదానిని సంపాదించుటకై వేమన్న చాల గురుసేవ చేసియుండును. వారును 'గోప్యం గోప్యం మహాగోప్యం' అని యెన్నో బాసలు చేయించుకొని యితనికేదో కొంత తెలిపియుందురు. ఇంత కష్టపడి తాను సాధించిన విద్యను స్పష్టముగా బహిరంగపఱుప నిష్టములేక కాఁబోలు, ఇతఁడును, ఈ విద్యనుగూర్చిన పద్యములన్నియు ఇతర వాదగ్రంథములందలి పద్యములవలెనే, స్పష్టముగాక చేసినాఁడు.

ఇట్లు బంగారమును సాధించు నాశకుతోడు తీవ్రమైన తత్త్వజిజ్ఞాస గలవాఁడగుటచే, వేమన పైవారిని సేవచేయునప్పుడు వారి నడతలను చక్కఁగా గమనించి యుండును. సంసారులకును, వారికిని గల భేదములు చూచి యాశ్చర్యపడి యుండును. వారికి అడవి, యూరు, పగలు, రాత్రి యను భేదములేదు; ఆహారమునకై యీ వస్తువులు కావలెనని, కాని యీ కాలమునఁ గావలెనని కాని నియమము గానరాదు; ఉపవాసములకు వెఱవరు; రోగాద్యుపద్రవములు వారిని

* గురుభక్తునకే విద్య చెప్పవలయును. దుష్టమనస్సు గలవానికి చెప్పరాదు. భార్య, పుత్రులు, మిత్రులు మొదలగువారికిని దీనిని దెలుపక గుప్తముగా నుంచిన సిద్ధించును (దత్తాత్రేయతంత్రము, పే. ౧౧౬).

జేరవు; దృఢకాయులుగా నుందురు; చలి, గాలి, యెండ, వాన, దేనికిఁగాని వెఱవరు; సమాధిలోఁగూర్చున్న గంటలకొలఁది బహిఃప్రపంచజ్ఞానమే లేకయుందురు; తామేదో మహానంద మనుభవించువారైనట్లు కానవచ్చి లౌకికములైన సుఖముల నన్నింటిని అసహ్యముతోఁ జూతురు; నిత్య బ్రహ్మచారులుగా నుందురు; సర్వ సందేహములను గలిగించు నిత్య కర్మములు, విగ్రహపూజలు మొదలగువానిలో పాల్గొనక, తాము బ్రహ్మస్వరూపము నెఱింగినట్లు మాటలాడుదురు; జాతిభేదాదుల గమనింపరు; సృష్టిస్థితిలయములను గుఱించి మనకెల్లఁగలుగు సందేహములన్నియు తీర్చుకొన్నవారివలె నుందురు; ఏదైనను ప్రశ్నించిన మనకర్థము గాకున్నను తమకు సందేహము లేక ప్రత్యుత్తర మిత్తురు; సామాన్యులకు లేని కొన్ని విచిత్రములగు శక్తులు సిద్ధులు గలవారని ప్రసిద్ధితో నుందురు! ఇట్టివారిని జూచినప్పుడు తనకుఁ గల తత్త్వసందేహములను దీర్చుట వీరికి తప్ప తక్కినవారికి సాధ్యముగాదని నమ్మి, ఏమైనను జేసి, యెంత కష్టమైనను పడి, వారివంటి బ్రహ్మజ్ఞానమును తానును సంపాదించి యోగి గావలయునని, ఇదివఱకే యీలుబిడ్డలపై రోఁతగలిగిన వేమన్న నిర్ణయించెను—

"ఆ. ఇహమున సుఖియింప హేమతారక విద్య
పరమున సుఖియింప బ్రహ్మ విద్య;
కడమ విద్యలెల్ల కల్ల మూఢుల విద్య..." (౪౩౬)

అని నిశ్చయించుకొని, యట్టి యోగులలో ముఖ్యుఁడుగా నుండినవాఁడు గాఁబోలును, లంబికాశివయోగి నాశ్రయించెను. ఇతని శ్రద్ధకు సంతసించి యతఁడును నరహస్య ముగు యోగవిద్య నుపదేశించెను. దానిని గూర్చి ముందు మనవి చేయుదును.

శ్రీః

ఐదవ యుపన్యాసము

వేమన యోగసిద్ధి—మత ప్రచారము

వేమనకు లంబికాశివయోగివలన యోగమార్గోపదేశము లభించెనని చెప్పితిని. ఆ యోగ సాహాయ్యముచే వేమన యేమి సాధించెనని యూహించుటకు ముందు యోగ సామాన్యస్వరూపమును గొంతవఱకు నెఱుఁగవలసి యున్నది. సాధకునకుఁ దప్ప తక్కినవారికి దీనినిగురించి చర్చించు నధికారమే లేదు గావున నీ విషయమును దడవుటకే భయపడుచున్నాను. కాని విధిలేదు. బహిరంగమైన బుద్ధితో ఎంత నాకు గ్రహించుటకు సాధ్యమో యంత మనవి చేయుచున్నాను.

సకల జగత్కారణమైన మూలవస్తువొకటి కలదని మన ప్రాచీనులు వేలకొలఁది యేండ్ల క్రిందనే గ్రహించిరి. దాని తత్త్వము నెఱిఁగిన పక్షమున, సృష్టియందలి సందేహములకెల్ల నందు ప్రత్యుత్తరములు లభించుననియు, బంధములన్నియు నుడుగుననియుఁ దలఁచిరి—

"భిద్యతే హృదయగ్రన్థి శ్ఛిద్యన్తే సర్వసంశయాః
క్షీయన్తే సర్వకర్మాణి తస్మిన్ దృష్టే పరావరే"*

అది సగుణమయినను నిర్గుణమైనను శూన్యమైనను దాని స్వరూపము ననుభవ పూర్వకముగ నెఱుఁగక తీఱదని తేలినది. కాని దాని నెఱుఁగుట యెట్లు? మితమైన శక్తిగల కన్ను ముక్కు మొదలగు బహిరింద్రియములచే సాధ్యముగాదు. సాధ్యమైనచో అమితమైన ప్రభావముగల మనస్సను అంతరింద్రియముచేతనే కావలయును. కాని యీమనస్సు చంచలమైనది. నిమేష కాలమైనను ఒకవిషయమును ధ్యానించు దార్ఢ్యములేనిది. దానికితోడు శరీరమందును సంసారమందును గలుగు వివిధావస్థలు దానిని ఒకచోట నిలుపనీయవు. కావున మనస్సు ఈ దేహమునకును బహిస్సంసారమునకును లోబడక తనంతట అఖండముగా నిలిచి కార్యమును నిర్వహించు మార్గ మొకటి వెదకవలసివచ్చెను. అదేయోగము—

"యదా పఞ్చావతిష్ఠన్తే జ్ఞానాని మనసాసహ
బుద్ధిశ్చన విచేష్టతి తామాహుః పరమాంగతిమ్,
తాంయోగమితి మన్యన్తే స్థిరామిన్ద్రియధారణామ్" —కఠోపనిషత్తు, ౨౧౦

(ఎప్పుడు పంచేంద్రియములు మనసుతోఁజేరి నిలుచునో, బుద్ధియల్లాడదో, అదియే పరమగతి; అట్టి యింద్రియధారణమే యోగమందురు.)

బ్రహ్మధ్యాన మావశ్యకమనియు, దానికి మనోనిగ్రహము దేహదండనమును

---

*ఆ పరావరమూర్తిని జూచిన వెంటనే హృదయపు ముడి వదలును; అన్ని సందేహములును దీరును; అన్ని కర్మములును క్షయించును. ముండకోపనిషత్తు, ౨—౨—౮.

చేయక తీఱదనియు నన్ని దేశములవారు సంగీకరించిరి. కాని, ఆ దేహమునే నిగ్రహమార్గమును ఉపక్రమోపసంహారములతో సక్రమమైన శాస్త్రముగా నేర్పఱిచిన గౌరవము, నే నెఱింగినంతవఱకు, హిందువులకే చెల్లవలసియున్నది. దేహమును స్వాధీనపఱచుకొనవలయునని నానావిధముల దండించి, మనసును పిగఁబట్టి బహిరంగములనుండి విడఁదీసి, లోపలధ్యానమునకుఁ బూనుకొన్నప్పుడు, పైపైకి కలుగు అనేక పరిణామములును, అనుభవములును చక్కఁగా గమనించి, అందుఁగలుగు అనిష్టఫలములు నివారించి, ప్రధానోద్దేశమగు పరబ్రహ్మానుభవమును సాధించుట కెన్నిపద్ధతులు గావలయునో, యవన్నియు ననుభవపూర్వకముగా యోగశాస్త్రకారులు వ్రాసిరి.

యోగాభ్యాసుల మొదటి ధర్మము తమయందలి దుర్గుణములను వదలుట. యోగ్యత సంపాదించుటకు మొదలు అయోగ్యతను పోఁగొట్టుకొనవలయును గదా? దేహబలమును సంపాదించుటకు మొదలు రోగములకు మందుదిన్నట్లు. ఒకరిని హింసింపక, అసత్యమాడక, ఒకరిసొమ్ము దొంగిలింపక, ఇంద్రియలోలుఁడుగాక, తనకెంత ముఖ్యముగా కావలయునో యంతకన్న నెక్కువ దానమిచ్చినను గ్రహింపకయుండుట మొదటిమెట్టు. ఇదే యమ మందురు.

తరువాత పరిశుద్ధముగా నుండుట, సంతోషము, తపస్సు, వేదశాస్త్రములు చదువుట, భగవద్భక్తి—వీనిని సాధింతురు. ఇవి నియమ మనఁబడును.

ఇట్లు దేహమనస్సులు కొంతవఱకు పరిశుద్ధములైన తరువాత దేహమం దిదివఱకున్న రోగములు నశించుటకును, క్రొత్తవి రాకుండుటకును శ్రమము, సహించు శక్తి గలుగుటకును కొంత వ్యాయామము చేయుదురు. వ్యాయామ మనఁగా 'గరిడీ' లలోఁగాని, ఇప్పటి స్కూళ్ళలోఁగాని చేయునట్టిదిగాదు. చేతులు, కాళ్ళు మొదలగు నవయవములు ప్రత్యేకముగాఁగాని, మొత్తముగా దేహమునుగాని, యేదైన నొకగతిలో పలుమాఱు ఆడించుట యిప్పటి పద్ధతి. ఇందువలన కండలు మాంసము బలసి దేహమున క్రొవ్వుపట్టును. ఒక విధమైన నిలుకడలేని చురుకుఁదనము గలుగును. యోగులయుద్దేశమదికాదు. శ్రమమును సహించుట, దేహమందు జిడ్డుపెరుగనీక లఘువుగా చేసికొని నెమ్మదిని సంపాదించుట—ఇవి వారు కోరునది. కావున ఏదో యొక కష్టమైన తీఱులో చాల ప్రొద్దు నిలుచుకొని యుండుట, కూర్చుండుట, పరుండుట, వారు సాధింతురు. వీని నాసనము లందురు.

ఇంతైనను దేహమున కెప్పుడును చలనమునిచ్చి తన్మూలమున మనస్సును చలింపఁజేయు వస్తువొకటి గలదు. అది వాయువు. దానిని స్థిరముగా నిలుపనిది మనస్సు నిశ్చలము గానేరదు.

"చలేవాతే చలంచిత్తం నిశ్చలే నిశ్చలంభవేత్"

(గాలిగదలిన మనసుకదలును; అది నిలిచిన నిదినిలుచును.)

(హఠయోగప్రదీపిక, ఉపదేశము ౨, ప. ౨)

కావున లోని యూపిరి బైటికిఁ బోనీయక, బైటియూపిరి లోనికి రానీక లోపలనే పట్టి నిలుపుట యావశ్యకము. దీనినే ప్రాణాయామమందురు. దీనిచే మనస్సు నావరించియున్న మాలిన్యములన్నియు నశించు నందురు.

తరువాత కన్ను, ముక్కు మొదలగు పంచేంద్రియములు తమకు విషయములైన, రూపము, వాసన, మొదలగు వానియెడఁ బోనీయక మనస్సే ప్రక్కఁబోయినను ప్రక్క పరాధీనములై యుండునట్లు సాధింపవలయును. ఇదే ప్రత్యాహారము.

ఇవి యైదును బైటి సాధనలు.

ఇట్లు శరీరము స్వాధీనమై మనస్సునకు చాంచల్యము తగ్గినపుడు తమకిష్ట మైన యే వస్తువునందైన మనసు నిలుపవలయును. ఇది ధారణ. అది తప్ప తక్కిన వృత్తులందు మనసును పోనీయక నిలుపుట ధ్యానము. ఈ రెంటియందును 'నేను, దీనిని, ధ్యానించుచున్నాను' అను ధ్యాత, ధ్యేయము, ధ్యానము అను మూఁడు పదార్థములు గలవు. ఈ ధ్యానము ఇట్లే సాఁగనిచ్చినయెడల మనము ధ్యానముచేయు వస్తువు మాత్రము నిలిచి, నే ననుకర్త, ధ్యాన మను క్రియ ఈ రెండును అంతరించును. దీనినే సమాధి యందురు. ఇవే అష్టాంగ యోగము.

ఈ సమాధి రెండువిధములు: సంప్రజ్ఞాతమని; అసంప్రజ్ఞాతమని. మొదటి దానిలోఁ గూర్చున్న యోగికి మొదలు ధ్యేయవస్తువుయొక్క స్థూలరూపము గోచరించి క్రమముగా దాని సూక్ష్మరూపముగూడ స్పష్టమగును. ఆ మూలప్రకృతి గోచరించినపుడు 'ఋతంబర' యను నొకవిధమైన ప్రజ్ఞ కలుగును. దానిచే యథార్థ జ్ఞానము గలిగి సందేహములన్నియు నివర్తించును. శ్రుతిప్రమాణముచేతను, అనుమాన ప్రమాణముచేతను గలుగు తెలివికన్న ఈ 'ఋతంబర' యను తెలివి గొప్పది. ప్రత్యక్షము, పరోక్షము, భూతము, వర్తమానము, భవిష్యత్తు అను భేదము లేక యన్ని విషయములును సాక్షాత్తుగా నిందుగోచరించును. ఈ సంప్రజ్ఞాత సమాధిగూడ అభ్యాస బలముచే క్రమముగా నశించి అసంప్రజ్ఞాతసమాధిగా మాఱును. ఆ యవస్థలో ఆ మిగిలిన ధ్యేయవస్తువు స్ఫూర్తియగుటగూడ నశించి కేవల నిర్మలజ్ఞానముగా మాత్రము శేషించియుండును. ఇదే కైవల్యావస్థ. ఇవి పాతంజలియోగశాస్త్రముచే గ్రహింపఁగల ముఖ్యవిషయములు.

కాని యీ యభ్యాసప్రవాహములో ముఖ్యమైన యీశ్వరవ్యక్తి యెక్కడనో మునిఁగి పోయినాఁడు! ఈ మతము ప్రకారము ఈశ్వరుఁ డక్కరయే లేదు. ఉన్న, యోగసాధనమునకు మేలు. అంతే. నామరూప మయమైన యీ ప్రపంచ మందలి పరిణామములు, తాపములు, సంస్కారములు, పరస్పరవిరుద్ధములగు సత్త్వరజస్తమో గుణములు—వీనిచేత పుణ్యమైనను పాపమైనను, సుఖమైనను దుఃఖమైనను అంతయును వివేకముగల వానికి దుఃఖముగానే తోఁచును గావున* ఇన్ని వ్యవహారములకు హేతువైన చిత్తమును స్వాధీనము చేసికొనుట, దాని కల్ప నలు తన్ను అవరింపక యుండునట్లు అణఁగించుట, ఇవే పరమార్థమని వీరిమతము. అదే మోక్షము. ఇట్లగుటచే, మూలకారణమును వెదకఁ బ్రయత్నించి, తుదకది దొరకక యీ కష్టములనుండి తప్పించుకొను మార్గమును వెదకుకొని వీరు కృతార్థుల మనుకొనిరా యని సందేహము గలుగుచున్నది. కాని, సంప్రజ్ఞాత సమాధిలో నున్నపుడు అతీతానాగతజ్ఞానము, అపరోక్షజ్ఞానము, విచిత్రమగు ప్రతిభయుఁ గలుగు నని చెప్పుదురు గాన, అదియే సత్యమగునేని మనకు సామాన్యముగఁ గలుగు ప్రశ్నలకన్నిటికిని అందు ప్రత్యుత్తరము దొరకవలసి యుండును. ఐనను యోగు లెవరును ఆ ప్రత్యుత్తరములు నిస్సందేహముగాఁ జెప్పి మనల నుద్ధరించి యుండ లేదు. కావున నీ యోగశాస్త్ర కైవల్యము, అప్పులవారి బాధలు పడలేక యింటి మూలలో దాఁగుకొని తలుపువేసుకొనుటవంటిది తప్ప, నిజమైన జ్ఞానమోక్షమగునా యని శంకింపవలసియున్నది. ఇట్లు సందేహించిన వారికిట్లు ప్రత్యుత్తరము గలదు:

---

*చూ. పాతం. యోగ. సూ. ౨, పా. సూ. ౧౫.

"సోయమేవాస్తు మోక్షాఖ్యోమాస్తుతావా౽పిమతాన్తరే,
మనఃప్రాణలయే కశ్చిదానన్ద స్సంప్రవర్తతే"
(మతాంతరు లిది మోక్ష మననిందు, కాదన నిందు. మనస్సు ప్రాణమును లయించె నేని యొకవర్ణింపరాని యానందము మాత్రమున్నది.)
(హఠయో., ఉప. ४, ప. 30)

కాని మన ప్రశ్న కిది ప్రత్యుత్తరముగాదు. మఱియు, యోగశాస్త్ర ప్రవర్తకుఁడగు పతంజలి యీ 'ఆనంద' మను పేరే యెత్తలేదు. 'దుఃఖమేవ సర్వం వివేకినః' అని చెప్పిన యతఁడు సుఖదుఃఖరూపమగు చిత్తధర్మ నాశమే మోక్షమనియెను. ఆ ముక్తావస్థలో ఆనందమును గీనందమును ఒకటియు లేదని భోజరాజు స్పష్టముగా వ్రాసెను.* అద్వైతులు ముక్తావస్థయందు సచ్చిదానందమయమగు బ్రహ్మసాక్షాత్కారము—అనఁగా, తానే బ్రహ్మగానుండుట—కలుగుననిరి. శైవులగు వద్వైతులును ఇట్లే తలంచిరి—

"క. అమనస్కసౌఖ్యమద్భుత
మమలం బనదృశ మఖండ మక్షయ మవిత
ర్క్యా మచంచల మమృతమయం
బమితంబది యెఱుఁగుదురు మహాసిద్ధవరుల్"
(శివయోగ సారము, ४ ఆశ్వాసము)

ఇట్లు కేవల యోగులకును అద్వైత యోగులకును అసంప్రజ్ఞాత సమాధి ఆనంద రూపమా శూన్యరూపమా యను విషయమున భేదముకలదు గాని యద్వైత విషయమున—అనఁగా, రెండుగాక యొకటిగా మిగులుటలో భేదములేదు. ఈశ్వరుని కేవల మొకసాధనముగా మాత్రము గొని సుఖదుఃఖములు రెంటినుండియు విడుదల పొందఁ గోరిన కేవలయోగులను వదలితిమేని, ఈశ్వరసాక్షాత్కారమే ప్రధాన ఫలముగాఁగొని సాధించు నితర యోగులందఱును ఆ కడపటి సాధనావస్థలో ఆనందమున్నదనియే చెప్పెదరు. అది యట్లుండె.

అట్టి కైవల్యమును శాంతమార్గమున సాధించుటకు చాల దినములు పట్టును. అనేకుల కాయువు చాలదేమో యను భయము గలుగును. కావున సాధ్యమైనంత త్వరలో దానిని సాధించి ముక్తి పొందఁగోరువారు దేహమనస్సుల నెక్కువ బలవంత పెట్టి లొంగఁదీయుదురు. ఈ మార్గమునకే హఠయోగమనిపేరు. 'హ'కారమునకు ఊర్ధ్వగతియగు ప్రాణవాయువును 'ఠ'కారమునకు అధోగతిగల అపాన వాయువును అర్థమఁట. ఈ రెంటికిని ఐక్యము సంపాదించి సాధించుట హఠయోగము. కావున వీరికి దేహ మనస్సులను దండించు ఆసనప్రాణాయామములు ముఖ్యములు. ఇదిగాక దేహమందలి రోగములను నశింపజేయుటకును, శ్వాసకోశములు, కడుపు, నాసారంధ్రములు మొదలగు వానియందలి కఫాదిదోషములను బోఁగొట్టుకొనుటకును, ధౌతి, నౌళి మొదలగు కర్మములను, బ్రహ్మచర్యమును సాధించుటకు వజ్రోళిమొదలగు యోగములును వీరు సాధింతురు. ఈ మార్గములచే సాధింపఁగా కడుపుక్రింది మూలాధార మందుండెడు కుండలిని యనుశక్తి, నిద్రించుచుండెడిది, పైకిలేచును. అప్పుడు కుడియెడమ ముక్కులందలి ఇడ, పింగళ అను నాడులలో సహజముగా సంచరించు వాయువు, ఈ రెంటి నడుమనున్న

*చూ. పా. యో. సూ. భోజరాజ్యవాఖ్య, కడపటి సూత్రమునకు.

సుషుమ్న యను నాడిమూలముగా ప్రవహింపఁగల్గును. దేహమందు మూలాధారము మొదలు బ్రహ్మరంధ్రమువఱకును ఆఱు చక్రములు గలవు. కుండలినీ శక్తి చలించి సాధనబలముచే పైచక్రముల నన్నిటిని క్రమక్రమముగా భేదించి కట్టకడపటిదగు సహస్రారచక్రమును జేరఁగా, అందు బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమై యసంప్రజ్ఞాత సమాధి కలుగును. అదే జీవన్ముక్తి. ఈ కుండలిని యుద్బోధముగానిది బ్రహ్మస్థానమును బొందవీలులేదు.

"యేన మార్గేణ గన్తవ్యం బ్రహ్మస్థానం నిరామయమ్
ముఖేనాచ్ఛాద్య తద్ద్వారం ప్రసుప్తా పరమేశ్వరీ"

(బ్రహ్మస్థానము నేమార్గముతోఁ జేరవలయునో యామార్గపు ద్వారమును ముఖముతో నడ్డగించి మూసి, ఆ పరమేశ్వరీశక్తి (కుండలిని) పరుండి యుండును.

(హఠయోగ., ఉప. 3, ప. ౬)

కావున దానిని లేపుట ముఖ్యము. ఇట్లు హఠయోగము సాధనము; అసంప్రజ్ఞాత సమాధి సాధ్యము. దానినే రాజయోగ మందురు.

కాని హఠయోగపద్ధతియందు రాజయోగసిద్ధికి విఘ్నముగలిగించు సన్నివేశములనేకములు గలవఁట. హఠయోగము కొన్ని సిద్ధులనిచ్చును. దాని నభ్యసించు వారికి చావుండదఁట. ఆధునిక శారీరశాస్త్రజ్ఞులు చావనఁగా నేమిగా నిశ్చయించిరో యెఱుఁగనుగాని యోగుల వాదము సులభమైనది. వాయువు గలుగుట బ్రతుకు; అది పోవుట చావు; కావున దానిని బోనీక బిగఁబట్టితిమేని చావెక్కడిది?

"యావద్బద్ధో మరుద్దేహే యావచ్చిత్తం నిరాకులమ్.
యావద్దృష్టిర్భ్రువోర్మధ్యే తావత్కాల భయంకుతః?"

(హఠ., ఉప. ౨, ప. ౪౦)

"తే. కట్టుపడియుండు నెంచాఁక గాలిమేన,
చిత్తమెంచాఁక నెందును జెంపకుండు,
కదలదెంచాఁక భ్రూమధ్య కలితదృష్టి,
యుపయుండాఁక ప్రాణభయంబులేదు" (శివయో., 3 ఆశ్వా.)

ఇదిగాక ఆకాశసంచారము, కామరూపము, పరకాయప్రవేశము మొదలగు విచిత్ర సిద్ధులు హఠయోగ సాధనచే లభించునఁట. కావున సాధకులు ముఖ్యఫలమగు సమాధిని విడిచి వీనితోనే తృప్తిపడియుండుట స్వాభావికము. అట్లగుటచే హఠయోగమును బోధించువారందఱు దీనికి ఫలము రాజయోగమే యని తలఁచి సాధింపవలయునని హెచ్చరిక చేయుచున్నారు. ఆంధ్రయోగినులలో అగ్రగణ్యురాలగు తరిగొండ వెంకమ్మ యిట్లు చెప్పినది—

"మఱికొందఱీ మహామహిమ గానకయ
గురు నెఱుంగక కర్మగురు చెంతఁజేరి,
గాథకుఁజిక్కి దుష్కర్మ మార్గమున
సాధనంబుగ యోగ సరణులఁ దెలిసి,
యలమట నాసనాభ్యాసముల్ చేసి,
చలమున బాహ్యలక్ష్యములు చూపుచును,
కూలంకషము లోని గురిగానలేక,
లాలితంబుగ మంత్రులయహఠ యోగ
ఫలములం గోరుచుఁ బామరులగుచు,

జలబుద్బుదమువంటి జన్మంబులకును
సిద్ధులంగోరి ప్రసిద్ధమై యోగ
సిద్ధాంతమందు సుస్థిరమతిలేక,
అగణిత విషయసుఖాసక్తిమీఱ,
తగమణిమంత్ర సిద్ధక్రియల్ నేర్చి,
మఱి పామరులకెల్ల మహిమలంజూపి,
తిరిగెడు వారలీదేహవాసనలు,
వీడఁగనేరరు, వేదాంత మందుఁ,
గూడనేరరు వట్టికుంభన గాని..."

(రాజయోగసారము, ద్వితీ. ప్రక.)

కాని హఠయోగ సాధనము లేనిది రాజయోగము ఫలింపదఁట!

"మ. హఠశూన్యంబయినన్ ఫలింపదమలంబౌ రాజయోగంబొగిన్;
హఠయోగంబును రాజయోగరహితం బౌనేని సిద్ధింప; దీ
హఠరాజంబులు రెండుఁగూడ సతతాభ్యాసంబుఁ గావించు ని
శ్చరనిస్సంశయభవ్యమానసునకున్ సాధ్యంబగున్ సర్వమున్."

(శివయోగసారము, ౨ అశ్వా.)

ఈ హఠవిద్యకే సంబంధించిన 'ఉప' యోగములు రెండు గలవు. మంత్ర యోగము; లయయోగము. మంత్రముల జపించుచు తన్మయుఁడగుట మొదటిది: ప్రాణాయామధ్యానములచే దేహము శుద్ధమైనప్పుడు లోపల నొకవిధమైన నాదము అఖండముగా వినఁబడునఁట. బైట మనము విను శబ్దము అహతము. అనఁగా, దెబ్బ గొట్టుటచేఁ గలిగినది. ఇది యనాహతము. అనఁగా, మన మెఱిఁగినట్లు ఏరెండు పదార్థముల ఒరయికయును లేకయే కలుగునది—

"మత్త. ఆ యనాహతనాద మెంతయు నుద్భుతంబయి యాత్మలో
మ్రోయుచుండు నిరంతరంబు సముద్రఘోషముభంగి, భృం
గాయుతధ్వని రీతి, వేణుసమంచిత స్వరలీల, వీ
ణాయతంబగు మ్రోఁత చందమునన్ మనోలయహేతువై"

(శివయోగ., 3 అ.)

ఆ నాదమునే వినుచు అందు మనఃప్రాణములను లయింపఁజేయుటయే లయయోగ మందురు. హఠయోగప్రవర్తకుఁడగు 'శ్రీఆదినాథుఁడు' సపాదకోటి లయ ప్రకారములను జెప్పినాఁడఁట! అందులో నాదలయమే ముఖ్యమని తలఁచి హఠయోగులు సవ్య మనలను బ్రదికించిరి!

(హఠ. ౪, ఉపదే., ప. ౬౬)

వేమన్నకు గురువైన 'లంబికాశివయోగి' యీ హఠయోగుల గుంపునకుఁ జేరినవాఁడు. 'లంబిక' యనునది లంబికాశబ్దభవము. దవడలని యర్థము. వానిపైఁ గల శిరోరంధ్రములో నాలుకను జొనుపవలెను. భ్రూమధ్యమందలి యెడమప్రక్క చంద్రస్థానము గలదు. నాలుకను ఆ చంద్రస్థానము నంటునట్లు చేయవలెను. అప్పుడొక యగ్ని జనించును. దానిచే ఆ చంద్రస్థానమునుండి కరిఁగి అమృతము స్రవించును. దానిని త్రాగిన యోగికి రోగము, చావు, ఆకలి, దప్పి, అలస్యము, నిద్ర మొదలగున వేవియు నుండవు. కాని నాలుక యంతపొడవుగా సాఁగుట యెట్లు? మూఁడు సాధనములు: నాలుకక్రింది నరమును క్రమముగా కోసివేయుట;

వ్రేళ్ళతోఁబట్టి ప్రక్కలకల్లాడించుట; ఆవు చన్ను పిండినట్లుగా లాఁగుట! ఇట్లు కృత్రిమముగా నాలుకను పొడిగించుకొని, పైఁ జెప్పిన లంబికావివరములోఁ జొనిపి క్షణార్థముండినను యోగి విషవ్యాధిమృత్యువులను దప్పించుకొనునఁట!* దీనినే లంబికాయోగమనియు, ఖేచరిముద్రయనియుఁ జెప్పుదురు. కాని యిది బాహ్యఖేచరి. అంతఃఖేచరి వేఱఁట. కన్నులు సగము మూసి దృష్టిని నాసాగ్రమందు నిలిపి చూచిన మండలాకారమైన తేజోదర్శనమగును; ఇందు మనఃప్రాణములు లీనముచేసి ఱెప్పలల్లార్పక 'చూచునతండు జగద్గురుండగు' ననియు, నదియే నిజమైన ఖేచరియనియుఁ జెప్పుదురు; మఱియు—

"మ. ధరణిం గొందఱు సద్గురూక్తగతి నంతఃఖేచరీముద్రికా
వరభావం బెఱుఁగంగనేరకకదా వాలాయమున్ బాహ్య ఖే
చరియుక్ బట్టి నిరూఢసాహస మహాసంరంభ విస్రంభ ని
ష్ఠురులై జిహ్వలఁగోసి కొం డ్రదె ముముక్షుల్ మెత్తురే యిత్తఱిన్!"
(శివయో., ౪ ఆశ్వా.)

లంబికా శివయోగి యొకవేళ నీయాంతరఖేచరిని తరువాత నెఱిఁగి యాచరించి యుండిన నుండవచ్చును గాని, మొదలితఁడు నాల్కను గోసికొన్న వాఁడే యని యతని పేరే తెల్పుచున్నది. అనఁగా నితనికదే పేరని కాని, అనలా పేరుగల వ్యక్తి యొకఁడుండి వేమన్నకు గురువైనాఁడని కాని కచ్చితముగాఁ జెప్పలేము. మఱి యిటువంటి యోగి యెవనికో యతఁడు శిష్యుఁడైయుండక తప్పదు. కావున వాడుకలో నున్న యతనినే గురువుగా నంగీకరింతము.

ఆ గురువువద్ద శిష్యునికిని ప్రప్రథమమందు పై హఠయోగవిద్యలో నుపదేశము జరిగినది. ఇతఁడును నాలుకను గోసికొన్నాఁడు. ఎవఁడో నావంటివాఁ డిదంతయు వట్టి భ్రాంతియని తిరస్కరించెను గాఁబోలు. వాని నొప్పింపలేక, గురువుగారి యందలి నమ్మకముచేతనో, తన యనుభవముచేతనో దానియందు సందేహములేక యిట్లు ఆక్రోశించినాఁడు:

"ఖేచరీముద్రకు కిలెఱుంగఁగ లేక
వాదులాడునట్టి వారినెల్ల
త్రొక్కి నాల్కఁబట్టి తుదఁ గోయవలయురా!
(ఓ. లై., ౧౩-౪-౧౬; మఱియు, పెక్కు వ్రాఁతప్రతులు)

ఇట్లే పంచాక్షరీమంత్రము, ద్వాదశాక్షరీమంత్రము మొదలగు వానిని గూడ నితఁడు కొన్నాళ్ళు జపించినట్లున్నది. "ముక్తికిఁదాఁ దల్లి సుమీ పంచాక్షరి" యని (వే. సి., ౧౨౦-) యితఁ డన్నాఁడు. తరువాత ప్రాణాయామసాధనకు మొదలిడి నాఁడు. 'ఊఁగి లాగిలాగి యొనరఁగ బిగఁబట్టి పూని గాలి విడిచి' (౫౫౮) వానివి సాధించినాఁడు. ఆ సందర్భమున నితనికి—

"క. భువి పొందుటుడిగి దూర
శ్రవణంబును దూరగమన జవమును, నమృత
స్రవమును, సుదూరదృష్టియు,
నవిరళ నాదశ్రవణము నగు మోదమునన్"
(శివయో., 3 అశ్వా.)

---

*చూ. హఠయో. ౩, ఉప. ప. ౩౨ నుండి ౫౦ వరకు.

అని చెప్పిన సిద్ధులలో తక్కిన వెట్లుండినను, నాదశ్రవణము మాత్రము కలిగినది ఆ లయయోగమును దా ననుభవించినాఁడు—

"ఆ. నాదమలరఁ జేసి నాదంబుఁ జొంగించి
భేదమింతలేక పెనఁగినపుడు
పాఱు కాల్వవలెను పాఱురా యానాదు..." (౨౧౮౬).

ఇట్లె పట్చక్రభేదనమగు కుండలీయోగమును గూడ సాధించినాఁడు (3౧౫౨-౫౬). అందులో కడపటి సహస్రారచక్రమును జేరు సాధనలో—

"ఆ. నిటలదుర్గ మెక్కి నిక్కి చూడంగనె
కుటిలరూప కళలఁ గూరుఁ నెఱుక" (౨౨౨౨).

అట్లగుటచేత, ఇంకను పూర్తిగా అద్వైతానుభవములేక మనసు చలాచలముగా నున్నది గావున, ఆత్మ పరమాత్మల స్వరూపము వేఱువేఱుగాఁ దెలియఁగోరియు నది యింకను సాధ్యముగాక—

"ఆ. నినుఁ జూచెనేని తన్ను తా మఱచును
తన్నుఁ జూచెనేని నిన్ను మఱచు;
ఏవిధమున మనుజుఁ డెఱుఁగు నిన్నును దన్ను ?..." (౨౨౪౦).

అని కష్టపడినాఁడు. ఈ సంప్రజ్ఞాత సమాధియందే స్వగుణ స్వరూపము క్రమముగా నట్లు అనుభవమునకు వచ్చునఁట—

"క. శ్రీ వెలయఁగ సాకారము,
నావల దీపాకృతియును, నాశిఖలాగుణ
నీవార శూకరూపము,
భావన పఱువిధము, సగుణభావములైదున్" (శివయో., ౧ అ.).

ఇట్టి తేజోదర్శనము వేమన్నకును గలిగినది—

"ఆ. కనులు రెంటి నడుమ కానంత నిలిపిన
బొమలు మీఱి చూడ్కిఁ బొంచఁజేయు,
క్రమమెఱిఁగి లోన కాంతిని బట్టరా..." (౯౧3).

కాని యింతటితో నుండక—

"ఆ. కనుల చూపు నిలిపి కాంతిని గమనించి
కాంచవలెను చిత్రకళల దాఁటి..." (౯౧౦).

అనుకొని సాధింపఁగా, భావరూపమైన పైఁజెప్పిన యుపాస్యవస్తువు అభావ స్వరూపముగా మాఱి తుదకు సోహంభావసాధనచే 'భావాభావాతీతం' బైన నిర్గుణము అనుభవమునకు వచ్చినది. అది 'వియత్సదృశంబై'—అనఁగా, ఆకాశమువలె బయలై—యుండునఁట. * ఆ బయలంచే బ్రహ్మమున్నదఁట—

"ఆ. తెలివి నిలిపిచూడు దీపించు నాకళల్,
కళలుడుపకచూడు కలుగు బయలు;
బయలు నంటిచూడు బ్రహ్మంబు గాంచెదు..." (౧౯౬3).

కాని యా బయలే బ్రహ్మ యని వేఱొక్కచోట వేమన చెప్పెను—

---

* శివయో., ౧ అ.

"క. బయలున సర్వముఁ బుట్టును,
బయలందే లీనమగును, బ్రహ్మంబనఁగా
బయలని మదిలోఁ దెలిసిన
బయలందే ముక్తి బట్టబయలగు వేమా" (౨౬౯౬)

మఱియు నాబ్రహ్మము తానేతప్ప వేఱుగాదని తెల్సుకొనెను. "తన్నుఁదా నెఱిఁగినఁదానెపో బ్రహ్మంబు" (౨౭౮౮) కావున 'ఏవిధమున మనుజుఁ డెఱుఁగు నిన్నును దన్ను ?' అని వెనుక వేసినప్రశ్నకిప్పుడు ప్రత్యుత్తరము లభించినది—

"ఆ. నిన్నుఁ జూచుచుండ నిందును తత్త్వంబు,
తన్నుఁ జూచుచుండఁ దగులు మాయ ;
నిన్ను నెఱిఁగినపుడె తన్నుతానెఱుఁగును..." (౨౨౩౯)

తాను బ్రహ్మమైనపుడు తక్కినవన్నియు నేమి తప్పచేసినవి ? కావున వమస్తమును బ్రహ్మమే. "బ్రహ్మమన్నిటఁ దగుఁ బరిపూర్ణమైయెప్డు" (౨౭౯౬)

ఇట్లు రాజయోగపరమావధియైన యద్వైతానుభవమును సాధించిన వెంటనే, ఆసనములు, ప్రాణాయామము మొదలగు హఠవిద్యల నితఁడు తిరస్కరించెను. ఇది—

"ఆ. ఏఱుదాఁటి మెట్టకేఁగిన పురుషుండు
పుట్టి నరకుఁ గొనక పోయినట్లు..." (౭౬౦)

అని యితఁడే వేఱొక విషయమై చెప్పిన న్యాయమువంటిదే కదా ! చూడుఁడు :

"ఆ. ఆసనములు పన్ని అంగంబు బిగియించి
యొడలు విఱుచుకొనెడు యోగ మెల్ల
జెట్టిసాముకన్న చింతాకు తక్కువ..." (౩౩౭)

"ఆ. కల్లగురుఁడు గట్టు నెల్లకర్మంబులు
మధ్యగురుఁడు గట్టు మంత్రచయము
ఉత్తముండు గట్టు యోగసామ్రాజ్యంబు..." (౯౬౩)

కాని నాకొకటి తోఁచుచున్నది. హఠమార్గము చాలకష్టమైనది. దానిని సాధింపఁగల యోర్పును సామర్థ్యమును గలవారరుదు. అనేకులిందలి సిద్ధుల కానపడి యంతటితో చాలించుకొనుట సత్యము. అట్లుగాక రాజయోగమును సాధించి ఆత్మజ్ఞానమును సంపాదించుటకే దృఢచిత్తముతో హఠమును సాధించుచు కష్టపడువానిని జూచి కరుణించి సమర్థుఁడగు గురువు, స్వశక్తితో నొకనిమిషమందు శిష్యునికి అసంప్రజ్ఞాతసమాధినిగల్గించి బ్రహ్మసాక్షాత్కారముఁ జేయింపఁగలఁడఁట ! "సద్గురునాథ ప్రసాదంబున క్షణమున రాజయోగమున మనసు నాశమౌ తోడనె నాశమౌ గాలియు" (శివ. ౪. అ.) దీనినే తాంత్రికులు "వేధదీక్ష" యందురు. శిష్యుని దేహమందలి షట్చక్రస్థానములనెఱిఁగి, మంత్రబీజాక్షరన్యాసముచేసి, మోకాళ్ళు మొదలు నాభి, హృదయము, కంఠము, దవడవఱకును గురువు 'వేధింప' వలయునఁట. తోడనే శిష్యుఁడు పాపములన్నియు నశించి, బహిరంగ వ్యాపారము లన్నియు నిలిచి క్రిందఁబడునఁట. అతనికప్పుడు దివ్యత్వముగలిగి సర్వము నెఱుఁగఁగలఁడఁట. కాని యట్టి సామర్థ్యముగల గురుశిష్యులిరువురును దొరకుట దుర్లభమఁట !* వేమనకుఁగూడ హఠయోగమువలన వేసరియుండిన వేళలో

*చూ. కులార్ణవతంత్రము, ౧౪ వ ఉల్లాసము.

గురువు ఈ వేదదీక్ష నిచ్చెను గాఁబోలు. వివేకానందుఁడు మొదలగు శిష్యులకు రామకృష్ణపరమహంసుఁ డిట్టి దీక్షనే యిచ్చినట్లున్నది. *

"ఆ. గతముచేసినట్టి కర్మబంధములెల్ల
పరిసి పోవు సత్యగురుని వలన
కుమ్మరి కొకయేఁడు గుదియకు నొకనాఁడు..." (౧౨౪౯)

('గుదియకునొకయేటు' అని వ్రాఁతప్రతులు)

ఇదియే నిజమగునేని ఆసనాదులు నిరర్థకములని యితఁడు తిరస్కరించుట సహజము. కాని యితఁడు తనయనుభవము నితరులకు బోధించినప్పుడు అట్టి గురువు నాశ్రయింపుఁడనిచెప్పలేదు ; మీరే సాధింపుఁడన్నాఁడు—

"ఆ. ధాత్రి జనులకెల్లఁ దగ నెఱింగించెద
నొనర హరుని జూచు నుపమయొకటి ;
మనసు చెదరనీక మహిమతోఁజూడుఁడీ ..." (౨౧౩౭)

"ఆ. తారకంబుఁ జూచు దారివేఱే కద్దు,
సమముగాను జూడఁ జక్కఁబడును ;
వెఱ్ఱిగాను జూడ వెలుఁగెల్లఁ బాయురా..." (౧౯౨౨)

అనఁగా నిది స్వప్రయత్నముచేతనే సాధింపవచ్చునన్నమాట. ఏమో ! ఎవ రెఱుఁగుదురు ?

"ఆ. రాజయోగి మహిమ రాజయోగికిఁ గాక
యితరజనులకెల్ల నేమి తెలియు...?" (౩౨౯౩)

ఇట్లు అసంప్రజ్ఞాతసమాధిమహిమచే తానే దైవమని యెఱిఁగిన వెంటనే, యదివఱకే యుండుమా పోదుమాయని యూఁగులాడుచుండిన హరిహరులు ఇతని ప్రపంచమునుండి యంతర్ధానమైపోయిరి. "తాను దేవుఁడైన దైవమేకొలుచురా" (౩౨౯౩) యను వానివద్ద నేవేవతలకుప్పు పుట్టును? ఇతఁడు—

"ఆ. బ్రహ్మఁజంపి విష్ణుభాగంబులోఁ గల్పి
విష్ణుఁజంపి శివుని వీటఁగలిపి
శివునిజంపి తాను శివయోగి గావలె..." (౨౪౮౩)

అని సంకల్పముచేసి గెలిచినవాఁడు ! కావుననే వెనుకఁజెప్పినట్లు,

"ఆ. బ్రహ్మవ్రాఁత కెదురు పల్కినవాఁడును
ఆదివిష్ణుమూర్తి మఱచువాఁడు
మూఁడుకనులవాని మొనసి నిల్పినవాఁడు
కానఁబడరు నీవుకాని వేమ" (ఓ. లై., ౧౨-౧-౩౦)

అని చెప్పుకొని త్రిమూర్తులపై కసిదీర్చుకొనెను. కాని శైవుఁడై పుట్టినందుకు అందఱికిని అగుపఱకు శివునకు శిక్షనీయలేదు : అంతే గౌరవముగా పరమేశ్వరుఁడు సంతోషింపవలసియున్నది.

పై రాజయోగసాధనవలన వేమన నిజముగా తత్త్వజ్ఞానమును సంపాదించెనా? అతఁడు బోధించిన యద్వైతమే పరమతత్త్వమా? అను ప్రశ్నలకు బదులుచెప్పుట నాశక్తికి మీఱినపని. బ్రౌనుదొర ఇతని సిద్ధాంతము అర్థము కానిదనియు నిష్ఫల

---

* See "The Life of Sree Ramakrishna".

మైనదనియుఁ జెప్పెను.* నా కాధైర్యము లేదు. నాకింతమాత్రము నమ్మికగలదు: వేమన్న తాను తత్త్వజ్ఞుఁడైతినని ధృఢముగా నమ్మెననుటలో సందేహములేదు.

ఇట్లు ఇతఁడు ఈ సంసారుల ప్రపంచమునందలి దంభవంచనాదులకు రోసి, అందేమో శ్వేతద్వీపము గలదనుకొని బైరాగుల ప్రపంచమునఁ బ్రవేశించెను. కాని, పాపము, మనుష్యులయోగ్యత యెందున్నను ఒకటే యనుతత్త్వమును అతఁడచ్చట నేర్చుకొనవలసి వచ్చెను. ఎందఱో యోగిబ్రువులు తాము సిద్ధులమని, మాంత్రికుల మని, విరక్తులమని, తత్త్వజ్ఞులమని, వేషములు వేసి ప్రపంచమును ప్రతారణ చేయుచుండిరి. 'సర్వోపాయ పరిభ్రష్టావేశ్యాభవతి తాపసీ'†యనునట్లు ఇంకెందును జీవనము జరుగనివారి కీ యోగివేషము కల్పవృక్షమువంటి దాయెను. తక్కిన విద్యల లోగుట్టును ఇతరులు చాలవఱకు నెఱుఁగఁగలరు. కాని ఈ 'యోగుల' కసరత్తులు, బహిరంగోపాసనములు, సమాధులు మొదలగు వానికి మోసపోనివా రపుదు. ఇట్టి వారిప్పటికిని మన సంఘమం దందు సంచరించి, చదువుకొన్నవారినే లోపఱచికొని, సంసారములు ధ్వంసముచేయుచున్నారనుట మీరెఱుఁగుదురు—

"ఆ. బ్రతుకుదెరువు లేని బడుగులందఱు పెద్ద
యోగివరులమనుచు సాఁగిరాఁగ
బండవాండ్రు ముందు దండంబు లిడుదురు..." (౨౭౭౩)

కడపటికిన్నాళ్ళు భోగమునందును యోగమునందును కష్టపడి యతఁడు నేర్చుకొన్న ముఖ్యవిషయములివి:

సంసారము సారములేనిది. దుఃఖమయము; మాయారూపము; (ఈ 'మాయ' శబ్దమున కితనికి నిజమైన యర్థమేమో తెలిసికొను మార్గములేదు). ఈమాయ సంసారము మనసులోనే పుట్టినది. దీనిని దప్పించుకొనుట ప్రధానపురుషార్థము. దానికి కర్మములు పనికిరావు. ఉపవాసములు, విగ్రహారాధనలు మొదలగువానిచే ఆ మాయ తెగదు. కాఁబట్టి 'కర్మగుణములెల్ల కడఁబెట్టి నడవమి, తత్త్వమెట్లు తన్నుదగులుకొనును?' (౯౪౪) అని యితని ప్రశ్న. ఆ తత్త్వము నెఱుఁగుటకు మమతలు విడిచి మనస్సునిలిపి ధ్యానించుట చాలును. తక్కిన సాధనములక్కర లేదు. దీనికై యడవులకు కొండలకు పోఁబనిలేదు. పల్లెలలో ఇండ్లలోనుండియే చేయవచ్చును. కాని పట్టణములందుండకపోవుట మేలు. ఎందుకన్నఁగా:

"ఆ. పట్టణంబులందు పతులకు సతులకు
మోహమెచ్చు దానియూహలెచ్చు
ముక్తిమార్గమునకు యుక్తియే తెలియదు..." (౨౩౮౪)

కనుక ఆ మోహమును వదలించు బ్రహ్మచర్యము ముఖ్యముగా సాధింప వలయును. కామాతురత్వము నిలుపుటకు అందలిరోఁత, దానివలని దుష్ఫలములును ఎఱిఁగి క్రమముగా స్వాధీనపఱుచుకొనవలసినదే కాని, కృత్రిమములగు హఠవిద్యల చేతఁగాదు. 'పేని గడ్డిగట్ట నేనుఁగు నిలుచునా?' (౯౪౩) యని యితఁడడుగు చున్నాఁడు. ఇది స్వాధీనమైనచో తక్కిన సాంసారికదుఃఖ హేతువులైన క్రోధ లోభాదులు వెంటనే నశించును. పంచేంద్రియములు పంచభూతములందు సంచ రించుచున్నన్ని నాళ్ళును ఈ జగత్తు ఉన్నట్లు కానవచ్చును (౨౩౩౫). కావున

*See Brown's Vemana, Preface, p. II.

†అన్నియుపాయములను పనికిరాకపోయిన వేశ్య తాపసియగును అని తాత్పర్యము.

నా యింద్రియముల నంతర్ముఖముగాఁజేసి మనస్సులోఁ గలిపి చూచిన, ఇన్నిటికిని కారణమయిన జీవుఁడొక్కఁడే నిత్యమనియు తక్కినవన్నియు అనిత్యమనియుఁ దెలియును. ఆ జ్ఞానము గలిగిన తరువాత కన్నులు విచ్చి చూచినను ఆ జీవుఁ డొక్కఁడే ఈ ప్రపంచమందలి చరాచర వస్తువులందెల్ల నంతర్యామిగా నున్నాఁడని తెలియును. అతఁడు లేనిదేదియు నిలువదు. కావున నదియే బ్రహ్మము. అనఁగా, తానే బ్రహ్మము. కావున నీ బహిఃప్రపంచమందొకరి యెక్కువయు నింకొక్కరి తక్కువయు లేదు. జాత్యాది భేదమున కర్థములేదు. వ్యావహారికమైన గౌరవము నకు కారణ మీజ్ఞానము. ఇది లేని వారందఱు నొక్కటే. కావుననే మైల, యెంగిలి మొదలగునవి యెల్ల వట్టి భ్రాంతులు.

ఎప్పుడీ విషయములు ఇతని మనస్సుకు తట్టెనో, వాని నప్పుడే తానాచరించి, మీరును అట్లుచేయుఁడని యితరులకు బోధింప మొదలు పెట్టెను. ఇదివఱకును నే నుదాహరించిన పద్యములవలన వేమన యందలి సృష్టిసిద్ధమైన స్వభావ మొకటి మీకు స్పష్టమై యుండును. అదేదనఁగా, ఉద్రేకము. ఇతఁడు చెడిన చేట్లకును, పడినపాట్లకును, సాధించిన సాధనలకును, అదేమూలము. మనసులోఁ దోఁచినది నోటఁజెప్పుటకును చేతఁజేయుటకును భేదమట్లుండఁగా, అసలంతరమే యుండదు. యమ నియమాది యోగసాధనలచే ఇతని కన్నియు సిద్ధించి యుండును గాని, శాంతి మాత్ర మెక్కువ సిద్ధింప లేదని చెప్పవలసియున్నది. తన కిష్టము కాని పనులు చేయు వారిని, తన మాటలను విననివారిని జూచి, వారి యజ్ఞానమున 'కయ్యోపాప' మనుటకు బదులు ఇతని కసహ్యము జనించును. ఆ యసహ్యము మనసులో నుండక నోటినుండియు నసహ్యముగానే పలుమాఱు వెడలును! అట్టి సందర్భములలో తా న్నాడు మాటలలో యుక్తియున్నదా,లేదా,యనికూడ విచారింపఁడు. చూడుఁడు—

ఎప్పుడును యోగానందమందుండ నేర్చినవారికి బహిరంగములగు వేషము మొదలగువానిపై నంత యక్కరయుండదు. వస్త్రములు శుభ్రముగా నుంచుకొనుట, అందుకై చాకలివారితో కలహించుట మొదలగు పనులకు కాలమును ఉండదు. కావున నట్టివారు చినిఁగిన మురికిబట్టలతోనే కాలముఁ గడపవచ్చును. కొందఱదియు మలవని 'కౌపీనవంతః ఖలు భాగ్యవంతః' అని యనుకొని యట్లుందురు. వేమన గూడ తొలుత కొన్నాళ్ళు 'గోచిపాతకంటె కొంచెము మఱిలేదు' (౪౫౦) అని యనుకొన్నను, తరువాత ఇంకను దూరముపోయి సాక్షాత్పరమశివ సారూప్యమును బొందినాఁడు. ఇట్టి సందర్భమున ఇతని నెవరో 'కోత్యాటలాడించి వెళ్ళియనుచు నూరు వెడలఁగొట్టిరి' (౧౩౨౯). అప్పుడు దానికతఁడిచ్చిన అసహ్య ప్రత్యుత్తర మట్లుండనిండు. ఈ తర్క యుక్తి వినుఁడు—

"ఆ. తల్లిగర్భమందు తాఁ బుట్టినప్పుడు
మొదలు బట్టలేదు తుదనులేదు,
నడుమ బట్టఁగట్ట నగుఁబాటుగాదొకో..." (౧౮౪౫)

కాని, యీ యోగవిద్య, ఈ కవిత్వము—తల్లిగర్భమునఁ బుట్టినపుడే వేమన్నకు వచ్చినవా? ఏమియుక్తి! కాని యీ వైరాగ్యము ముదురుటకు ముందు వేమన ఈ బహిరంగ శుద్ధిగూడ మంచిదనియే తలఁచెను—

"ఆ. మాసిన తలతోడ, మలినవస్త్రముతోడ,
ఒడలి జిడ్డుతోడ నుండెనేని,
అగ్రజన్ముడైన నట్టె పొమ్మందురు..." (౩౦౮౧)

ఇట్లే యెంగిలిని గూర్చిన యితని వాదమును విచిత్రమైనది. సామాన్యముగ నోటిలోని జొల్లు ఆహారాదుల దోషముచేతను, రోగక్రిములచేతను దుష్టముగా నుండును గావున, మనుష్యునిదేహమందు వెడలు మలములలో నదియు నొకటిగా భావించి, దాని సంపర్కముచే ఇతరులకు రోగముల సంక్రమణములును, అసహ్యమును కలుగకుండ వలెనని, యెంగిలి చేయరాదని, యెంగిలి యన్నము తినరాదని, మనుష్యులు నియమము లేర్పఱుచుకొన్నారు. ఎంగిలి యన్నము నితరులకు పెట్టరాదని వేమనయు నొకమాఱు తలఁచినవాఁడే (౬౩౯). కాని దానినతిచేసి వీధులలో నడుచునప్పుడును ఎంగిలి మంగలములు త్రొక్కుదుమేమో యని పేడనీళ్ళు చల్లుకొని యడుగులు పెట్టువారును, ఎంగిలి పాత్రములు దర్భవేసి కాల్చువఱకును పనికిరావనువారును మనలో నున్నారు. ఇది యసహ్యమని యందఱంగీకరింపవలసినదే; కాని విరక్తుఁడైన తరువాత వేమన్న యేమన్నాఁడో వినుఁడు—

"ఆ. ఎంగిలెంగిలనుచు నీనోటితోడనే
వేదములను జదువు వెఱ్ఱులార!
ఎంచిచూడ నదియు నెంగిలి గాదొకో..." (౫౯౬)

వారి దొకమూలయైన నితని దింకొకమూల! వేదము శబ్దమే! అదియు ఎంగిలి యన్నమాట కర్థమేమి? శబ్దమునకుఁగూడ సాంక్రామిక రోగములు వ్యాపించునా? అను నీ మాత్రపు ప్రశ్నలు వేమన్నకు తోఁపలేవని కాదు. తోఁచినను ఆ యుద్రేకపు టుడుకులో గమనింపలేఁడంతే.

ఇట్లే ఏకాదశి మొదలగు దినములలో నుపవాసముండిన పాపములు నశించి పుణ్యము గలుగును; తపస్సుచేసిన నష్టైశ్వర్యములు లభించును; తిరుపతికో, శ్రీశైలమునకో పోయి, యందలి దేవునకు సేవచేసిన మోక్షము నిచ్చును—అని సామాన్యముగ నందఱును నమ్ముదురు. నెలలకొలఁది యుపవాసములుండి లేని రోగములు తెచ్చుకొన్నవారున్నారు. తపస్సు చేయఁబోయి నష్టైశ్వర్యులైనవారు గలరు. దేవళములలో మూలవిగ్రహములకేకాక, యందలి కంబాలకు దూలాలకును మ్రొక్కువారును లేకపోలేదు. కావున ఈ యుపవాసము, తపస్సు, విగ్రహపూజ మొదలగువాని యందలి దోషములను గమనించి ఖండించువారున్నారే కాని యివి శుద్ధముగా నిష్ఫలములని యేతెలివిగలవాఁడును ఇదివఱకుఁ జెప్పలేదు. కాని ఈ పాపకార్యములకు వేమన్న ధర్మసూత్రములలో శిక్ష యేమనుకొన్నారు?

"ఆ. ఒక్కప్రొద్దులున్న నూరిపందై పుట్టు,
పృథివిఁదపముసేయఁ బేదయగును;
నిగిడి శిలకు మ్రొక్క నిర్జీవులౌదురు..." (౭౯౪)

ఇవన్నిటికన్న పైయుద్రేకము ఒక్కవిషయమందు వేమన్నను చాలచెఱిచినది; అదేదనఁగా, సృష్టియందలి స్త్రీవ్యక్తి. మొదటినుండియు మనుష్యజాతిలో మగవాఁడు తన సులోచనములతోనే చూచి ప్రపంచస్వరూపమును నిశ్చయించెను. సహజముగా గర్భధారణము, ప్రసవము మొదలగు ప్రకృతి సిద్ధములైన భారములు, మోయవలసి యుండుటచే తనకన్న దుర్బలురాలైన యాఁడుది తనకు తప్పక కావలసిన వస్తువగుటచే, తనచేతిక్రింద నుండవలయుననియు, తను చెప్పినట్లు వినవలెననియు పురుషుఁడు నిర్ణయించెను. అది తనకెంత యావశ్యకమో తాను దాని కంతేగదా

యని యాలోచింపవలసిన యక్కర యతనికి తోఁపలేదు. స్వార్థము ప్రకృతి స్వభావ ధర్మము. దాని కితరులు విఘ్నము గల్గించుపఱకును ఇతరుల కష్టసుఖముల నెవ్వరును సామాన్యముగ గమనింపరు. కావున స్త్రీ, పురుషుని యిల్లు, వాకిలి మొదలగు వానివలె ఆస్తిలో చేరిపోయెను. వానిని సంరక్షించుట, కాచుకొనుట, తనకు పనికిరాకున్న పడఁగొట్టుట మొదలగు నధికారములు మగవానికి వచ్చి యతఁడు 'భర్త' యాయెను. తక్కినవానివలె నాఁడుదియు 'భార్య' యాయెను. కాని యిల్లు వాకిండ్లకు లేని తెలివి, స్త్రీలకు, పురుషులకువలెనే, కలదు గావున, స్వాతంత్ర్యకాంక్ష వారివలె వీరికిని గలిగెను. దేహబలమే యుండియుండిన, వీరేశ లింగము పంతులుగారి 'ఆఁడుమళయాళము' ఎన్నఁడో నిజమైయుండును. అది లేకపోవుటచే ఇతరవిధముల మగవారిని వశపఱచుకొని వారిపై దొరతనము చేసి కసి దీర్చుకొనవలెనను ప్రయత్నము జరిగినది. స్త్రీపురుష లొకరిని జూచి యొకరు మోహించి లోపడుట సమానమైనను, స్వాతంత్ర్యము గలవాఁడగుటచేత మగవానికి తన మనసును నిల్పుకొను శక్తిపోయినది; స్త్రీకి పారతంత్ర్యముచేత నది హెచ్చినది. కావుననే యేయే మార్గములచేత పురుషుని ముగ్ధునిగాఁ జేయవచ్చునో యవన్నియు స్త్రీ నేర్చుకొనవలసి వచ్చెను. తుది మొదలులేని యలంకారములు, వేషములు, మఱుఁగులు, మౌనములు స్త్రీధర్మములైనవి. నేటికిని స్త్రీమనసు నీడ్చుటకు పురుషుఁ డెన్ని విద్యలు నేర్చినాఁడో, యన్నిటికన్న నెక్కువ పురుషుని మనసు నీడ్చుటకు స్త్రీలు నేర్చినారనుట సహ్యము గాకపోయినను సత్యమైన విషయము. మగనిపైని స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిన యావిద్యలు క్రమముగా మగజాతిపై ప్రయోగింపఁబడినవి. కావుననే పురుషుని చెఱచుటకే స్త్రీ పుట్టినదను దుర్భావ మొకటి మగవారిలో ప్రబలించెను. మనువు ఇట్లు చెప్పినాఁడు—

"స్వభావ ఏషనారీణాం నరాణామిహదూషణమ్.
అవిద్వాంసమలం లోకే విద్వాంసమపివా పునః
ప్రమదాహ్యుత్పథం నేతుం కామక్రోధవశానుగమ్" (మను., ౨ అధ్యా.)

(మగవారిని జెఱచుట స్త్రీల స్వభావము, చదివినవానినిగాని, చదువని వానిని గాని కామక్రోధవశుఁడైన వానిని తప్పుదారి కీడ్చుశక్తి స్త్రీకి కలదు.)

కావున మగవాఁడెట్లూరకుండఁగలఁడు? తాను జేసిన తప్పెఱుఁగక, వారి నణఁచుట తన స్వభావముగాఁ జేసికొని, అందుకుఁ గావలసిన బందుకట్లు, సంకిళ్లు, తలుపులు, తాళములు, ఎన్నియో కనిపెట్టినాఁడు. ఇల్లే చెఱసాలగా మార్చుకొన్నాఁడు. ఎప్పుడును వారిపై 'నిగా' యుండుటయే యతని ధర్మమైనది.

కాని హిందూ సంఘమందలి స్త్రీలెల్ల నిట్లే యుండిరనియు, మగవారెల్ల వారిని గూర్చి యిట్టి భావములే కలిగియుండిరనియు చెప్పలేము. పరస్పర విరుద్ధములైన విషయములకు హిందూ సంఘమందున్నంత విశాలావకాశము మఱెక్కడను లేదు గాఁబోలు. అదే మనుస్మృతిలో వేఱొకచోట—

"యత్ర నార్యస్తు పూజ్యన్తే రమన్తే తత్రదేవతాః
యత్రైతాస్తు నపూజ్యన్తే సర్వాస్తత్రాఫలాః క్రియాః" (మను., 3-౫౬)

(స్త్రీల నేచోట పూజింతురో యాచోట దేవతలు సంతోషింతురు. వారు పూజింపఁబడని స్థలములో నెన్ని సత్కర్మములు చేసినను నిష్ఫలములగును.)

అని చెప్పఁబడినది! ఇదిగాక స్త్రీ వ్యక్తి సృష్టిచేయు బ్రహ్మయొక్క శక్తి యని నిర్ణయించిన తాంత్రికులు, జగన్మాతృరూపిణియగు శక్తి నుపాస్య దేవతగాఁ

జేసికొన్న తరువాత, స్త్రీ విషయమందిట్టి యపచారములు తప్పని గమనించినారు—

"శతాపరాధైర్వనితాం పుష్పేణాపి నతాడయేత్
దోషాన్న గణయేత్ స్త్రీణాం గుణానేవ ప్రకాశయేత్"

(కులార్ణవతంత్రము, ౧౧ ఉల్లాసము)

(నూరుతప్పులు చేసినను స్త్రీని పూవుతోనైనను గొట్టరాదు. వారి దోషములు బైలు పెట్టరాదు. గుణములనే వెల్లడిచేయవలెను.)

వైష్ణవులింకను దూరముపోయిరి. స్త్రీయందు పాపమను పదార్థమే యుండదనిరి!

"వనితాయాం తథాశక్త్యాదురితం నైవవిద్యతే" (లక్ష్మీతంత్రము, ४3 అధ్యా.)

ఇది మఱొక ధ్రువముగదా. ఐనను సామాన్యముగ స్త్రీ భోగ్యవస్తువనియు, మగవానిని జెఱుచుటకే సృజింపఁబడినదనియు రూఢమూలమైయున్న భావము మనలో నింకను నశింపలేదు.

వేమన యిట్టిసంఘమందు పెరిగినవాఁడు. స్త్రీలచే చాలకష్టము లనుభవించినవాఁడు. తాను సాధించు మనోనిగ్రహమునకు వారు పలుమాఱు విఘ్నములుగా దాఁపురించి యుండవచ్చును. కావున నట్టియవస్థలో తన దౌర్బల్యమును నిందించికొనక, స్త్రీజాతినే బూతులు దిట్టినాఁడు—

"గతులు నతులవలనఁ గానంగలేరయా" (3౮3౨)

"ఆఁడు దనఁగ రోత—..." (౨3౧)

ఇత్యాదులనేకములు. మఱియు, ప్రభువు, ప్రజలు వీరినిగూర్చిన—

"ఆ. ప్రజయొనర్చు చెడుగు ప్రభువునకు వచ్చును,
ప్రభువు మంచియందు ప్రజకు సగము,
ప్రభువొనర్చుచెడుగు ప్రజలకు రాదురా..." (౨౬౨౨)

ఈ న్యాయమే భార్యాభర్తల విషయమందును వర్తించునని ధర్మశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. కాని వేమన్నకివి న్యాయమని తోఁపలేదు.

"ఆ. సతియొనర్చు చెడుగు పతికవశ్యమువచ్చు;
పతియొనర్చు మంచి సతికి సగము;
పతియొనర్చు చెడుగు సతికేల రాదొకో?..." (3౮౨౬)

ఒకటే విధమైన రెండుసందర్భములలో నొకటి నిస్సందేహముగా నంగీకరించి, రెండవదానిని మాత్ర మన్యాయమని తలఁచుటకు అసహ్యమా అజ్ఞానమా కారణము? ఈ పద్యములన్నియు అతఁడు బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదింపక మున్ను వ్రాసినవనుకొని తృప్తిపడుదమనుటకు వీలులేదు. దానిని సంపాదించిన తరువాత నేమైన తన యభిప్రాయమును మార్చుకొని ఆడువారిని గూర్చి 'అయ్యో పాప' మనెనా? వారి నడతను దిద్ది తత్త్వజ్ఞానము నుపదేశించెనా? దేశదేశములుఁ దిరిగి యింతఱకిన్ని బోధనలు చేసినవాఁడు, ప్రపంచమంతయు మగవారిమయమనియే తలఁచినట్లు కానవచ్చుచున్నదే కాని, 'ఆఁడువారున్నారే, వారు చదువుసంధ్యలు లేక మగవారికన్న నన్యాయమై పోవుచున్నారే' యని యెవరినైనా దగ్గఱకుఁ బిలిచి శిష్యురాండ్రనుఁగాఁ జేసుకొనెనా? ఇతని పద్యములన్ని వెదకినను అట్టి మనఃపరిణామమున్నట్లే కానరాదు. ఒకవేళ వారిసహవాసముచే మరల తాను బఱితుఁడైపోవునేమో యని భయపడెననుకొందమా? త్రిమూర్తుల కెదురు నిల్చితినని చెప్పుకొన్నవానికి స్త్రీవ్యక్తి యంతకన్న బలవంతమయ్యెనా? అట్లేని యతని రాజయోగసిద్ధి విలువ

యేమి? ఆ 'ఋతంభర' యను ప్రజ్ఞ మహత్వమంతయు వట్టిమాటలేనా? తరిగొండ వెంకమ్మవంటి యోగినిని మనకు ప్రసాదించిన 'సుబ్రహ్మణ్యయోగి' యావిషయమున నితనికంటె ప్రపంచమున కెక్కువ యుపకరించినాఁడని తలఁచినఁ దప్పేమి? అది యట్లుండనిండు.

వేమన్న యిట్లు వీరశైవమతమందుఁ బుట్టి, సంసార సుఖదుఃఖములన్నియు ననుభవించి, రసవాద సంబంధమున శివయోగుల సహవాసమునఁబడి విరక్తుఁడై హఠ యోగమును సాధించి, యాపిమ్మట రాజయోగియై, హరిహరాది సగుణోపాసన మీఱి, బ్రహ్మసాయుజ్యరూపమగు అద్వైతానంద మనుభవించి జీవన్ముక్తుఁడైనాడని మన మూహించితిమి.

ఈ సందర్భమున వేమన మతమును గూర్చిన వేఱొక్క సిద్ధాంతమును కొంత చర్చింపవలసి యున్నది. వేమన్న తాంత్రికుఁడని కొందఱందురు.* అగుననియు చెప్పవచ్చును; కాఁడనియుఁ జెప్పవచ్చును. తాంత్రికశబ్దమునకు చాలవిశాలమైన యర్థము గలదు. తంత్రమనఁగా పరబ్రహ్మసాక్షాత్కారమును సంపాదించుటకు పనికి వచ్చు సాధన. మంత్రములు, బీజాక్షరములు, యంత్రములు, ముద్రలు, పూజలు మొదలగు బహిరంగములు, షట్చక్రభేదము, కుండలియోగము మొదలగు నంతరంగములును, తంత్రమని పేర్కొనఁబడుచున్నవి. దీని నాశ్రయించినవారు తాంత్రికులు. అనఁగా హిందూదేశమందన్ని మతముల వారును తాంత్రికులే. వారివారి మతసిద్ధాంతములను సత్యాపనముచేసి యనుభవింపగోరు వారందరును తంత్రమార్గమునే యవలంబించిరి. కాని కొందఱు ఆ మార్గమందు మద్యమాంసాది పంచమకారములకు ప్రాముఖ్యము నిచ్చి యందుచే తమ పూజాదిసాధనలు బహిరంగముగా జరుపుకొనలేక రహస్యముగా నుంచుకొనుటవలన, తక్కినవారికన్న భిన్నులై 'తాంత్రికు' లనఁబడుచున్నారు. స్మృతి ప్రమాణము నంగీకరించిన వారందఱును స్మార్తులైనను శాంకరాద్వైత బ్రాహ్మణులు మాత్రమాపేరున పిలువఁబడినట్లే, వీరికిని వ్యవహారముచే నా పేరువచ్చినది. ఈ తాంత్రికులును అద్వైతులే, కాని వీరు శివతత్త్వమును పూజించుటకుముందు శక్తిని పూజింతురు కావున 'శాక్తేయు' లనఁబడిరి. ఉత్తరదేశమందు వీరిగుంపు బలము. మద్యమాంసాది సేవనచేతను, శ్మశానపూజాదుల చేతను వీరిని వామాచారులనియు నందురు. వానిని వర్జించిన దక్షిణదేశమువారు దక్షిణాచారులనఁబడిరి. వేమన వామాచారుల గుంపుతో సంబంధమే లేనివాఁడు. వారి యాచారము లొకటియు గిట్టవు. వామాచారము లట్లుండనిండు. జాతిభేదము వారికిఁగలదు. చక్రపూజాసమయములందు మాత్రము జాతిభేదమును గమనింపఁగూడదు కాని దానికిబైట మనకు నాలుగుజాతులైన వారికైదు జాతులు (మహానిర్వాణతంత్రము, ఉల్లా.౮, ప.౫) వేఱువేఱు జాతులకు వేఱువేఱు సంస్కారములు (అదే. ౧౩). బ్రాహ్మణాదులు ముగ్గురికిని ఉపవీతములు కలవు. (అదే. ౮—౫) తమకన్న తక్కువజాతివారి యన్నము తిన్నవారికి ప్రాయశ్చిత్తము గలదు (అదే. ౧౧—౧-౨౮). కాశి మొదలగు తీర్థక్షేత్రములు పావనములని వారి నమ్మిక (యోగినీతంత్రము, ౧౬ పటలము). బ్రాహ్మణులకు మర్యాద వేయవలయును (అదే. ౧౩) విగ్రహపూజ యున్నది. ప్రతిమలశిలలను

* ఈ మతము శ్రీవేమూరు విశ్వనాథశర్మ గారిది. దీని విషయమై వివరించుచు వారు దయయుంచి నాకొక దీర్ఘలేఖ వ్రాసిరి.

కొన్నవారికి నరకము వచ్చునని వారందురు (కులార్ణవ తంత్రము. ౧౨ ఉల్లా.). ముఖ్యమైన యుపాస్యమూర్తి స్త్రీరూపము గావున స్త్రీలయెడ వారికి మర్యాద యెక్కువ. ఇవన్నియు వేమన్నకు గిట్టవని వేఱుగా చెప్పఁబనిలేదు.

ఇఁక దాక్షిణాత్యులగు తాంత్రికుల గుంపులో చేరినవాఁడన్నను ఇదే కష్టము వచ్చును. దాక్షిణాత్యులలో మాత్రము తాంత్రికులు కానివారెవరు? వైష్ణవులు, శైవులు, శంకరాద్వైతులు—అందఱును తాంత్రికులే. వారితంత్రములలో మంత్రములు, బీజములు మొదలగువాని స్వరూపములందు భేదమున్నదిగాని, సామాన్యతంత్ర స్వభావమునందు భేదములేదు. కుండలినీయోగము మొదలగు హఠసాధనలన్నియు వారును అంగీకరించినవారే. పై వామాచారు లందుఁగల భేద జాతులన్నియు మనలోను గలవు. ఇవిలేక, శక్తిపూజచేయక, వామాచారమును వదలిన తాంత్రికులు మనదేశమందున్నారా? నే నెఱుఁగను.

ఇఁక వామాచారతాంత్రికులకు ప్రమాణగ్రంథములగు 'కులార్ణవ తంత్రము' 'మహానిర్వాణ తంత్రము' మొదలగు గ్రంథములందలి తత్త్వములకును వేమన తత్త్వములకును సామ్యమున్నది. కారణము స్పష్టమే. ఇరువురి మతమును అద్వైతమే. కొన్ని సమానములైన సిద్ధాంతము లనేక భిన్న మతగ్రంథములందుఁ గానవచ్చును. ఒకటి యుదాహరింతును. 'కులాచారమును' రహస్యముగా నుంచ వలయునను సందర్భమున కులార్ణవతంత్రమున ఈ క్రింది పద్యము గలదు :

"వేదశాస్త్రపురాణాని సామాన్యగణికా ఇవ
ఇయంతు శాంభవీ విద్యాగుప్తా కులవధూరివ" (౧౧ ఉల్లాస.)

ఇదే పద్యము 'హఠయోగ ప్రదీపిక' యందు 'విద్యా' యనుటకు బదులుగా, 'ముద్రా' యనుమార్పుతో, 'శాంభవీముద్ర'ను గూర్చి కలదు (హఠ. ఉప ౧ ప. ౨౫). మఱియు, శివయోగసారమునందు ఇదే శ్లోకమే యిట్లాంధ్రీకరింపఁబడినది :

" తే. వేదశాస్త్రములును బహువిధపురాణ
ములును సామాన్యగణికల పోలెనుండు ;
శాంకరీ విద్యయొకటి యీజగతిలోన
గుప్తయై కుల స్త్రీవోలెఁ గొమరుమిగులు" (శివ., ౪. ఆ.)

ఈ కారణముచేత పైరెండు గ్రంథములు వ్రాసినారు కౌలతాంత్రికులన వీలులేదుగదా! ఇదే పద్యమునే వేమన్నయు తెనిఁగించెను. కాని భావమును మార్చెను—

" ఆ. వేద విద్యలెల్ల వేశ్యల వంటివి
భ్రమలఁ బెట్టి తేట పడఁగ నీవు
గుప్తవిద్య యొకటె కుల కాంత వంటిది......" (౩౬౩౧)

అందఱికిని దొరకునది కావున వేశ్యలవంటివని వారు చెప్పఁగా ఇతఁడు 'భ్రమలఁబెట్టి తేఁటపడఁగనీవు' కాబట్టి వేశ్యలవంటి వన్నాఁడు. కుల కాంతవలె గోపనీయమని వారు చెప్పఁగా నితఁడు గుప్తవిద్య కుల కాంతవలె మనకు సులభ ముగా ననుకూలించునను చున్నాఁడు! ఇట్లే—

"పుట్టమీఁదఁగొట్ట భుజంగము చచ్చునా?"
"ఓటికుండ నీర మొప్పుగ నిలుచునా?"
"ఏటి వంకఁదీర్ప నెవ్వరి తరమయా?"

ఇత్యాద్యుపమానములు కులార్ణవము మొదలగు తంత్రములందుఁ గలవు.

వేమన వీనిని వానినుండియే గ్రహించి యుండవచ్చును. హఠయోగమును వామాచార తాంత్రికులు తక్కిన వారికంటె నెక్కువ యుపయోగించుకొన్నవారు కావున వారి గ్రంథములు కొన్ని యితఁడు చూచియుండిన నుండవచ్చును. అంతే కాని యితఁడే తంత్రమార్గమునుగాని నేరుగా నవలంబించి యుండెనని నేను నమ్మఁ జాలకున్నాను. ఇతని సిద్ధాంత మద్వైతము; సాధనకు హఠయోగమూలమగు రాజయోగము. హఠసాధనవేళలో కొన్ని తాంత్రిక మార్గముల నాశ్రయించిన నుండవచ్చును. అందును 'వజ్రోళి' మొదలగు అసహ్యసాధన లితఁడు చేసి నాఁడని నేనమ్మను.

ఇట్లు జీవన్ముక్తిమార్గమును తానెఱిఁగి యది ప్రజలకు బోధించుటకై యితఁ డనేకదేశములు తిరిగినట్లు తోఁచెడిని. కాని యేయేచోట్ల సంచరించెనో స్పష్టముగాఁ జెప్పలేను. తంజావూరిరాజు లా కాలములో వేమన్నను తమవద్ద నుంచుకొని బంగారు చేయు విద్య నేర్వవలయు ననునాశతో పూజించుచున్నట్లు వాడుక కల దని శ్రీ వంగూరి సుబ్బారావుగారు వ్రాసిరి. (వం.సు. వేమన, పు. ౧౯౮). ఇప్పటి కిని అక్కడ వేమన్న పటము కలదను విషయము మొదలే విన్నవించితిఁగదా. ఇట్లు పోయినచోట నెల్ల మత విషయములు, సాంఘిక దురాచారములు, సామాన్య నీతులు ఇత్యాది విషయములనుగూర్చి పద్యములుచెప్పి బోధించుచు, ఎక్కడ నేది దొరికిన నది భుజించి యవకాశము దొరికినప్పుడెల్ల పరమాత్మ చింతచేయుచు, ఇల్లు, వాకిలి, సంసారము అన్నియు వదలి, తిరుగుచు కాలక్షేపముఁ జేసినవాఁడు—

"క. పరమాత్ముని చింతనలోఁ
దఱచుగ నుండుటయె తగును ధర నాఁకటికిన్
దిరిపెము నెత్తి భుజించుచు
దొరవలె గృహవేదికందుఁ దొంగుము వేమా" (౨౪౪౩)

ఇతని బోధనల నెందరో వినక తిరస్కరించిరనుటలో నాశ్చర్యము లేదు. అసలతని మతసిద్ధాంతములు చదువుకొన్నవారికే యర్థము గానివి. వానియం దేమేని సత్యముగలదేని యది యితనివలెనే కష్టపడి దేహమును మనస్సును దండించిన వానికి తప్ప ఇతరుల కనుభవమునకు రాదు. కంటికి కానవచ్చు నదంతయు మాయ యనియు సత్యము వేఱే కలదనియుఁ జెప్పిన నెందఱికి నమ్మిక కలుగును? దేవుఁడనఁగా అందఱి కంటె గొప్పవాఁడని, సర్వశక్తిగల వాఁడని, కోరిన దిచ్చువాఁడని, నమ్మినవారికి—తమకు సర్వ విషయములందునుగల యశక్తి నెఱిఁగిన వారికి—నేనే దేవుఁడను భావము ఎట్లుగలుగును? మఱియు నితని యందలి గొప్ప కష్టము మత సంబంధములగు బహిరంగములైన రూపములును క్రియలును పూర్తిగా ఖండించుట. వానిని వదలుట మనుష్య స్వభావమునకే విరుద్ధము. ఉద్దేశమెంత మంచిదైనను, గొప్పదైనను దానికి తగిన బహిరంగ స్వరూపము లేనిది మనుష్యులలో మర్యాద గలుగదు. దేవుఁడు లేఁడని యూరకయైన నుండ గలరే కాని ఉన్నాఁడని నమ్మినప్పుడు తమ బహిరింద్రియములకు తృప్తిగా పూజోత్స వాదులు నడుపకుండుట యెవరికిని సాధ్యముగాదు. ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచమున వీనికి వెలయున్నను లేకున్నను ఆధిభౌతిక ప్రపంచమున ఇవి లేనిది బ్రదుకుట కష్టము ఇది గాక, ఈ బహిరంగములందే మనుష్యునికి సహజమైన కళా ప్రియత్వమునకు తృప్తి కలుగును. కావుననే వేషములను కర్మములను నిందించిన వారెవ్వరుగాని సఫల మనోరథులు గాలేదు. అట్లుండ, అవన్నియు వదలి ముక్కుమీఁద దృష్టి

నిలిపి కూర్చుండుఁ డని వేమన యెంత తిట్టి చెప్పినను అతనినోరు నొచ్చుట తప్ప వేఱు ఫలమెట్లు కలుగును? ఇఁక నితని నంమ సంస్కారపు నీతులంటిమా, అవి నిండిన చెఱువుకట్ట నొకటే మాఱు త్రెంపఁజూచినట్లు, ఇదివఱ కున్న సాంఘిక వర్తనముల కన్నిటికిని మూలచ్ఛేదము చేయఁ బ్రయత్నించు చున్నవి. ఉన్న దున్నట్లుగా ఒక యూరికిఁ బోయి—

"ఆ. ఉర్వివారికెల్ల నొక్క కంచముఁ బెట్టి
పొత్తు గుడిపి కులము పొలియఁజేసి
తలనుజేయి పెట్టి తగనమ్మఁ జెప్పరా..." (౫౪౫)

యని యెంత పెద్ద గొంతుకతో నఱచినను, జనసామాన్యమున కట్లు చేయుట సాధ్యమా? నంమ సంస్కారికుండవలసిన ప్రధానగుణము ఏ సంఘమును తాను సంస్కరింపఁ దలఁచునో, దానిలోనే తానును జేరి, వారి సుఖదుఃఖములను తాను ననుభవించి, వారి జ్ఞానాజ్ఞానములతో సహానుభూతి గలిగియుండుట. అప్పుడు జనులు క్రమముగా అతని నర్థము చేసికొందురు; అతని మనసుతో నేకీభవింతురు; అతని శ్రద్ధకు లోనగుదురు. అట్లుగాక బైటనుండి యెన్ని యుపన్యాసము లిచ్చినను లాభము లేదు. వేమన్న తా నన్నివిధముల ప్రపంచవ్యవహారమునకు విరోధముగానే నడుచుచున్నాఁడు. కావున నితని సిద్ధాంతము లనేకుల కంటలేదు. సహజముగా నుద్రిక్త స్వభావము గలవాఁడు గావున, ఇతరుల తప్పులను గని యసహ్యపడఁ గలఁడే కాని వారియందలి గుణములను గమనింపలేఁడు. గుణమే లేని పదార్థ మేదియు భూలోకమందు లేదు. మఱియు నిదానముగా జనులను దగ్గఱకు పిలిచి పదిమాఱులు వారికిఁ జెప్పి బోధించు నేర్పుగాని పాండిత్యముగాని కలవాఁడు కాఁడు. తన మాటలను తిరస్కరించిన వారిని గూర్చి యితఁ డేమనుచున్నాఁడు వినుఁడు:

"ఆ. ఎద్దుకైనఁగాని యేడాది తెల్పిన
మాట దెలిసి నడుచు మర్మమెఱిఁగి
మొప్పె తెలియలేఁడు ముప్పదేండ్లకునైన..." (వే. జ్ఞా., ౩౫౬)

ఇట్లైనను వేమనయందు బలవత్తరమైన గొప్పగుణమున్నది. అదేదనఁగా శ్రద్ధ. తాను గొప్పతత్త్వము నెఱిఁగితినను దృఢమైన నమ్మికకు తోడు, బ్రదికి యుండు లోపల దానినంచ తెలుఁగునట్లు చేయవలయునను పట్టుదలయుఁ గల వాఁడు కావున, ఎవరు వినసీ, వినకపోనీ, తనపని తాను వదలలేదు. ఆ శ్రద్ధాగుణము చేత, ఇతనివలెనే యప్పటి సాంఘిక మతస్థితులతో తృప్తిలేనివారు అనేకులు ఇతనియం దేమోయున్నదని నమ్మి యాశ్రయించి యుందురు. అట్టివారి నితఁడు తాను నిరర్థకములని తెల్సుకొన్న హఠయోగము మొదలగు మార్గములలో దింపక, కేవల చిత్తశుద్ధి గలిగి శాంతిని సంపాదించు మార్గమును మాత్రము వారికి బోధించెను. శ్రీ కొమర్రాజు లక్ష్మణరావు పంతులుగారు ఇట్లు వ్రాసిరి:

"ఇట్లు కేవల శివాద్వైతియు, జాతి కులాభిమానమునకు నతీతుఁడును, పరోపకారమే పరమధర్మముగాఁ గల యాకవి చరమావస్థయందొక మతమును స్థాపించెనఁట. ఆ మతమును అంగీకరించువారు ఈ క్రింది యేడు సిద్ధాంతములను అంగీకరింపవలయును: (౧) దొంగతనము చేయరాదు. (౨) ఎల్లప్పుడును భూత దయ గలిగి యుండవలెను. (౩) ఇతరుల మనస్సు నొప్పింపరాదు. (౪) ఉన్న దానితో తృప్తిఁజెంది యుండవలయును. (౫) ఇతరులను మత్సరింపరాదు.

(౬) కోపము విడువవలెను. (౭) ఈశ్వరారాధన మెల్లప్పుడును జేయుచుండవలెను. క్రైస్తవులకు ౧౦ ఆజ్ఞ లెట్టివో యీ సంప్రదాయమువారి కీ సప్తాజ్ఞ లట్టివి."*

వేమనయొక్క పై మతము నాశ్రయించిన వారి నెవరిని గాని నేనుజూడ వీలుకలుగలేదు. ఇదే సత్యమైన యెడల, వేమన, సామాన్యజనులకు తత్త్వ విచారణ యందరాని పండని గుర్తించి, ఈశ్వరుఁడొక్కఁడు కలఁడనిమాత్రము తెలిపి, అతని నెఱుఁగుటకును, పరోపకారమునకును, తమ మనసు నెమ్మదికిని పనికివచ్చు పై నియమములను మాత్రము నిత్యముగా నాచరింపుఁడని సర్వమత సారమును శిష్యుల కుపదేశించినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఇతని శిష్యపరంపరవారు, ఈ మతము నెంతవఱకు ఆచరణలో నిలుపుకొన్నారో యెఱుఁగను. కటార్లపల్లె తుంగవేమన్న మతమును ఇదియేయైనను, అతని పరంపరవారతనికి ఉత్సవములు పూజలు చేయువేళ గొఱ్ఱెల యెనుబోతుల రక్తప్రవాహములతో అర్ఘ్యపాద్యము లిచ్చుచున్నారు! శిష్యులు గురువునకు విరోధముగానే వర్తించుట సృష్టియందలి రహస్యములలో నొకటి. అట్లు గాకుండుట సంభవించునేని, ప్రపంచమునకెల్ల, ఎల్లకాలమునకు, ఒక్కగురువు చాలునుగదా. కావున ఇతర మహాపురుషుల మతము లన్నియు శిష్యులలో నేయవస్థకు వచ్చినవో యంతకన్న మంచిస్థితిలో వేమన్న మతమువారు నేఁడుండిరేని యది పరమాశ్చర్యమగు విషయమే యగును.

వేమన్న తన యవసానకాలము నెక్కఁడగడపెనను విషయము యథాప్రకారము సందిగ్ధమే. పామూరివద్ద కొండగుహలో ప్రవేశించి మరల బైటికి రాలేదను వాడుకను మొదలే చెప్పితిని గదా? అంతకంటె బలవంతమైన సాక్ష్యము లభించు వఱకు నదియే నమ్మఁదము. శ్రీ శంకరాచార్యులు ఇట్లే కడపట గుహాప్రవేశము చేసిరని వాడుక. ప్రపంచవ్యవహారమును చేతనైనంత నడిపి యఖండ బ్రహ్మాను భవానందమును జెందుటకై యోగులిట్లు చేయుదురు. కొందఱు శిష్యానుగ్రహార్థము ఎదోయొకచోట సజీవ సమాధిలో 'గోరీ' చేసికొందురు. తుంగవేమన్నది యిట్టి సమాధియే యని వెనుకఁ జెప్పితిని. ఇప్పటికిని వారు సజీవులై ముక్తిసుఖము ననుభవించుచున్నారనియే జనులు నమ్ముదురు.

వేమన్నయు నట్లే సుఖముగా నెందైన శాశ్వతముగా నుండనిండు! ప్రపంచము వలన ప్రపంచమునకై, యతఁడు పడిన కష్టములకు అంతమాత్రము నెమ్మది యైనను అతనికి గోరుట మనధర్మము!

---

*పై లక్ష్మణరావుగారి వ్యాస మముద్రితము. దానిని నేను పూర్తిగా చూడఁగల్గి యుండిన నెంతో లాభపడియుందును. కాని సాధ్యముగాలేదు. పై వ్యాసభాగము వం. సు. గారి వేమనలో నుదాహృతము (మా. పు. ౧౮౧).

శ్రీః

ఆఱవ యుపన్యాసము

వేమన వంటివారు

మతము, రాజ్యము మొదలగు నేవిషయములందు సంఘమున కధఃపాతము గల్గినను దానినుద్ధరించి సంస్కరించుటకు ఒక్కఁడు జనించినఁజాలఁడు. అతఁ డెంతటి మహాపురుషుఁడైనను మనుష్యుఁడే కావున మానవసామాన్యములగు నిర్బంధములకును మేరలకును లోఁగక తీఱదు. అందును జాతులు భాషలు వేఱువేఱుగాఁగల హిందూసంఘము వంటిదాని నొకఁడు నిర్వహింపఁగల్గుట యట్లుండనిండు; దానికి ప్రయత్నించుటయే యసాధ్యము. కావున నిట్టిసమయములలో సంస్కరణోద్రేకముతో నిండిన యనేకులు బయలుదేఱుదురు. మనకుఁ గల్గిన యిప్పటిరాజకీయాధఃపాతమును సంస్కరించుట కెందఱు మహామహు లవతరించుచున్నారు చూడుఁడు. ఇట్లే వైదికమతమును ఇతరమతములను వేఱువేఱుగా స్థాపించిన యాచార్యుల తరువాత, మనుష్యులకు సహజమైన సుఖకాంక్ష, స్వార్థపరత మొదలగు గుణములచే, ఆయా మతములవారు పారమార్థికదృష్టి చాలవఱకు నశించి, బహిరాడంబరములలో మాత్రము జాగ్రత్తగలిగి వర్తించుచు, అజ్ఞానమునకు అకార్యములకును మతమొక సాధనముగాఁ జేసికొనఁగా, సామాన్యప్రజల నాయవస్థనుండి తప్పించి సన్మార్గమున కీడ్వవలెనని ప్రయత్నించిన వేమనవంటివారు హిందూసంఘమునం దనేకు లుదయించిరి. వారు తలఁచినదే సన్మార్గము కాకపోవచ్చును. కాని యిప్పటి సామాన్యసంఘమునున్నదిమాత్రము సన్మార్గము కాదనుటలో సందేహము లేదు. తత్త్వము, నీతి, ధర్మము మున్నగువిషయములను తమ మనస్సాక్షిచేతను అనుభవముచేతను నిర్ణయించుటకుబదులు, తమపెద్దలు మాటలను వినియో, లేక వారిపెద్దలు వ్రాసిన గ్రంథములను చదివియో నిర్ణయించుస్థితికి వచ్చిన సంఘము బ్రతుకు బొమ్మలాటవంటిదే కాని సత్తువగలపదార్థము గానేరదు. అనఁగా, అందఱును తమంతట పైవిషయములను నిర్ణయించుకొనుట సాధ్యమా న్యాయమా? యని యడుగవచ్చును. అన్నిటికిని ఇతరులనే నమ్ముకొనుట యెంత న్యాయమో యిదియు నంతే; రెండును అనుచితములే. మన యనుభవములనే నమ్ముకొన్నప్పుడు మనయజ్ఞానము మనల నెంత చెఱుచునో, యితరులను నమ్ముకొన్నప్పుడు వారి యజ్ఞానము మనల నంతే చెఱుచును. మనుష్యుఁడు ఏ విషయమందును కేవల స్వతంత్రుఁడు గాఁడు; పట్టి పరతంత్రుఁడునుగాఁడు; మధ్యవర్తి; లేకున్న బ్రదుకనోపఁడు. కావున—

"క. వినవలె నెవ్వరు చెప్పిన
వినినంతనె వేగపడక వివరింపవలెన్
కని కల్ల నిజముఁ దెలిసిన
మనుజుఁడె పో నీతిపరుఁడు మహిలో సుమతీ."

యన్నట్లు *ఇతరులమతమును, వారెట్టివారైనను, తన విమర్శపుసానలోఁ బట్టి చూడ వలెను. అట్లుగాక వేదములు ఒకరువ్రాయక తమంతటఁ బుట్టినవని, వానిలోనెల్ల నొకటేవిషయమును ప్రతిపాద్యమని, దానికి ప్రతిబింబము పంచమవేదము మహా భారతమని, దానిసారము భగవద్గీత యని, దానిని 'పసికి పిండిలి చేసిన పిడుచ' తమ మతాచార్యుల భాష్యమేయని, దానికి తమ తాతగారు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానమే సరియైనదని—కన్నులు మూసికొని, తలవంచుకొని, ఉన్నవివేచనాశక్తి కంతయు నూలునీళ్ళు వదలియుండుట ఆశక్తినిచ్చిన భగవంతునియెడఁజేయు మహాపచా రము. ఇట్లు మహాపురుషులగు మతకర్త లవతరించి చాలసూక్ష్మదృష్టిచే తత్త్వ ములను చర్చించి తమకుఁదోచిన సిద్ధాంతమును స్థాపింపఁగా, వారిమహత్త్వమును జూచి విస్మితులైన తరువాతివారు, దానికిమించి తామేమియు తెలిసికొనఁ జాలమని, దీనులై, తమ సర్వస్వమును వారికి ధారపోయుచు, తమకన్న సజ్ఞానులగువారు తమ విషయ మందట్లే విధేయతతో వర్తించునట్లు బోధించి, స్వాతంత్ర్య మనుపదార్థమే నశింపఁజేయుచుండఁగా, వారి నా నిద్రనుండి మేల్కొల్పుటకు స్వతంత్ర విమర్శ మును వారియెడ సంకురింపఁ జేయుటకు, కొందఱు బయలుదేఱకున్న ముక్తిలేదు. ఇట్టివారిలో వేమన యాంధ్రులలో ముఖ్యుఁడని యెఱిఁగితిమి గదా! అతని వంటి వారిని మఱికొందఱినిగూర్చి నేఁడు సంగ్రహముగా విన్నవించుచున్నాను.

ఇట్టివారిలో వేమన్న తరువాత నందఱికంటె మొదలు మన మెఱుఁగఁ దగినవాఁడు—

సర్వజ్ఞమూర్తి

ఇందుకు రెండు కారణములు గలవు. వేమన్న కితఁడు అచ్చపు ప్రతిబింబము వలె నుండుట యొకటి. రెండవది కన్నడమువాఁడగుట. మొదటినుండి తెలుఁగు వారికి కన్నడమువారియంత సమీపబంధువులు ఇతరులుగారు. దేశములు రెండును చాలపఱకంటుకొనియుండుటయేకాక, ఇరుతెగలవారును పలుమాఱొకరి నొకరు ఏలుచును, ఒక్కరాజునకే లోపడుచునుండి, మతప్రచారము, వాఙ్మయ రచనము మొదలగు విషయములం దొకరికొకరు సేవచేసినవారు. కావుననే యిరు వురి మార్గములును చాలవఱకొకటే తీఱుగా నుండును. అట్లగుటచేత వారు మనలఁ గూర్చియు, మనము వారిని గూర్చియు తెలిసికొనవలయుననుట ముఖ్యధర్మమని వేఱుగ చెప్పఁ బనిలేదు.

వేమన్న చరిత్రమునుగూర్చి యెన్నిచిక్కులుగలవో యితనినిగూర్చియు నన్ని కలవు. 'బసవరసు' అను ఆరాధ్యబ్రాహ్మణునికిని, అంబలూరు అను గ్రామము లోని కుమ్మరి విధవయగు 'మాళి' అను దానికిని ఇతఁడు జనించినట్లు కథ; కథయే కాదు, అతని పేరిటి పద్యములును గలవు.† కాని యితఁడు చిన్ననాఁటి నుండి తల్లిదండ్రులను లక్ష్యపెట్టక, తాను పరమేశ్వరుని వరమున జనించిన వాఁడనియు, మున్ను కైలాసమున ఈశ్వరుని సేవకుఁడైన పుష్పదత్తుఁడనువాఁ

---

*ఈ పద్యము వేమన పద్యములలోను గలదు, ౩౫౧౯.

†చూ. ధార్వాడ ఉత్తంగి చెన్నప్పగారు ప్రకటించిన 'సర్వజ్ఞపదగళు', పీఠికా ప్రకరణము.

డనియుఁ జెప్పుకొనెను. *వేమన్న కిట్టి సంకరజన్మకథ లేకున్నను ఆతనికి క్రమముగా తల్లిదండ్రులపై నభిమానము నశించినది—

"ఆ. తల్లిదండ్రిమీఁద దయలేని పుత్రుండు
పుట్టనేమి వాఁడు గిట్టనేమి?..." (౧౮౫3)

అని వ్రాసినను, తుదకు

"ఆ. తల్లి గౌరియగును, తండ్రియౌ శంభుండు
ప్రమథగణము లఖిలబంధు వితతి
తనకుఁబుట్టినిల్లు తనరు కైలాసంబు..." (౧-౪౭)

వేమన్న కాలమైనను మేలు; సర్వజ్ఞునిదింకను చిక్కు. ఒక పద్యములో బసవేశ్వరుని శిష్యుఁడని యున్నది (౯౪౫). వేఱొకపద్యములో ఇంగ్లీషువారు శ్రీరంగపట్టణమును వశపఱచుకొన్న విషయమున్నది! (౧౦౦౧) అనఁగా, పండ్రెండవ శతాబ్దము మొదలు పదునెనిమిదవ శతకమువఱకును ఇతనిజీవిత మన్నమాట!' ఇతనిని గూర్చి యెక్కువ పరిశోధనచేసి పద్యములను ప్రకటించిన ఉత్తంగి చెన్నప్ప గారు పదునాఱవ శతాబ్దము వాఁడై యుండునని యూహచేసిరి.† కాని యదియు సాధనములులేని చరిత్రకారుల యూహలవంటిదే కాని, యెక్కువ నమ్మఁదగినది గాదు.

ఇతఁడు తలిదండ్రులను తిరస్కరించె సంటిని. దానికి కారణము వట్టిధౌర్త్యమై యుండదు. ఇతని జన్మ విచారమును బేర్కొని, జనులపహసింపఁగా తాను సామాన్య మనుష్య మాత్రుఁడను గానని వారి కితఁడు ప్రతిఘటించి నిలిచి యుండును. 'శూద్ర ప్రజ్ఞలు', 'కాపు కవిత్వములు' మనలో ప్రాఁతమాటలేకదా. ఇట్లు జాతినిబట్టి వ్యక్తిని తిరస్కరించువారిపై నితఁడు కత్తిగట్టెను గావుననే యిట్లను చున్నాఁడు—

"ముత్తు నీరలి హుట్టి హత్తు సావిర హడగు;
హత్తు చిప్పొందు హణమిల్ల; తాయ్తందె
ఎత్తణవరెంప ఫర్వజ్ఞ." (౧౧౧౨)

(నీటఁబుట్టిన ముత్యము పదివేలుచేయును. అట్టి కప్పచిప్పలు పదివేసినను ఒక రూక చేయవు. తలిదండ్రు లెక్కడిలెక్క? అన్నాఁడు సర్వజ్ఞుఁడు.)

వేమనకువలెనే యితనికిని తనశక్తియం దెక్కువ సమ్మకముగలదు. ఇతని సర్వజ్ఞుఁడను పేరుగూడ తలిదండ్రులు పెట్టినపేరుగాఁ దోఁపదు. సర్వజ్ఞుడను బిరుదు గలవారనేకులున్నారు గాని, అట్టి పేరుగలవారి నిదివఱకును నే నెఱుఁగను. ఇఁక ఇతఁడును పండితుఁడు గాఁడు గావున, ఇతనిశక్తికి మెచ్చి యేప్రభువుగాని యాకాలమున నీ బిరుదు నిచ్చియుండఁడు. కావున యెవరో యితని ధూర్తపుమాటలు విని 'వీఁడేమి సర్వజ్ఞుఁడా?' యని యాక్షేపించిరి గాఁబోలు. 'ఏల కాఁగూడదు?' అని ఆ పేరే యతఁడుంచుకొని పద్యములు రచించి వారిమొగమునఁ బాఱవేయఁ జొచ్చెనేమో! ఇదియే నిజమేని తన పుట్టినపేరు జాతి మార్చుకోఁదలపని వేమన్న కన్న సంఘతిరస్కారమున నితఁడొక మెట్టు ముందు పడినాఁడని చెప్పవచ్చును.

వేమనవలె నితఁడును చాలవఱకు క్షుద్రశక్తిస్వభావము కలవాఁడు. చదువు

---

*చూ. ప. ౨-౧౪.

†చూ. సర్వ. పీఠిక., పు. ౩౯.

సంధ్యల నిష్పంధమున కెక్కువ లోఁగినవాఁడు కాఁడు. సహజముగా పదనైన కవితాశక్తి కలవాఁడు. హాస్యప్రియుఁడు. 'నక్కునగిసువానుడిలేసు' (నవ్వి నవ్వించుమాట లెస్స) యని నిష్ఠయించినవాఁడు (౧౨౩౬). అట్లే నవ్వి నవ్వింపఁ గలవాఁడు. కావుననే ఇహలోకసౌఖ్యమును వేమన్నకన్న నెక్కువ ప్రీతితో తృప్తితో ననుభవించినవాఁడు. వేమన్నయందు చిన్ననాఁటినుండి అతృప్తియను ధర్మము మితిమీరియున్నది. ఇతనియందును గలదుగాని యంతలేదు. అనఁగా, నితడు గొప్ప ధనవంతుఁడుగా నుండెననికాదు. తృప్తి మనోధర్మము గాని వస్తుధర్మము గాదు. వేమనవలె నితనికిని నేయి, పాలు, పెఱుఁగు, పప్పు మొదలగు సామాన్య వస్తువులమీఁదనే కాక, మినుపవడలు, ఓళిగలు, కజ్జాయములు మొదలగు విశేషపు తిను బండములపైఁగూడ నాదరము మెంతైనను, జొన్నలు, కొఱ్ఱలు, రాగులు మొదలగు ధాన్యములపైనను అభిమానముగలదు*. ఇతని సంసారలక్షణ మేమనఁగా: వెచ్చని యిల్లు, వెచ్చమునకు డబ్బు, రెండెద్దులు, ఐదుగురు కొడుకులు (?), వట్టిపోని ఆవులు, వెనుదీయక పనిచేయుకోడలు, ఒక ముసలి యవ్వ, తన యిచ్చనెఱుఁగఁగల గుణవతియగు భార్య—ఇవి యున్నచో 'స్వర్గక్కెకిచ్చు హచ్చెంద సర్వజ్ఞ' (పే. ౨౬౭). స్వర్గమునకు నిప్పంటించు మన్నాఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. అనఁగా, నితడు వేమనకంటె బుద్ధిమంతుఁడై యేక పత్నీవ్రతమును మర్యాదగా పాలించి బ్రతికినవాఁడని యూహింపకుఁడు. అతనివలె నితఁడును జారస్త్రీలు, వేశ్యలు మొదలగు వారికి లోపడుటయేకాక, ఆ ప్రపంచమున నతనికన్న నొకచేయి యెక్కువగానే పోరాడినవాఁడని చెప్పవలసి యున్నది. ఎట్టివారు జార స్త్రీలను విషయమును తెలుపుటకితఁ డనేకపద్యములు వ్రాసినాఁడు (౧౬౬౪-౧౭౭౧). స్త్రీవశీకరణమునకు తక్కిన వేఱువెల్లఁకులేమియుఁ బనిలేదఁట. బంగారువేఱుచే వారు తప్పక స్వాధీనమవుదురఁట! (౧౬౨౮) ఇట్లే వేశ్యలను గూర్చియు పలుపద్యములితఁడు వ్రాసెను (పే. ౨౮౯). వారి విషయముగా నొక్కమంచిమాటయైనను వ్రాయలేదు సరిగదా, మీఁదుమిక్కిలి వట్టిమాటలచే వారిని మరులు కొలిపి డబ్బీయక దగాచేసినవాఁడే జాణయనియు నొకచోటఁ జెప్పినాఁడు! (౧౭౬౬) కాని యీవర్తనము అనుచితమని యితఁడెఱుఁగును. ఇతరులకట్లే బోధించెను. నిజమైన సుఖమేదనఁగా—

"జోళదా బోనాగి మేలె కెనె మొసరాగి
వేళెగె బరువ సతియాగె, సూళెయను
కోళ దిక్కెంద సర్వజ్ఞ" (౧౫౫౯)

జొన్నన్నము, మీఁగడపెరుగు, వేళకువచ్చుసతి—ఇవియున్నచో వేశ్యను కొఱుతవేయుము—అని యర్థము. అవి లేనప్పుడు వేశ్య పనికివచ్చునని తాత్పర్యము!

ఇట్టి తృప్తిగల స్వభావము గలవాఁడు గావుననే, వేమనవలె అడుగడుగు నకును బ్రహ్మను దిట్టక, మనకు తెలియని విషయములను గూర్చి చింతించి, మనకు సాధ్యముగాని కార్యములను సాధింపఁ బ్రయత్నించి, అవస్థపడుటకన్న 'శివతోరిదంతిహుదె లేసు సర్వజ్ఞ'—శివుఁడు చూపినట్లుండుట లెస్స—యను కొన్నాఁడు (౪౧౫)—

---

*చూ. లేసుపద్ధతి, అన్నపద్ధతి.

"బందీతు రోగ నినగెందు అంజికె బేడ,
బందుదను ఉండు సుఖిసుత్త, రోగబం
దందిగెద్దేళు సర్వజ్ఞ." (3౪3)

(రోగమువచ్చునేమోయని భయపడవలదు. వచ్చినదితిని సుఖింపుము. రోగము వచ్చినపుడు లేచి పొమ్ము.)

అనఁగా, ఇతఁడు శాంతమూర్తియై, చప్పుడులేక, యనేకులవలె చప్పిడి బ్రతుకు బ్రతికినవాఁడని కాదు. వేమనవలెనే యితనిని రేగఁబెట్టుటయు భేరిని 'జోకొట్టినట్లే'. మాటలపదనులో ఇరువురును ఒకరికొకరు ఎందును దీసిపోరు. ఇద్దఱి తిట్లును తెగని చేఁదుగలవే. కాని వేమన్నకన్న నితనిలో నెమ్మది, ఉదాసీనము కొంచె మెక్కువగాఁ గానవచ్చును. కావుననే వేమన కున్నంత అసహ్యము ప్రపంచముపై నితనికుండలేదు.

వేమనవలె నితనికిని సంగీతమందభిరుచి కలదు. అతనికన్న కొంచెమెక్కువ ప్రవేశము గలదేమో. తంతివాద్యము మేలని అందును వీణ లెస్స యని యితఁడును తలఁచెను (౧౦౨౯). వేమనకు ప్రియమైన ఆటవెలఁదికన్న ఇతని త్రిపది సంగీతమున కెక్కువ పనికివచ్చు స్థిరమైన లయగతిగలది ఇది పద్యమనుట కన్న పాటయనుటయే మేలు. ఏక వాదము వేమన్నకన్న నితని కెక్కువ పనికి వచ్చును. ఈ త్రిపదిలో పద్యములవలె, గురువు గురువు గాను లఘువు లఘువు గాను ఉచ్చరించినఁజాలదు! తాళపు నడకకుతగినట్లుగా రెండును కొంతమార్చి సరిచేసికొనవలసి యుండును. సంగీతగాంధ్ర కితని యుపదేశ మొకటి చాల విలువయైనది కలదు—

"అర్థవిల్లదహాడు వ్యర్థసావిర విద్దు,
అర్తియిం కత్తె యరచి, దపదల్లి
అర్థవుంటెంద సర్వజ్ఞ." (౧౨౦౮)

(అర్థములేని పాటలు వేయియైనను వ్యర్థము. మనసిచ్చి గాడిద యరచినను అందును అర్థముగలదు.) అర్థములేనిపాట యంతకంటెచెడుగని భావము. వేమన్నకు తోడిరాగముపైఁ బ్రీతియుంటిని. ఇతఁడు నాటిరాగము లెస్స యను చున్నాఁడు (౨౬౯). తోడివలె దీనియందును అసహ్యము, పట్టుదల, అతృప్తి, స్వతంత్రము మొదలగు భావములను జూపవచ్చునైనను, దైన్యము దానియందు వలె దీనియందంత స్పష్టముగాఁ జూపసాధ్యముగాదు. మనుష్యుఁడనై, యెందుకును జేఁతగాని వాఁడనై, యేమియుఁ దెలియనివాఁడనై, పుట్టితినే యను దుఃఖము వేమనకున్నది; నిజమే కాని దానినిగూర్చి దుఃఖించిన 'దేహము కృశించునే' కాని (౮౧౫) ఫలములేదు గావున ఉన్న నాల్గునాళ్లు చేతనైనంత పనిచేసి తనకును ఇతరులకును సుఖముగా బ్రతికి చత్తమను భావము సర్వజ్ఞునిది. నాటి రాగమందీ ధీరగుణము చక్కగాఁ జూపవచ్చును.

కావున యుద్ధసమయములందు శౌర్యము, ప్రాణమునకు వెఱవకుండుట, ఇత్యాది గుణముల నితఁడు చాల ప్రశంసించి యున్నాఁడు. "అమ్మనాడిరి యుపదు బొమ్మ నాదడెయేను?" (౬౨౯)—బ్రహ్మయెదురు పడిననేమి? తన బిరుదును జెప్పిపొడుపవలయును—అని యితని మతము. 'జాతి వీరరునావభీతి గంజుళివరే?' (౬౨౮)—'జాతివీరులు చచ్చుటకు వెఱచి వెనుదీయుదురా' యనియు 'మురిదు బందగా తరియదాకత్తియు, నరెదు ముక్కువనె!'(౬౪౫) —

*తెగివచ్చినపుడు నరుకలేని యా కత్తి యేల నూరుకొని త్రాగుటకా?' యనియు నితఁడతి తీవ్రముగాఁ బలుకును.

"ఆ. పరబలంబుఁ జూచి ప్రాణరక్షణమున
కురికి పాఱిపోవు పిరికినరుఁడు ;
యముఁడు అలిగితేను యప్పరడ్డంబయా ?..." (౨౪౩౨)

అని వేమన్నగూడఁ జెప్పెను. కాని యావిధమైన శౌర్యంబునందు అతనికంత యభినివేశము కానరాదు.

ఇట్లు శౌర్యమునందును సంసారసుఖమునందును ఆశగలవాఁడు కావుననే యితఁడు దానిని దీర్చుకొనుటకు కొన్నాళ్లు రాజసేవ చేసినట్లున్నది. వేమనయు చేసియుండునని యూహించితిమిగాని యతనికది చాలదినములు సాఁగియుండదు. ఈ విషయమం దితనికున్నంత యనుభవ మతనికి లేదు. ఆ నిప్పును చాలనాళ్లు అణఁచిపెట్టుకొనఁగల రాజు ఆ కాలమందే కాదు, ఏ కాలమందును గలుగఁడు. ద్రవ్యార్జనకై కొన్ని దినములాపని చేసిచూచి త్వరలోనే యతఁడు విసిగి—

"ఆ. ఎంత సేవఁజేసి యేపాటుపడినను
రాచమూక నమ్మ రాదురన్న !
పాముతోడి పొందు పదివేలకైనను..." (౬౩౮)

అని తెలిసికొని యా పీడవదలించుకొనెను. సర్వజ్ఞుఁ డట్లుగాక, రాజుల చిత్తవృత్తి నాశ్రయించి నడిచి, వారి మంత్రుల యడుగులకుమడుఁగులొత్తి, కొలువులోని తక్కిన పెద్దవారియెడ వినయవిధేయతలు చూపి సేవించినాఁడు (౬౪౫-౬౬౦). 'స్వామి కార్యక్కె మడియలేబేకు' (౭౦౬) 'స్వామి కార్యమునకై చచ్చియే తీరవలయును' అని సంకల్పించి ఒడలు దాఁచక వారికై పోరినాఁడు. కాని, జారత్వము, చోరత్వము, అసత్యము మొదలగు దుర్గుణములు వారియందు చూచి, వాని ఫలమనుభవించి విసిగి వేసరినాఁడు. *తుదకు 'బిన్నపవ కేళదర సినోలగదింద సన్యాసలేసు' 'మనవిని వినని దొరకొలువుకన్న సన్యాసముమేలు' (౬౯౦) అని నిశ్చయించుకొన్నాఁడు.

మొదటినుండి యితఁడును బసవేశ్వరప్రతిపాదితమైన లింగధారివీరశైవ మతమునకుఁ జేరినవాఁడు. కావున నితనికి తలఁచుకొన్నప్పుడు సన్యాసమిచ్చు శివయోగులకు ఆ మతమునకుఁ జేరినవారిలో కరవులేదు. ఇట్టివారిలో నెవఁడో యితనిని జంగముగాఁ జేసి యోగమార్గ ముపదేశించినాఁడని తోఁచుచున్నది. కాని యీ యోగసాధనకు మొదలు ఇతనికి, సామాన్యముగ సందఱివలె, బహిరంగ వేషములందు నమ్మిక కలదు. విభూతిరుద్రాక్షలు ధరించిన వానికి పాపము బయలై ఉన్నచోటికి శివుఁడు వచ్చునని యితఁడు తలఁచెను (౯౯). లింగములేక యేదియు తినరాదు (౧౦౮). తానుభుజించు వస్తువుల నెల్ల మొదలు శివార్పణము చేసి పిమ్మట భుజింపవలెను (౧౦౭). జంగములు సాక్షాచ్ఛివస్వరూపులు. వారి కిచ్చిన శివునికి నైవేద్యము చేసినట్లే (౧౪౨). కావున 'తిరుదు తందాదరూ కరెదు జంగమకిక్కు' 'తిరిపెమెత్తి తెచ్చియైనను పిలిచి జంగానికి పెట్టుము' (౫౪౯) అని యితనిబోధ. ఔదార్యవిషయమున వేమనవలెనే యితఁడును అతివాదియై 'తిరిపెమెత్తియో పీడించియో దొంగిలించియో తెచ్చి పిలిచి దానమిమ్ము' (౫౫౦)

---

*చూ. రాజనీతిపద్ధతి.

అని చెప్పినను, దానపాత్రవిషయమున అతనికున్నంత విశాలదృష్టి యితని కున్నట్లు తోఁపదు. ఇతనిమతమున అందఱికిచ్చుటకన్న శివభక్తులకిచ్చు దానమే శ్రేష్ఠము (౫౫౧-౫౫౩). కాని గతిలేని చేతఁగానివారేమి దానము చేయఁగలరు? ఇతని యుత్తరము, 'జంగాలు తెచ్చిన బియ్యము వండి పెట్టుట, ఉండుటకు తావిచ్చుట, తాగుటకు నీరిచ్చుట? (౫౫౪) ఇది గూడ చేయలేని పేదవారుండరు గదా!'

ఇట్లితనికి వేమన్నకన్న శివపక్షపాతమును, ఇతరదేవతలయం దనాదరమును కొంచెమెక్కువగా నుండెను. 'నరసింహుని యవతారము పెద్ద విచిత్రమే కాని శరభుఁడు గోటితోఁ జంపునపుడు విష్ణుపూరినక్కవలె నాయెను' (౧౭౫). కావున 'పదిజన్మములెత్తి ఎద్దుగేదెలను గాచి, పాండవుల సేవకుఁడైన హరి యేటిదేవుఁడు?' అని యితఁడు ప్రశ్నించుచున్నాఁడు (౧౭౪). కాని యోగసాధనకుఁబూని చేయఁగా అందుఁగలుగు చిత్రవిచిత్రములగు ననుభవములు గమనించి, బ్రహ్మసాక్షాత్కార సౌఖ్యమనుభవించుటకు మొదలిడినవెంటనే యితనికి బహిరంగములగు భావము లన్నియు వేమనకువలెనే నశించినవి. ఈ విగ్రహపూజలు, ఈ వేదవాదములు, ఈ జాతిభేదములు మొదలగునవన్నియు తత్త్వనిశ్చయమునకెందుకును తరముగావని తలఁచెను. "చెడురాళ్ళకు వట్టిపూజ చేయకు వేమా!" (౨౩౭౭) యని చెప్పిన యతనివలెనే యితనికిని, దేవళమందలి శివలింగము సంబారము నూఱుటకు పనికివచ్చుగుండేకాని వేఱుకాదని తోఁచినది. "సంబారవరేవ బలుకల్లు హరనెందు నంబువవరారు సర్వజ్ఞ" (౧౬౫). ఎన్ని వేదములున్న నేమిఫలము? "అనుభవియ వేద వే వేద" (౮౧౬)—అనుభవించినవాని వేదమే వేదము. మఱియు "నాల్గు వేదములును నాల్గుచన్నులు; నాదమేనురుగు పాలు, దీనిని సాధించుశక్తి శివయోగికి తప్ప తక్కినవారికిలేదు" (౪౨౪). వేమనయు "వేదసారమెల్ల వేమన యెఱుఁగును" (౩౬౦౭) అని చెప్పెను. యోగులెల్ల నిట్లే చెప్పుకొందురు.

> "మథిత్వా "చతురోవేదాన్ సర్వశాస్త్రాణి చైవహి
> సారస్తు యోగిభిః పీతస్తక్రం పిబతి పణ్డితః"
>
> (జ్ఞానసంకలినీ తంత్రము, ౫౦)

(అన్ని వేదములును శాస్త్రములును మథించి యోగులు సారము త్రాగుదురు. పండితుఁడు వట్టి మజ్జిగ త్రాగును.)

కాఁబట్టి జ్ఞానికి వాదముతోఁబనిలేదు. మఱియు బ్రహ్మజ్ఞానము గలవాఁ డూరకుండవలయునే కాని దానినిగూర్చి చర్చించుట, చెంగిలింపఁ బోయినవాఁడు తుమ్మినట్లగును (౩౨౪). వేమనయు "లోచూపుచూడ నొల్లక వాచాబ్రహ్మంబు పలుకవలదుర వేమా" యని చెప్పెను (౩౩౪౦). యజ్ఞయాగాదులందతని కెంత ద్వేషమో యితనికి నంతే. ఒక మేకను జంపి తిన్నవాఁడు స్వర్గమును బేరఁగల్గునేని యెప్పుడును మేకలను లెక్కలేక చంపి తిను కటికవాఁడు దేవేంద్రుఁడే కావలదా? యని యితని ప్రశ్న (౮౪౭). ఇఁక వేమనవలెనే జాతిభేదములనుగూర్చి దండెత్తిన బసవన్నమతమునఁ బెరిగిన యితనికిని పరబ్రహ్మనుభవము తోడై, యితనిని వానికి పరమశత్రువుగాఁ జేసినది. అందఱికన్న నెక్కువయనఁబడు బ్రాహ్మణులయెడ ద్వేషమును, తక్కువ యనఁబడిన చండాలులందు కనికరమును గలిగినది. బ్రాహ్మణులు ధర్మచ్యుతులైరనియే యితనికిని వేమన్నవలె వారిపై కోపము. యోగ ధ్యానముల నెఱుఁగక బ్రాహ్మణులు భోగులైపోయిరని వగచెను (౮౨౫). "తల్లి శూద్రురాలు తానెట్లు బాఁపఁడు?" (౧౪౭౬) అని యడిగిన వేమన్న వలెనే,

వడుగుజందెములేవియులేని తల్లి భార్య మొదలగువారితో కలిసి వర్తించినను, అట్టి శూద్రులను దాఁకక వారికన్న తానెక్కువయను బ్రాహ్మణుని దేటి బ్రాహ్మణత్వ మని యడిగెను (౮౨౭). వారిని నమ్మి యెవరు బ్రతికినారని యతనివలె నితఁడును ఆక్రోశించెను! (౯౦౪) కాని నీతి నెఱిఁగిన బ్రాహ్మణుఁడు లోకమునకు జ్యోతివంటి వాఁడని నిర్వంచనగాఁజెప్పెను (౮౮౮). కావున జన్మసిద్ధములైన యెచ్చుదక్కువలు దబ్బర; 'ఒక భూమిపై నడిచి, ఒక నీటినే త్రాగి ఒక యగ్నిలోనందఱు మండి పోవుచుండఁగా, నడుమ కులగోత్రము లెక్కడివి?' (౮౭౯) కావున "స్వర్గది హొలెగేరి యిల్ల" (౮౬౩) "దేవరలి కులభేదవిల్ల" (౮౬౪): స్వర్గమున మాలవాడ లేదనియు, దేవునికి కులభేదము లేదనియు, ఖండితముగా నమ్మఁ జెప్పెను.

ఇఁక నాదేవుఁ డెట్టివాఁడు? అతఁడు జగమునకెల్ల నొకఁడే ప్రభువు (౧౫౦). అతఁడు శివుఁడు. నిరాకారుఁడు (౯౫); సర్వవ్యాపి; పాలలో నేయివలె, నీటిలో నగ్నివలె అన్నిటియందును గలఁడు (౨౭౫). నీవున్న చోటనే నీలోనే కలఁడు (౨౭౬). అదెట్లు సాధ్యమని యెవరైన ప్రశ్నించిరేని—

"నణ్ణనెయ మళలొళగె నుణ్ణనెయ శిలెయొళగె
బణ్ణిసి బరెద పటదొళగె, ఇరువాత
తన్నల్లి యిరనె సర్వజ్ఞ?" (౨౮౦)

'నన్నని యిసుకలో, నున్నని రాతిలో, వన్నెల పటములలో ఉండగలవాఁడు, నీలో నాలో నుండలేఁడా?' యని యితఁడు ప్రతి ప్రశ్న వేయుచున్నాఁడు. యోగ సమాధిలో నిలిచి, అన్ని భేదములను మఱచి, తానే తానైయున్న, నందే బ్రహ్మ సాక్షాత్కరించును (౨౮౨). జీవులకే అజ్ఞానరూపమగు మాయ కలదు గాని యతనికి లేదు (౨౮౭). తన్ను తానెఱిఁగిన నా మాయ నశించును (౩౦౬).

ఇట్లు జీవబ్రహ్మలకు భేదమే యితని యనుభవమునకు వచ్చినదిగాని, వేమనకువలె పరిపూర్ణాద్వైతానుభవము కలిగినట్లు తోపఁదు. శివపక్షపాతము మొదలు గలిగినను కడపట "ముగ్గురికందని మూలమూర్తి యొకండు" (౩౧౦౩) యని చెప్పి "తన్ను తానెఱిఁగిన తానెపో బ్రహ్మంబు" (౧౭౮౭) అన్న వేమనవలె నిశ్చయముగా నితఁడు చెప్పలేఁడయ్యెను. అతనివలె అతృప్తితో ముందుముందింకను జూడవలెనను నాశ లేక, కొంతవఱకు దొరికినదానికి సంతోషించు స్వభావము గలవాఁడగుటయే యిందుకు కారణమని తలంచుచున్నాను. పరమఫలమైన యద్వైతావస్థ లభింపకున్నను, హఠరాజయోగముల యభ్యాసముచే నితనికి వేమన్నకుఁ గలిగిన తక్కిన ఫలము లన్నియు—సర్వసమత, బహిరంగద్వేషము మొదలగునవి—లభించినవి. మఱియు, బ్రహ్మాద్వైతమును సాధింపవలయునని యితఁడు ప్రయత్నింపనే లేదని చెప్పవచ్చును—

"అద్వైతకోడాడి యిద్దుదను హొగాడి
ఉద్దన మరద తుదిగేరి, కైజారి
బిద్దు సత్తంతె సర్వజ్ఞ." (౨౮౫)

'అద్వైతమునకై తిరిగి యున్నది పోఁగొట్టుకొనుట, పొడువైన మ్రాని తుద కెక్కి చేయిజారి పడి చచ్చినట్లు' అని యనుకొన్న వాఁడితఁడు. కాని యితనికి జీవాద్వైతము—అనగా, ప్రాణులందఱు నొకటేయనుట—సిద్ధించినది. "తానద్వైతమైన పిదప ఎవరితో కలహింపవలెను? బుద్ధిలో తన్నెఱిఁగిన వానికి లోకపు జగడములు లేవు" (౩౩౭) కావున నిజమైన యోగి వేషము, తిండి మొదలగు వానిఁ

గూర్చి కలఁతలు పెట్టుకొనక, దొరికినది తిని దొరకకున్న నూరకుండి, యే యింటి పంచనో యే చెట్టుక్రిందనో పరుండి, యెప్పుడును శివధ్యానానంద మనుభవించుచు, చావు వచ్చినపుడు సంతోషముగా లేచిపోవ సిద్ధముగా నుండవలసినదే కాని, సంసారమునఁబడి అలుబిడ్డల పంచనుండిన కైలాసము లభింపదనియే సర్వజ్ఞుఁడు తలఁచెను. వేమనవలెనే యితనికిని అడవుల కొండలఁ బడియుండుట యసహ్యము. మనసులో ధ్యానించువానికి ఇల్లు, మఠము, అడవి, కొండ అన్నియు నొకటే యనియు, అదిలేని వాఁడు దేవళము 'గర్భగుడి'లో నున్నను, కొండ కొననున్నను ఒకటియే యనియు నితఁడన్నాఁడు (౨౧౪). ఇతఁడు తన జీవితము నిట్లే కడపె ననుటలో సందేహము లేదు. కాని యంతకన్న నెక్కువ తెలియదు.

వేమన వలెనే యితఁడును వ్రాలకందక వేలసంఖ్యగా పద్యములు చెప్పిన వాఁడు. సమయము దొరకినప్పుడెల్ల మాటలకు బదులుగా పాటలే యుపయోగించిన వాఁడు. ఈవిషయ మావిషయ మనకుండ దొరకినదానిపైనెల్ల పదము లల్లిపారవేసిన వాఁడు. ఇట్లు అట్లు అనక వచ్చినట్లెల్ల వాగిననోరితనిదిగూడ. శబ్దములు సహ్యములు కాకపోవచ్చును; అర్థమన్యాయము గావచ్చును; కాని అశక్తిమాటలు, అంటని భావములు ఇతనినోటినుండి వెడలవు. వేమన వలెనే యితఁడును దేశ సంచారముచేసి తనకుఁ దెలిసిన తత్త్వనీతి ధర్మములను ప్రాస్తావికముగా ప్రజలకు బోధించిన వాఁడే. కాని యతనికన్న నితనికి లౌకిక మెక్కువ. తన మాటలు వినని మూర్ఖులనతఁడు ఎద్దులని, గులాములని, గాడ్దెలని చెడఁదిట్టినవాఁడు. ఇతఁడును అట్టి కుందేటికాళ్ళ వాదమువారి నెదుర్కొనక పోలేదు. కాని వారితో కలహించుట కిష్టములేదు: ఫలములేదు గావున. వారిని గూర్చి యితఁడే మన్నాఁడో వినుఁడు—

"నెలవన్ను ముగిలన్ను హొలివరుంటెందరే
హొలివరు హొలివరెన బేకు; మూర్ఖనలి
కలహవే బేడ సర్వజ్ఞ." (౯౪౦)

(భూమిని ఆకాశమును చేర్చి కుట్టఁగలవారున్నారనిన, కుట్టఁగలరు కుట్టఁగల రనవలెను, మూర్ఖులతో కలహమేవలదు); కావున 'మూర్ఖను అందంతె అన్ని': 'మూర్ఖుఁడు చెప్పినట్లు చెప్పుఁడు' అని యితఁడు బోధించెను (౯౪౩).

తొడకులేని ధారాళమైన శయ్య, అందఱికిని అర్థమగు భాష, ఎల్లరు అనుభవించి యెఱిఁగిన యుపమానములు, మఱుఁగులేని మాటలు, నవ్వినవ్వించు హాస్యము—ఇవి ఇతని కవిత్వమందును ముఖ్యతత్త్వములు. జ్యోతిషము, వైద్యము, శకున శాస్త్రము, కామశాస్త్రము—మొదలగువాని యందితనికి వేమన కంటె నెక్కువ ప్రవేశము గలదు. రసవాదమందును అతనికున్నంత నమ్మికయు ననుభవమును గలదు. అసభ్య విషయముల నిరువురికిని ఎగ్గులేదు. ఇరువురును అర్థముగాని 'కూట' పద్యములను అందందు వ్రాసినవారే. ఇట్లు, స్వభావము నందలి యల్పభేదముచేత దృష్టిలోను ఇరువురికిని కొంత భేదముగానవచ్చినను, మొత్తముమీఁద ఇరువురును ఒకరినొకరు తీర్చిన ప్రతిమ లనవచ్చును.

ఇదిగాక యిరువురును ఒకరితోనొకరు మాటలాడుకొని వ్రాసినట్లున్న పద్యములు కొన్నిగలవు. చూడుఁడు—

(౧) "కట్టలూబిడలు శివ బట్టలవ కద్దనే?
కట్టలూ బేడ; బిడబేడ; కణ్మనవ కట్టిదరె సాకు సర్వజ్ఞ." (౧౪౮)

"ఆ. బందెతాళ్ళుదెచ్చి బంధించి కట్టఁగ
లింగఁడేమి దొంగిలించినాఁడొ?
ఆత్మలింగమునకు నర్చింపనేరరో?" (౨౬౮౫)

(౨) "ఒడల దండిసి ముక్తిపడెవె నెంబువ హెడ్డ
బడిగెయలి హుత్త హొడియలడగిహ సర్ప,
మడియువదె హేళు; సర్వజ్ఞ" (౫౧౦)

"ఆ. ఒడలు బడలఁజేసి యోగులమనువారు
మనసు కల్మషంబు మాన్పలేరు
పుట్టమీఁదఁ గొట్ట భుజగంబు చచ్చునా?..." (౮౦౬)

(3) "కొట్టు బహ కాలదలి కొట్టుణలి కరియదె
హుట్టియ ఒళగె జేనిక్కు, పరరింగె కొట్టుహోదంతె సర్వజ్ఞ." (౬౦౫)

"ఆ. ధనముఁ గూడఁబెట్టి ధర్మంబు సేయక
తాను లెన్నదినక దాఁచు లోభి;
తేనె నీగగూర్చి తెరువరికియ్యదా?..." (౨౧౦౪)

(౪) "కల్లుప్పు కర్పురవు సొల్లెరడు ధాతొందు,
ఖుల్ల నొళ్ళిదన రూపొందు, గుణదొళగె,
ఎల్ల అంతరవు సర్వజ్ఞ." (౪౨౪)

"ఆ. ఉప్పు కప్పురంబు నొక్కపోలికనుండు
చూడఁ జూడ రుచుల జాడవేఱు
పురుషులందు పుణ్యపురుషులు వేఱయా..." (౫౩౪)

ఇట్టి వింకనుగలవు. ఈపోలికలు కేవలమాకస్మికములేనా, లేక యొకరినింకొకరుచూసి వ్రాయుటచేఁగల్గినవా యను చర్చకుఁ జేయివేసి ఫలములేదు. అనలిరువురి కాలము స్పష్టముగా నిర్ణీతము గాలేదు. కావున ఇరువురిలో నెవరు మొదలుండిరో చెప్పలేము. ఉత్తంగి చెన్నప్పగారు భావించునట్లు సర్వజ్ఞుఁడు పదునాఱవ శతాబ్దము వాఁడై, వేమన మనము తలఁచినట్లు పదునేడవ శతకపు తుదిలోనివాఁడే యైనచో వేమనయే యితని ననుసరించె ననవచ్చును. కాని వేమన్న కన్నడదేశమునకు సమీపమందున్నవాఁడైనను, తెనుఁగుదేశమందును అరవదేశమందును తిరిగినట్లు కానవచ్చుచున్నదే కాని, కన్నడుల సహవాసమతనికి లభించెనని స్పష్టముగాఁ జెప్ప వీలులేదు. తెలుఁగుదేశమున సర్వజ్ఞుని పదములకు వ్యాప్తి కానరాదు గాని, యతఁడు ఇందు కొంత సంచరించినట్లున్నది. తెలుఁగువారి నితఁడు తిట్టి వ్రాసిన పద్యములు గలవు (౧౨౫౪-౫౫). శ్రీరాములు లంకను జయించిన తరువాత లంకలోని స్త్రీలకును కిష్కింధాపట్టణపు పురుషులకును జరిగిన సంమసంస్కార వివాహముల ఫలము తెలుఁగువారని యితని మనుష్యశాస్త్ర సిద్ధాంతము (౧౨౫౫)! మఱియు, కన్నడదేశమందు వలసపోయి నిలిచిన యాంధ్రు లనేకులు గలరు. ములకనాటి బ్రాహ్మణులు, కోమట్లు, మంగలివారు, భట్టురాజులు మొదలగు తెలుఁగువా రనేకులు మైసూరు సీమలో నిప్పుడును గలరు. కాని కన్నడు లాంధ్ర దేశమందు చాల తక్కువ. కావుననే వేమన పద్యములకు కన్నడసీమలో కొంత ప్రచారము గలదు. కనుక వేమన్న వాసనయే సర్వజ్ఞునకుఁ దగిలియుండునా యను సందేహముగూడ గలుగవచ్చును. కాని యింతకన్న నెక్కువ దూరము ఈ

విషయమును నిశ్చయించుట సాహసము. మఱియు నిద్దఱును ఎవరి కెవరైనను గురువు కాఁగల సామర్థ్యముగలవా రనుటలో సందేహము లేదు.

కన్నడ వచనకారులు

ఇతనివలెనే యోగమార్గము నాశ్రయించి శివ సాక్షాత్కారమునకై ప్రయత్నించినవారు కన్నడ వీరశైవులలో ననేకులు గలరు. వారిలో పెక్కురు తమ తమ యనుభవములను, సిద్ధాంతములను కొంత పద్యపు నడకగల 'వచనముల'లో వ్రాసినారు. బసవేశ్వరుఁడే యీ పద్ధతిని మొదలుపెట్టినవాఁడని తోఁచుచున్నది. వీరు సర్వజ్ఞ వేమన్నలవలె చిక్కని విషయములకెల్ల చేయి వేయరు. వేసినను నిర్వహించుకొనఁగల కవితాశక్తియు వారికి లేదు. ఇతరుల బాహ్యాచార ఖండనము, స్వమతమందలి భక్తి, శివపారమ్యమందలి నమ్మిక, శివయోగ సాధనపద్ధతులు—ఇవి వీరి వచనములయందు ప్రముఖముగాఁ గానవచ్చును. వీరిలో కొందఱు స్త్రీలును గలరు. మచ్చుకు రెండు మూఁ డాంధ్రీకరించి చూపుదును—

(౧) "లోకపు వంకరను మీరేల తిద్దెదరు? మీమీ తనువుల నూరడింపుఁడు; మీమీ మనసుల నూరడింపుఁడు. పొరుగింటివారి దుఃఖమున కేడుచువారిని మెచ్చఁడు కూడలి సంగమదేవుఁడు."

(బసవేశ్వరన వచనగళు, శివానుభవ గ్రంథమాల, బిజాపుర, పు. ౧౯)

(౨) "నా దేహమును దండముగాఁ జేయవయ్యా; నా తలను సొర బుఱ్ఱగా చేయవయ్యా; నా నరములను తంతులను జేయవయ్యా; నా వ్రేళ్ళను పుల్లలుగా జేయవయ్యా; ముప్పదిరెండు రాగములు పాడవయ్యా; ఎదకొత్తుకొని వాయింపవయ్యా కూడలి సంగమదేవా!"

(పై. పు. ౭౦)

(3) "కొండపై నిల్లు గట్టుకొని మృగములకు వెఱచిన నెట్లయ్యా? సముద్రపు గట్టున నిల్లు గట్టుకొని నురుగుతరగలకు భయపడిన నెట్లయ్యా? సంతలో నిల్లు గట్టి శబ్దమునకు సంకోచించిన నెట్లయ్యా? చెన్న మల్లికార్జునదేవ! వినవయ్యా! లోకమునఁ బుట్టిన పిదప స్తుతినిందలువచ్చిన మనసున కోపింపక నెమ్మదిగా నుండవలెను."

(మహాదేవియక్క, కర్ణాటక కవిచరితె, ౧, భా. పు. ౧౯)

(౪) "ఏనుఁగును గాదని యెనుఁబోతు నెక్కిన నెవరేమి చేయుదురు? కస్తురి విడిచి బురదఁ బూసుకొన్న నెవరేమి చేయుదురు? పాయసము విడిచి మద్యము త్రాఁగిన నెవరేమి చేయుదురు? తెలిసి తెలిసి గుహేశ్వరుని శరణులతో వాదించిన నెవరేమి చేయుదురు చెప్పుమా మడివాళయ్యా?"

(వచనశాస్త్రసార, ౧ భాగము, పు. ౧౦౮)

వీ రందఱు మొత్తము మీఁద శివాద్వైతవాదులు. ఇట్టి వచనములు కన్నడ భాషలో లెక్కలేనన్ని కలవు.

ఇదిగాక విష్ణుభక్తిగల కన్నడ మాధ్వులలో పండితులట్లుండఁగా, పామరులలో సామాన్యమైన యీ వేష భాషలు, వాదములు, జాతిభేదములు మొదలగువాని ప్రాబల్యమును జూచి యసహ్యపడి, యీ భావములను తమ భక్తిని పాటలరూపమున వెల్లడిపఱిచిన పురందరదాసు, కనకదాసు మొదలగువా రనేకులు గలరు. వీనినే 'దేవరనామము' లందురు. మనలో రామదాసు, త్యాగరాజు మొదలగువారి కీర్తన లిట్టివే. తత్త్వసిద్ధాంతములం దెంత భేదమున్నను మతాంతరులయెడ ద్వేషా

నూయాదు లున్నను, నిరర్థకకర్మములు, దంభాచారములు మొదలగు మతవాదుల దుర్గుణములపై కత్తిగట్టుటలో వీరందఱును చాల పనిచేసినవారు. పామరజనులలో నేఁటికిని నిష్కల్మష భక్తి, నమ్మకము, సౌశీల్యము మొదలగు గుణములు నిలిచి యుండుటకు వీరే కారణభూతులు గాని, సూత్రములు, భాష్యములు, వ్యాఖ్యలు వ్రాసిన పండితులు గారు.

తిరువళ్ళువరు

మన యింకొక పొరుగింటివారగు అరవవారిలో చాలవ్యాప్తిఁగాంచిన తిరువళ్ళువరు నాయనారి 'తిరుక్కురళ్' అను గ్రంథముతో వేమన పద్యములను పోల్చి చూడవలయుననుట ప్రకృతోపన్యాసనిబంధనలలో నొకటి. కాని యిరువురికిని పోలికలు చాల తక్కువ. నాకు ద్రవిడభాషాజ్ఞాన మంతకంటె తక్కువ. కాని తెలిసినంతలో అతనినిగూర్చి కొంత సంగ్రహముగా విన్నవింతును.

తిరువళ్ళువరు చాల ప్రాచీనుఁడు. ఇతనికాలము క్రీస్తుశకపు మొదటి శతక మని యనేకులు తలఁచినారు. మద్రాసులోని మైలాపూరిలోనున్న వాఁడు. 'భగ వంతుఁ'డను బ్రాహ్మణునికి 'ఆది' యను చండాల స్త్రీకిని జనించిన వాడని కథ.* వళ్ళువరనువారు ఒక తెగమాదిగలే కావున ఇతనిపేరు పైకథలోఁ గొంత సత్య మున్నదని సూచించెడిని. ఇతని నిజమైన పేరేమో తెలియదు. నేఁతపని వృత్తిగా బ్రతికినవాఁడు. ఇతని భార్య వాసుకి. వీరిరువురి దాంపత్యము అపూర్వమై చాల సౌఖ్యావహమై యుండెడిదఁట.

ఇతఁడు వ్రాసిన గ్రంథము 'కురళ్'. 'కురళ్' అనఁగా ఒకవిధమగు చిన్న ఛందస్సు: ఆటవెలఁదిలో ఇంచుమించు సగముండును. ఇతని పద్యములన్నియు ఆ ఛందస్సులో నున్నవి. ఇది ధర్మము, అర్థము, కామము అను మూఁడు పురు షార్థములనుగూర్చి మూఁడు భాగములుగా వ్రాయఁబడిన యుపదేశ శాస్త్రము. తాను బ్రాహ్మణుఁడు గాకపోవుటచే నధికారములేదని యితఁడు మోక్షమునుగూర్చి వ్రాయక వదలెననికథ. కాని ఉపోద్ఘాతమందలి పద్యములలోను, సన్న్యాసధర్మ ప్రకరణమునందును, భగవంతునిగూర్చియు, మోక్షోపాయములను గూర్చియు, సంగ్రహముగానైనను వ్రాసియే యున్నాఁడుఁ గావున ఆ కథ మనము నమ్మఁబని లేదు. మఱియు ఇతఁడు సుఖియైన సంసారిగానుండి, గృహస్థధర్మములగు అతిథిపూజ మొదలగునవి జరుపు కర్మనిష్ఠుఁడై, సత్యము, నీతి మొదలగు సామాన్య లౌకిక ధర్మముల నెక్కువ శ్రద్ధతో నెఱపుచు, దృఢమైన దైవభక్తిగలవాఁడై యున్న వాఁడంతేకాని వేదాంతవిషయముల నెక్కువగా పరిశీలించినవాఁడు కాకపోవచ్చును. ఇతఁడు పై ధర్మార్థకామములలో నొక్కొక్కదాని యంగములను ప్రత్యేకముగా విభాగించి ప్రతివిషయమునకు పదిపద్యముల ప్రకారము మొత్తము ౧౩౩౦ పద్య ములు వ్రాసెను. గ్రంథకర్తయొక్క విషయ విభాగ శక్తిని సూక్ష్మదృష్టిని ఇందుఁ జూడవచ్చును.

దీనికి తోడు చక్కని కవితాశక్తియుఁ గలదు. అనఁగా వేమన్నవంటి యాశుధారగాదు. తిక్కనవలె నెమ్మదిగ చెక్కి చిక్కఁగఁ దీర్చిన రచన యితనిది.

---

* 'కురళ్' తెనుఁగగు 'త్రివర్గదీపిక' పీఠికలలో, అత్యద్భుతములైన గాథలు ఇతనిని గూర్చి కలవు కాని యది శుద్ధ పురాణము.

భావములందును అతనియుద్రేక మితనికి లేదు. మార్దవము, ఓర్పు, నెమ్మది యిందుఁ గానవచ్చును. కావుననే వేమన పద్యములవలె నొకమాఱు విన్నంతనే యిది బాణమువలె నెదలోఁ దూఱదు. సూత్రమువలె పలుమాఱు మననము చేయ వలయును. హిందూదేశమందలి యన్ని ధర్మశాస్త్ర గ్రంథములందును గానవచ్చు అహింస, సత్యము, వైరాగ్యము, శాంతి, దాంతి, అతిథ్యము, రాజధర్మములు మొదలగువానినిగూర్చి యందఱును ఆదరింపఁదగిన సామాన్యనీతుల నితఁడు వ్రాసెనేకాని యిందు క్రొత్తదేమియులేదు. కాని వాని నితఁడు సంగ్రహించి, సారించి, ఏర్పఱిచి, చిత్రకారుఁడు బొమ్మనుచేసినట్లు, నలుప్రక్కలు నిదానముగాఁ బరీక్షించి, ఎక్కువతక్కువలు దిద్ది, తీర్చి, నెమ్మదిగా కవిత్వపు మెఱుఁగులిచ్చి, పరిపూర్ణముగా బైటఁబెట్టినవాఁడు. కాని, ప్రాచీనులందఱివలె పై విషయములను మితిమీఱి చీలికలుగా విభజింపఁ బూనుటచేతను, ప్రతివిషయము మీఁదను పది పద్యములు తప్పక వ్రాయవలయునను నియమముచేతను, అందందు కవితాశిల్పము పలుచనై చప్పిడియైనట్లు కానవచ్చును.

వేమన్న విరక్తకవి. ఇతఁడు సంసారికవి. కావుననే యతఁడు చిన్న బిడ్డలు 'మురికిముద్ద'లని 'ముద్దఁ జంకబెట్టి ముద్దాడనేలరా?' (వే.జ్ఞా, ౧౧౧౭) యని యసహ్యపడి మొగ మావలఁ ద్రిప్పుకొనఁగా, ఇతఁడు—

"చిన్న బిడ్డలు చిఱుఁగేలఁ జెఱిచినట్టి
బోన మమృతంబు కంటె నింపొనుగాదె?" (స్వాంధ్రీకృతము)
(కురళ్, అఱత్తుప్పాల్, పుదల్వరైప్పెరుదల్ ४)

అనెను. వేమన స్త్రీవ్యక్తిని తిరస్కరించి విధిలేక దానికి లోఁగినట్లు తోఁచును; తిరువళ్ళువరు స్త్రీయెడ చాలగౌరవముతో అభిమానముతోఁ గూడినవాఁడు. "తమకు ప్రియులైనవారి కౌఁగిలికంటె తామరకంటి దేవుని లోకమందును ఏమి సుఖము గలదు?" అని యితని ప్రశ్న (కురల్, కామత్తుప్పాల్, పుణర్చి మహిళ్దల్ 3). ఈ కారణముచేతనే యితనిని తిరస్కరించిన వారెవరును లేకపోవుట యట్లుండఁగా ననేకులు పండితులు దీనిని పొగడి వ్యాఖ్యానములు వ్రాసిరి. ఇది ప్రమాణగ్రంథ మయ్యెను. ఉత్తరవేదమని, దైవనూలని దీనికి పేళ్ళు గలిగెను. సుమతిశతకపు కర్తయైనను 'శ్రీరాముని దయచేతను' అని యుపక్రమించుటచేత, శ్రీరామ ద్వేషులెవరైన దానిని దిరస్కరింపవచ్చునుగాని, యితఁడు, 'నామలింగానుశాసనము' వ్రాసిన యమరునివలె, ఏ దేవతను పేరుతోఁ బిలువక, 'ఆదిభగవంతునికి' నమస్కరించి గ్రంథముపక్రమించి, అందు ఏ మత పక్షపాతమును జూపక, సర్వ మత సాధారణములగు శాశ్వత నీతులను గూర్చి మాత్రము వ్రాయుటచేత, అందఱికిని కావలసిన వాఁడయ్యెను. కావుననే యాగ్రంథము ౧౫౦ ఏండ్లకు ముందే 'లాటిను' భాషలోనికిని, తరువాత, జర్మన్, ఫ్రెంచి, ఇంగ్లీషు భాషలలోనికిని పాశ్చాత్త్యులు పరివర్తించుకొనిరఁట.* నేఁటికి నలువదేండ్లకు వెనుకనే 'త్రివర్గ దీపిక' యను పేరుతో కనుపర్తి వెంకటరామ శ్రీవిద్యానందులనువారు దీనిని తెలుఁగులో మొదటి రెండు ధర్మార్థకాండములు పరివర్తించి ప్రకటించిరి. ఆంధ్రులు దాని నెక్కువ గమనించినట్లు కానరాలేదు. సహజమే. ఎందుకనఁగా, ఆంధ్రీకరించినవారికే యది యితరులకర్థము కాదని గట్టినమ్మకము కలుగుటచే,

---

* See V. V. S. Iyer's Preface, LXIII.

వారే దానికి వ్యాఖ్య, దానికి తాత్పర్యమును వ్రాయవలసివచ్చెను. ఇట్లు వ్యాఖ్యతో నాంధ్రీకరణమును దానితో మూలమును అర్థముచేసికొనుటకును నిలిచియుండఁ గల కవిత్వమును రచింపఁగల్గినవాఁడు ఈ ప్రపంచమున నింకను బుట్టలేదు. ఇది గాక శ్రీ గరిమెళ్ళ సత్యనారాయణగారు తెనిఁగించిరఁట కాని యింకను నది వ్రాఁత లోనే యున్నట్లున్నది.* దీని చక్కని యాంధ్రీకరణ మొకటి తెలుఁగు భాషకు త్వరలో తెచ్చుకొనుభారము మనపై నున్నది. అదియట్లుండె.

సామాన్యములగు నీతులవిషయమునఁ దప్ప వేమన్నకు నితనికిని పోలికలు చాలలేవు. అతఁడు దుర్నీతి నెక్కువగా ఖండించినవాఁడు; ఇతఁడు నీతియిట్టి దని చెప్పినవాఁడు; అతనిది విరక్తి; ఇతనిది రక్తి. అట్లుగాక వేమన్న అన్వయ మార్గమునఁ జెప్పిన నితనివలెనే చెప్పును. కాని యాపోలిక యిరువురు మనుష్యులకు మనుష్యత్వమును బట్టి పోలిక యున్నట్లు. అపకారము చేసిన వానికిని ఉపకారము చేయుటయే మంచిది. ఇంటికివచ్చిన యతిథి నాదరింపవలయును; అసత్యములాడరాదు—ఇత్యాది విషయములలో ఏ నీతి శాస్త్రకారుఁడును వేఱు విధముగాఁ జెప్పఁడు. కావున ఇట్టి వానిలో నీయిరువురను పోల్చి చూచుటకంటె తిరువళ్ళువరునుండి రెండు పద్యములు యథాశక్తి తెనిఁగించి చెప్పి యాతని విషయము చాలింతును :

నిష్కల్మషత్వము

"మనసునిల్పుకొనుండు మసిలేక, ధర్మ
మన నిదె ; యొండెల్ల నాడంబరంబు"

(అఱత్తుప్పాల్, అఱన్ వలియురుత్తల్, ప. 3)

ఆతిథ్యము

"అతిథులకుఁ బెట్టి మిగిలినదారగించు
నరునిపాలమున విత్తులు నాటవలెనే ?"

(అఱత్తుప్పాల్, నిరుందోంబల్, ప. ౫)

శాంతి

"ఓర్పవలయు నెప్పుడొరులతప్పులు ; వాని
మఱచుటింతకంటె మంచిగుణము"

(అఱ. పొఱైయుడైమై, ప. ౨)

స్త్రీ వర్ణనము

"కనియు వినియు మూరుకొనియును తాఁకియు
తినియు నెఱుఁగఁదగిన తీపులెల్ల
బెరసి నిలిచినవిర! మెఱుఁగుగాజులతోడి
తళుకులాఁడి దీని తనువునందు"

(కామత్తుప్పాల్, పుణర్చి మహిళ్దల్, ప. ౧)

---

*Vide, 'Maxims of Thiruvolluvar' by V. V. S. Iyer, Preface XX. తిరువళ్ళువరును గూర్చిన యనేక విషయములిందుండియే గ్రహించితిని.

ఇతరులమాట యిట్లుండఁగా తెనుఁగువారిలోనే వేమనవంటివారు పలువు రున్నారు. వేమనవంటివారనఁగా అతనిమతమువంటి మతము నాశ్రయించిన వారు; ఐహికాడంబరములను వదలి, జాతిభేదాదులను తిరస్కరించి, యోగసాధనముచే అద్వైతమును సాధించినవారు; లేక సాధింపఁ దలఁచినవారు—అట్టివారిలో నొకఁడు—

పోతులూరి వీరబ్రహ్మము

జాతిచే నితఁడు కంసాలి. ఇతని కాలము సుమారు పదునేడవశతాబ్ది మధ్యము. వేమన్నను గూర్చి మనము నిర్ణయించిన కాలమే సరియైనచో నితఁ డతనికి సమకాలికుఁడగును. స్థలము పోతలూరు. కర్నూలు మండల మందలి బనగానపల్లెలోనుండిన గరిమరెడ్డి వెంకటరెడ్డి యను నాతని యింట ఇతఁడు చిన్నప్పుడు పసులఁ గాచుచుండెను. ఆ వయసునందే యితఁడనేకాద్భుత కార్యములు చేసెను. చచ్చినవారిని బ్రతికించెను. ఊరిదేవరజాతరలో యితని యాజ్ఞ ప్రకారము అందఱియెదుర చండికావిగ్రహము లేచివచ్చి యితనికి చుట్టకాల్చు కొనుటకు నిప్పుదెచ్చి యిచ్చెనఁట! ఈతఁడును విగ్రహారాధనలు, జాతిభేదములు, జాతరలు మొదలగువానిని ఖండించి ప్రజలకు హితోపదేశము చేసెను. ఇతఁడు సన్న్యాసిగాఁడు. గొప్ప సంసారి. భార్య గోవిందమ్మ. ఐదుగురు కొడుకులు, ఒక్క కూఁతురును ఉండిరి. ఇతని శిష్యులందఱిలో దూదేకుల సిద్దయ్య ప్రసిద్ధుఁడు. పన్రెండేండ్ల చిన్నవయస్సునందే తన మహమ్మదీయ మతమును తల్లిదండ్రులను వదలి వీరబ్రహ్మము నాశ్రయింపఁగా, అతఁడును నిరాక్షేపముగా నితనిని శిష్యునిగా నంగీకరించి బోధించెను. ఈ గురుశిష్యుల భక్తి వాత్సల్యములు చాల మనసును కరఁగించునట్టివి. శిష్యుని కొఱకితఁడు 'సిద్దబోధము' అను గ్రంథమును వ్రాసె నఁట. అందులోని వీ క్రింది రెండు పద్యములు :

"క. నీవును నేనును తానును
భావింపఁగ నొక్కఁడనుచుఁ బరఁగెఁడు గాదే
నీవును నిన్నెఱిఁగినచో
నీవేయఁగు దాను నేను నిజముగ సిద్దా!"

"క. నీలోన వెలుఁగు నెయ్యది
నాలోనను వెలుఁగునదియె సఖిలంబున దా
నాలోకనంబు గలిగిన
నీలోననె గాంతువయ్య నిజముగ సిద్దా!"*

ఇతఁడును వేమన్నవలె సర్వసమత్వముగల యద్వైత విద్యను బోధించు పెక్కు పద్యములను పాటలును వ్రాసినట్లున్నది. కాని నా కవి యెక్కువగా లభింప లేదు. 'పోతులూరి వీరబ్రహ్మముగారి నాటకము' అను గ్రంథమున కొన్ని కలవు గాని యవి నాటకకర్త వ్రాసినవో, వీరబ్రహ్మము వ్రాసినవో చెప్పలేను. ఒకటి మచ్చుకు—

*బెజవాడ టి. వి. రాఘవాచార్యులు గారు ప్రకటించిన 'వీరాచార్య చరిత్రము', పు. ౧౭. ఇందలి విషయము లీగ్రంథమునుండియే గ్రహింపఁబడినవి. ఇది గాక తప్పుల తడకల గుజిలీ ప్రతి యొకదానిలో కొన్ని పాట లిటీవల చూచితిని.

రాగం : మధ్యమావతి - ఆదితాళం

"సంసారైనా నొకటి—సంసారము విడిచిన నొకటి. (పల్లవి)
హంసనటించే విధమెఱిఁగుంటే సంశయములు తనమది విడిచుంటే, సం॥
"ఇలవార్తలు వినకుంటే – తన – యింద్రియములు వశముంటే
కలలోమరవక యుంటే మరి కల్లలన్ని తొలగుంటే, సం॥
"నిలుకడ శాంతంబుంటే – తన – నిజసమాధిగలిగుంటే
పలుమరుయోగుల భాషలు వినుచును, చలముమఱచి తానిలుకడయుంటే...

(వీరబ్రహ్మముగారి నాటకము, పే. ౬౧)

ఇదిగాక 'వీరాచార్య చరిత్ర' మందు ఈ క్రింది పదపుతునక యొకటి యుదాహరింపఁబడినది :

"చిల్లరరాళ్ళకు మ్రొక్కుచునుంటే చిత్తము చెడునుర వొరేవొరే !
చిత్తమునందలి చిన్మయజోతిని చూచుచునుండుట సరేసరే
వొక్కప్రొద్దులని యెండుకనుంటే వొనరగ చెడుదువు వొరేవొరే"

(వీరాచార్య చరిత్రము, పే. ౭)

పై పద్యములు చూడఁగా, వేమన కవిత్వము నందున్నంత వేగముగాని ఆ యచ్చుకట్టుగాని యిందులో లేదని తెల్లమగును. కాని సామాన్యజనుల కింత మాత్రము చాలును. దీనికితోడు వ్రాసినవాఁడు విరక్తుఁడై హఠయోగసిద్ధుల వింతలఁ జూపిన మహనీయుఁడగుట, అతనిపదము లనేకులు పాడుచుండుటకును, అతని ననేకులు పూజించుచు ఉత్సవాదుల నిప్పటికిని జరుపు చుండుటకును కారణమయినది. కటార్లపల్లె తుంగవేమన్న యిట్టివాఁడేకదా ? వీరబ్రహ్మము సమాధియును స్థాపించిన మఠమును 'కందిమల్లయపాళెము' లోఁగలదట. ఇతఁడును సజీవముగా 'సమాధి'లోఁ ప్రవేశించిన వాఁడే. ఈతని పౌత్రియగు నీశ్వరమ్మ యను నామెయు బ్రహ్మచారిణి యగు యోగినిగా నుండి ప్రసిద్ధిగాంచెనఁట. ఈశ్వరమ్మగారి మఠము నాయూరనే కలఁదట. ఇతని శిష్యుఁడు దూదేకుల సిద్దయ్యయు ఇట్టివే కొన్ని పాటలు వ్రాసెను. ఈతని విషయమగు స్తోత్రములు సంస్కృతభాషలోఁ గలవు.*

ఏగంటివారు

ఇట్లే అద్వైతమును బోధించుపాటలు 'ఏగంటివారి వచనాలు' అను పేరు గలవి మద్రాసు ప్రాచ్యలిఖిత గ్రంథ మందిరమునఁ గలవు.†

ఏగంటివారెవరో ఒకరో అనేకులో యే యూరివారో యెప్పటివారో తెలియు నవకాశము నాకు లభింపలేదు. కొన్ని గుజిలీ ప్రతులలో నీ పాటలు కొన్ని 'యేగంటి లక్ష్మయ్యగారి వచనాలు' అని ముద్రింపఁబడినవి. ఆంధ్రదేశమునందు వీని కెక్కువ వ్యాప్తికలదని వినుచున్నాను. జనులలో నెక్కువ వ్యాప్తిని గాంచుటకును మననము చేయుటకును పద్యములకన్న పాటలెక్కువ పనికి వచ్చునను తత్త్వమును పండితు లనేకులు గమనింపలేదు గాని, పామరులు మాత్ర మెఱిఁగి యాచరణకుఁ దెచ్చిరి. అట్టి పాటలలో సామాన్యముగాఁ గానరాని భాషాసౌష్ఠవము, విషయమును సంగ్ర

---

*చూ. వీరబ్రహ్మ నాటకము, పే. ౮౭.

†శ్రీ వే. ప్రభాకరశాస్త్రిగారు నాకివి చూపిరి.

హించి చెప్పుశక్తి, ధారాళమైన శయ్య—ఇవి యీ యేగంటివారి పదములలో ఎక్కువగాఁ గానవచ్చును. ఒకటి యుదాహరింతును :

"ప॥ ఆనందమయుఁడు గావలెను.
మనసు పదిలము సేయవలెను ; ఈ
తనువులోపలి తెలివి తానె కనవలెను.
కనుచూపు లొకటి కావలెను, అందు
మన చిదానందలింగము గానవలెను. ॥౧॥

"వాయువుల కుంభించవలెను, మిక్కిలి యు
పాయమున కుండలిని పైకెత్తవలెను.
తోయజంబులు దాఁట వలెను ; అందు
పాయకుండెడు నాదు పలుకు వినవలెను. ॥౨॥

"మూఁడుయేరులు దాఁట వలెను ; అందు
జోడు బాయని గురుని జాడ గనవలెను ;
మేడ మీఁదికి చొర వలెను ; అందు
జోడుబాయని హంస జాడ గనవలెను. ॥3॥

"రేయు పగలొకటి గావలెను ; అందు
వేయి రేకులమీఁది వెలుగు గనవలెను ;
ఆ యెడను హంస గావలెను ; ఆత్మ
బాయకేగంటి గురు పదవి గనవలెను, ఆనంద॥" ॥४॥

(ఓ. లై., ౧3-౪-30)

కన్నడమందలి 'దేవరనామముల' వలె తెలుఁగులో ఇట్టి అద్వైతబోధకములగు పదములు లెక్కకు మీఱి కలవు. ఇవి గాక ఇట్టి వేదాంతమునే పద్యరూపముగ వ్రాసిన శతకకర్తలు అసంఖ్యాలు. శ్రీ వం. సుబ్బారావుగారు ఇట్టి వారిని సుమారేఁబది మందిని పేర్కొనిరి (వం. సు. వేమన, పు. ౧౮౭). ఇట్టివారిలో నొకఁడగు :

ఆనంద వరదరాజయోగి

రచించిన 'సదానంద యోగిశతకము' నుండి రెండు పద్యములు—

"తే॥ స్నానమొల్లఁడు దేవతార్చనము సేయఁ
డమల విజ్ఞాన సంపన్నుఁ డైనయోగి
లోకులకు తెలియునె వానిలోని గుట్టు ?
నవ్యతర భోగి శ్రీ సదానందయోగి !" (౨४)

"బ్రాహ్మల మటుంచు కొందఱు పలుకుటెట్లు ?
బ్రహ్మ నెఱుఁగంగ నేరక బ్రాహ్మఁడగునె ?
బ్రహ్మ నెఱిఁగిన వాఁడెపో బ్రాహ్మణుండు, నవ్యతర..." (౬౬)

ఆధునికులలో వేమన్నయం దెక్కువ భక్తిగలిగి యతని పద్యములనేకము లేర్చి కూర్చి 'వేమన జ్ఞానమార్గ పద్యము' లను పేరఁ బ్రకటించినవాఁడును, నెల్లూరి జిల్లా నారాయణరెడ్డిపేట రామస్వామియోగి కుమారుఁడు, దిగంబరయోగి శిష్యుఁడును అగు—

ముత్యాల నారసింహయోగి

'జీవతత్త్వ ప్రబోధ కుసుమావళి' యను పేర నీ వేమన మతమునే ప్రకటించుచు చక్కని కందపద్యములతో గ్రంథ మొకటి వ్రాసెను.

వీరందఱికిని యోగశాస్త్ర పరాయణమగు అమనస్కసమాధియు పరతత్త్వ సాక్షాత్కారమును ఎంతవఱకు లభించినదో లభింపనేలేదో చెప్పలేము. ప్రథమావస్థ ననుభవించిన సాధకులును, వట్టి నమ్మికచే వ్రాసిన భక్తులును వీరిలో నెందఱో యుండవచ్చును. రామకృష్ణ పరమహంసుఁడు, వివేకానందుఁడు మొదలగు వారి యనుభవములపై, మాటలపై నమ్మిక గలిగి, తమకట్టి యనుభవమేమియు లేకున్నను ఆ విషయముపై నుపన్యాసములిచ్చి బోధించువారు మనలో నెందఱు లేరు?

ఇంతటితో నేఁటి యుపన్యాసము ముగింపవలసినదే కాని రామకృష్ణపరమహంసుని పేరెత్తిన తరువాత నూరక దాఁటిపోవ సాధ్యములేదు. ఇదివఱకుఁ జెప్పిన యోగు లెల్లరును తమతమ దేశముల యెల్లలు మీఱినవారు కారు. కొందఱు తామున్న యూరే దాఁటి బైట వచ్చినట్లు తోఁపదు. కాని శ్రీరామకృష్ణుఁడు భరతఖండమందే కాక ఖండాంతరములందును కీర్తిగన్నవాఁడు. కడచిన శతాబ్దమున (౧౮౩౬) వంగదేశమున సామాన్య బ్రాహ్మణ కులమున జనించి, ఎక్కువ చదువు సంధ్యలు లేక, ఒకానొక కాళికాదేవి గుడిపూజారిగా నున్నవాఁడితఁడు. కాని సహజమైన యార్ద్రహృదయము, ఆధ్యాత్మిక తత్త్వములం దభిమానము, దైవభక్తియుఁ గల వాఁడగుటచే, ప్రయత్నములేకయే యతనికి దేవతాసాక్షాత్కారము మొదలగు అధ్యాత్మికానుభవములు తమంతట కలుగుచుండెడివఁట. ఉన్న దున్నట్టు చిన్న నాఁటినుండి యితనికి సమాధియనుభవము గలుగుచుండెనఁట. ఇతఁడు తాంత్రిక పూజలు, హఠలయాదిసాధనలు సక్రమముగానే యాచరించి తుదకు రాజయోగిగా పరిణమించెను. ఇతని జీవితమున జరిగినవని చెప్పఁబడు విచిత్రములకు లెక్కలేదు. హిందూదేశమందలి యన్ని మతముల ప్రకారమును ఇతఁడాచరించి తత్త్వానుభవ మును బొందెనఁట. ఇతనిని వట్టి పిచ్చివాఁడని యప్పుడును కొందఱు తలఁచిరి. ఇప్పుడును అట్లనుకొనువారు లేకపోలేదు. అది యెట్లున్నను, విజ్ఞాన ప్రధానమైన ఆంగ్లేయ విద్యను అభ్యసించిన వారనేకులు ఆధ్యాత్మిక ప్రపంచమందే నమ్మికలేక కేవల నాస్తికులైయున్న సమయమున, ఆస్తికతగలవారు హిందూధర్మములు మోక్షసాధకములు గావని తిరస్కరించి క్రీస్తుమతమునో లేక దాని రూపాంతరము లగు బ్రహ్మసమాజమునో, ఆర్యసమాజమునో ఆశ్రయించుచుండిన కాలమున, హిందువులలో ఆస్తికులనఁబడినవారు పరస్పర జాతి మత ద్వేషములతో వారికి మోక్షములేదని వీరును, వీరికి లేదని వారును తన్నులాడుకొనుచున్న సందర్భమున, ఈ మహాపురుషుఁడు జన్మించి, సగుణనిర్గుణోపాసనల వివిధ భేదములను తాను ప్రయత్నపూర్వకముగా సాధించి, సర్వమతములకు సార మొకటియే యనియు, దైవమని యొకటి నంగీకరించు ఏ మతమునందు శ్రద్ధతో నుపాసనచేసినను పరమ

ఫలమైన యద్వైతము లభించుననియు, నమ్మునట్లు తా నాచరించి చూపి, విజ్ఞానధనులైన వివేకానందుని వంటి వారి ననేకులను లౌకిక వైదికులను శిష్యులనుగాఁ జేసికొని, వారి మూలమున హిందూమత శాస్త్రముల ఘనతను యూరోపు, అమెరికా మున్నగు ఖండాంతరములందును చాటింపఁ జేయఁగల్గెను! ఇతని మతప్రకారము అద్వైతమే ప్రధానతత్త్వమని చెప్పుటకుఁగాని, ఖండించుటకుఁ గాని, నాకు శక్తిలేదని మొదలే విన్నవించితిని గదా? అదియెట్లున్నను, దేశమున కితఁ డనుగ్రహించిన గొప్పయుపదేశము : భిన్నమతములవారు ఒకరొకరితో కలహింప నక్కరలేదనుట. ఏ మతము నాశ్రయించినను ఫల మొకటియే కావున వారి వారి సంప్రదాయమునకు, ఇష్టమునకు తగిన మతము ననుసరింపవచ్చును. బహిఃప్రపంచమున శాంతిదాంతులుగలిగి, పరోపకారము, అనాథసేవ చేయుటయే పరమధర్మమని యితఁడు బోధించెను. సంఘసంస్కారము, మతసంస్కారము అను పేరుతో జాతిభేదములు, విగ్రహారాధన మొదలగు వానినెల్ల నొకటేమాఱు మూలముట్టుగ నశింపఁజేయఁ బ్రయత్నించుట పిచ్చిపని; అవియొకచోట నడంచిన వేఱొకచోట, ఒకరూపమును పాడుచేసిన వేఱొకరూపమున పైకిలేచును; దయ, దాక్షిణ్యము, భక్తి, నమ్మిక మొదలగు నుదారగుణములు ప్రజలలో పెంపొందించినచో పై జాతిభేదాదులు తమంతట తమ బలమును గోలుపోవును. కావున వాని నడంచుటయందుఁగాని, స్థాపించుటయందుఁగాని శ్రద్ధవహింపక యుదాసీనముగా నుండుట యావశ్యకము. చండాలస్పర్శ చేసిన 'నాజన్మమే చెడిపోయెను, నేను ముక్తికి దూరుఁడనైతిని', అని నిష్కల్మషముగా నమ్మినవానిని బలవంతముగాఁ బట్టితెచ్చి మాలపల్లి మధ్యలో నిలిపినను, తిరుపతికిఁ బోయి దేవునికి 'పొంగలి సేవార్థము' చేయించిన నాకు ముక్తి లభించునని దృఢముగా నమ్మి తిరిపెమెత్తి కర్చుకు సంపాదించుకొని కాళ్ళనొప్పులు గమనింపక కొండయెక్కి పరమానందముతో దేవుని దర్శించి 'ధన్యుఁడైతిని గదా' యని కన్నీళ్ళు రాల్చువానికి 'ఇది వట్టి రాతిబొమ్మరా, దేవుఁడును గాదు, పయ్యమును గాదు. దీని కేల మ్రొక్కెదవు?' అని యెంత చెప్పినను, నీటి కెదురీఁదినట్లగును గాని ఫలము లేదు. వారి మనస్సు నెమ్మదిని జెఱిచినట్లగునింతె. ఒక యభిప్రాయము మనసులో స్థిరముగా నిలుచుట కెన్నాళ్ళు పట్టునో, దానిని పోఁగొట్టుకొనుట కంతకన్న నెక్కువ పట్టును—ఈ తత్త్వములను రామకృష్ణపరమహంసుని వలె, నే నెఱిఁగినంతవఱకును, ఇతర బోధకులెవరును గమనింపలేదు. ఈ జాతిభేదము మొదలగునవన్నియు తానును తుదిలో వదలినవాఁడే. కాని యితరుల నట్లుచేయుమని నిర్బంధించి తిట్టలేదు. నిర్బంధములతోను, దూషణలతోను శ్రద్ధ జనింపఁజేయుట యసాధ్యమనియు, అనావశ్యకమనియు ఖండించి యుపదేశించువానికన్న మౌనముతో నాచరించువాఁడు మంచి సంస్కర్తయనియు నీతఁ డెఱిఁగెను. బలవంతపు మాఘస్నానముతో పుణ్యము వచ్చునేమో కాని చలి విడువదుగదా!*

*పై రామకృష్ణపరమహంసుని జీవితచరిత్రవిషయములు 'The Life of Sree Ramakrishna' అను గ్రంథమునుండి సంగ్రహింపఁబడినవి.

శ్రీః

ఏడవ యుపన్యాసము

వేమన కవిత్వము, హాస్యము, నీతులు

వేమన కవులని పేరు సంపాదింపని కవులలోఁ జేరిన వాఁడంటిని. పేరు వచ్చుటకు రెండు హేతువులు: ప్రజయొక్క యభిరుచి నెఱిఁగి వారికి తృప్తిగా వ్రాసినవానికి వచ్చును; కవియొక్క గొప్పతనము నెఱుఁగఁగల ప్రజ యున్నను వచ్చును. వేమన విషయమం దీ రెండును లేకపోయినవి.

ఇతఁడు ఇతరులకు హితము గావలయునను నుద్దేశముతో వ్రాసెనే కాని, వారు తృప్తిపడవలయునని వ్రాసినవాఁడు కాఁడు. వారు తన్ను పొగడవలయునని, యాశపడి కాని, తిరస్కరింతురని వెఱచి కాని, తన త్రోవను వదలినవాఁడు కాఁడు. మనలో చాలనాళ్ళనుండి 'కావ్యం యశసేऽర్థకృతే' యను సిద్ధాంతము ముఖ్యముగా నెలకొన్నది. కావ్యములు వ్రాయుటకు మొదటి ఫలములు కీర్తి; ద్రవ్యము. కావున కీర్తినిచ్చు పండితులకును, ద్రవ్యమునిచ్చు రాజులకును ప్రీతిని గలిగించినచో కృతార్థుల మైతిమని యనేక కవులు తలఁచిరి. దానికిఁ దగినట్లు 'కవిసార్వభౌముఁడు' మొదలగు బిరుదులును, ఎకరాల కొలఁది యినాములును అగ్రహారములును వారికి లభించుచుండెను. తమ మనసుకు తృప్తి గల్గించినవారి విషయమున ప్రాచీనులు చూపిన మర్యాద, ఔదార్యము అత్యద్భుతములు. కాని కవికి స్వాతంత్ర్యము పోయినది. ఇతఁ డితరులచేతి బొమ్మ యైపోయినాఁడు. కృష్ణదేవరాయలవంటి దొరయాజ్ఞను తిరస్కరించి, 'ఊరక కృతుల్ రచియింపుమటన్న శక్యమే?' యని పెద్దనవలె ధీరముగాఁ జెప్పఁగల మగకవి లేకపోయినాఁడు. ఉన్న యభిరుచికి ఉదాహరణము లిచ్చువారే కాని, దానిని సరియైన త్రోవలో మార్చి తిద్దఁగలిగిన ధీరులు లేరైరి. క్రమముగా కవిత్వమునకు జీవనము సంపాదించుకొనుట యొక యానుషంగిక ఫలముగాఁ గాక, ప్రధాన ఫలముగా పరిణమించెను. ద్రవ్యము గలవా రెవ రే విషయమున పద్యములు వ్రాయుమని చెప్పినను 'సరే' యని కవి నడుముగట్టుకొని సిద్ధముగా నుండవలసి వచ్చెను. ఏ పెద్దమనుష్యుఁ డూరికి వచ్చినను, ఏ గుమస్తాను వేఱొక యూరికి మార్చినను, ఏ యెల్లయ్యకు దొరతనము వారి బిరుదు లభించినను, ఆ సందర్భములందెల్ల తప్పక, యేమూలలోనో యున్న కవిని జుట్టుపట్టుకొని యీడ్చుకొనివచ్చి, యందఱిముందుకు త్రోయుట విధిలేని పనియైనది. కవి యను పేరుగలవాఁడు ఎవ్వరిని జూచుటకు పోయినను, వాని యూరు పేరులు తెలిసికొని కలిపికొట్టి పద్యములు వ్రాసి పొగడుట ప్రథమకార్యమైనది. కవికి స్నేహము, ద్వేషము, భక్తి, అభిమానము, అసహ్యము మొదలగు తన భావము లేవియున్నను లేనట్లే, తిట్టుట కధికారము లేదు. పొగడ్తలకు విలువ లేదు; ఎందుకనఁగా, తాను తిట్టవలసియున్నను ఒకరు పొగడుమన్న వానిని పొగడవలసినదే కాని, తన యిచ్ఛానుసారము కాదు గావున.

ఇట్టి కవిత్వమును వ్రాసి ప్రఖ్యాతిని సంపాదించుట వేమనవంటి వారికి రుచించునా? చూచిన వస్తువులందెల్ల తప్పులుపట్టు స్వభావము గలవాఁడు, పట్టిన తప్పులను స్పష్టముగా మొగము ముందర చెప్పక యుండలేనివాఁడు, ఇతరులను కీర్తికొఱకో, ద్రవ్యముకొఱకో ఊరక యెట్లు పొగడఁగలఁడు? ఒకని యందలి గుణములు తన మనసుకు నచ్చిన పక్షమున సంతోషించి పద్యములు వ్రాయు స్వభావము వేమన్నకు కలదని, గుంటుపల్లి ముత్తమంత్రి మీఁది పద్యము తెలుపుచున్నది. కాని అది, 'మా వాఁడు బుద్ధిమంతుడు' అని వాత్సల్యముతోఁ జెప్పు అభిమానపు మాట వలెనే యున్నదే కాని, యందులో ప్రపంచమందలి యందఱి తలవెంట్రుకలను తెలుపు చేయునట్టు ముత్తమంత్రి కీర్తి వర్ణింపఁబడినదా? లోకుల కెవరికిని త్రాగుటకు నీరును లేనట్లు, తెచ్చి పోసిన యతని దాన ధార వర్ణింపఁబడినదా? కాఁబట్టి యీ పద్యమును నెఱవాత యగు గుంటుపల్లి ముత్తమంత్రియే వినియున్నను, వేమన్న కొక గోటువక్కయు నిచ్చి యుండఁడు. తన దరిద్రావస్థలో ద్రవ్యార్జనకొఱకు బైలుదేఱినప్పుడు ఇట్లు ధనికులను పొగడి వేమన్నయు పద్యములు వ్రాసినాఁడేమో యను సందేహమును గలిగించు పద్య మొకటి గలదు—

"ఆ. పడుచు నిచ్చువానిఁ బద్య మిచ్చినవాని
కడుపు చల్లఁజేసి గౌరవమున
నడపలేనివాఁడు..." (౨౩౭౫)

తక్కినది మీరు పుస్తకమందే చదువుకొనుఁడు. కాని, యీ పద్యముగూడ, ఇట్లు ద్రవ్యము కొఱకు తన యాత్మను జంపుకొనియైన ముఖస్తుతిచేసి పద్యములు వ్రాసిన వానిపైఁగూడ 'అయ్యోపాపము' లేక, పట్టి చేతులతో పంపించు 'బండగోవు' లను తిట్టి వేమన వ్రాసినదే యనియుఁ జెప్పవచ్చును. ఇట్లగుటచే ఇతఁడు ఇతరుల కేది రుచించునని గమనించి, యీ ప్రకారము వ్రాయఁగల్గుట యసంభవము.

ఇదిగాక యితఁడు సహజముగా బహిరంగద్వేషి. అనఁగా దేని యందైనను ముఖ్యముగ గమనింపఁ దగినది. సారభూతమైన లోపలితత్త్వమే గాని, బైటి యాకారము, వేషము, పని మొదలగునవి కావనుట యితని సామాన్యదృష్టి. మనస్సు శుద్ధముగా నున్నఁ జాలును; బైటి స్నానపానాదు లక్కరలేదనువాఁడు. తాను గట్టిన 'చిఱుగుబట్ట' యే 'చీనాంబర' మని, తన 'ముఱికి యొడలే' 'ముక్తి' యని చెప్పుచు, ఆక్షేపించినవారి నదరఁ గొట్టిన వాఁడు. "భక్తిలేని పూజ ఫలము లేదు" గావున, అదికలవాఁడు దేవళములకుఁబోయి, పత్రి, తులసి కర్పుపెట్ట వలసిన పనిలేక 'మంచాననే మ్రొక్కు' (౨౩౨౮) నని చెప్పినవాఁడు కాని మంచము నందైనను 'మ్రొక్కుట' తప్పనిది గదా! అది బహిరంగమేకదా? బహిరంగము అంతరంగము రెండును ఒకటికొకటి యనుకూలములే కాని ప్రతికూలములు కావు. బలవంతముగా వానిని వేఱుపఱుప వచ్చునే కాని సహజముగా ఆ రెండును అన్యోన్యాశ్రయములు; ఒకటినొకటి వదలనివి. భక్తిలేక పూజచేయ వచ్చును; పూజలేక భక్తియు సాధ్యమే; కాని సహజముగాదు. అంతరంగము తనకు సంబంధించినది. బహిరంగము పరులకే యెక్కువగాఁ జేరినది; అనఁగా, తనకును అందు సంబంధము లేకపోలేదు. దానము చేయవలయునని యంతరంగ మందు బుద్ధియున్నఁ జాలునా! బహిరంగముగా చేయకున్న నితరులకు ఫలము లేదనుమాట యట్లుండనిండు. అసలు తనకు తృప్తి కలుగునా? హృదయము నిర్మలముగా నుండవలసినదే. కడుపులో అజీర్ణాదిమలములు లేకుండఁ జేసికొన

వలసినదే. కాని అంతమాత్రమున దేహము పైభాగము మురికి ముద్దయై చీరపేలు పడి క్రుళ్లుచున్నను తొందఱ లేదన వచ్చునా? ఇతరుల కసహ్యమనుట మఱచి పోదముగాక! మన ముక్కుకే యది యోర్వవచ్చునా? ఒక వేళ అట్లోర్చు కొనుట బలవంతముగా వాడుక చేసికొని బహిరింద్రియములను చంపుకొన వచ్చును గాని నిజముగా నది యుక్తమనవచ్చునా? కావున ఈ రెంటిని పరస్పరసహాయ ములుగాఁ జేసికొనుట బుద్ధిమంతుని లక్షణము మాత్రమే కాదు; సమర్థుని లక్షణము గూడ.

వేమన యిట్టి తప్పుసిద్ధాంతమును కొంతవఱకును కవిత్వమునందును ఉపయోగించెను. కవిత్వమునకు భాష, ఛందస్సు మొదలగునవి బహిరంగములు. అర్థభావములంతరంగములు. అవి ఒక విశిష్టవిధముగా తీవ్రముగా నున్ననే కాని కవిత్వమను పేరురాదు. చూడుఁడు:

"ఆ. పైరు నిడిన వాని ఫలమే సఫలమగు,
పైరు నిడనివాఁడు ఫలము గనునె?
పైరు నిడని వాఁడు బహుసౌఖ్యవంతుఁడౌ..." (౨౬౧3)

ఈ పద్యమందు కవిత్వములేదు. వేమన్న యిది వ్రాయకుండినను నష్టము లేదు. అట్లే బహిరంగములైన భాషాఛందస్సులును ఒక విశిష్టవిధముగా నుండనిది కవిత్వమనుపేరు రాదు. చక్కనిభాష, కుంటులేని ఛందస్సు గలిగియున్నను 'ఆంధ్రనామ సంగ్రహము సందు కవిత్వమెట్లులేదో, యట్లే అర్థభావములు మంచి వైనను భాషాఛందస్సులు నాగరకతనుదప్పి యుండుటచేత నీక్రింది పద్యము నందును అదిలేదు:

"వుక్కుతండములైన పూదించి నలగొట్టి
వకటిగా జేయొచ్చు వసుధలోన
అత్మవేత్తైన వెనుక అంటించుటరుదురా...విశ్వ."

—కో. లక్ష్మణ మొదల్యారు గారి వేమనపద్యములు (౧౮౬౨)

వేమన యీపద్యము నిట్లే వ్రాసెనో వ్రాయలేదో యనుమాటవేఱు. అతని పద్యములనేకములు వ్రాఁతప్రతులలోను అచ్చుప్రతులలోను నిట్లేయున్నవి. అనేక పద్యములందు ఆటవెలఁది నడకకును, సీసపునడకకును భేదమే యితఁడు గమనించినట్లు తోఁపదు. భాషావిషయమందును శుద్ధమైన శబ్దప్రయోగమునకుఁగాని, సంధులను చక్కఁగా కలుపుటకుఁగాని, యితఁడు ప్రత్యేకముగ పరిశ్రమించినట్లే తోఁపదు. అచ్చులకును 'వ'కార 'య'కారములకును గలభేదమును పలుమాఱితఁడు గమనింపలేదు. 'సమశివయనవచ్చు నారాయణన వచ్చు' (౧౧౫౯) ఇత్యాది నిరర్గళ ప్రయోగములు పెక్కులు గలవు. ఇఁక అసభ్యములగు పదములు, అర్థములు, లెక్కలేనివి.

ఇఁక సామాన్యప్రజకు బహిరంగము ముఖ్యము. దేవళపుగోపురముల యెత్తు, దేవతకుఁగలనవరత్నాలసొమ్ములు, పూజారిమెడలోని తావళములసంఖ్య మొదలగు వానినిజూచి వానిమాహాత్మ్యమును వీనిభక్తిని నిర్ణయించువారు వారు. ఇట్లు కవి వ్రాసిన పద్యములు గూడ శుద్ధమైనభాష, పందెపు గుఱ్ఱము నడకవంటి ఛందస్సుఁ గలిగి, అనుప్రాస యమకాదులతో సభామందిరమును గడగడలాడించు నట్లున్న, 'బలే' యని మెచ్చుకొందురు. వేమనకవిత్వమందది యెక్కడిది?

మఱియు సామాన్యముగ కవిత్వమును విని సంతోషించు ప్రజలు రెండు

తెగలుగా నుందురు: పరులకు దాసులు; స్వయందాసులు. మొదటి తెగవారు పామరులు. వీరెక్కువ చదువుసంధ్యలు నేరనివారు గావున, సామాన్యముగ మనసును తటాలున పట్టి యీడ్చు వేమనవంటివానికవిత్వమునకు లొంగి లోలోపల సంతోషించినను, రాజసభలలోని పద్యాల పందెములో ఎదుటివారిని పరాభవించి, గండపెండేరములను బహుమానముగాఁ బడసిన బిరుదుకవులను జూచి బెదరి, వారినే సరస్వతియపరావతారములని పొగడి తప్పించుకొందురుగాని, వారితో వేమనను పోల్చిచూతమను ధైర్యమే వారికుండదు. సభలోసందఱు మహావిద్వాంసు లంగీకరించినవానిని కాదనుటకు ఈ నిరక్షరకుక్షుల కధికారమేమున్నది? ఆ విద్వాంసులే రెండవతెగవారగు స్వయందాసులు. ఏ కాలమందో యే కారణము చేతనో మనసులో నిలిచిన సిద్ధాంతములను యుక్తమా కాదా యని చర్చింపక అవియే సత్యములనియు తక్కినవి అసమంజసములనియు నిర్ణయించువారు వారు. కవిత్వమునందు దోషములు, గుణము, అలంకారములు, రసములు, కథలు, పాత్రములు, వర్ణనములు మొదలగునవన్నియు ఇట్టివనియు ఇన్ని యనియు నిస్సంశయముగా ఏర్పఱుచుకొనినవారు కావున, ఆ నియమములను స్వల్పముగా మీఱియున్నను గ్రంథకర్త తలవంచుకొని తిద్దుకొనవలయును; లేదా, సభ విడిచి నిరాశుఁడై పోవలయును. ఇంతేకాని వీరొక మెట్టును క్రిందికి దిగరు; దిగుట శాస్త్రప్రకారముతప్పనిమాత్రమే కాదు; దిగవలయునను అక్కరయే వారికి తోఁపదు. ఇఁక పైవిషయములలో తెగినగాలిపటము వంటి వేమన్నను వీరు కవియని యెట్లు పిలిచి సంభావింతురు.

ఇట్లు "శృంగేరీ బహిరస్మాకం వయంశృంగేరిణోబహిః" అన్నట్లు విద్వాంసులు వేమన్నను గమనింపలేదు. వేమన్న విద్వాంసులను గమనింపలేదు. వేమన ప్రాచీనపురాణకవుల రచనలను చదువుకొన్నవాఁడే కాని తరువాతి ప్రబంధకవుల దారి యతఁడెఱుఁగఁడని మొదలే విన్నవించితిని. విద్వాంసులట్లు కాక, అక్షరాభ్యాసమునకు తరువాత కొన్నాళ్లు 'రఘువంశము', 'భారతము' మొదలగు మృదు కావ్యములను చదివిన శాస్త్రముచేసి, తరువాత 'నైషధము', 'వసుచరిత్ర' మొదలగు ప్రౌఢ గ్రంథములలోఁ బడి మెదిలినవారు. ఇట్లు నిన్న మొన్నటి వారి కవిత్వములే చదువుకొని ప్రాచీనకవుల మార్గము తెలియఁగక, తనకవిత్వమునందు తప్పులు పట్టు విద్వాంసులను లక్ష్యముచేయవలసిన యక్కర వేమన్నకు తోఁపలేదు. అతఁడు సుఖముగా ఇంటిలోనో, లేక యేచెట్టు క్రిందనో కాలుమీఁద కాలువేసుకొని కూర్చుండి, యిట్లన్నాఁడు:

"ఆ. ఆదిమకవులవలె అల్పుండు తానెఱిఁగి
చెప్పలేఁడుగాని తప్పుఁ బట్టు;
త్రోయనేర్చుకుక్క దొంతులు బెట్టునా?..." (ఓ. కై., ౧౩-౩-౯౯)

కాని, యెన్నటికైన తనమాటలవిలువ స్పష్టముచేసికొని యంగీకరింప వలసిన వారు పండితులే యగుదురుగాని, పామరులకంత సామర్థ్యముగాదని వేమన్న యెఱుఁగక పోలేదు. చూడుఁడు:

"ఆ. వేముఁడిట్లు చెప్పు వివరపువాక్యముల్
వేముఁడిట్లు పోవు వెళ్లిపోక,
పామరులకు నెల్ల ప్రతిపక్షమై యుండు
పండితులకు నెల్ల పరము వేమ" (ఓ. లై., ౧౨-౧-౩౦)

చదువుకొన్నవారెల్ల పామరులనియును, చదువనివారే పండితులనియు వేమన్న తలఁచెనని యూహింప సాధ్యముగాదుగదా? అట్లే అప్పటికిని ఇప్పటికిని చదువు కొన్నవారితని కవిత్వపు విలువకు లొంగియే యున్నారు. జీవితమునం దితని పద్యముల నుపయోగింపని పండితుఁ డాంధ్రదేశమం దున్నాఁడా? వేమన్నను కవి యని బాహాటముగాఁజెప్పక పోవచ్చును; ఎఱుఁగకయు పోవచ్చును. అందుచే నతనికి బిరుదు బహుమానములీయక పోవచ్చును. దానికి కారణము వేఱు. కష్టపడినవారుకష్టమునకు వెలయిత్తురు. నైషధమువంటి 'యౌషధ' కవిత్వమును అర్థముచేసికొనుటకై తలపగులఁగొట్టుకొను నొప్పును సంపాదించుకొన్నవారు, మెదడున కేమాత్రమును శ్రమనియ్యని మెత్తని వేమనపద్యములవంటి వానిపై నెక్కువ శ్రద్ధపుచ్చుకొనుట సహజము గాదు. మిరియపుకాయల ముద్దయగు 'గోంగూరపచ్చడి' తిని జీర్ణించుకొనఁగల గుంటూరివారికి అదివడ్డించినపుడే నోట నీళ్ళూరును; కాని వారికి పాలు పెరుగు రుచింపవా? వానిని వారు వదలిరా? మఱియు పదార్థమెంత విలువయైనదో యది యంత సులభముగా దొరకవలయు ననుట సృష్టి ధర్మము. ఎంతసులభమో యంత దానికి వెలతక్కువ యనుట యర్థశాస్త్రసిద్ధాంతము. గాలివంటి యమూల్యపదార్థము మనకు సులభముగా లభింపకున్న మనగతియేమి? సులభము గావుననే దానికి వెలయిచ్చువారెవరు? వేమనకవిత్వము గాలి వంటిది. అది దూఱని చోటులేదు; దొరకని తావులేదు. కావుననే యందఱును దాని నుపయోగింపక తీఱదైనను అతనిని పిలిచి మహాకవివని మర్యాదచేయుట కెవరికిని కాఁబట్టకపోయినది.

ఇటి సర్వవ్యాపిత్వమును వేమన పద్యములకు సంపాదించి యిచ్చిన కవితా గుణములేవి? ఈ ప్రశ్నను తడవుటకు ముందు 'కవిత్వమనఁగా నేమి?' యని కొంత విచారింపవలసియున్నది. కాని కవిత్వము పరబ్రహ్మమువలె మాయతో నిండిన వస్తువు. ఉన్నదని భావింపవచ్చునుగాని చేతికి స్పష్టముగా దొరకునది కాదు. ఎందఱో మహామహు లెన్నియో విధముల దీనికి లక్షణము వ్రాయఁ బ్రయత్నించిరి గాని, యా కవితాదేవత యందఱినిఁదను చేతికందక నిలిచి మనప్రక్క చూడ్కి నిగిడించి యింకను నవ్వుచునేయున్నది. మఱియు, లక్షణమెప్పుడును బహిరంగము లను తెలుపఁగలదుగాని యంతరంగమును దెలుపుశక్తి దానికి లేదు. మల్లెపూవును ఎన్నఁడును చూచి యెఱుఁగని వానికి దాని స్వరూపమును దెలుపుటకు ప్రయత్నించిన వారేమి చేయఁగలరు? రేకులు, కాఁడ మొదలగు వాని సంఖ్య, కొలఁత, వన్నె మొదలగునవి యిట్టివని చెప్పవచ్చును. కాని యితర పుష్పములం దెందును లేని దాని పరిమళము ఇట్టిదని వర్ణించిచెప్పి యొప్పించుటయెట్లు? ముక్కుగలవాఁడు దానిని సాక్షాత్తుగా మూర్కొన్నప్పుడు తప్ప తక్కినయేమార్గముచే నేవిధముగాఁ జెప్పినను వాని కది యర్థముగాదు; ప్రతిపదార్థముయొక్క తత్త్వమును ఇట్లే. సాక్షాత్తుగా అనుభవించిన వారికి అనుభవింపఁగల వారికిఁ దప్ప తక్కినవారి పాలికి లేదు. కవిత్వముగూడ నట్టిదే. కాని తా ననుభవించిన వస్తువును అంగాంగములు పరీక్షించి యివియిట్టివని లక్షణము నేర్పఱుపఁ బ్రయత్నించుట మానవ స్వభావము. కాని యెంత ప్రయత్నించినను బహిరంగములు దాఁటి లోఁతుగా దిగినవారు లేరు. ప్రకృతము మనముగూడ నంతే చేయఁగలము.

సామాన్యముగ ఒక వస్తువును గూర్చి తనకుఁ గలుగు భావములను భాష మూలమున ఇతరుల మనసు కెక్కునట్లు వెలువఱుచుట కవిత్వ మనవచ్చును.

అనఁగా, భావించువాఁడు, అతని భావము, దానికి విషయమైన వస్తువు, దానిని వెల్లడించుభాష, దానిని విని గ్రహించు సభ్యులు—ఈ యైదును కవిత్వసృష్టి యందలి పంచ మహాభూతములు. ఈ యైదింటిలో ఏది లేకున్నను కవిత్వము కొఱగాదు. కవిలేనిది కవిత్వముండదని చెప్పఁబనిలేదుగదా? అతనికి భావము లుండవలయును. భావమనఁగా పదార్థములయొక్క స్వరూపజ్ఞానముగాని, యిదిమంచిది చెడ్డది యను నభిప్రాయముగాని కాదు. మఱి విషయమును గూర్చి మనకుఁగలుగు ద్వేషము, కోపము, అసూయ, అసహ్యము, ప్రేమ, భక్తి మొదలగునవి భావములనఁబడును. దొంగను ఉదాహరణముగాఁ దీసికొందము—ఈ యనంతపురము సీమలో ప్రసిద్ధుఁడై యుండిన గజదొంగ 'నామాలసింగఁడు.' వానినిగూర్చి చెప్పవలసినప్పుడు వాని ఒడ్డు, పొడువు, వన్నె, కులము, భాష, ఆయుధములు మొదలగు వానిని కన్నులు మూసికొని చెప్పుట, వానిని గూర్చిన మన జ్ఞానమును తెలుపును. అతని వలన దేశమున కెంత నష్టకష్టములైనవో గమనించి యతఁడు చెడ్డవాఁడని తీర్మానించి చెప్పుట యభిప్రాయము. ఈ రెండు సందర్భములందును కవిత్వమునకు చోటు లేదు. ఇదిగాక, అతనిచే దెబ్బలు దోపులు దిన్నవారి కతనిపై కోపము జనించును: అతని సాహస కార్యములు చూచిన కొందఱి కాశ్చర్యము మెప్పును గలుగును. ఇత్యాదులే భావములు. ఇవిలేనిచోట తత్త్వశాస్త్రము, నీతిశాస్త్రము ఉండఁగలవే కాని కవిత్వముండదు. కావున కవిత్వమునకు భావములు ప్రాణముల వంటివి. ఇఁక భావములకు ఆధారమగు విషయము, దానిని వెలువఱుచుభాష కవిత్వమున కావశ్యకములని చెప్పనక్కరలేదు. ఐదవ మహాభూతము విని సంతసించువాఁడు. హృదయమున జనించిన భావములను ఎవరు విన్నను వినకున్నను బైలు పెట్టుట మనుష్య సామాన్య ధర్మము గావున, కవిగూడ నట్లే తన కొఱకే వ్రాసికొని మూసి పెట్టుకొనవచ్చును గాని యిది కవిత్వమగునా కాదాయని చర్చింపవలసిన, విని సంతోషింపవలసిన, మనములేకున్న, దాని పాలికి మన మెట్లు లేమో యట్లే మన పాలికదియులేదు కావున, కవితా సృష్టియందు సభ్యుఁడొక యావశ్యకమైన వస్తువే యని చెప్పక తీఱదు.

పైని యైదు వస్తువులలో భావము, విషయము అను రెంటిని గూర్చి మనకు చింతపనిలేదు. ఏ భావమైనను, ఏ విషయమును గూర్చియైనను కవికుండవచ్చును. కవికి, తానే సాక్షాత్తుగా చెప్పునప్పుడు, మృదువులగు ప్రేమ, భక్తి, మెప్పు మొదలగు భావములే యుండవలయును కాని, తీవ్రములగు అసూయ, ద్వేషము, అసహ్యము, క్రూరత మొదలగునవి యుండరాదని కొందఱు తలఁతురు. నేనును ఇట్లు తలఁచి యుండిన వాఁడనే. కాని యది పొరబాటు. కావ్యమునందు అన్ని భావములును హృద్యములుగానే యుండును. మనకు దేనిపై కోపమో ప్రీతియో కలదో దానిపై కవికిని అట్లేయుండవలయునని తలఁచుట యన్యాయము, అసాధ్యము. మనకుఁ గావలసినది ఆ భావమును కవియెంత నిజముగా తీవ్రముగా తాననుభవించి, మనల ననుభవింపఁ జేసినాఁడనుటయే కాని వేఱుకాదు. ఇట్లే కొందఱు కవిత్వమునకు విషయములైన వస్తువులను నియమింపఁ బ్రయత్నింతురు. ఇటీవల మోటారుబండ్లు, సిగరెట్లు మొదలగువానిని గూర్చి కూడ దేశాంతరములలో కవిత్వము బయలు దేఱుచున్నదనియు మన దేశమున కట్టియవస్తు రానీయరాదనియు వారు హెచ్చరింతురు. నాకు మోటారుబండి శబ్దముపై అసహ్యము. దాని వేగముపై ప్రీతి. కావున ఈ భావములను బైలుపఱుచుచు పద్యములు నేనేల వ్రాయరాదు?

మద్యమునుగూర్చి కాళిదాసు మొదలగు వారందఱును కమ్మని పద్యములు వ్రాసియుండఁగా సిగరెట్లు చేసిన తప్పేమి? భావము లిట్టివే కావలయునను నిర్బంధము లేనప్పుడు విషయములకు మాత్రమేల నిర్బంధము? ఎట్లు నిర్బంధింపఁ గలము?

తక్కిన కవి, భాష, వినువాఁడు అను మూఁడు పదార్థములలో ప్రతియొక్కటియు కొంత విశేషధర్మము గలిగియుండవలెను. ఎవఁడైనను ఎట్టి భాషలలో వ్రాసినను అది యెవరిమనసున కైనను ఎక్కును అని చెప్పలేము. కవిత్వమందలి ముఖ్యజీవధర్మము ఇతరుల మనసు కెక్కుట. అదే మన కర్థముగాని రహస్యము. 'ఇట్లు వ్రాసినదానిని విని మే మానందింతు' మని శాస్త్రము వ్రాయుట యెవ్వరికిని సాధ్యముగాలేదు. అట్టి ఆకర్షణశక్తి యెవఁడో యొకనికి దేవుఁడు ప్రసాదించియుండును. అట్టివాఁడు తప్ప తక్కినవారు కవులు కాఁజాలరు. అతఁడే తనకుఁ గావలసిన విషయములవలె తన భావములను వెలువఱుచు భాషనుగూడ ఏఱుకొనును, స్థూలముగాఁ జూచిన, సంగ్రహము, స్పష్టత, సరళత మొదలగునవి కవిత్వభాష కుండవలసిన ప్రధానగుణములు, వినువారు సహృదయులుగా నుండవలయును. అనఁగా, కవికెట్టి హృదయముగలదో యట్టిది కలవారనుట. హృదయమందు జనించు భావములను ఏకారణము చేతనైనను అడఁచిపెట్టుకొని, క్రమముగా భావించుశక్తినే యనేకులు చంపుకొని యుందురు. అట్లుగాక యేభావమైనను సంపూర్ణముగా ననుభవించు సహజమైన హృదయసత్వము గలవారు సహృదయులు. ఇట్టివారు కవిత్వమును విన్నప్పుడు తమ హృదయమును మఱచి కవి హృదయముతో చూడఁగల్గుదురు. అనఁగా, కవిత్వమును విని యానందించుటకు అహంకారము పనికిరాదన్నమాట. అహంకారమనఁగా గర్వము కాదు. నేను, నాది, నా భావము, నా సిద్ధాంతము, అనునట్టి జ్ఞానము. అది యుండువఱకును కవి యేమి చెప్పినను 'అది నా కేవిధముగా నన్వయించును, నా యభిప్రాయముల కనుకూలముగ చెప్పినాఁడా లేదా' యను దృష్టికలిగి, దానికి తగినట్లు మనకు సుఖమో దుఃఖమో కోపమో అసహ్యమో కలుగును. వేమన్న సమాధినుండి లేచివచ్చి, నాయీ యుపన్యాసములను విని వెక్కిరించి వేళాకోళముచేయుచు చక్కని పద్యములు రచించి నా మొగము ముందఱనే చదివినాఁడనుకొందము. అప్పుడు నా యందు సహృదయత్వము గలదేని, అది యెందుకైన తరమగునేని, వేమన వెక్కిరింపులచే నాకుఁ గలుగు అవమానము, నిరాశ మొదలగు అహంకార గుణములను మఱపించి, అతని పద్యములందలి కవిత్వపు చక్కఁదనమును మాత్రము నేను గ్రహించి సంతోషించునట్లు చేయవలయును. అనఁగా, కవిత్వమునకు విషయమైన వస్తువు పాలికి కవిత్వములేదు. చంద్రుఁడు, మల్లెపూవు మొదలగు జడవస్తువులపై నెంతమంచి కవిత్వమును వ్రాసినను అవి యెట్లు దాని సౌఖ్యము ననుభవింపలేవో యట్లే మనపై వ్రాసినను, మనము మనమైయుండు వఱకును, దాని మాధుర్యము నెఱుఁగలేము. అట్లుగాక మన యభిప్రాయములు, భావములు మఱచి కవితో నేకీభవింపఁ గలమేని, అప్పుడు, ఇట్టిదని నిర్వచింపరాని యొక యానందము కలుగును. ఈ యానందము ప్రత్యక్ష సిద్ధమే కాని, ప్రమాణములతో స్థాపించి చూపుట సాధ్యముగాదు. ఇట్లు కవితా ప్రపంచమందును మమతా పరిత్యాగ పూర్వకమైన సాయుజ్యమే మోక్షానందమునకు కారణము.

ఈ సాయుజ్యమును గలిగించుటకు ఛందస్సొక గొప్ప సహకారి వస్తువు. ఛందస్సునందు ముఖ్యముగా నుండు (ఉండవలసిన) గుణము లయము. లయ

మనఁగా, ఇక్కడ, క్లుప్తమైన కొలఁతగల యొక విధమగు శబ్దముల పడక. దీనికి తక్కిన యే పదార్థముల సాహాయ్యమును లేకయే మనలను మఱపించుశక్తి కలదు. మనము ఏపని చేయుచున్నను, ఎక్కడనో యొక మూలలో వినవచ్చు మృదంగము తప్పెట మొదలగు వాద్యముల లయప్రకారము వ్రేళ్ళైనను ఆడించక యుండలేము. మనకన్న నాగరకత తక్కువగలవారు దాని వెంట నిస్సంకోచముగా నాట్యమే చేయుదురు. తీవ్రమైన భావమునకు, దానిని వ్యంజించు భాషకు తోడుగా నిదియు చేరెనేని 'చిచ్చునకుఁదోడు కరువలి వచ్చె' నట్లేకదా ? కావుననే కవిత్వము యొక్క పరిపూర్ణ ఫలము పాటలందు పద్యములందు లభించునంత వట్టి గద్యమందు లభింపదు. గద్యమందు కవిభావములు కవిభాషయు నుండవచ్చునే కాని, వానిని స్పష్టముగా పట్టిచూపు పంజరముండదు. అది యుండనిండు.

కవిత్వస్వరూపమునుగూర్చి నేఁజెప్పిన పైవిషయములలో క్రొత్తది యేమియు లేదు. కాని యందులో నొక విషయమును మాత్రము ముఖ్యముగా నొత్తి చెప్పుట కింత వ్రాయవలసెను: అది వినువారి యహంకార త్యాగము. వేమనవంటి స్వతంత్రుని కవిత్వమందలి మాధుర్య మనుభవించుట కదిలేనిది సాధ్యముగాదు. వేమన పెక్కు బండబూతుపద్యములు వ్రాసెను. అట్టి పదములు మననోట నుచ్చరింపరానివను భావము మనము మఱచిపోవువఱకును వాని యందలి కవితాధర్మము మనకు గోచరింపదు. వేదముల కాలమునుండి మనలో బూతులున్నవి. మనలోనే యేల ? అందఱి యందును గలవు. కామాతురులును, వారిని ఖండించువారును అన్ని భాషలందును బూతుకవిత్వమును వ్రాసినవారే. నేఁటికిని అట్టివి వ్రాయువారు, విని సంతసించు వారును విద్యావంతులలోనే కలరు. కాని వానిని బైలుపఱుపరాదను భావము ఇప్పుడు బలమగుచున్నది. అంతమాత్రముచేత అది కవిత్వము కాదనలేము.

కాని, యెవ్వరికిఁగాని 'తాను' అను పదార్థ మొకటి యుండువఱకును అది పూర్తిగా లేదనుకొని మఱచిపోవుట యసాధ్యము. ఇతరులను మఱపించి వశము చేసికొనుటయే ప్రధాన ధర్మముగాఁ గలిగిన కవిగూడ నీ తత్త్వమును మఱవరాదు. 'నేను' అను నీ యహంకార ముండువఱకును, ధర్మము, నీతి మొదలగు వానిని గూర్చి బుద్ధిచే నేర్పడిన సిద్ధాంతము లెప్పుడును మన వెంటనే యుండును. కవికిని మనకును హృదయసత్త్వ మొక తీఱుగానుండి యా కారణముచేత అతనియందు జనించిన ప్రేమశోకాది భావములు మన హృదయమునందును ప్రతిబింబింపవచ్చును గాని, యిరువురి బుద్ధులు, అనుభవములు వేఱువేఱగుటచే అతని సిద్ధాంతములన్నియు మన మంగీకరింపలేము. చూడుఁడు. వేమన్న యిట్లు వ్రాసెను:

"ఆ. సతులఁ గవయనేల ? సుతులఁ బడయనేల ?
వెతలు పడఁగనేల ? వెఱ్ఱితనము :
నేలమీఁదిరాయి నెత్తికెక్కినయట్లు..." (౩౮—౭)

ఈ సిద్ధాంతమును మనలో నంగీకరించువారెందఱు ? నూటికొక్కరు గలరా ? కాని యీ పద్యముఁ జదువునపుడు అతని హృదయమందుఁగల సంసారము మీఁది యసహ్యమను భావము క్షణమాత్రము మన హృదయములందును సంక్రమించును. అంత మాత్రమున వెంటనే మనము కావిబట్టలు కట్టుకొనఁబోము. కవి కవిత్వ మింతటితో చరితార్థమైనది. కవి సిద్ధాంతములు మన యభిప్రాయములును ఒకటిగా

నుండెనా యట్లుండువఱకును అతని భావము మన హృదయమున నిలిచియుండి ఆ పద్యము పలుమాఱు జ్ఞప్తికి వచ్చును.

ఇట్లు కవి యభిప్రాయము లన్నియు మన మంగీకరించుట కవకాశ మియ్యని, బుద్ధి, అనుభవము మొదలగువాని భేదమట్లుండఁగా, వీనికన్నను బలవంతముగా నుండి మనుష్యులనహంకార త్యాగముచేయనీయనివస్తువు వేఱొకటి కలదు. అది నాగరకత. మనవేషము, భాష, నడత మొదలగు వాని స్వరూపము నిది నిశ్చయించును. అనేక కారణములచేత అప్పుడప్పుడు నాగరకతకు సంబంధించిన యభిప్రాయములు మాఱును. మన పూర్వికులు మగవారికిఁగూడ ‘ఎలతేఁటి దాటులన్ బమ్మెరవోవఁదోలు తెగఁ బారెఁడు వెండ్రుక’లున్న నలంకార మనుకొనిరి. ఇప్పుడాఁడవారికిఁగూడ వెండ్రుకలెంత కుఱుచగా కత్తిరించుకొన్న నంత నాగరకత యను భావము వ్యాపించుచున్నది. ఇట్లైనను మనము నీతిని ధర్మమునైనను వదలుదుము గాని యనాగరకులముగా బైటవర్తింప నిష్టపడము. ఇతరులు మనలను నాగరకులనవలెనను నాశతో మన మెంతో కష్టపడుదుము. అసత్యమునకైనను అంగీకరించి తిట్టవలసిన వానిని సభలో పొగడుదుము. కాఁబట్టి, కవియొక్క పద్యములందనాగరకపుమాటలు—అనఁగా, మన కాలమున నట్లు తలఁపఁబడినవి. ఏమాత్ర మున్నను, అవి తటాలున అతని కవిత్వముచే మనకుఁ గలుగు మఱపును మఱపించును. అభిప్రాయము వేఱైననంతకష్టములేదు. వేమన పద్యములు ప్రజలయందీ నాగరకదృష్టిని పలుమాఱు గమనింపక వ్రాయఁబడినవగుటచే వాని వ్యాప్తికిఁ గొంత విఘ్నము కల్గినదని వెనుకనే చెప్పితిని. కావున కవి సహృదయు లిరువురు పరస్పరము సర్దుకొనవలసినవారు. వీరిసామాన్యస్వభావము గమనించి మన్నించుచు అతఁడు తన స్వాతంత్ర్యమును కొంత వదలుకొనవలయును; అతనియందలి విశేష గుణములవలని యానందఫల మనుభవించుటకై వీరు తమ స్వత్వమును చాలవఱకు త్యాగము చేయవలయును. వేమన్న తనధర్మము నిర్వహించుటలో కొంత యుదాసీనము చూపెను; ఇప్పుడతనిఁ దిట్టి ఫలములేదు. మనమును అతఁడు మాజాతిని దిట్టినాఁడని, మా పద్ధతులు తిరస్కరించినాఁడని, మా కసహ్యమైన యనాగరకపు మాటలుచెప్పె నాఁడని, మఱచిపోలేక మననము చేయుచుంటిమేని, యతని యసాధారణ కవిత్వమునుండి కలుగఁగల యానందమను లాభమును పోఁగొట్టుకొనినవారమగుదుము.

వేమన కవిత్వమందలి యసాధారణగుణములలో ముఖ్యమైనది భావముల తీవ్రత. అవి యంత తీవ్రముగా నుండుటకు కారణము ఆ భావము లతనివే కాని యితరులవి కాకపోవుట. మనుష్యులలో ననేకులు ఎప్పుడును ఇతరుల భావములను తమపై నారోపించుకొనువారే. పదార్థములు మంచివి చెడ్డవి యను నభిప్రాయములను అందఱును తమంతట పరిశీలించి యేర్పఱుచుకోలేరు. కావున ననేక విషయములలో మన మితరుల యభిప్రాయములే యనువాదము చేయవలసి యున్నది. వంకాయ ఆరోగ్యకరమగునా కాదా యను విషయమున సామాన్యజనులందఱును వైద్యులయభిప్రాయమునే నమ్మవలయునుగదా? కాని యది నా నాలుకకు రుచించునా రుచింపదా యను విషయమునఁగూడ యితరుల మొగముఁ జూచి చెప్పవలసివచ్చెనేని, తక్కిన వెట్లైనను కవిత్వమున కది ప్రళయకాలము. ఈ విషయమున ప్రాచీనకవుల పారతంత్ర్యమును మొదలే విన్నవించితిని. ఇతరులకై వారు వ్రాసిన గ్రంథములలోనెల్ల నగానికి నగము కవిత్వము సున్న. ప్రాచీనులలో

ననేకులు కవులనుట, వారి గ్రంథములకంటె, చాటు పద్యములలో నెక్కువగాఁ దోఁచును. అల్లసాని పెద్దిరాజు, తన ప్రభువగు కృష్ణదేవరాయలను మనుచరిత్రము పీఠిక యందెన్నియో తెఱఁగుల వర్ణించి, తనకతనియెడఁగల మెప్పు, గౌరవము, ప్రేమ మొదలగు భావములు ప్రకటింపఁ బ్రయత్నించెను. కాని రాయల మరణా నంతర మింటిలో మూలఁగూర్చుండి యేడ్చుచు చెప్పిన "యెదురైనచో తన మద కరీంద్రము డిగ్గి" అను పద్యము మన మనస్సులను గరఁగించినట్లు పై పీఠిక పద్య ములలో నొక్కటియును జేయఁజాలవనుట సహృదయ వేద్యము. కారణమిది శోకము పొంగిపొరలివచ్చునపుడు తనకొఱకె వ్రాసినది. అవి రామరాజభూషణుఁడు, రామభద్రుఁడు మొదలగువారి మొగములు చూచుచు వ్రాసినవి. ఈ దోషము ఆధునిక కవులలోను అనేకులకుకలదు. విచిత్రములయిన కల్పనలు చేయఁగల వాఁడు కవియని యా కాలపువారు తలఁపఁగా, విచిత్రములైన భావములను జూపు వాఁడు కవియని యా కాలపువారు తలఁచుచున్నారు. భరతమాత రాటము, రాధా కృష్ణులు మొదలగు విషయములఁగూర్చి యీ కాలమున బయలు వెడలుచున్న యసంఖ్య పద్యములలో ముక్కాలుముమ్మువ్వీసము కవిత్వము సున్న. వీరుచూపు భక్తి, ప్రేమ, శోకము మొదలగు భావములన్నియు సొంతముగా హృదయమం దుద్భవించినవిగాక, యే రవీంద్రనాథుని నుండియో, యే సరోజినీదేవినుండియో యెరవు తెచ్చుకొన్న పగుటచేత, ఈ పద్యములు, చిన్నబిడ్డలాడు నాటకములవలె కొంతవఱకు వినోదముగాను చాలవఱకు అసహ్యముగాను ఉండును. వేమన యందిట్టి భావదాస్యములేదని వేఱుగ చెప్పఁబనిలేదు.

ఎప్పుడు భావమిట్లు సహజమయ్యెనో, యప్పుడే భాషకొకవిధమైన బిగువును బలమును గలుగును. అది కృత్రిమమైన నిదియు సడలి తేపలుగా నుండును. భావము నిండు కడవవంటిది. భాష దానిని పైకీడ్చు త్రాడు. అసలు కషపయేలేని వట్టిత్రాటిని ఎంత నెమ్మదిగా నీడ్చినను అది చక్కగా దృఢముగా మీఁదికి రాదు. ఊఁగులాడును; పురులుపడును; చేఁదువానికి చేఁదునట్లే తోఁపదు. అట్లే భావ దార్ఢ్యము లేని భాషలో ధారయుండదు; పదములు చేరిక యెగుడుదిగుడుగా నుండును; కంఠపాకమనుపించును గాని కవిత్వమనిపింపదు; అధికపదములు దొర్లును. నాకుఁ జూడఁగా కవిత్వమున అపశబ్దములకంటె అధికపదములు గలుగుట పెద్దదోషము. అపశబ్దముచే వైయాకరణుల ముఖము చెడునుగాని కవి భావము చెడదు. అధికపదములచే తప్పక చెడును. తీవ్రమైన భావములు గల వానికే యట్టి తొడకులేని భాష వెడలఁ గలదు. అనఁగా, తీవ్రమైన భావములు వారికెల్ల అట్టి భాష వచ్చునని కాదు. అసలు కవిగా సృజింపఁబడినవానికే యీ న్యాయ మన్వయించును. తీవ్రమైన భావములు మనుష్యుల కందఱికిని కలవు; కాని యా భావములను బైటఁ బెట్టవలసినప్పుడు మనకందఱికిని వచ్చునది కవిత్వముగాదు—నత్తి, కొందఱి కది నాలుకకే యంటియుండును. మఱికొందఱికది వ్రాఁతలోను గలదు. కవులనఁబడువారిలో ననేకులిట్టి నత్తివ్రాఁతవారే. బుద్ధిమంతు లైన వారి కీరెంటికిని మందొకటే: చేతనైనంతవఱకును మౌనము వహించుట.

వేమన యిట్లు తీవ్రములైనభావములు, అడ్డులేని నాలుక కలవాఁడు కావుననే యతని రచనలలో భావము భాష యీ రెండును ఒకటితో నొకటి పందెము వేసికొని కుప్పించి యెగిరినట్లు, హృదయమునుండి పైకివచ్చుచున్నవి. ఈ వేగమును నిరోధించుటకు ఛందస్సు యతిప్రాసలు మొదలగు ఏ నిర్బంధములకును చేతఁ

గాదు. ఇవి వానికి లొంగి సర్దుకొనవలసినవే కాని యని వీనికి లొంగి కుంటుచు నడవనేరవు. కావుననే యందఱికివలె నీ నిర్బంధములు సంకెళ్ళవలెనుండక, ఇతని కవితకు కడియము లుంగరాలవలె అలంకారములైనవి. మఱియు, కొన్నిచోట్ల పై నిర్బంధములను విడిచి తెగించి వ్రాసినను, మఱికొన్నిచోట్ల లేని నిర్బంధములను కల్పించుకొని, యంతే ధారాళముగా వ్రాసి, వేమన విచిత్రములైన దొమ్మరి లఘువులను చూపుచున్నాఁడు. మనలో వృత్తిజాతులందలి యక్షరసంఖ్యానియ మమును ప్రాసనిర్బంధమును వదలి యతినిమాత్ర ముంచుకొన్న చిన్నసులభమైన పద్యము ఆటవెలఁదిగదా ? దానిలోను ప్రాసమును చేర్చుకొని యితఁడుచేసిన సరళమైన సాముచూఁడుఁడు :

“ఆ. చదువులందు పాడి మొదవులందును స్త్రీల
పెదవులందు రాజ్యపదవులందు
ఆశలుడిగినట్టి యయ్యలు ముక్తులు...” (౧౪౮౯)

“ఆ. ఆకులన్నిదిన్న మేక పోతులకేల
కాక పోయెనయ్య కాయసిద్ధి ?
లోకులెల్ల వెఱ్ఱి పోకళ్ళఁ బోదురు...” (౨౨౩)

ఇతనియందలి యర్థముగాని కవితారహస్యములలో ఈ ఆటవెలఁది యొక్కటి. ‘ఇంత చిన్న వృత్తములో, అంతగొప్ప భావములను, యతిప్రాసములు వదలక, వెనుక ముందు అతుకులు తిరుగుడులు లేక, కత్తిరించినట్లున్న శబ్దార్థములతో, ఎట్లితఁడు అచ్చువేసినాఁడురా?’ యనుప్రశ్న పద్యములు వ్రాయుటకు చేయివేసిన వారికెల్ల తెగనిది. ఇతని పద్యములు చదివినతరువాతఁగూడ ఆటవెలఁదిలో వ్రాసెద నని చేయి వేయువాఁడు నాకుఁ జూడఁగా వెఱ్ఱివాఁడు. శ్రీనాథుఁ డపురూపముగా నిదేపద్ధతిలో ఒక యాటవెలఁది చాటుపద్యము వ్రాసెను—

“ఆ. చిన్నచిన్న రాళ్ళు చిల్లరదేవుళ్ళు
నాగులేటి నీళ్ళు నాఁపరాళ్ళు
సజ్జజొన్నకూళ్ళు సర్పంబులును తేళ్ళు
పల్లెనాటి సీమ పల్లెటూళ్ళు”

కాని యిట్టివి నాలుగైనను వ్రాయకమునుపే, యతనికి రెడ్డిరాజుల ముందు సభామందిరములలో చేయెత్తిపాడుటకు తగిన సీసపద్యపు గాంభీర్య ధైర్యములపై మనసుపోయినది. ఒక్కొక్కరి కొక్కొక్క జాతిపద్యముపై సహజమగు నభిమాన ముండును. కాళిదాసు ‘మందాక్రాంత’, భవభూతి ‘శిఖరిణి’, తిక్కన ‘కందము’ సుప్రసిద్ధములే. తెలుఁగువారిలో తరువాత కవిచౌడప్ప, సుమతిశతకకర్త మొద లగు శతక కవులనేకులు కంద మందభిమాన మెక్కువగాచూపి, చక్కని పద్యము లను వ్రాసిరి. అట్లే వేమన్నకును ‘ఆటవెలఁది’పై నభిమానము సహజభావములలో నొక్కటి. కాని కారణమును గలదు. తమ యభిప్రాయమును స్పష్టముగా చిక్కు లేక చెప్పఁగోరు వారెవరుగాని పెద్దపెద్ద వృత్తములను వాడరు. వానికి చేయివేయుట యేనుఁగును గట్టినట్లు: కడుపునిండ దానికి తిండి మొదగించుటయే పెద్ద కష్టము. కాఁబట్టి యే ఆకలములనో తెచ్చి దాని పొట్ట నింపవలసి యుండును. అర్థభావము లకు మితియున్నదిగాని భాషకులేదు. కావున ఏవో శబ్దములచెత్తను జేర్చి పద్యములు నింపవచ్చును గాని యసలు వస్తువు చెడక తప్పదు. వేమన యిట్లు మొదలు చెఱుచు బేహారి కాఁడు. కావుననే తెలుఁగు ఛందస్సులలో నెల్ల చిన్నదియగు

ఆటవెలఁది నితఁడు పరిగ్రహించె ననవచ్చును. కందములు, తేటగీతి మొదలగు పద్యములు గూడ నితఁడు వాడినాఁడు గాని వానిలో చాలవఱకు ఈముద్దు, ఈ చెక్కిన చక్కఁదనము, ఈ బిగువు, ఈ లగువు లేదు.

దీనిలో ఇతఁడు యతికిచ్చిన మర్యాద, అందము, అద్భుతమైనది. ఆంధ్ర వాఙ్మయములో యతిని పరస్పర విరుద్ధముగా విచిత్రముగా వాడిన వారిద్దఱు: మొదటివాఁడు తిక్కన సోమయాజి—యతి కావలసినవారు ప్రయత్నముగా నితని కవిత్వమందు వెదకి చూడవలసినదే కాని, యది తప్పక యందుండినను సామాన్య ముగ చేతికిఁ జిక్కదు. లయాను సారముగా పాదమధ్య మందొకచోట పదము నిలుచుట యతి యని ప్రాచీన నియమము. దానిని వదలుకొని తెలుఁగువారు, అట్టి చోట మొదటి యక్షరము మరల నావృత్తి కావలయునని యొక మొండి పట్టు పట్టుకొన్నారు. వారి పీడను వదలించుకోలేక తిక్కన, యది వచ్చినదనిపించి ముందుకు వెడలినాఁడు—

"గురుభీష్మాదులు సూచుచుండ సభమీకున్
గీడు నాఁడట్లు ముష్కరులై చేసిరి యంతచేసియును
పశ్చాత్తాపముంబొంద నోపర..."

(భారతము, ఉద్యోగపర్వము)

అన్నప్పుడు, 'అప్పకవీయము' చేతలేనివారి కిందలి యతి కాన్పింపదు. ఈ తప్పించుకొని తిరుగు కౌశల్యము తిక్కన కబ్బినట్లు మఱెవరికిని అబ్బలేదు. కాని యీ మార్గమే కొంత సులభమని తిక్కన వారందఱు నాత్రోవనే త్రొక్కిరి. నేనెఱిఁగి నంతవఱకు వేమన్న యొక్కఁడే ఈ విషయమున తిక్కన కెదురు తిరిగిన వాఁడు. ఎక్కడికి యతి యుండవలయునో యక్కడికి పదమే కాదు, అభిప్రాయమును తెగి నిలుచును. వెంటనే ఆద్యక్షరా వృత్తియు తడవుకొ నక్కరలేక సిద్ధముగా దాఁపురించును. లేదా ప్రాసము సిద్ధము. చూడుఁడు:

"ఆ. కడుపు బోరగించి కన్నులు ముకిళించి
బిట్టు బిగుసుకొన్న బీదయోగి
యమునిబారిగొట్టె యతఁడేమి సేయును..." (౮౭౩)

"ఆ. కోతిఁబట్టి తెచ్చి క్రొత్తపుట్టము గట్టి
కొండముచ్చులెల్ల కొలిచినట్లు
నీతిహను నొద్ద నిర్భాగ్యులుందురు..." (౧౨౦౧)

ఇతని భావములెట్లు కృత్రిమములు కానివో యితని భాషయు నట్లే. ఇదే నిజమైన యచ్చ తెనుఁగు. ప్రాచీనులకు సంస్కృతమువలె, ఆధునికులకు ఇంగ్లీషు వలె, స్వభాషా స్వరూపమును జెఱుచునట్టి రెండవభాష యేదియు వేమన్న యెఱుఁగఁడు. కావుననే, యోగరహస్యములను దెలుపుచు పారిభాషిక పదములతో నిండిన పద్యములు తప్ప, తక్కిన యేమాట చెప్పినను, తెలుఁగు మాటలాడ నేర్చినవాని కెవ్వనికిని ఇతని పద్యము లర్థము కానివి యుండవు. గొప్ప తత్త్వవిషయములు చెప్పినప్పుడును ఇతని ధార యిట్లే యుండును. 'ఈ సౌలభ్యమందే అనన్య సాధారణమయిన యతని కవితాశక్తి యడఁగి యున్నది.' తాను చెప్పు ప్రతి న్యాయమునకును ఒక యుపమానము తప్పక యుండును. ఆ యుపమానములు గూడ ఊహా కల్పితములు గాక, యింటిచుట్టుముట్టుఁగల వస్తువు లగుటచే, వాని సొగసును బిగువును అంద అనుభవించి యానందింతురు. ఇదిపరకే యెక్కువ యుదాహరించి

తిని ; కాని మఱి రెండైనను ఉదాహరింపక యుండలేను :

"ఆ. పసుల వన్నెవేఱు పాలేక వర్ణమౌ ;
పుష్పజాతివేఱు పూజయొకటి ;
దర్శనములు వేఱు దైవం బదొక్కటి..." (౨౪౮౦)

"ఆ. తల్లి దండ్రిచావఁ దానాలితోఁగూడి
యిల్లు పట్టియున్న యింపులెల్ల,
కొఱితమీఁది దొంగ కూడడిగిన యట్లు..." (౧౮౫౧)

ఇట్లు వ్రాయఁగలవాని యభిప్రాయములతో మనమేకీభవించిన నేమి? ఏకీభవింపకున్ననేమి? ఒక మాఱు విన్న తరువాత పండితుఁడుగాని పామరుఁడుగాని వీనిని మఱవఁగలఁడా! సంపఁగిపూవుల వాసన తలనొప్పి వేపచ్చును. కాని యేమి చేయఁగలము? ముక్కొంతప్రొద్దు మూసికొనవచ్చునా? కోపమువచ్చిన పెరటిలోని చెట్టును గొట్టివేయవచ్చును. కాని మైసూరుసీమలో నెక్కడికిఁ బోయినను పూచిన సంపఁగి వ్రాఁకులే! వేమన సిద్ధాంతముల సంగీకరింపనివారి కతనితోడి బ్రతుకును అంతే.

ఇతని కవిత్వముకు కొంత మఱుగుఁబెట్టి దానిని దుర్వారబలముగల దానిని గాఁజేసినది హాస్యము. మనలో నయముతోడి హాస్యములేదని మొదలే విన్నవించితిని. నవరసములలో హాస్యమునుగూడఁ జేర్చియున్నను, ప్రాచీనుల హాస్యము అసహ్యములును, అసభ్యములును వర్ణించుట యందు మాత్రము చరితార్థమైనది. కావుననే హాస్యరస ప్రాధానములగు ప్రాచీన ప్రహసనములను చదువుట కిప్పటి నాగరకత గలవా రెవగింతురు. ప్రాచీన నాటకములలో కొంచెము నాగరకతగల హాస్యమును జూపుటకై యేర్పడిన పాత్రము విదూషకుఁడు. కాని వాని హాస్యము గూడ, ఎద్దుమొద్దుతనము, తిండిపోతుతనము—వీనిచే నేర్పడునట్టి అసహ్యావసవ్వే. కాళిదాసు మొదలు ఇట్టి పద్ధతిని కొంతవఱకు తప్పించి మాళవికాగ్నిమిత్ర నాటకమున కొంత జాణతనము, చురుకుఁదనముగల విదూషక పాత్రమును తయారు చేసెనుగాని, సంప్రదాయజ్ఞులు దానిని ఖండించుటచేతఁ గాఁబోలు, తరువాతి నాటకములలో యథాప్రకారముగా తిండిపోతు విదూషకునినే యుంచ్చుగొట్టెను. తరువాతి వారు సరెసరి. తెలుఁగువారమగు మనము అన్నివిధముల సంస్కృతము వారినే యనుసరించినవారము. ఆ విదూషక పాత్రమే యట్లే చెక్కు చెదరక కీర్తిశేషులగు శ్రీ కోలాచల శ్రీనివాసరావుగారు మొదలగు ఇప్పటి వారి నాటకములలోఁగూడ అవతరించి వచ్చినది. చక్కని హాస్యమును సృజించుటకు సామర్థ్యము గాని, దానిని విని కడుపునిండ నవ్వుటకు శక్తిగాని మనలో లేకపోలేదు. ప్రాచీన సంస్కృతాంధ్ర పండితులలో సభ్యముగా, చాతుర్యముతో, వినువారి కడుపులు చెక్కలగునట్లు నవ్వింపఁగల వారిని నే నెఱుఁగుదును. కాని వాఙ్మయమును, జీవితమును వేఱుచేసికొన్న వారగుట చేత, పేనా పట్టుకొని వ్రాయ నుపక్రమించిన వెంటనే యెక్కడలేని బొమముడులును అప్పుడు మనవారికి వాఁపురించును. మఱియు, సంప్రదాయమునకు దాసులై యభిప్రాయములందును, భావములందును, స్వాతంత్ర్యము లేని వారివద్ద హాస్యమునకు అవకాశమును చాల తక్కువ. హాస్యమునకు మూల ప్రకృతి యితరుల యందలి తప్పులను బైలువెట్టుట. అందును తప్పుకలదను నభిప్రాయమే సామాన్యజనులకు లేనట్టి చోటులందలి తప్పును అకస్మికముగా

బైటికిఁ దీసినపుడు హాస్యమునకు బలమెక్కువ. ఇట్టి సూక్ష్మదృష్టి గలవాఁడు తన యందలి తప్పులను గూడ గమనించి, చెప్పుకొనక, తనలోనే నవ్వుకొనును. అట్టి చోట తమవేషము, భాష, ఆచారము, విద్య ఇత్యాదులన్నియు నిష్కల్మషములని దృఢముగా నమ్మినవారికి, ఇతరులందలి తప్పులను గమనించు సామర్థ్యమో సంప్రదాయమోయున్నను, అందుచే వారియందసహ్యము జనించి తిట్టఁగలరు కాని నవ్వింపలేరు. కావుననే మొన్న మొన్న వీరేశలింగము పంతులుగారి వ్రాఁతలు బైలుపడువఱకును తెలుఁగు భాషలో నయమైనహాస్య మపురూప మయ్యెను. వారి హాస్యమునందును సంఘసంస్కార దృష్టి ప్రబలముగా నావేశించి, స్వదోష దృష్టిని చాలవరకు తప్పించుటచేత, తిట్లు ఎత్తిపొడుపులును ఎక్కువై రసము చెడినవి. ఒకరి తప్పులను బైటఁబెట్టిన దెల్ల హాస్యము గానేరదు. బైటఁ బెట్టుటలోఁ గూడ మార్గమున్నది. హాస్యమును గల్పించుటయు నొక శిల్పము. ఇటుక గారలతో మాత్ర మిల్లెట్లుగాదో యట్లే తప్పులు పట్టిన మాత్రమున నితరులు నవ్వరు. ఆ రహస్యములు శిల్పి మాత్రమే యెఱుఁగును. హాస్యమువలని ఫలము జనుల చిత్తసంస్కారమైనను అదే ముఖ్యోద్దేశముగాఁ గలవాని వ్రాఁతలో హాస్యముండదు; నీతిని బోధింప వలయుననియే పద్యములు వ్రాయువారి వ్రాఁతలో కవిత్వములేనట్లు వారిదృష్టి యంతయు ఫలముమీఁద నుండునుగాని శిల్పముమీఁద నుండదు. వీరేశలింగము పంతులుగారి హాస్యరస మిందువలననే చెడినది. వారి ప్రహసనములను చదివి నవ్వుటకు సామాన్యముగా నాకు సాధ్యముగాదు. నిజముగా తెనుఁగుభాషకు మొట్ట మొదట హాస్యరసము చవిచూపిన ధీరుఁడు గురజాడ అప్పారావుగారే. వారి 'కన్యాశుల్క' మందున్నంత హాస్యరస నైర్మల్యము తక్కిన యెవరిగ్రంథము లందును లేదనుట యతిశయోక్తి కాదు.

వేమన్నయు గొప్ప బోధకుఁడును సంస్కర్తయుఁ గావున అతని యందును హాస్యరసము కలుషితమై యున్నను, అందందు సహజముగా అసభ్యరచనలు చేసినను, తెగిన గాలిపటమువంటి స్వతంత్రబుద్ధి కలవాఁడు కావున, ఒక్కొక్క మాఱు తనపని తాను మఱచి స్వచ్ఛమైన హాస్యముతో తృప్తి కలిగించు చొనును—

"ఆ. పాలసాగరమున పవ్వళించినవాఁడు
గొల్లయిండ్ల పాలు కోరనేల?..."

యను ప్రశ్నవచ్చినది. తక్కిన సమయములందు ఇవన్నియు "బూటక పురాణ కథలు" (౨౭౩౭) అని చెప్పియుండును. కాని యిప్పుడా యుద్రేకము లేదు. ఇప్పటి జవాబు వేఱు—

"ఎదుటివారి సొమ్ము లెల్ల వారికి తెపు..." (౨౭౦౯)

ఇది విన్న వాఁడెంత కృష్ణభక్తుఁడైనను నవ్వక యుండలేఁడు. 'గొప్పగురువులు ఊళ్ళలోనుండరు గాని కొండ గుహలలోనుందురు. వారి యాశ్రయములేనిది ముక్తి మార్గము దుర్లభము' అని యెవఁడో యన్నాఁడు. ఔను నిజమని వేమన్నయు నన్నాఁడు—

"ఆ. గుహలలోనఁ జొచ్చి గురువుల వెదకంగ
క్రూరమృగ మొకండు తారసిలిన
ముక్తి మార్గ మదియె ముందుగాఁ జూపురా..." (౧౩౨౮)

సామాన్యముగా ఇతరుల లోపములనెత్తి ఖండింపఁబూను కొన్నప్పుడు గూడ దాని కెంత గావయులనోయుంతటితో తృప్తిఁబొందక, యితరులకు నవ్వు గలిగింప

వలయుననను నుద్దేశముచేతనే కొన్ని కొసరుమాటలుచేర్చి వ్రాయుట యితనిపద్ధతు లలో నొక్కటి. లోభివాని నడుగుట నిష్ఫలము; గొడ్డుటావును బితికినట్లు; మేక మెడ చన్ను గుడిచినట్లు—అని చెప్పనఁజాలును గదా. ఇతని కంతటితో తృప్తిలేదు.

"ఆ. గొడ్డుటావుఁ బితుకఁ గుండ గొంపోయిన
పండ్లు రాలఁ దన్ను; పాలనీదు;
లోభివాని నడుగ లాభంబు లేదయా..." (౧333)

"ఆ. మేక కుతికఁబట్టి మెడచన్ను గుడువఁగా
ఆఁకలేలమాను నాశ గాక,
లోభివాని నడుగ లాభంబు గలుగునా?..." (38౨)

ఇందు కుండఁగొంపోవుట, కుతికఁబట్టుట మొదలగునవి పాలు త్రాఁగఁబోవు వాని యాత్రమును స్పష్టముగాఁ జూపి, వాని యజ్ఞానమునకు మనల నవ్వించును.

ఈ హాస్యప్రియత్వమునకుఁ జేరినదే వేఱొకశక్తి యితనియందుఁ గలదు. అందరికిని దెలిసిన సామాన్యన్యాయమునే గంభీరముఖముతో రెండుపాదములతోఁ జెప్పి, మూఁడవపాదములో దానిని తలఁపని తలంపుగా క్రొత్తత్రోవకు తటాలునత్రిప్పి చెప్పుట. ఉపవాసమున్నయెడల దేహమందు జీర్ణముగాని మలములన్నియు జీర్ణ మగునని వైద్యశాస్త్రము. వేమన్నయు నిట్లే తన పద్యము మొదలుపెట్టెను—

"ఆ. కూడుఁ బెట్టకున్న కుక్షిలో జఠరాగ్ని
భక్షణంబు చేయుఁ గుక్షిమలము..."

ఈ మాట విన్నవారు 'ఏమిరా! వేమన్న ఉపవాసద్వేషియే. ఇంతలో తన యభిప్రాయమును మార్చుకొన్నాఁడా? అట్లైన మన శాస్త్రములు బ్రతికినవే!' యని సంతోషించునంతలోనే పిడుగువలె మూఁడవపాదము వెడలి పడి నిరాశ చేసినది.

"కూడు విడిచి మలము గుడుచురా యుపవాసి..." (౧౧౫౭)

దీనిని విని మనసు నొచ్చుకొనువారే యెక్కువయైనను నవ్వఁగల రసికులును కొందఱుందురు. కాని యాక్రింది పద్యమునువిని నవ్వనివా రుండరు:

"ఆ. సకలతీర్థములను సకల యజ్ఞంబుల
తలలు గొరుగకున్న ఫలము లేదు.
మంత్రజలముకన్న మంగలిజల మెచ్చు!..." (388౨)

పై కవితాధార, హాస్యము—వీనికి తోడు ఇతని నామము నాంధ్రదేశమున నాచంద్రార్క స్థాయిగాఁ జేసినవి ఇతనినీతులు. ఇహలోకమున ఇతరులకును, తనకును సౌఖ్యమును గలిగించునవి నీతులని మొదలే విన్నవించితిని. కావున ఇతని నీతులును స్వార్థములని పరార్థములని రెండు తెగలగును, తత్త్వవాదము లకువలె ఇతని నీతులకును అనుభవమే మూలముగాని పుస్తకములుకావు. కావుననే యవి యప్పుడును ఇప్పుడును అనేకులన్నట్లు, ఇతనికి పుస్తకములు వ్రాయుటకును ఇతరుల కుపన్యసించుటకును మాత్రము కావు. మంచిచెడ్డలను రెంటిని తాను జేసి యందలితత్త్వమును చక్కఁగా నెఱిఁగి, యితరులకు బోధించినవాఁడగుటచే సామాన్య నీతిగ్రంథములలోలేని తీవ్రత యితని పద్యములలోఁ గలదు—

"ఆ. విన్నవానికన్న కన్నవాఁడధికుండు
కన్నవారికన్న కలియువాఁడు..." (3౫౨౨)

అను మాట యితని నీతులందును అన్వయించును.

నీతులు పరార్థములని స్వార్థములని రెండు తెఱఁగులంటిని. కాని యనేక

ధర్మశాస్త్రకారుల మతము పరీక్షించిన నన్నియు స్వార్థములే యగును. పరోపకార మెందుకు చేయవలయును? అని యడిగిన నీకు పుణ్యము వచ్చునని వారందురు. పుణ్యమునకు ఫలము ఇహ పర లోకములందు సుఖము. ఇట్లే పరుల కపకారము చేసిన పాపము వచ్చును. ఫలము నరకాదులు. కావున ఇతరులకు సుఖము గలుగఁజేయుటకు తనకు దానివలన సుఖముగల్గునను నాశయు, దుఃఖము కలుగఁజేయకుండుటకు తనకు దానివలన దుఃఖము గల్గునను భయమును నీతి సామాన్యమునకు మూలముగా మనలో నేర్పడినవి. కావున పరార్థనీతులును స్వార్థములే. 'తనవలన ఇతరులు సంతోషించిన తనకు సంతోషము కలుగవల యును. దుఃఖము గలిగిన తాను దుఃఖింపవలయును' అను నుదారభావమును ప్రజలలో వ్యాపింపఁజేసిన నీతిగ్రంథములు ప్రాచీనులలో నరుదు. ఇట్టి స్వార్థ బుద్ధితోనే వారు ఘనమైన నీతికార్యము లెన్నో చేసినారనుట సత్యమే. దానిచే సామాన్యముగా జనులలో నిప్పటికంటె నప్పుడు పరోపకారబుద్ధి యెక్కువగా నుండె ననుటయు నేను మఱచి పోలేదు. కాని తనపనిచే ఇతరులకుఁ గల్గు సుఖమునకంటె తనకు కలుగఁబోవు సుఖమునందే దృష్టి యెక్కువగా నుండుటచే, ఇట్టిపనులు నిష్కల్మషముగా తృప్తికరముగా నుండవు. ఇప్పుడు సర్కారివారి బిరుదుల నాశించి సత్రములు గట్టించువానికి ఆ బిరుదు లభించిన తరువాత ఆ సత్రము గోడలెప్పుడు పడిపోయినను చింత యక్కరలేదు గదా? ఇట్లే, స్వర్గాది సుఖముల నాశించువారికి, ధర్మశాస్త్రములం దే పరోపకారము చేయవలెనని చెప్పఁబడినదో యదిమాత్రము చేసినఁ జాలును. తక్కిన వక్కరలేదు. అదిగూడ ఎంతసులభము చేసికొనుటకు సాధ్యమో యంతయు చేయుదురు. గోదానముచేసిన పక్షమున, అది పాలుపిండినను, ఎండినను, మనస్వర్గలోకపు త్రోవకడ్డముగానుండు వైతరణీ నదిని దాఁటించుటకై మనకు అక్కడి దివ్యగోవు సిద్ధముగా నిలిచియుండును. కాని గోవులే లేనప్పుడు దానికి బదులు సువర్ణదానము చేయవచ్చునని ధర్మశాస్త్రములే కలవు. సువర్ణము లేనప్పుడు వెండికావచ్చును. ఇంతేవెండి యీయవలయునని నిర్ణయములేదు. ఇన్నాళ్ళవఱకును రెండణాల రూకయు వెండివే. అదిలేనప్పుడు రెండణాల రాగినాణెములు. వానిలో ఒకటి రెండు తగ్గినను బాధలేదు. కట్టకడపట నది యొక బొట్టుబిల్ల క్రిందికి దిగును. కాఁబట్టి ఈ పద్ధతి ప్రకారము ఒక గోవు వెల ఒక బొట్టు! దానిని దానమిచ్చినను గోదానము చేసినట్లే. కాని యీబొట్టును గూడ మూఁడు దమ్మిడీలుగా పగులఁగొట్టవచ్చును గదా? మితవ్యయము కుల ధర్మముగాఁ గల వైశ్యశిఖామణి యొకఁడు అది మఱచిపోలేదు. కనుక అతఁడు తాను గట్టించిన సత్రములో భోజనమైన తరువాత బ్రాహ్మణులకు తప్పక నిత్యమును తాంబూలములో ఒకదమ్మిడిపెట్టి 'సువర్ణపుష్పదక్షిణ' సమర్పించుచున్నాడనుట యెఱుఁగుదును! కాఁబట్టి యిట్టి స్వార్థమైన పరోపకారములలో ఫలమెక్కువ యుండదని చెప్పఁబనిలేదు.

వేమన పరార్థ నీతులందు ఈ స్వార్థదృష్టి చాల తక్కువ. 'ఇంచుకంతబోన మీశ్వరార్పణమన్న పుణ్యలోకమునకుఁ బోవునతఁడు' (3४०). ఇత్యాదిగా నొకటి రెండుమాఱులు చెప్పినను మొత్తముమీఁద లంచమాసపెట్టియో, భయపెట్టియో, పరోపకారము చేయించుట కతనికిష్టములేదు. పుణ్యము, పాపము అను భావములు మనుష్యులు కల్పించుకొన్నవే కాని దేవుఁడు చేసినవి కావని యితనిమతము—

" ఆ. మేనమామబిడ్డ మెరసి పెండ్లామాయె
అరపలందు చెల్లెలాయెనడియు,
వలసిన పుణ్యంబు వలదన్న దోషంబు..." (ఓ.లై.,౧౩-౪-౧౦)

మనుష్యులకు సహజముగా ఇతరుల దుఃఖమునకు దుఃఖించుట, సుఖము సంతోషించుట, యను నుదారగుణములును గలవు. కావున అట్టి దుఃఖమును ొట్టి సంతోషమును గలిగించుటచే తనకుఁగలుగు సంతోషమే పరోపకారమందలి ూర్థము. ఇదిగూడ స్వార్థమేకదా యను సూక్ష్మతార్కికుల వాదముతో మనకు ేదు.

ఇట్టి పరార్థ కార్యములలో వేమన్న కెక్కువ యభిమతమైనది ఔదార్యము. పలు తన్ను యాచించుటకు ముందే దానముచేసినవాఁడే దాతయని యతని ిప్రాయము. ఈ విషయ మందితఁడు అతివాదియని వెనుకనే విస్తరించితిని ? కావుననే యతనికి లోభివారిమీఁద చాల అసహ్యము పుట్టినది. సాధ్యమైనచో ంచమందలి లోభులనెల్ల పట్టిచంపినను పాపము లేదని యితఁడు తలఁచి ున్నది. వారిని చంపుట కితనిమందు—

" ఆ. లోభివానిఁ జంప లోకంబు లోపల
మందుపలదు, వేఱుమతము గలదు,
పైక మడిగినంత భగ్గునఁబడి చచ్చు..." (౩౪౦౦)

ఇంత యసహ్యమునందును హాస్యములేకపోలేదు. ఇంకను వినుఁడు :

" ఆ. పిసినివాని యింటఁ బీనుఁగు వెడలిన
కట్టె కోలలకును కాసులిచ్చి
వెచ్చమాయె ననుచు వెక్కివెక్కేడ్చురా..." (౨౫౨౬)

ఇంత యుదారబుద్ధియున్నను వేమన్నకు పాత్రాపాత్రవివేకము లేకపోలేదు. ేమున కెవఁడు పాత్రము అని నిశ్చయించు నప్పుడు ఇతనికి కులము, జాతి ిదలగు వానిమాట యట్లుండనిండు, గుణముగూడ సక్కరలేదు. ముఖ్యమైనది ేదికము. అదియున్న తక్కిన వేమున్నను లేకున్నను అతఁడు పాత్రమే...

" ఆ. దొంగకారియైన దూసరికాఁడైన
పగతుఁడైన వేదబాహ్యుఁడైన
పట్టలేని పేదవాని కీఁదగు నివి
ధనికునకు నొసంగఁదగదు వేమ" (౨౦౬౫)

అన్నదానమునుగూర్చి యితని మతము మొదలే యెఱిఁగితిమి. దీనికి ంవాత కన్యాదానముపై నితని కభిమానమెక్కువ. స్త్రీప్రజ యిప్పటికంటె పూర్వ ులమందు తక్కువయని కానవచ్చుచున్నది. మఱియు బలవంతులగు మనవారు ుపుడు బహుపత్నీవ్రతము నాశ్రయించి యుండిరి. కావుననే యా కాలమందు గవారు పెండ్లికైపడు కష్టముల కథలు పూర్వకాలపు వారిప్పుడును వింతగా ప్పుదురు. అప్పటి పెండ్లి కన్యాదానము. ఇప్పుడది వరదానముగా పరిణమించి ి—అనఁగా, వరదక్షిణలు మొదలగునవి యపేక్షింపక ధర్మబుద్ధితో పెండ్లిచేసి న్న వారికి ; లేనివారికి వరవిక్రయమే. ధర్మశాస్త్రములు వ్రాయుకాలము పోయినది ని లేకున్న, ఏమియు వరదక్షిణ లాశింపక పేదల యింటిపిల్లను పెండ్లి చేసికొన్న రికి జన్మాంతరమందు త్రిలోకాధిపత్యము వచ్చుననియు, వరదక్షిణ లీయలేదని రస్కరించువారికి ఆ చంద్రార్కము అన్ని నరకబాధలును ఏక కాలమునఁ

గలుగుచుండు ననియును, నేనిప్పుడు శాస్త్రములు వ్రాసి పరాశరుల పేరు పె
యుందును. ఇప్పటి యాఁడుబిడ్డల తండ్రుల కష్టమును, కొడుకులుగన్న తండ్రుల
క్రొవ్వును, దేవుఁడు చూచుచున్నవాఁడేని నేను ధర్మశాస్త్రము వ్రాసినను వ్రాయ
కున్నను పై ఫలములతఁడు తప్పక యియ్యవలసి యున్నది. వేమన కాలమందీతి
విపరీతముగా నుండెను. ఐశ్వర్యవంతు లెట్లో తమయింట్లకు భార్యలను కోడండ్రను
తెచ్చుకొనుచుండిరి. కాని పేదలకు పెండ్లియగుట కష్టముగా నుండెను. కావుననే
యీ దానముగూడ ధనవంతులకు చేయరాదనియు, పేదలకే చేయవలయుననియు
వేమన శాసించెను. ఇట్లుచేయుట ధర్మమే కాదు, ఇందుచే సుఖమును గలదు—

"ఆ. కలిమిఁజూచి యియ్యఁగాయమిచ్చినట్లు
సమునకియ్య నదియు నరనతసము
పేదకిచ్చుమనువు పెనవేసినట్లుండు..." (౯౮౮)

నిజముగా పరుల కుపకరింపవలె నను జ్ఞానమున్నవానికి పరులను పీడింప
రాదను భావము వెంటనే యుండును. ఈ యహింసా వ్రతముపై వేమన్నకు చాలప్రీతి:

"ఆ. జీవి జీవిఁజంప శివుని జంపుటె యగు
జీవుఁడరసి తెలియ శివుఁడె కాఁడె..." (౧౬౨౫)

కావుననే యితఁడు యజ్ఞకర్మములను చాల నిందించెను. స్పష్టముగా హింస
కానవచ్చుచున్న ఈ యజ్ఞములను జైనులు, బౌద్ధులు మొదలుగా నందఱును
మొదటినుండియు ఖండించిరి—

"యుపం కృత్వా పశూన్ హత్వాకృత్వారుధిర కర్దమమ్
యద్యేవం గమ్యతే స్వర్గే నరకే కేన గమ్యతే!" *

(తిలక మంజరి, పీఠిక, పు. ౪)

అని ధనపాలకవి యడిచెను. వైదిక కర్మము లందు శ్రద్ధాభక్తులుగల బ్రాహ్మ
ణులలోనే మాధ్వులు ప్రత్యక్షముగా పశువును జంపుట వదలి, పిండితో పశువును
జేసి కార్యము నెఱవేర్చుచు, అహింసాధర్మమున తక్కినవారికంటె నొకమెట్టు
ముందుపడిరి. శ్రీవైష్ణవులలో తెంగలవారు యజ్ఞము లనావశ్యకములని త్రోసి
వైచిరి. తక్కినవారిలో యజ్ఞములు చేయువారే యపురూపమైనారు. కాని
శాస్త్రమునకేమో యజ్ఞములలోని హింస హింసకాదని చెప్పుకొనుచున్నారు. వేమన్న
కీ హింసమాత్రమే కాదు. తన శత్రువును గూడ హింసించుట కిష్టములేదు—

"ఆ. చంపఁదగినయట్టి శత్రువు తనచేత
చిక్కెనేని కీడు చేయరాదు,
పొసఁగ మేలుచేసి పొమ్మనుటే చాలు..." (౧౪౯౪)

నిజమే. శత్రుత్వము చావవలయునేకాని, శత్రువు చావవలయునని కోరుట
యన్యాయము గదా? ప్రకృతము మనుష్యు లింతదూరము అహింసావ్రతమును
పాలింపఁజాలరు కాని, యెపుఁ డిట్లు చెప్పెనో యతని పేరనే గొఱ్ఱెలు, బఱ్ఱెలు బలి
యిచ్చుటనైనను నిలుపఁ బ్రయత్నించుట వేమనయందలి యభిమానము గలవారి
కెల్ల ముఖ్యధర్మ మనుటలో సందేహము లేదుగదా!

ఇతని స్వార్థనీతులలో స్వానుభవము, వివేకము ఇంకను ఎక్కువగాఁ గాన

---

* యూప స్తంభమునాటి, పశువులనుజంపి, నెత్తుటిబురదను గలిగించి ఇందుచే
స్వర్గమునకుఁ బోగలమేని నరకమునకిఁక పోవువాఁ డెవఁడు?—అని తాత్పర్యము.

మనుష్యుల కీలోకమందు నెమ్మదిగా బ్రదుకుట కావశ్యకములగు ఓర్పు, మొదలగు గుణముల నివి బోధించుచు, సందఱికిని ప్రియములుగా చూడుఁడు : శౌర్యము మంచిదే కాని, యిది సమానుల విషయమందు పనికివచ్చును. తనకంటె దుర్బలులైన వారియెడల శౌర్యమును జూపుట మే యని యంద ఱంగీకరింతురు. తనకన్న బలవంతులయెడ ప్రయోగించి ని జూచి 'బలే' యని మెచ్చుకొనువారు కొందఱున్నను అది యవివేక యెక్కువ. వేమనయు నీ వివేకుల గుంపులో చేరినవాఁడే—

ఆ. ఎదుటి తనబలంబు లెంచుకో నేరక
దీకొని చలమున నెదిర్చె నేని
ఎలుగు దివిటిసేవ కేర్పడు చందంబు..." (౬౪౬)

ఆ. అనువుగానిచోట నధికులమనరాదు,
కొంచెముండు టెల్ల కొదువగాదు,
కొండ యద్ద మందు కొంచెమైయుండదా?..." (౧౨౮)

ట్లే యితరుఁ డెవఁడైనను, తన్ను దండించినయెడల సహింపక తిరుగఁబడు ర్యముగానే తోఁపవచ్చునుగాని, అట్లు దండించుటవలన తనకు మేలేయగు సహించుకొని యుండుటయే వివేకమని వేమన్న మతము—

ఆ. చాకి కోక లుదికి చీకాకుపడఁ జేసి
మైలఁ దీసి లెస్స మడిచినట్లు
బుద్ధిఁ జెప్పువాఁడు గ్రుద్దితే నేమయా?..." (౧౫౦౨)

పై రెండు విధముల నీతులను సాక్షాత్తుగాఁ జెప్పుట యొక తీఱు. వాని చుటచేతను, విడుచుటచేతను గలుగు ప్రాపంచికస్థితులను ఉన్నదున్నట్లుగాఁ మూలముగా పై నీతులను వ్యంజింపఁజేయుట యంతకన్న బలవంతమైన మార్గము. వేమన కీమార్గమం దాశ యెక్కువ. శక్తియు నెక్కువ. డు :

"ఆ. ఆలి మాటలు విని అన్నదమ్ముల రోసి
వేఱె పోవువాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు
కుక్క తోఁకబట్టి గోదావరీఁదునా?..." (౨౯౮)

స్పష్టముగాఁ జెప్పుట యొక విధము. ఈ క్రింది దంతకన్న బలవంతమైన ార్గము :

"ఆ. ఆలివంకవారు ఆప్తబంధువులైరి
తల్లివంకవారు తగినపాటి,
తండ్రివంకవారు దాయాది పగవారు..." (300)

ఇట్లే ప్రపంచమందు పలుకుబడి, మర్యాద సంపాదించుటకు తక్కన యన్నిటి ద్రవ్యము ముఖ్యము గావున, దానిని సంపాదింపుఁడని స్పష్టముగాఁ జెప్పుట ఈ క్రింది పద్యమునందలి వస్తుస్థితికథనము ఎక్కువ ఫలకారి :

"ఆ. కులము గలుగువారు గోత్రంబు గలవారు
విద్యచేత విఱ్ఱవీఁగువారు,
పసిఁడి గల్గువాని బానిసకొడుకులు..." (౧౧౩౮)

ఇట్టి మఱిరెండు పద్యములు :

"ఆ. పనస తొనలకన్న పంచదారలకన్న
జుంటితేనెకన్న జున్నుకన్న
చెఱకురసముకన్న చెలిమాట తీపురా..." (౨

"ఆ. జారపురుషునకును జాజిపూవులతోడ
పాన్పు వేయునయ్య ప్రాఁతలంజ,
సొంతమగనిమీఁద చింతనిప్పులు చల్లు..." (౧౩౯౬)

మఱియు, వట్టి యుపమానములనే చెప్పి, విషయము చెప్పక, వ్యంజింపఁ జేయుట యితని యింకొక విచిత్రమార్గము—

"ఆ. తిరుమలకును బోవఁ దురక దాసరి గాఁడు;
కాశికేఁగఁ బంది గజము గాదు,
కుక్క సింగమగునె గోదావరికిఁ బోవ..." (౧౯౪౪)

"ఆ. పొట్లకాయ రాయి పొడుగు త్రాటనుగట్టి
లీలతోడ వంకలేక పెరుగు,
కుక్కతోఁకఁగట్టఁ గుదురునా చక్కగా..." (౨౬౧౩)

ఇట్లు ధర్మము, తత్త్వము, నీతి, పరమత ఖండనము మొదలగు నే విషయములు చెప్పినను ఇతని పద్యములందు అనన్యసాధారణమైన సారళ్యము, ధారాళత, చెక్కడపు పని, నిర్లక్ష్యము మొదలగు కవితాగుణములు నిండి యుండును. ఇతని యే పద్యమును విన్నను నిలిచి తటాలున ఆ ప్రక్క తిరిగి యొకమాఱైన చూడకుండుటకు తెలుఁగు మాటలాడువాని కెవ్వనికిని సాధ్యముగాదు. ఈ యాకర్షణశక్తి యితనియం దున్నంత తక్కినవా రెవరియందును గానరాదు. తాను జెప్పుమాట యితరుల హృదయమునందు పడి జారిపోక యందే యంటుకొను నట్లు చేయుటయే కవి కితరుల యందు లేని భగవద్దత్తమైన శక్తి. దానికి పరవశులై తక్కిన సహృదయులందఱును ఇట్టిదని చెప్పరాని యొక యానంద మనుభవింప వలయుననుట సృష్టిసిద్ధమగు అనిర్వచనీయ రహస్యములలో నొకటి. కాని యా సహృదయత్వముగూడ కొంతవఱకు సహజమైన శక్తి. స్వాభావికముగా కవిత్వము, సంగీతము మొదలగు కళలయం దభిరుచి లేనివా రెందఱో కలరు. ఆ సహజమగు సహృదయత్వమును చదువు, వివేకము, అభ్యాసము వీనిచే తగిన త్రోవలో వృద్ధిఁ బొందించుకొని వాసనాపరిపక్వబుద్ధుల మైతిమేని, యెక్కువ యానందమనుభవింపఁ గల్గుదుము. అట్లుగాక, నీతి, మతము, నాగరకత, ప్రాచీనసిద్ధాంతములు, మనకన్న బలవంతులగువారి రాద్ధాంతములు మొదలగు వానికి లోబడి తప్పు త్రోవలో దానిని బోనిచ్చితిమేని యనేక మహాకవుల కవిత్వము మనపాలి కున్నను లేనట్లే యగును.

ఇదివఱకును కవిత్వమేది యను చర్చ వచ్చినప్పుడు మనము సంస్కృత పండితుల సులోచనములు వేసికొనియే చూచి నిర్ణయించుచుంటిమి. ఇప్పు డింగ్లిషు వారి దుర్భినుతో చూచుచున్నాము. వారేది కవిత్వమనిరో మనము నదియే కవిత్వ మనుచున్నాము. కాదన్నది కాదనుచున్నాము. ఇంతేకాని మన యనుభవములు మనము నమ్మి సిద్ధాంతము చేయుచుండలేదు. చదువుకొన్నవారిలో మొట్టమొదట వేమన్న పద్యముల గొప్పతనమును గుర్తించినవాఁడు బ్రౌనుదొర. కాని యతఁడును, ఇవి క్రొత్తగా తెలుఁగు నేర్చుకొను దేశాంతరమువారికి పనికివచ్చునే కాని, వీనిలో పురాణముల ప్రామాణ్యముగాని, ప్రబంధకవుల ప్రౌఢిమగాని లేదనియే చెప్పెను.*

*See Brown's Vemana, Preface III.

రువాతివాఁడు కాంబెలు దొర. క్రైస్తవమత ప్రచారమే పరమార్థముగాఁగల యతఁడు హిందువుల దంభాచారములను దిట్టుటకే వేమన పద్యముల నుపయోగించు చున్నట్లున్నదికాని యతని కవిత్వమం దంత యభిమానముఁ జూపలేదు. ఇఁక వేమన్న కవియని మనవా రనుకోలేదు. పాశ్చాత్యులు సిఫారసు చేయనులేదు. కావున తెలుఁగువారిలో చదువుకొన్న పండితు లనేకు లింకను వేమన పద్యముల కవిత్వపు విలువను గమనింపకయే యున్నారు.

ఎట్లు గమనింపఁగలరు? వేమన పద్యము లెక్కిన పెద్దసింహాసనము 'మాక్స్ మిల్లస్' గారి మూఁడవ 'రీడరు' కాలేజీలలోఁగాని, హైస్కూళ్ళలోఁగాని తెలుఁగు విద్యార్థులు వాని మొగముఁ జూచుట కవకాశమిచ్చిన పాపమున నెవరైనఁ బోయి నారా? పాఠ్యపుస్తకములను నిర్ణయించువా రందఱును ఇంకను తెలుఁగు పండితుని నిఘంటుజ్ఞానమును పరీక్షింపఁ జూచుచున్నారేగాని, శిష్యుల మనోవికాసముపై దృష్టి గలవా రపురూపము. కావ్యములను పాఠము చెప్పుట యనఁగా శిష్యునకు తెలియని పదముల కర్థము చెప్పుటయే యని యిప్పటికిని అనేకుల తలంపు. కాని కవి యొక్క భావములు, అభిప్రాయములు, శైలి మొదలగు వానినిగూర్చి చర్చించి తెలుపనక్కరలేదా?

ఇదిగాక యిప్పటి పాఠశాలలలో శుద్ధ సంస్కృత పద్ధతిని ఇంగ్లీషు పద్ధతిని అవలంబించి వ్రాసిన పురాణములు, ప్రబంధములు, నాటకములు, నవలలు, మొదలగు వానిని నియమింతురుగదా! వానిలో ననేకములు వాతలే కాని వ్రాఁతలు కావు. ఈ రెండును ఎఱుఁగని శుద్ధమగు తెలుఁగుకవిత్వ మొకటి యున్నదిగదా? దానిని తెలుఁగు విద్యార్థు లెఱుఁగవలదా? వేమన్నది ఇట్టి యచ్చతెనుఁగు కవిత్వ మనుట తెలుఁగువారంద ఱెఱుఁగుదురు. దీనికి పై పురాణ ప్రబంధముల కిచ్చు గౌరవ మీయలేకున్న మానెనుగాని, తలతోఁకలేని నవలలు, నాటకములు మొదలగు వానితో సమానముగానైనను మన్నింపలేకపోయితిమేని మన తెలుఁగుగాని తెలివిగాని యెందుకు తరమైనది? ఇతనిలో అపశబ్దములు గలవు గావున పాఠశాలలకు తరము గాదని యందురేని, పూర్వకాలమువారి వ్రాఁతలన్నియు సుశబ్దములే యనుకొందము. పోనిండు. కాని అధునికులచే వ్రాయఁబడి పాఠ్యపుస్తకములుగా నియమింపఁబడిన గ్రంథములలో అపశబ్దములు లేనివి పది కొక్కటి చూపఁగలరా? మఱియు తెలుఁగువంటి బ్రదికియుండు భాషలలో 'ఇవే యపశబ్దములు, ఇవే సుశబ్దములు' అని నికరముగా, శాశ్వతముగా నిర్ణయించుటకుఁ బూనుకొనుట పట్టి వెఱ్ఱియని యిన్నాళ్ళకును తెలిసికొనలేకపోవుట మన తప్పుగదా?

నిజము చూడఁబోయిన కారణ మిదికాదు. రహస్యము వేఱు. మనము సంప్రదాయమునకు దాసులము. దానిని మార్చుకొను శక్తి మనలో ననేకులకు లేదు. వేమన పద్యములు పెద్దతరగతుల విద్యార్థులకు చదువ నియమించు సంప్రదాయము ఇదివరకు లేదు. "అది లేకయే ప్రపంచము జరుగుచున్నదే; పరీక్షలలో విద్యార్థులు 'ప్యాసు' అగుచున్నారే; ఈ క్రొత్త సంప్రదాయము లేల? ఉన్నట్లుండనిత్తము"—అనుటయే మన యిప్పటి స్థితి. ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు వారు ఈ విషయమున ముందంజవేసి యట్టి సంప్రదాయమును గల్పించిరేని శిష్యులకు హృదయోల్లాసము గల్గించినవా రగుదురు. తాము స్వధర్మము నిర్వర్తించి ధన్యులగుదురు.

UNIVERSITY OF HYDERABAD
LIBRARY
HYDERABAD (A. P.)

Cl. No. T 92 AK+V Acc. No. 155767

DATE DUE

DURATION OF LOAN - Not later than the last date stamped below, failing which fine as per Library Rules will be charged.

INDIRA GANDHI MEMORIAL LIBRARY

T Acc. No. 155767

Call No. 92 A114V

Author

UNIVERSITY OF HYDERABAD

INDIRA GANDHI MEMORIAL LIBRARY

HYDERABAD (A. P.)

1. Books / Journals should be returned on the due date.

2. Borrowers are responsible for every book / journal taken by them and will be expected to pay for any book / journal damaged, defacted or lost.

Hel· to keep the book fresh and clean